

Glas, @nsk.hr

God. XI., br. 21 /
Year 11, No. 21

Glas NSK, časopis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu /
The Voice of NSK: journal of the National and University Library in Zagreb

Biseri riznice NSK / NSK treasures

Remetski
pavlinski
antifonar iz 1725.
godine

NSK's
manuscript
collection
enriched by a
1725 Pauline
antiphony

Tema broja / Feature

30 godina rada u
staklenoj kocki
na Trnju

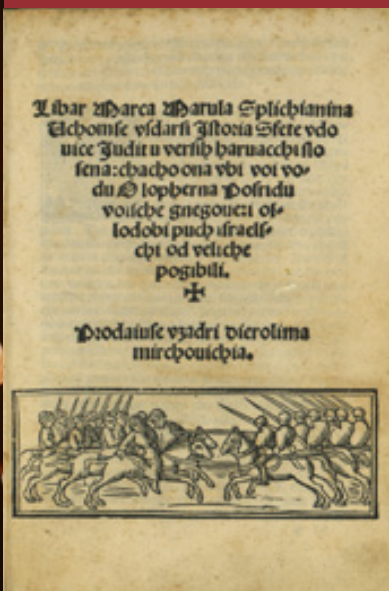
Thirty years of
“the glass cube”,
NSK's modern
home

Suradnja / Cooperation

Povijest
hrvatskoga
jezika i digitalno
doba – o 500.
obljetnici smrti
Marka Marulića

The legacy of
Marko Marulić,
“the father
of Croatian
literature”, in the
context of the
digital age

U fokusu / In the focus

*Komunikacijska
strategija NSK
od 2025. do
2027.: zajednički
komunikacijski
ciljevi za
uspješniji razvoj
Knjižnice*

NSK
Communications
Strategy 2025-
27: Shared
communications
objectives as
a path to more
success

SADRŽAJ CONTENT

Uvodnik

str. 4

Editorial

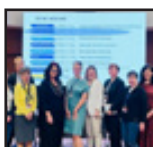

Tema broja

str. 8

Feature

- 30 godina rada u *staklenoj kocki* na Trnju

U fokusu

str. 18

In the focus

- *Komunikacijska strategija NSK od 2025. do 2027.*: zajednički komunikacijski ciljevi za uspješniji razvoj Knjižnice
- Novi informacijski sustav za dostavu digitalnoga obveznog primjerka (sustav e-OP)
- Retrospektivna konverzija podataka digitaliziranoga abecednog kataloga u mrežni katalog NSK

Biseri riznice NSK

str. 27

NSK treasures

- Blagoje Bersa i njegova ostavština u fondu Zbirke muzikalija i audiomaterijala
- Značajne prinove u zbirkama građe posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Izdvojeni projekti

str. 46

Featured projects

- Projekt *e-Sveučilišta*: projekt implementacije platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE i uvođenje koncepta *Prostor kao usluga (SaaS)*
- E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe
- 10 godina sudjelovanja NSK u bazi VIAF
- Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama
- *Daleko su moji školji* – izložba u povodu 100. obljetnice rođenja Dinka Fija

Suradnja

str. 62

Cooperation

- Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića
- Humanist, nadbiskup i primas Dalmacije i Hrvatske
- Festival povijesti Kliofest 2014. – 2025.
- Izložba *Mediterranea. Slojeviti presjek drevnog Sredozemlja*
- Hrvatska u gostima, Bugarska u gostima: suradnja s Nacionalnom knjižnicom Bugarske
- Godišnji sastanak CENL-a – ključne teme i trendovi

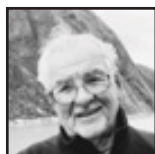

Gost broja

str. 80

Guest of the issue

- Laureati nagrada i priznanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu

Zaslužni knjižničari

str. 84

Notable librarians

- In memoriam – Tefko Saračević (1930. – 2024.)
- Ivan Kostrenčić (1844. – 1924.), prvi ravnatelj Sveučilišne knjižnice
- Vilijam Lakić – knjižničar koji osvaja znanjem, rječitosti, srdačnošću i neposrednošću

Velike obljetnice

str. 90

Great anniversaries

- 130 godina Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
- Hrvatski arhiv weba obilježava dvadeset godina postojanja

Hommage

str. 97

Homage

- Ostaviti trag...

Događanja koja su ostavila trag

str. 99

Major events

- *Ključ iz davnine – prvi escape room* u najvećoj hrvatskoj knjižnici
- 13. Noć knjige u znaku kataklizme
- Zlatno doba nalivpera u rukopisima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
- Izložba *Dragi Lastane!* u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu
- Konferencije i skupovi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u 2024. godini

Ukratko / Nova izdanja NSK/ Pogled u 2025.

str. 116

Latest NSK titles / A look ahead to 2025

Nakladnik / Published by: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu; **Za nakladnika / For the publisher:** prof. dr. sc. Ivanka Stričević; **Glavna urednica / Editor-in-chief:** Nela Marasović; **Uredništvo / Editorial board:** dr. sc. Vesna Golubović, Kristina Judaš, dr. sc. Dijana Machala, dr. sc. Lobel Machala, Maja Mlinarević, Maja Priselac, mr. sc. Branka Purgarić-Kužić, dr. sc. Kristina Romić i dr. sc. Breza Šalamon-Cindori; **Prevoditeljica / English translation, copy-editing and proofreading:** Dagmar Lasić; **Lektura: / Copy-editing and proofreading for Croatian:** Zrinka Mikulić; **Grafički izgled / Page layout:** ZORO d. o. o., Gundulićeva 26, Zagreb; **Slog i priprema / Graphic design and typesetting:** Dalibor Ferenčina; **Digitalne preslike / Digital copies:** djelatnici Procesa zaštitna snimanja i izrada preslika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu / members of the NSK Imaging and Digitisation Division; **Tisak / Printed by:** PRINTERAJ XL d.o.o., Zagreb; **Naklada / Print run:** 150

Adresa uredništva / Principal office: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Uredništvo *Glasa NSK*, Ulica Hrvatske bratske zajednice 4, 10 000 Zagreb, glas@nsk.hr, tel. 00385 1 6164 008; 00385 1 6164 009

ISSN 1847-7259 (Tisak)

ISSN 2584-3885 (Online)

Glas NSK objavljuje se jednom godišnje. / *The Voice of NSK* is published annually.

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji, i u ovome, 21. broju *Glasa NSK* nudimo vam niz zanimljivih tema koje su puno više od osvrta na rad Knjižnice u prethodnoj godini – one oslikavaju trenutak u kojem djeluje naša Knjižnica, knjižnice u Hrvatskoj te nama bliške knjižnice u Europi i svijetu. Izazova je mno-

go, posebno onih povezanih s rizicima i prijetnjama održivosti, ali istodobno se otvaraju i brojne prilike za razvoj u onome smjeru koji mi vidimo kao smjer budućnosti. Svjesni smo da djelujemo u jednome relativno kratkom trenutku vremena u kontinuitetu višestoljetnoga postojanja ove nacionalne ustanove, da obilježavamo to vrijeme i budućnost koja će se oslanjati na naše napore i postignuća i zato, gradeći na temeljima koje smo naslijedili, ojačavamo ih i dajemo im nove potpornje. Kontinuitet je važan, baš kao i prijelomne točke. Stoga u temi ovoga broja pišemo o 30. obljetnici rada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u tzv. *staklenoj kocki* na Trnju ili *kristalnoj riznici znanja*, kako su često nazivali današnju zgradu Knjižnice. Proslavom ove obljetnice vraćamo se u sredinu devedesetih godina prošloga stoljeća i oživljavamo sjećanja na proces preseljenja građe, djelatnika i poslovanja, ali i naraštaje korisnika koji su ubrzo prihvatili novi prostor kao svoj. Ovo je prilika da se prisjetimo ne samo početaka u novoj zgradi već i svega onog što je tijekom desetljeća obilježilo rad Knjižnice te kako ona živi svoju postojanost i prilagodbu promjenama. U prošlost se vraćamo i nizom programa koje smo pripremili u povodu obilježavanja 1100 godina Hrvatskoga Kraljevstva kako bismo zabilježili za budućnost važne trenutke u stvaranju nacionalnoga identiteta za koje posjedujemo neprocjenjivo vrijednu pisanu i tiskanu, analognu i digitalnu građu. Kao jedna od ključnih ustanova hrvatske kulture sudjelovat ćemo i u središnjem nacionalnom događanju u Klovićevim dvorima kojim će se obilježiti kontinuitet toga identiteta i državnosti.

Vrijeme digitalnih medija otvara nam neslućene mogućnosti za bilježenje i dijeljenje informacija i zapisa u svim mogućim formatima te za brze i relevantne odgovore na potrebe naših korisnika, no ovo vrijeme donosi i niz zahtjeva. Jedan je od njih *biti povezan*, što za nas znači ne samo međusobnu povezanost knjižnica u Hrvatskoj već i njihovu funkcionalnu povezanost s najvrjednijima u svi-

jetu. Zato s osobitim zadovoljstvom radimo na projektu uvođenja knjižnične platforme Alma/Primo tvrtke Ex Libris/Clarivate kojom se u NSK i 82 knjižnicama iz sustava znanosti i visokoga obrazovanja uspostavlja novi hrvatski visokoškolski knjižnični sustav u oblaku – Bukinet.hr. Nakon tri godine priprema, istraživanja i pomnoga utvrđivanja potreba NSK i knjižničnoga sustava u Hrvatskoj, uključujući edukacije, razmjenu iskustava s nacionalnim i sveučilišnim knjižnicama u Europi, osiguravanje sredstava putem nacionalnoga projekta *e-Sveučilišta* iz NPOO-a i državnoga proračuna te provedbu složenih postupaka javne nabave, započela je implementacija sustava Alma/Primo. Ovim projektom uspostavlja se hrvatski visokoškolski knjižnični sustav u oblaku. Ovaj razvojni pothvat ima ključnu ulogu u osiguravanju dugoročne održivosti knjižnica, a o njegovim rezultatima i napretku izvještavat ćemo i prigodno i trajno. Projekt *e-Sveučilišta* ujedno nam pruža priliku za oblikovanje suvremenih prostora namijenjenih digitalnomu i suradničkomu učenju. Transformacija je već započela, a u 2025. godini nastavljamo s daljnjim razvojem i novim rješenjima koja će unaprijediti knjižnične usluge i omogućiti bolje korisničko iskustvo.

Ostale važne aktivnosti u 2024. godini i niz ključnih tema donosi nam rubrika *U fokusu*. U Knjižnici smo prepoznali potrebu za strateškim pristupom komunikaciji kao važnomu alatu za poboljšanje internih i eksternih komunikacija. Stoga smo u 2024. započeli izradbu strategije za razdoblje od 2025. do 2027. godine u suradnji sa savjetnicom Snježanom Bahtijari, stručnjakinjom za strateško komuniciranje i implementaciju strategija održivosti u poslovanju. Razvili smo e-OP, novi informacijski sustav za dostavu e-obveznoga primjerka. Sustav je uspostavljen 2023. godine u sklopu projekta *e-Kultura* (2019. – 2023.) u suradnji s tvrtkom Ericsson Nikola Tesla, a prošle je godine započela njegova primjena u praksi. Time je započela nova faza poslovanja NSK s enakladnicima koja predstavlja dio cjelovite digitalizacije poslovanja naše najveće knjižnice. Digitalizacija građe i dalje nam je jedan od prioriteta ne samo radi njezine zaštite već i kako bi bila što dostupnija korisnicima, stoga se intenzivno nastavlja. Odlučili smo riješiti i problem digitaliziranih kataložnih listića kako bi sva građa bila pretraživa u mrežnome katalogu. Godine 2022. izrađen je opsežan plan retrospektivne konverzije digitaliziranoga abecednog kataloga i njegova prijenosa u mrežni katalog, a o rezultatima procesa konverzije izvještavamo i u ovome broju. To je kontinuirani proces koji će, s obzirom na količinu građe koju posjeduje NSK, zasigurno potrajati. Brojni su biseri dio fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Jedan je od njih ostavština istaknutoga hrvatskog skladatelja i glazbenoga pedagoga Blagoja Berse. Njegova

je ostavština najvećim dijelom sačuvana u NSK i jednim dijelom u Hrvatskome glazbenom zavodu u Zbirci arhivske građe. Knjižnica je i prethodne godine za svoje zbirke građe posebne vrste pribavila iznimno rijetke i važne prinove. Posebno nas je obradovao kodeks s antifonarom *Antiphonarium Romanum* iz 1725. godine, vrijedno djelo među rijetkim kodeksima pavlinske provenijencije koje smo nabavili krajem prošle godine i predstavljamo ga javnosti na proslavi Dana NSK.

U ovome broju predstavljamo i niz projekata kao što su *E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe, 10 godina sudjelovanja NSK u bazi VIAF, Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama* i *Daleko su moji školi* – izložba u povodu 100. obljetnice rođenja Dinka Fija.

Posebno mjesto u aktivnostima, programima i projektima zauzimaju oni koji se provode u suradnji s istaknutim nacionalnim i međunarodnim ustanovama te pojedincima iz područja kulture i znanosti, jer brojni partneri našim suradnjama donose dodatnu vrijednost. Kako je 2024. godina bila Godina Marka Marulića, Knjižnica je u suradnji s Institutom za hrvatski jezik organizirala skup o ovome velikanu hrvatske književnosti. Osim Marka Marulića, prošle smo se godine prisjetili još jednoga hrvatskog velikana, Marka Antuna de Dominisa, hrvatskoga teologa i jednoga od najvećih filozofa i znanstvenika svojega vremena, čija se 400. obljetnica smrti obilježavala prethodne godine. Zajedničku izložbu ostvarili smo u suradnji s HAZU-om. Nastavljena je i sada već tradicionalna suradnja s udrugom *Kliofest* na organizaciji istoimenoga festivala povijesti.

U suradnji s Talijanskim institutom za kulturu i Veleposlanstvom Talijanske Republike u Republici Hrvatskoj predstavljena je interaktivna izložba *Mediterranea. Slojevití presjek drevnog Sredozemlja* koja je posjetiteljima pružila posebno iskustvo – doživljaj Mediterana raznim osjetilima. Suradnja s Nacionalnom knjižicom Bugarske i našim Veleposlanstvom u Bugarskoj nastavljena je i 2024. godine, u kojoj smo vrijednim izdanjima iz fonda *Croatice* opremili dio prostora u bugarskoj Nacionalnoj knjižnici. Suradnja s drugim europskim nacionalnim knjižnicama dodatno je osnažena u sklopu mreže CENL koja okuplja ravnatelje nacionalnih knjižnica zemalja članica Europske Unije i Vijeća Europe. Svrha je ove suradnje promicanje djelovanja europskih nacionalnih knjižnica koje čuvaju vrijednu kulturnu i znanstvenu baštinu te ostvarivanje bilateralnih i multilateralnih projekata, usmjerenih ponajviše na jačanje kapaciteta profesionalaca koji se brinu o baštini u izazovnim vremenima brojnih rizika.

Predstavili smo u ovome broju i dobitnike nagrada i priznanja NSK za 2023. godinu. Time želimo istaknuti zaposlenike NSK i suradnike izvan Knjižnice koji svojim

primjerom promiču izvrsnost, proaktivnost i kulturu rada te značajno pridonose hrvatskomu knjižničarstvu.

U sklopu rubrike o istaknutim imenima hrvatskoga knjižničarstva, ovaj smo broj posvetili ravnatelju Knjižnice koji je nedavno otišao u mirovinu, ali i dalje aktivno sudjeluje u hrvatskome knjižničarstvu, te onima koji, na žalost, više nisu s nama. Tu svakako treba istaknuti Ivana Kostrenčića, ravnatelja zagrebačke Sveučilišne knjižnice i prvoga sveučilišnog knjižničara, čija su se 180. obljetnica rođenja i 100. obljetnica smrti obilježavale 2024. godine. Ivan Kostrenčić upravljao je Sveučilišnom knjižnicom punih trideset i pet godina, od 1875. do 1910. godine, tijekom kojih je intenzivno promišljao o razvoju i unaprjeđenju njezina poslovanja. Radeći u skromnim uvjetima i suočavajući se s nedostatkom prostora za smještaj knjižničnoga fonda koji se iz godine u godinu naglo povećavao, Kostrenčić je krajem 19. stoljeća postavio temelje suvremenoj sveučilišnoj knjižnici, osiguravši joj izgradnju zgrade u kojoj će biti primjereno smještena. Godina 2024. bila je obilježena značajnim obljetnicama. Zbirka rukopisa i starih knjiga proslavila je svoj 130. rođendan. Obilježili smo ga nizom događanja u NSK na kojima je predstavljen dio bogatstva fonda ove Zbirke. Obljetnicu je, i to dvadesetu, obilježio i naš Hrvatski arhiv weba koji preuzima i trajno čuva primjerke *online* publikacija na internetu.

Prošle nas je godine rastužio odlazak akademika Luka Paljetka, *doajena* hrvatske pisane riječi, s kojim je bio izniman užitak raditi, stvarati i živjeti. Rubriku *Hommage* posvetili smo našem velikom prijatelju, čiju smo knjigu kajkavske poezije, ilustriranu grafikama Ivana Lovrenčića, objavili neposredno prije nego što nas je akademik Paljetak zauvijek napustio.

Od ovoga broja na kraju časopisa uvodimo i novu rubriku *Pogled u 2025.* jer djelatnost i programe nije moguće odijeliti granicama trajanja jedne godine. Tijekom 2024. godine istraživali smo i pripremali niz značajnih događanja koja nas očekuju u 2025. i nadalje, a to je čar kontinuiteta i razvoja.

U časopisu *Glas NSK* nastaviti ćemo s čitateljima dijeliti stručne i informativne zapise o djelovanju Knjižnice kako bismo zabilježili ključne teme hrvatskoga knjižničarstva te pothvate ove knjižnice, knjižnica i knjižničara, usmjerene na promicanje i očuvanje bogatstva hrvatske kulturne i znanstvene baštine.

prof. dr. sc. Ivanka Stričević
glavna ravnateljica
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

EDITORIAL

Dear readers,

The Voice of NSK again, this time in its 21st issue, covers a broad array of themes, not only bringing an overview of the Library's activities in the past year, but also capturing the big picture and thus providing a broader context in which it operates together with all the other libraries in Croatia and those with which it closely collaborates in the rest of Europe and across the world. There are currently plenty of challenges, in particular those regarding sustainability-related risks and threats, but there are also plenty of opportunities for development in the direction which we see as future-bound. Aware that our activities represent a relatively small fragment in the continuity of the Library's centuries-long existence, but that we will nevertheless leave a mark on its history and through our efforts and accomplishments make an impact on its future, we are building on the foundations which we have inherited, making them stronger through adding our own reinforcements.

Recognising the importance of continuity, but of the turning points as well, we have dedicated this issue's *Feature* section to the 30th anniversary of the Library's work in its current building, frequently referred to as "the glass cube", or formerly also as "the crystal treasury of knowledge". In celebrating this significant anniversary, we are going back to the mid-1990s, reviving the memories of relocating the Library's holdings, staff and operations to its new home, but also of generations of users who quickly took to the Library's new space. We are looking back not only on the beginnings of the Library's work in its current building, but on everything that has characterised its work throughout the decades as well, presenting in this way its endurance and transformation at the same time.

Also, we are revisiting the past – though considerably more distant – through the programmes which we have prepared as a way of marking 1,100 years of the Kingdom of Croatia and breathing new life into the crucial moments in the development of the Croatian national identity, to which the invaluable manuscript material as well as the printed and digital resources in our collections are a powerful testimony. As one of Croatia's major cultural institutions, we will be part of the central national celebration at the Klovićevi dvori Gallery of this monumental anniversary and the continuity of the Croatian national identity and statehood.

Our digital age truly opens up unprecedented opportunities for recording and sharing information and data in every format imaginable as well as for promptly and adequately responding to our users' needs, however, it also poses a number of challenges. One of them is "to be

connected", which for us primarily means the interconnectedness of Croatian libraries, but also their functional connectedness with major libraries in the world. We are therefore particularly looking forward to the final outcomes of the programme that we are currently running as part of the *e-Universities* project, in which NSK has been tasked with initiating the digital transformation of Croatian academic and research libraries. Aimed at the implementation of Alma/Primo VE, a unique library services platform developed by the Ex Libris Clarivate company, and the related setting up of Bukinet, a cloud-based system which will bring together the operations, resources and data of NSK and other 82 university and research libraries in Croatia, the project was launched after three years of preparations and analyses of the requirements of NSK, as Croatia's national library, and the entire Croatian library system, which also included a wide range of educational programmes, exchanges with other national and university libraries in Europe and sharing best practice examples, efforts related to securing funds as part of Croatia's National Recovery and Resilience Plan 2021-2026 and those from the state budget as well as complex public procurement processes. Owing to the utmost importance of this development-focused undertaking, we will keep sharing the news on its results. Also, the *e-Universities* project provides us with opportunities for turning traditional library spaces into digitally mature zones for individual and group learning. With the first steps of this transformation already behind us, we will keep it up in 2025.

The *In the focus* section brings you the news on our other important activities in 2024. Recognising the need for a strategic approach to our organisational communication as an important tool for achieving our goals, we conducted a programme aimed at the development of the Library's 2025-27 communications strategy, led by Strategic Communication and ESG Consultant Snježana Bahtijari. We established eOP, Croatia's new electronic legal deposit system, in cooperation with the Ericsson Nikola Tesla company and as part of *eCulture*, the 2019-2023 major national digitisation project focusing on cultural heritage. Acting in line with our responsibility to ensure long-term preservation of the resources in the Library's collections and make them as easily available to our users and the general public as possible, we keep the digitisation of NSK's holdings one of our top priorities. Also, we are currently running a programme aimed at the conversion of data from the Library's digitised alphabetical card catalogue and the related inclusion of all our resources in the NSK online catalogue, the results of which demanding process we are sharing here for the first time.

Among many gems in the Library's collections, this issue's *NSK treasures* section spotlights the archive of Croatia's notable composer and music educator Blagoje Bersa, along with *Antiphonarium Romanum*, a 1725 codex with an antiphonary which brought us great joy as one of major acquisitions to our collections in 2024. Proud of this invaluable addition to NSK's collection of rare Pauline manuscripts, we will present it to the public as part of the celebration of this year's NSK Day.

The *Featured projects* section presents our latest video tutorial programme for Croatian publishers, NSK's participation in the VIAF name authority service, our online guides programme focusing on the preservation of digital library resources and the exhibition that we prepared with our partners to mark the centenary of the birth of a Croatian composer, folk song collector and music educator Dinko Fio.

We hold especially important those of our activities, programmes and projects which involve close cooperation with major institutions, both Croatian and from abroad, as well as with prominent artists, researchers and professionals in the field of culture, greatly appreciating the added value which they bring to our work. Thus, in cooperation with established Croatian institutions and cultural organisations we organised programmes highlighting the legacy of Marko Marulić, "the father of Croatian literature" and the focus of the Year of Marko Marulić, the 2024 national programme commemorating half a millennium of the great author's passing, and of theologian, philosopher and scholar Marco Antonio de Dominis, another great name of Croatian and European cultural heritage. In addition, as part of now more than a decade-long cooperation tradition, we participated in the organisation of the 2024 edition of Kliofest, the Croatian history festival.

Our international cooperation initiatives included *Mediterranea. Visions of an ancient and complex sea*, an immersive, sense-engaging exhibition which we hosted in collaboration with the Italian Cultural Institute in Zagreb and the Embassy of the Italian Republic to the Republic of Croatia, the opening in cooperation with the Embassy of the Republic of Croatia in the Republic of Bulgaria of the Croatian Culture Corner featuring valuable items from the Croatian national library collection (*Croatica*) at the National Library of Bulgaria and a number of programmes in which we participated along with other European national libraries as part of the activities of the Conference of European National Librarians (CENL) network.

The guests of this issue are the winners of the 2023 National and University Library in Zagreb Awards whose

valuable contribution to the library profession in Croatia – be it through their dedication, proactivity and excellence as the members of the Library's staff or through their accomplishments as the Library's longtime partners and collaborators – we wish to bring to your attention.

One of the three stories in this issue's *Notable librarians* section is dedicated to one by all means distinguished former library director whose recent going into retirement has not diminished his impact on the library profession in Croatia, while the section's remaining stories commemorate those who, unfortunately, are no longer with us, one of who is Ivan Kostrenčić, the first director of the Zagreb Royal University library, one of NSK's forerunners, and Croatia's first academic librarian.

Among the great anniversaries which marked the year 2024, to us the 130th anniversary of the birth of the NSK Manuscripts and Old Books Collection was certainly the greatest, worthy of a rich programme of events throughout the year in which we presented its treasures. Likewise, the Croatian Web Archive (HAW), operating as part of the Library, celebrated 20 years of collecting and curating Croatia's web content.

We were hit hard by the passing away last year of the Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Luko Paljetak, the doyen of the Croatian written word with whom we had the pleasure of collaborating and creating and whom we were privileged to call a friend. We bid him farewell in this issue's *Homage* section, honoured that we published his last poetry collection (*Kajkavske pjesme*), featuring his verses in Kajkavian, one of three major Croatian dialects, and the prints by a prominent 20th-century Croatian painter Ivan Lovrenčić.

Since hardly any of our activities and programmes can strictly be confined within a single year, we are introducing the *A look ahead...* section, opening it with the announcements of our plans for 2025. In an effort to document the latest developments in the Croatian library community and inform you of the accomplishments of all its partakers related to the promotion and preservation of Croatia's rich cultural and scientific heritage, we will continue to keep you updated on the results of NSK's work.

Dr Ivanka Stričević
Director General
National and University Library in Zagreb

30 godina rada u staklenoj kocki na Trnju

Preseljenju u novu zgradu Nacionalne i sveučilišne knjižnice prethodile su opsežne pripreme na nekoliko mjesta, odakle je trebalo preseliti više od dva milijuna primjeraka. Vrijedno je istaknuti kako je organizacija selidbe bila toliko uspješna da Knjižnica nije bila zatvorena za korisnike nijedan dan. Posljednja građa s Marulićeva trga stigla je u novu zgradu 26. lipnja 1996. godine, uz simboličan doček tadašnjega glavnog ravnatelja Knjižnice dr. sc. Josipa Mihela.

Arhiva / Archives: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Sedam godina trajala je izgradnja nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice. / The construction of the current building of the National and University Library in Zagreb (NSK) lasted seven years.

Ove se godine obilježava 30. obljetnica rada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u *staklenoj kocki* na Trnju, kako se često naziva današnja zgrada Knjižnice. To je savršena prilika da se prisjetimo trenutaka prije 30 godina i oživimo sjećanja na postupak preseljenja, koji je među djelatnicima Knjižnice i širom javnošću potaknuo rijetko viđeno zajedništvo te ponos na monumentalno arhitektonsko zdanje svjetskoga ugleda. Ujedno, to je i prilika da se okrenemo budućnosti i nizom događanja dostojno obilježimo ovu značajnu obljetnicu.

S viđenjem i odlučnošću — dr. sc. Ivan Mihel o selidbi u novu zgradu NSK

U vrijeme preseljenja Nacionalne i sveučilišne knjižnice iz stare zgrade na Marulićevu trgu u novu zgradu na Trnju, glavni ravnatelj Knjižnice bio je dr. sc. Ivan Mihel. S sigurno

nošću se može reći da je bio pravi čovjek na pravome mjestu u ključnome trenutku za povijest Knjižnice.

Dr. sc. Ivan Josip Mihel rođen je 1946. godine u Zagrebu. Diplomirao je na Tehnološkome fakultetu, a magistrirao i doktorirao na Farmaceutsko-biokemijskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, stekavši zvanje doktora kemijskih znanosti 1976. godine. Od 1969. do 1981. radio je kao znanstveni istraživač u tvornici *Pliva* u Zagrebu, dok je od 1981. do 1988. godine bio ravnatelj Referalnoga centra Sveučilišta u Zagrebu. Od 1988. do 1990. radio je u državnoj upravi, a 1990. imenovan je ravnateljem Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, na kojoj je dužnosti ostao do 1997. godine.

Analitičkoga duha svojstvenoga prirodnjacima dr. sc. Mihel posvetio se knjižničarstvu s velikim entuzijazmom.

Arhiva / Archives: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Financiranje izgradnje započelo je na temelju Samoupravnoga sporazuma kojim su osigurana sredstva za izgradnju Nacionalne i sveučilišne (tada) biblioteke. / The funds for the construction of NSK's current building were provided as part of one of Croatia's major national projects of cultural significance.

Pun energije, radnoga zanosa i organizacijskih sposobnosti te iznimno vješt u međuljudskim odnosima uspješno je vodio izgradnju i preseljenje u novu zgradu Knjižnice. Vrijeme njegova mandata obilježila je izgradnja nove zgrade, koja je već bila započeta, a njezino financiranje, unatoč ratnim okolnostima, ni u jednome trenutku nije bilo upitno. Dapače, dr. sc. Mihel i njegovi suradnici posjetili su dvije velike europske knjižnice te su, na temelju stečenih iskustava i potreba knjižnice s dvojnog ulogom, osmislili suvremenu i vrhunski funkcionalnu zgradu. Prije preseljenja provedene su opsežne pripreme na više lokacija Knjižnice, odakle je trebalo premjestiti više od dva milijuna primjeraka. Organizacija selidbe bila je iznimno dobro organizirana, a Knjižnica ni jednoga dana nije bila zatvorena za korisnike. Posljednja građa sa staroga Marulićeva trga stigla je u novu zgradu 26. lipnja 1996. godine, uz simboličan doček dr. sc. Mihela.

Sve navedeno potaknulo nas je na razgovor s dr. sc. Mihelom kako bismo bolje razumjeli njegova sjećanja i dojmove o preseljenju Knjižnice. Danas, u zasluženoj mirovini, s velikom je srdačnošću podijelio svoja iskustva i razmišljanja o tome povijesnom trenutku s čitateljima časopisa *Glas NSK*.

GLAS NSK: S obzirom na Vaše bogato radno iskustvo, kako danas gledate na odluku da svoj profesionalni put usmjerite prema knjižničarstvu, točnije prema području informacijskih znanosti, iako dolazite iz svijeta prirodnih znanosti?

Dr. Mihel: Promjena struke nije neuobičajena pojava. Čak i iz knjižničarstva postoje primjeri prelaska u druga područja, najčešće u politiku. Tko zna kako bi danas izgledala Kina da Mao Zedong nije započeo svoju karijeru u knjižnici, gdje se pri put susreo s marksističkom literaturom i osjetio privlačnost politike.

Moj put bio je nešto drukčiji. Nakon što sam diplomirao na Kemijsko-tehnološkome fakultetu, zaposlio sam se u Istraživačkome institutu Plive, a svoje obrazovanje nastavio sam na poslijediplomskome studiju kemije. Magistrski rad i doktorsku disertaciju dovršio sam u Institutu Ruđer Bošković i Institutu Plive. Nakon obrane doktorata usavršavao sam se na postdoktorskoj specijalizaciji na University of Kansas, a vrativši se, nastavio sam raditi u Fizikalno-analitičkome odjelu Instituta. Međutim, analitika, iako važan dio kemije, nije bila moj prvi, pa čak ni drugi izbor. S vremenom sam odlučio potražiti novi profesionalni izazov. Nastavio sam svoj profesionalni put u Sektoru razvoja Plive, gdje sam bio zadužen za prikupljanje, obradu i sintezu znanstvenih informacija ključnih za proizvodne procese. Znanstvene informacije oduvijek su bile temelj kemije, a kemičari su mnogo prije drugih pokrenuli izradbu *Chemical Abstractsa*, nezaobilaznoga izvora informacija.

Prilika za profesionalni napredak pojavila se kada je otvoreno mjesto ravnatelja Referalnoga centra Sveučilišta u Zagrebu. Prevladavši vlastite dvojbe, odlučio sam se prijaviti na natječaj. Referalni centar, poznat i kao *Ref*,

Arhiva / Archives: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Nova zgrada Knjižnice građena je prema projektu Marijana Hržića, Zvonimira Krznarića, Davora Mancea i Velimira Neidhardta. / NSK's current building was designed by distinguished Croatian architects Marijan Hržić, Zvonimir Krznarić, Davor Mance and Velimir Neidhardt.

bio je izrazito raznolik sustav koji je obuhvaćao niz aktivnosti – od obrazovanja u Multimedijskom centru, preko ISIP-a, sjajne ideje pokojnoga profesora Bože Težaka, do nekoliko specijaliziranih centara poput Centra za kemiju.

U to vrijeme započela je dugo priželjkivana izgradnja nove zgrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice, no zbog nesretnih okolnosti Knjižnica je ostala bez ravnatelja. Nekoliko provedenih natječaja za to radno mjesto završilo je bez rezultata. Meni osobno nije bilo na umu prijaviti se, sve dok me jednoga dana nisu posjetili predstavnici Knjižnice s prijedlogom da razmislim o sudjelovanju na natječaju. Bio je to izazov koji se u tome trenutku činio iznimno zahtjevnim. Nakon sat vremena njihovih uvjerenja i sve slabijih mojih protivljenja pristao sam prijaviti se na natječaj. Nisam požalio ni trenutka. Sve ostalo pripada povijesti.

GLAS NSK: Kada ste postali glavni ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u kojoj je fazi bila izgradnja nove zgrade i možete li nam otkriti koji su bili najveći izazovi tijekom njezine izgradnje?

Dr. Mihel: Bitno je napomenuti da je financiranje izgradnje započelo na temelju Samoupravnoga sporazuma kojim su osigurana sredstva za izgradnju Nacionalne i sveučilišne (tada) biblioteke. Nakon osamostaljenja Hrvatske taj je sporazum prestao vrijediti te je donesen Zakon o osiguranju sredstava za dovršetak izgradnje Knjižnice u sklopu Državnoga proračuna.

Knjižnica je građena prema projektu Marijana Hržića, Zvonimira Krznarića, Davora Mancea i Velimira Neidhardta. Kamen temeljac postavljen je 1988. godine.

Zbog osobnih nesuglasica među pojedinim visokim političarima u vezi s ostvarenjem projekta odlučeno je da se

izgradnja provede u dvije faze. U prvoj fazi dovršio bi se samo središnji dio zgrade, dok bi se izgradnja lateralnoga dijela odgodila za neka bolja vremena. Njegovim izostankom ne bi bila narušena samo estetska vrijednost zgrade već bi se morao mijenjati i planirani raspored, što bi značajno smanjilo prostor namijenjen korisnicima.

Nakon ukidanja Samoupravnoga sporazuma i donošenja novoga Zakona o financiranju izgradnje plan izgradnje prilagođen je tako da se u prvoj fazi dovrše svi ključni dijelovi zgrade, dok su za drugu fazu ostavljeni oni manje važni za svakodnevne potrebe suvremene knjižnice poput kongresne dvorane. Takvim smo rješenjem bili zadovoljni.

Tijekom Domovinskoga rata izgradnja je nastavljena u skladu s terminskim planom, a posebnu zahvalnost za redovito financiranje prema predviđenome planu dugujemo Jošku Zavoreu, tadašnjemu pomoćniku ministra financija za proračun.

Kada sam preuzeo dužnost ravnatelja NSK, glavni dio zgrade bio je dovršen do *roh-bau* faze.

Izazovi su bili brojni, počevši od nastojanja da se iz postojećih prostornih i tehničkih uvjeta u staroj zgradi postigne što veća iskorištenost, preko teškoća povezanih s brojem i stručnošću kadrova, posebno u Elektroničkome računalnom centru (ERC), pa sve do praćenja izgradnje nove zgrade. Volio sam obilaziti novu zgradu, iako sam se u njoj više puta doslovno izgubio. Jednom sam tako ušao u trezor prolazeći niz sigurnosnih, protupožarnih i protupoplavnih vrata, a izašao na drugoj strani običnim vratima koja su vodila u halonsku prostoriju. To se dogodilo usprkos svim izvedbenim projektima i timu zaduženom za nadzor.

GLAS NSK: U kojim ste europskim i svjetskim knjižnicama pronašli nadahnuće i uzor za uspostavu suvremenoga poslovanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u novoj zgradi?

Dr. Mihel: To su, naravno, obavili prije mogega dolaska. Posjetio sam dvije europske knjižnice, a istodobno s izgradnjom nove zgrade NSK u Europi su se gradile i dvije nacionalne knjižnice – francuska i britanska – koje su dovršene prije naše. Posjet tim knjižnicama bio je iznimno poučan i inspirativan.

Posebno me impresionirala Britanska nacionalna knjižnica koja zrači toplinom i privlači svojim ozračjem, dok istodobno izaziva divljenje bogatstvom svojega knjižnog i neknjižnoga fonda. Od svih, ona mi je bila najbliža srcu. Kada je riječ o nadahnuću, važno je istaknuti da ugodno ozračje za korisnike i djelatnike ima ključnu ulogu te da korisnik mora brzo i jednostavno doći do traženoga dokumenta ili informacije.

GLAS NSK: Kakvi su uvjeti rada bili u zgradi na Marulićevu trgu i koji su bili glavni razlozi za donošenje odluke o izgradnji nove zgrade Knjižnice?

Arhiva / Archives: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Dr. sc. Ivan Mihel osobno je sudjelovao u slaganju i pripremanju nove zgrade za prihvata s Marulićeva trga. / Dr Ivan Mihel, the 1990-97 NSK Director General, personally took part in the preparation of NSK's current building for the arrival of the Library's holdings from its former location, in Zagreb's iconic Marko Marulić Square.

Dr. Mihel: Ukratko, uvjeti su bili iznimno otežani. Secesijska ljepotica na Marulićevu trgu odavno je postala premala i za smještaj fonda i za rad djelatnika, a prostorni kapaciteti bili su u potpunosti iscrpljeni. Čak ni dodatni prostori, poput Rudolfove vojarnje, gdje su bile smještene novine i tehničke službe, te dvorca Golubovec, u koji su preseljeni višestruki primjerci građe, nisu mogli zadovoljiti rastuće potrebe Knjižnice za odgovarajućim prostorom.

Računalna potpora za obradu fonda bila je zastarjela i nedovoljno učinkovita, a postojeći programski sustav nije omogućivao izradbu nacionalnih bibliografija. Istodobno se radilo na razvoju novoga knjižničnog programa u suradnji s vanjskom tvrtkom. Iako sam osobno smatrao da bi bilo bolje kupiti već provjereno rješenje, u trenutku kada sam preuzeo dužnost već su bila uložena znatna sredstva i projekt je bio u završnoj fazi. Na kraju su dovršeni dijelovi sustava uspješno implementirani, a nacionalne bibliografije počele su izlaziti, čime je ispunjena jedna od ključnih uloga Knjižnice.

Najvažniji razlozi za odluku o izgradnji nove zgrade bili su potpuna nemogućnost daljnjega rada u dotadašnjim

uvjetima i obveza države da ovomu hramu kulture pruži dostojan prostor koji zaslužuje.

GLAS NSK: Kako su napredovale zadnje godine izgradnje NSK i pripreme za preseljenje u novu zgradu?

Dr. Mihel: Dovršavala se obrada zaostale knjižnične građe, dok su se istodobno pripremali svi potrebni postupci za rad u novoj zgradi. Planirano je da računalni katalog bude u potpunosti spreman za korištenje već od prvog dana otvorenja. Neprocjenjivu potporu pružio je pokojni Josip Stipanov, poznat kao *druga violina* Knjižnice i svojevrsna *hodajuća* enciklopedija hrvatskoga knjižničarstva.

Jedan od ključnih zadataka u novoj zgradi na Trnju bio je uvođenje otvorenoga pristupa knjižničnoj građi u čitaonicama (OP), što dotad nije bilo značajnije primjenjivano. Kako bismo se što bolje pripremili, testirali smo koncept otvorenoga pristupa tako što smo ispraznili police na galeriji velike čitaonice.

Najveći izazov u organizaciji otvorenoga pristupa bio je raspored građe na policama. Taj raspored trebao je biti jednostavan za korisnike, ali i dovoljno prilagodljiv kako bi se omogućio smještaj novih knjiga. Iskustva američkih knjižnica koje su koristile klasifikaciju LCC ili Dewey nisu nam bila posebno korisna, a europske knjižnice koje su tradicionalnije, počele su uvoditi otvoreni pristup tek nakon Drugoga svjetskog rata. Za razliku od toga, hrvatske su knjižnice koristile UDK klasifikaciju.

Kod označivanja knjiga u otvorenome pristupu uzimana je u obzir dvostruka uloga Knjižnice – nacionalnoga središta i pružatelja usluga sveučilišnim korisnicima. Raspored je bio prilagođen profilu korisnika i njihovim zahtjevima, s naglaskom na pružanje visokokvalitetnih usluga. Stručnjaci NSK posvetili su se rješavanju ovoga složenog zadatka, dok sam se osobno usmjerio samo na područje kemije.

Nakon toga započeo je odabir građe iz zatvorenoga spremišta koja je bila smještena na police galerije. Osim udžbeničke zbirke, zbirka inozemne znanstvene literature bila je relativno ograničena, što je zahtijevalo proširenje nabave, posebno s obzirom na potrebe korisnika i podatak da su pojedine sastavnice Sveučilišta poput Centralne medicinske knjižnice i Instituta Ruđer Bošković već imale dobro opremljene specijalne knjižnice.

GLAS NSK: Koliko je trajalo samo preseljenje građe i kako je ono ostvareno?

Dr. Mihel: Prvo je izrađen sveobuhvatan projekt preseljenja knjižnične građe NSK. Projektom su određena postojeća spremišta, vrste građe, stručne oznake i pre-

cizno određena odredišta za smještaj građe, uključujući raspored spremišta, kompaktna i polica. Nakon temeljite analize projekta preseljenje je moglo započeti čim je provedeno testiranje u stvarnim uvjetima.

Izrađene su dvije skupine – jedna za otpremu građe s Marulićeva trga, a druga za njezino prihvaćanje u novoj zgradi. Budući da su police u oba spremišta bile istih dimenzija, za prijenos građe odabrane su košare za kruh. Njihove dimenzije (0,5 x 0,5 metara) omogućivale su da se na svaku policu smjeste dvije košare. Simbolično, zar ne? Kruh i knjige – bez ijednoga od njih čovječanstvo ne bi moglo opstati.

Jednoga vikenda u srpnju 1994. godine manji tim *dobrovoljaca* proveo je probnu selidbu. Rezultati, uključujući trajanje postupka, bili su iznimno zadovoljavajući. Svaka košara imala je popratni list s popisom signatura koji su ovjerali pošiljatelji i primatelji prilikom preuzimanja.

Vrijedno je spomenuti da su u postupku preseljenja sudjelovali svi djelatnici NSK, uključujući i upravu, osim onih koji zbog zdravstvenih razloga nisu mogli sudjelovati u ovome važnom zadatku. Većina građe preseljena je do otvorenja Knjižnice.

GLAS NSK: Preselili ste više od dva milijuna jedinica građe, a Knjižnica nijedan dan nije bila zatvorena za korisnike. Kako ste to uspjeli?

Dr. Mihel: Tijekom postupka preseljenja knjižnične građe u novu zgradu, čitaonica na Marulićevu trgu ostala je otvorena za korisnike. Knjige su bile složene prema principu *numerus currens* pa nije bilo moguće izdvojiti građu koja se češće koristila od one manje tražene. Zbog toga smo odlučili da će preseljena građa, uglavnom udžbenici, biti vraćena u čitaonicu sljedeći dan nakon što korisnik podnese zahtjev. Tako bi postupila svaka knjižnica usmjerena na potrebe korisnika, a postupak preseljenja odvijao se neometano i prema planu. Nitko nije smatrao da je to herojski podvig. Imali smo jasno postavljen cilj, dobro osmišljenu metodu, precizne rokove, volju i zadovoljne korisnike kojima čekanje jednoga dana nije predstavljalo nikakvu teškoću.

GLAS NSK: Kako ste doživjeli otvorenje nove zgrade NSK?

Dr. Mihel: Doživio? Prikladniji izraz bio bi izdržao. Mislim da sam napravio i više od preporučenih 10.000 koraka, nervozno se šetajući gore-dolje i razmišljajući o svemu što bi moglo poći naopako. Srećom, ništa nije pošlo naopako. Ipak, sav taj stres nije mi dopustio da uistinu uživam u tome povijesnom trenutku.

Novu zgradu Knjižnice svečano su otvorili predsjednik Republike Hrvatske dr. sc. Franjo Tuđman i dr. sc. Ivan Mihel 28. svibnja 1996. u nazočnosti brojnih djelatnika i uzvanika (*Vjesnik*, 29. i 30. svibnja 1996.). / NSK's current building was opened on 28 May 1996 by the first, 1990-99 Croatian President Franjo Tuđman and the 1990-97 NSK Director General Dr. Ivan Mihel, in the presence of the Library's staff and many distinguished guests (*Vjesnik*, 29 and 30 May 1996).

Autor fotografije / Photo by: Darko Čižmek.

Dr. sc. Ivan Mihel (u sredini) zajedno sa suradnicima obilazi otvoreni pristup građi u čitaonicama (OP) u novoj zgradi, područje u kojem Knjižnica dotad gotovo nije imala iskustva. / The 1990-97 NSK Director General Dr Ivan Mihel (centre) during the preparation of the reading rooms in NSK's current building, after the relocation to which the Library started making available its resources on open access shelves.

GLAS NSK: Kakve su organizacijske promjene bile potrebne za poslovanje u novoj zgradi NSK? Koliko su se promijenili uvjeti za djelatnike i korisnike – možete li nam reći kakve su bile njihove reakcije na promjene u poslovanju?

Dr. Mihel: Najveća promjena bio je otvoreni pristup građi, što je zahtijevalo zapošljavanje predmetnih stručnjaka iz različitih znanstvenih disciplina, osobito prirodnih, tehničkih i biomedicinskih znanosti. Ti su stručnjaci, premda iz drugih područja, zadržali svoju stručnost, ali su se prilagodili novim temama i metodama rada. Obrada građe uz potporu računalnih knjižničnih programa postala je učinkovitija, a komunikacija među djelatnicima jednostavnija, što je pozitivno utjecalo na kvalitetu obrade. Sve se postupno uskladilo i postalo prirodan dio rada. Nakon kraćega prijelaznog razdoblja i prevladavanja straha od nepoznatoga koji je donijelo preseljenje, vjerujem da su djelatnici bili zadovoljni i novim radnim okruženjem i novim zadacima.

GLAS NSK: Prošlo je 30 godina od preseljenja Knjižnice u novu zgradu. Kako danas gledate na to postignuće i smatrate li da Knjižnica još uvijek uspješno odgovara na potrebe suvremenih korisnika?

Dr. Mihel: Ovo je zasigurno najteže pitanje, osobito u

vremenu kada djeca već u vrtićkoj dobi imaju mobitel u rukama.

Potrebe korisnika teško je predvidjeti. Moj pogled na njih umnogome je promijenila jedna korisnica koja je tražila početnicu s početka 20. stoljeća. Taj mi je trenutak pokazao koliko je važno čuvati i omogućiti pristup cjelokupnoj građi.

Vjerujem da Knjižnica ima sve potrebne uvjete, a njezini djelatnici dovoljno stručnosti i samopouzdanja da uvode promjene u skladu s korisničkim potrebama.

GLAS NSK: Čime se danas bavite?

Dr. Mihel: Prije svega, posvećen sam svojoj unuci koja mi je uvijek u mislima, čak i kada nije sa mnom. Uživam u kavama s prijateljima, šetnjama sa psom, odlascima u teretanu, vježbanju joge, gledanju filmova i čitanju knjiga. Vratio sam se i svojim korijenima – kemiji. Povremeno kuham, što mi je oduvijek bila velika strast.

GLAS NSK: Koja bi bila Vaša poruka za kraj čitateljima časopisa *Glas NSK*?

Dr. Mihel: Bez obzira na to gdje se nalazite i čime se bavite, budite dobri prema sebi i drugima, negujte prijateljstva, stvarajte lijepe uspomene i ne zaboravite odvajati otpad.

Autorica fotografija / Photos by: Sonja Hrelja.

Korisnički prostor Zbirke zemljovida i atlasa u novoj je zgradi u potpunosti prilagođen nesmetanom korištenju i temeljitom proučavanju građe. / The user area at the Map Collection in NSK's current building, offering easy access to collection items and enabling disturbance-free research.

NOVO RADNO MJESTO U NOVOJ ZGRADI

Brojni djelatnici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u zamijenili su svoje radno mjesto u staroj zgradi novim uredom u zgradi na Trnju. Među njima je i koordinatorka Zbirke zemljovida i atlasa dr. sc. Mira Milić Drder koja je s nama podijelila svoje iskustvo preseljenja.

GLAS NSK: Možete li nam opisati razdoblje preseljenja u novu zgradu Knjižnice? U kakvim ste uvjetima radili u staroj zgradi i jeste li s nestrpljenjem iščekivali preseljenje?

Dr. Milić-Drder: Sjećanja na moje početke u NSK, u staroj zgradi, iznimno su ugodna i pozitivna. Godine 1991. započela sam ondje svoj profesionalni put kao

kartografska knjižničarka. Iako je to bilo teško ratno vrijeme, istodobno je bilo razdoblje učenja i stjecanja dragocjenog iskustva od starijih kolegica i kolega, posebno od tadašnje voditeljice Zbirke, moje mentorice mr. sc. Duške Čanković. Nažalost, prerano je preminula, prije nego što smo se preselili u novu zgradu. Rad u staroj zgradi pamtim po toplome ozračju i ugodnome radnom okružju. Zgrada je bila lijepa i inspirativna, a šetnje tijekom stanaka u obližnjem Botaničkom vrtu ostale su mi u posebnome sjećanju. U to smo vrijeme imali samo jedno računalo i tek počinjali uvoditi digitalne alate u obradu građe. Uvjeti rada u novoj zgradi neusporedivo su bolji u odnosu na one u staroj, gdje je prostor za pohranu građe bio vrlo ograničen, a čitaonica za korisnike imala je tek

Autorica fotografije / Photo by: dr. sc. Sofija Klarin Zdravec.

Koordinatorica Zbirke zemljovida i atlasa dr. sc. Mira Miletić Drder tijekom rada u korisničkom prostoru Zbirke zemljovida i atlasa. / The Head of the NSK Map Collection Dr Mira Miletić Drder examining a collection item in the Collection's user area.

dva raspoloživa mjesta. To razdoblje pamtim po mnogim uzbuđenjima, a preseljenje u novu zgradu ostalo mi je u sjećanju kao trenutak velikoga zadovoljstva i ispunjenja.

GLAS NSK: Kako ste se pripremali za preseljenje?

Dr. Miletić-Drder: Pripreme su trajale nekoliko godina i odvijale se na više razina. Najprije su održani brojni sastanci i dogovori o opremanju prostora Zbirke u novoj zgradi te je započelo planiranje premještanja građe i organizacija svih potrebnih aktivnosti za njezino sigurno preseljenje. Posla je bilo mnogo, a posebno je zahtjevno bilo pripremiti staru, vrijednu i rukopisnu građu. Ipak, sve smo uspješno ostvarili bez većih teškoća, i to zahvaljujući trudu brojnih kolega, predanom radu i stručnom vodstvu tadašnjega ravnatelja NSK, dr. sc. Ivana Mihela kao i potpori dr. sc. Josipa Stipanova i dr. sc. Dubravke Skender.

GLAS NSK: Kako je izgledao postupak preseljenja?

Dr. Miletić-Drder: Budući da sam u vrijeme preseljenja očekivala svoje prvo dijete, nisam mogla sudjelovati u postupku kada je Zbirka početkom 1996. godine preseljena u novu zgradu. Ključno je bilo osigurati da građa bude u potpunosti i sigurno prenesena te pohranjena u novo spremište Zbirke, što je uspješno ostvareno. Nakon toga nastavljen je dugotrajan rad na organizaciji i pravilnoj pohrani građe u spremištu i čitaonici, pri čemu su ključnu ulogu imale kolegice Nikolina Gošljević i Irena Perički.

GLAS NSK: Koji su uvjeti za rad Zbirke uspostavljeni u novoj zgradi?

Dr. Miletić-Drder: Nakon što je građa smještena na police i u ormariće s ladicama, stekli su se uvjeti za rad s korisnicima jer je čitaonica bila potpuno opremljena i spremna za njihovo primanje. Obrada građe također je nastavljena, a povećanjem broja računala postupak je postao znatno brži. Uvjeti rada u novoj zgradi bili su neusporedivo bolji nego u staroj – čitaonica je bila prostra-

na, s velikim stolovima za pregled građe, što je omogućilo ugodniji i učinkovitiji rad. Istodobno, broj korisnika neprestano je rastao.

GLAS NSK: Koje biste promjene istaknuli u poslovanju Zbirke zemljovida i atlasa od 1995. godine do danas?

Dr. Miletić-Drder: Promjene su bile velike i značajne. Cjelokupan fond unesen je u informacijski sustav Knjižnice i korisnicima dostupan preko mrežnoga kataloga. Najvrjednija građa digitalizirana je i pružena širokoj javnosti na portalu Digitalna NSK. Usluge za korisnike znatno su unaprijeđene.

GLAS NSK: Zbirka je utemeljena 1945. godine, što znači da će 2025. obilježiti 80. obljetnicu postojanja. Kako vidite njezin daljnji razvoj?

Dr. Miletić-Drder: Daljnji razvoj Zbirke vidim u unapređenju digitalnih usluga za korisnike te u stvaranju uvjeta za poboljšanje promidžbenih, izložbenih i edukacijskih aktivnosti u sklopu CroAtriuma.

OBLJETNIČKA GODINA

Nacionalna i sveučilišna knjižnica obilježit će 2025. godine 30 godina rada u svojoj sadašnjoj zgradi programom *NSK – 30 godina djelovanja u staklenoj kocki baštine*. Svrha je programa istaknuti ulogu Knjižnice ne samo u hrvatskoj kulturi i znanosti već i u životu grada Zagreba – njegovim vizurama, arhitektonskoj baštini i kao važnomu mjestu okupljanja. Kao baštinska ustanova NSK predstavlja Knjižnicu svih građana Hrvatske, a trideseta obljetnica izvrsna je prilika za podsjećanje na njezinu važnost.

Autorica fotografije / Photo by: dr. sc. Sofija Klarin Zadravec.

Thirty years of “the glass cube”, NSK’s modern home

The year 2025 marks 30 years since the National and University Library in Zagreb (NSK) started operating in its current building, frequently referred to as “the glass cube”. This significant anniversary provides an ideal opportunity for going back to that exciting and eventful time 30 years ago and reviving the memories of the Library’s relocation, which made its staff, but Croatia’s general public as well, come together in a spirit of unity which can rarely be seen today. Also, the opening of the Library’s new home, a monumental work of contemporary architecture, gave the Croatian people a sense of great pride.

NSK’s relocation from the art nouveau beauty of a building in Marko Marulić Square was managed by Dr

Ivan Mihel, the 1990-97 NSK Director General, who proved to be the right person to lead the Library in that historic moment. We bring you the interview with him in which he shared with us his first-hand, “behind the scenes” experiences from NSK’s relocation period, as well as the interview with Dr Mira Miletić Drder, the Head of the NSK Map Collection and one of many other members of NSK’s staff who witnessed and were part of the demanding relocation process.

NSK will celebrate this great anniversary through a special programme aimed at reminding the public of its significance as one of Croatia’s major heritage institutions and the library of all Croatian citizens (*NSK – 30 godina djelovanja u staklenoj kocki baštine*).

Komunikacijska strategija NSK od 2025. do 2027.: zajednički komunikacijski ciljevi za uspješniji razvoj Knjižnice

{ Kvalitetna komunikacija ima izravan utjecaj na kvalitetu upravljanja. Omogućuje brzo donošenje odluka, smanjuje nesigurnost i osigurava da svi zaposlenici budu usklađeni s ciljevima i smjerovima organizacije.

Članovi Radne skupine za izradbu *Komunikacijske strategije NSK 2025. – 2027.*, djelatnici Knjižnice i savjetnica za stratešku komunikaciju i implementaciju strategija održivosti u poslovanje Snježana Bahtijari okupili su se nakon uvodnoga predavanja o komunikacijama za djelatnike Knjižnice, održanoga 9. svibnja 2024. godine. / The members of the NSK 2025-27 Communications Strategy Working Group, other NSK staff and Strategic Communication and ESG Consultant Snježana Bahtijari (centre) after the introductory lecture on organisational communication held as part of the 2024 NSK programme aimed at the development of the first NSK communications strategy.

Zašto komunikacija?

Prema Haroldu D. Lasswellu (1948.), komunikacija je proces širenja informacija, a ključni čimbenici koji utječu na njezinu učinkovitost uključuju jasnoću poruke, relevantnost za primatelje i odabir najprikladnijega kanala za prenošenje te poruke.

Zvuči jednostavno, no u velikim organizacijama sa stotinama zaposlenih pravilna koordinacija svih komunikacijskih aktivnosti i kanala zahtijeva mnogo znanja i vještina te predstavlja jednu od ključnih aktivnosti za uspješno poslovanje. Američka stručnjakinja za komunikacije Kathleen Reardon (2003.) ističe da je učinkovitost komunikacije u organizacijama ključna za postizanje povezanosti među zaposlenicima, motivaciju djelatnika i usmjeravanje svih kapaciteta prema zajedničkim ciljevima.

Kvalitetna komunikacija ima izravan utjecaj na kvalitetu upravljanja. Omogućuje brzo donošenje odluka, smanjuje nesigurnost i osigurava da svi zaposlenici budu

usklađeni s ciljevima i smjerovima organizacije. Reardon (2003.) ističe kako je za svaku organizaciju ključno osigurati koordiniranu i učinkovitu komunikaciju kako bi postigla svoje ciljeve.

Učinkovita komunikacija ključan je čimbenik rasta i uspjeha nacionalnih knjižnica. Primjerice, British Library jasnom komunikacijom ostvaruje bolju povezanost sa zajednicom, Bibliothèque nationale de France u Parizu koristi suvremene komunikacijske alate kako bi pružila kvalitetniju uslugu korisnicima i povećala vidljivost svojih projekata i događanja, dok australaska nacionalna knjižnica komunikacijom povezuje Australce sa svojim zbirkama.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu prepoznata je potreba za strateškim pristupom komunikaciji kao važnomu alatu za unaprjeđenje internih i eksternih komunikacija. Tijekom 2024. godine započela je izradba strategije za razdoblje od 2025. do 2027. godine u su-

radnji sa savjetnicom za strateško komuniciranje i implementaciju strategija održivosti u poslovanje Snježanom Bahtijari. Radnu skupinu za izradbu strategije činilo je dvadesetero djelatnika iz različitih ustrojbenih jedinica. Održana su i dva edukativna izlaganja za sve zainteresirane djelatnike o temama značaja komunikacije za uspješnost u radu te interne i eksterne komunikacije radi uključivanja svih djelatnika u postupak izradbe strategije i osposobljavanja u području komunikacija.

Komunikacijska strategija prati *Strategiju razvoja Knjižnice*, postavljajući ključne interne i eksterne komunikacijske ciljeve usklađene s aktivnostima Knjižnice. Interni ciljevi usmjereni su na jačanje timskoga duha, dijeljenje informacija, rješavanje teškoća i izgradnju povjerenja među djelatnicima. S druge strane, eksterna komunikacija usredotočuje se na jačanje prepoznatljivosti i ugleda Knjižnice te snažnije povezivanje s odabranim ciljnim skupinama.

Ključne poruke obuhvaćaju ulogu NSK u očuvanju kulturne i znanstvene baštine, unaprjeđenje digitalnoga poslovanja i održivosti, potporu istraživanju i inovacijama, promicanje cjeloživotnoga učenja te suradnju sa zajednicom. Implementacija strategije provodit će se postupno i usklađeno s ostalim aktivnostima Knjižnice kako bi se postigla što veća učinkovitost i sklad u radu ustanove.

Implementacijom strategije omogućit će se usmjerenija komunikacija s jasno postavljenim ciljevima te djelovanje u kojem se, kako je na radionicama često isticala Snježana Bahtijari, komunikacijski potoci slijevaju u snažnu rijeku. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu prepoznata je ta snaga radi povećanja učinkovitosti i sklada u radu Knjižnice te snažnijega povezivanja s korisnicima, suradnicima i društvom, a sve u duhu izjave o poslanju *Prenosimo ideje kroz vrijeme*.

Članovi radne skupine i savjetnica za stratešku komunikaciju i implementaciju strategija održivosti u poslovanje Snježana Bahtijari sudjelovali su na radionici za izradbu *Komunikacijske strategije NSK 2025. – 2027.*, održanoj 29. svibnja 2024. godine. / The members of the NSK 2025-27 Communications Strategy Working Group and Strategic Communication and ESG Consultant Snježana Bahtijari at one of the workshops held as part of the 2024 NSK programme aimed at the development of the 2025-27 NSK communications strategy.

Edukativno izlaganje o internoj i eksternoj komunikaciji za djelatnike Knjižnice održano je 18. listopada 2024. godine. / A presentation on internal and external organisational communication organised for NSK staff as part of the 2024 NSK programme aimed at the development of the NSK Communications Strategy 2025-27.

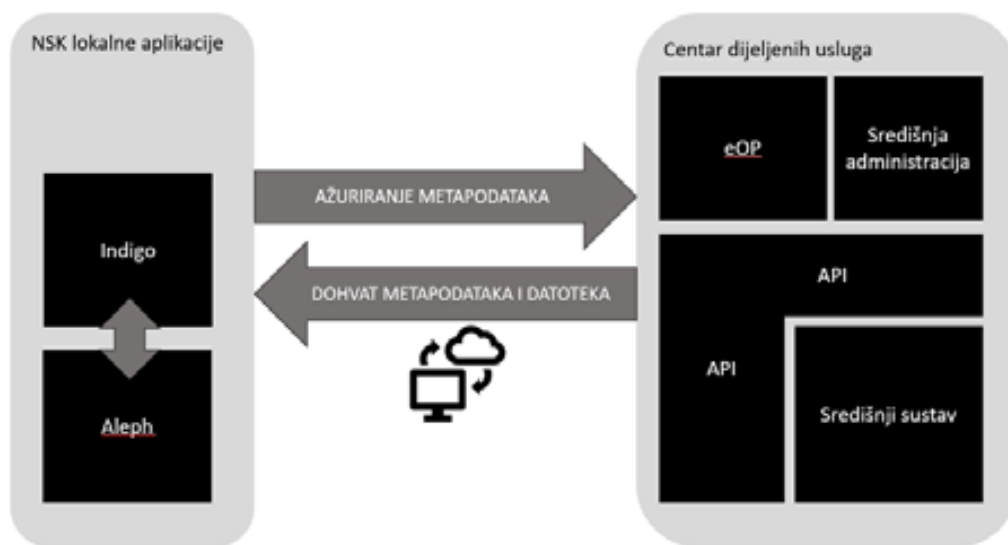
NSK Communications Strategy 2025-27: Shared communications objectives as a path to more success

Recognising the need for an increased use of communication not only as a technical but also as a highly valuable strategic tool for achieving an institution's goals, accomplishing its mission and implementing its vision, in 2024 a twenty-member working group of the National and University Library in Zagreb (NSK) undertook the task of devising the Library's 2025-27 communications strategy. Comprising the staff of several NSK's divisions and departments, the group attended a special programme of presentations and workshops led by Strategic Communication and ESG Consultant Snjezana Bahtijari. The programme also included two presentations for the entire NSK staff – one focused on the impact of communication on one's professional success and the other spotlighted the distinction between internal and external organisational communication.

This first NSK communications strategy defines the Library's communication processes, internal and external communications objectives, target audiences, communication channels and key messages. Its implementation is expected to enable a more focused communication based on shared objectives which will lead to an integrative model of work resulting in the confluence of all single efforts and initiatives and their contribution to the totality of NSK's work, which outcome Bahtijari emphasised as crucial during the workshops. Having been provided with these helpful insights, the NSK staff have acted in order to maximise the Library's efficiency and the synergy of all its resources as well as to enable it to better connect with its users, partners and the entire society in fulfilling its mission – which is to pass on ideas through time.

Novi informacijski sustav za dostavu digitalnoga obveznog primjerka (sustav e-OP)

Novi informacijski sustav za dostavu obveznoga primjerka e-OP uspostavljen je 2023. godine u sklopu projekta e-Kultura (2019. – 2023.) u suradnji s tvrtkom Ericsson Nikola Tesla. Time je započela nova faza poslovanja NSK s e-nakladnicima, koja predstavlja dio cjelovite digitalizacije poslovanja najveće knjižnice u Hrvatskoj.

Sustav e-OP u postojećoj programskoj arhitekturi. / eOP, NSK's new electronic legal deposit system, within the existing software architecture.

Zadaće prihvata i pohrane digitalnoga obveznog primjerka u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (u daljnjem tekstu: NSK) temelje se na odredbama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19, 114/22, 36/24), Pravilnika o obveznom primjerku (NN 66/20), Pravilnika o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/23) te Standarda za digitalne knjižnice (NN 103/21). Upravljanje digitalnom građom u NSK provodi se u sustavima Hrvatski arhiv weba i Digitalne zbirke NSK, a sljedeći razvojni plan predviđa uspostavu Hrvatske digitalne knjižnice, čija je izgradnja, prema odredbama navedenoga Zakona, utemeljena na prihvatu obveznoga primjerka digitalne građe.

Obveza dostave i trajne pohrane obveznoga primjerka digitalne građe u NSK utemeljena je 1997. godine kada je Zakonom o knjižnicama (NN/97) propisano da su *online* publikacije predmet obveznoga primjerka. NSK je 2004. godine u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom Sveučilišta u Zagrebu (Srce) uspostavila prvi informacijski sustav za prihvata, obradu, pohranu i korištenje obveznoga primjerka *online* publikacija koji danas djeluje pod nazivom Hrvatski arhiv weba (HAW).¹

Uvođenjem zakonske obveze dostave obveznog primjerka *online* građe i izgradnjom vlastitoga informacijskog susta-

va, Hrvatska je u to vrijeme bila među rijetkim zemljama, a NSK među malobrojnim nacionalnim knjižnicama u svijetu koje su izgradile nacionalni arhiv weba utemeljen na zakonskoj osnovi. Od 2004. godine NSK prihvaća, obrađuje i arhivira različite vrste *online* publikacija, poput *online* knjiga, časopisa, novina, mrežnih stranica, portala, digitalnih nota, digitalnih atlasa i dr. Uspostavom sustava Digitalne zbirke NSK², temeljenoga na platformi Indigo, od 2016. godine omogućen je novi način upravljanja digitalnom građom NSK te objedinjavanje metapodataka svih vrsta izvorno digitalne i digitalizirane građe. Od 2018. godine sustavi HAW i Digitalne zbirke NSK dobili su razdvojene nadležnosti. Sustav HAW usmjerio se na obvezni primjerak mrežnih stranica i drugoga *online* sadržaja objavljenoga u obliku HTML, dok se u sustavu Digitalne zbirke NSK objedinjuje nacionalna zbirka e-knjiga (PDF i EPUB), e-serijskih publikacija (PDF), glazbene digitalne građe (MP3) i druge vrste digitalne građe koja u NSK pristiže obveznim primjerkom.

Način dostave i prihvata digitalnoga obveznog primjerka koji se primjenjivao u HAW-u, odnosno prijava publikacije mrežnim obrascem, nije omogućavao funkcionalnosti koje pružaju suvremeni informacijski sustavi najviših sigurnosnih standarda. Zbog toga je NSK od 2012. godi-

¹ O Hrvatskome arhivu weba: <https://haw.nsk.hr/o-arhivu-weba>.

² Digitalne zbirke NSK: <https://digitalna.nsk.hr>.

The screenshot shows a web application interface with a dark blue header and a white navigation bar. The navigation bar contains the text 'eOP modul', 'Zahtjevi', and 'Obrazac za registraciju novog nakladnika'. The main content area is titled 'Obrazac za registraciju nakladnika'. Underneath, there is a section 'Podnositelj zahtjeva' with three input fields: '*Ime i prezime', '*OIB', and '*E-pošta'. Below these are four expandable sections: 'Osnovni podaci', 'Odgovorna osoba', 'Osoba za dostavu obveznog primjerka', and 'Ostalo'. A green button labeled 'Pošalji zahtjev' is located at the bottom right of the form area.

Podatci potrebni za registraciju nakladnika (pravne osobe) u Registru hrvatskih e-nakladnika. / A form for the inclusion of a Croatian publisher (operating as a legal entity) in the Croatian E-publishers Register.

ne³ u svojim strateškim dokumentima planirala izgradnju informacijskoga sustava za prihvata i trajnu pohranu digitalnoga obveznog primjerka radi postizanja cjelovitoga prikupljanja obveznoga primjerka nacionalne zbirke *Croatica* na svim medijima.

Novi informacijski sustav za dostavu obveznoga primjerka e-OP uspostavljen je 2023. godine u sklopu projekta *e-Kultura* (2019. – 2023.) u suradnji s tvrtkom Ericsson Nikola Tesla. Time je započela nova faza poslovanja NSK s e-nakladnicima, koja predstavlja dio cjelovite digitalizacije poslovanja najveće knjižnice u Hrvatskoj. Sustav omogućuje prihvata i sigurnu pohranu svih vrsta digitalne građe u skladu sa zakonskim obvezama i Standardom za digitalne knjižnice. Sigurnost dostave digitalnoga obveznog primjerka osigurava se povezivanjem s NIAS-om i prijavom preko usluga e-Poslovanje i/ili e-Građanin. Sustav e-OP integriran je sa Središnjim sustavom trajne pohrane eKultura i omogućuje sigurnu pohranu dostavljenoga obveznog primjerka u državnome oblaku.

Prva prijava nakladnika u sustav e-OP započinje registracijom nakladnika u Registar hrvatskih e-nakladnika koju sustavom NIAS provodi odgovorna osoba nakladnika. Registar omogućuje djelatnicima NSK uređivanje po-

dataka o e-nakladnicima, uključujući izmjene, ispravke i deaktivaciju, pregled dokumenata svakoga nakladnika poput sporazuma i ugovora, pregled zahtjeva, dostavljenih obveznih primjeraka i statističkih podataka o broju nakladnika, publikacija i njihovim aktivnostima u sustavu.

Temeljna funkcionalnost sustava e-OP jest dostava obveznoga primjerka digitalne građe koja se odvija u pretincu nakladnika. Nakladnik može upravljati korisničkim računima osoba koje ovlasti za dostavu obveznoga primjerka, pregledavati popis dostavljenih publikacija, pratiti status dostave e-obveznoga primjerka i drugih zahtjeva, zaprimati poruke djelatnika NSK te pregledavati pohranjenu dokumentaciju i statističke podatke o dostavljenim publikacijama. Nakladnici mrežnih stranica i ostale *online* građe koja se arhivira u sustavu HAW koriste sustav e-OP za dostavu obavijesti NSK o objavljenoj publikaciji radi preuzimanja i arhiviranja. Radni prostor sustava za djelatnike NSK omogućuje provedbu radnoga procesa koji obuhvaća zaprimanje i pregled obveznoga primjerka, nadzor kvalitete datoteka i podataka, rješavanje reklamacija, slanje potvrda i obradu ostalih zahtjeva nakladnika, koristeći komunikacijske alate sustava.

Sustav e-OP povezan je sa sustavom za upravljanje digitalnom građom NSK (Indigo), gdje se dostavljene e-publikacije obogaćuju dodatnim metapodacima i kon-

³ Strateški plan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: 2013. – 2015. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012.

ceptima te objavljuju na portalu Digitalne zbirke NSK. Povezivanje sustava e-OP s drugim informacijskim sustavima NSK omogućuje cjelovito upravljanje digitalnim obveznim primjercima.

Tijekom 2024. godine u sustavu e-OP upisano je 97 nakladnika, a zaprimljeno je 400 publikacija. U 2025.

godini planira se nastavak sustavnoga procesa upisivanja e-nakladnika te provođenje edukacije o novome načinu dostave i pohrane digitalnoga obveznog primjerka u državnome oblaku.

Novi informacijski sustav za dostavu obveznoga primjerka e-OP uspostavljen je 2023. godine u sklopu projekta e-Kultura (2019. – 2023.). / eOP, Croatia's new electronic legal deposit system, has been developed as part of eCulture, Croatia's 2019-2023 major digitisation project focusing on cultural heritage.

eOP: Croatia's new electronic legal deposit system

Created for Croatian publishers as part of Croatia's legal deposit system, in compliance with the provisions of the Croatian library act (*Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, Official Gazette (*Narodne novine*) 17/2019, 98/2019, 114/2022, 36/2024) and the Croatian Legal Deposit Regulations (*Pravilnik o obveznom primjerku*, Official Gazette (*Narodne novine*) 66/2020), eOP, the new system for the deposit of digital publications established by the National and University Library in Zagreb (NSK) enables an easy deposit of e-books, electronic serial titles, websites, audio books, digital music and sound recordings, digital maps and other digital resources.

The former system for the deposit of electronic publications via an online form has been replaced with a procedure relying on an advanced information system, developed as part of *eCulture*, the 2019-2023 major digitisation project of the Croatian Ministry of Culture and Media, with NSK acting as a partner. The new system enables the establishment of the Croatian E-publishers Register as well as the deposit and long-term storage of digital resources in the safe cloud-based state archive, guaranteeing the protection of deposited material both to publishers and NSK, as an institution responsible for the long-term archiving and preservation of Croatia's entire – both printed and non-print – published output.

Retrospektivna konverzija podataka digitaliziranoga abecednog kataloga u mrežni katalog NSK

S obzirom na očekivanja suvremenih korisnika, pretraživanje digitaliziranih listića složeno je i sporo, stoga je uprava Knjižnice krajem 2022. godine pokrenula izradbu plana retrospektivne konverzije digitaliziranoga abecednog kataloga u mrežni katalog.

Digitalizirani abecedni katalog.. / The NSK digitised alphabetical card catalogue.

Retrospektivna konverzija označava prijenos postojećih zapisa s listića u strojno čitljiv oblik u skladu s unaprijed određenom metodom. To nije nova katalogizacija niti rekatalogizacija, premda je djelomična rekatalogizacija ponekad nužan ili koristan sastavni dio postupka retrospektivne konverzije. Prijenos podataka iz klasičnih kataloga na listićima u elektronički oblik preduvjet je veće dostupnosti knjižničnoga fonda krajnjim korisnicima.

Najčešće su metode retrospektivne konverzije ručni prijenos podataka s kataložnih listića, preuzimanje postojećih zapisa iz dostupnih baza podataka i pretvaranje slike teksta listića u strojno čitljiv tekstualni oblik pomoću OCR-a. S pojavom javno dostupnih mrežnih kataloga, knjižnice s dugom tradicijom kataloga na listićima i velikim fondom suočile su se s izazovom prijenosa stotina tisuća ili čak milijuna zapisa izrađenih na kataložnim listićima u mrežni katalog kako bi korisnici na jednome mjestu imali potpunu informaciju o knjižničnome fondu.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 1991. godine pokrenuta je prva retrospektivna konverzija metodom ručnoga prijenosa podataka s kataložnih listića stručnoga kataloga za područje hrvatske književnosti i hrvatske povijesti u računalni katalog.

Od 2000. do 2007. godine provodio se program *Retrospektivna konverzija i retrospektivna katalogizacija*. Ručni unos podataka obavljao se prema listićima topografskoga kataloga, pri čemu se postupno prelazilo na starije zapise, počevši od listića označenih signaturama iz 1975. godine. Na ovome programu tijekom sedam godina radilo je približno deset katalogizatora.

Zbog velikoga broja listića i radi osiguravanja mrežnoga pristupa podatcima o starijoj građi odlučeno je digitalizirati kataložne listiće. Tako je 2004. godine pokrenut i ostvaren projekt *Digitalizacija abecednoga kataloga*¹. Digitalizirani abecedni katalog dostupan je u dvama dijelovima, i to Abecedni katalog do 1975. i Abecedni katalog od 1976. do 1990.

U sklopu projekta skenirano je 995 354 listića. Projekt je zamišljen kao prva faza širega projekta pod nazivom *Retrospektivna konverzija kataloga na listićima u strojno čitljiv katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice* radi potpunoga uključivanja svih podataka o građi Knjižnice u računalni katalog. Druga faza trebala je započeti 2005. godine, no zbog organizacijskih i financijskih razloga to

¹ Digitalni abecedni katalog: http://stari.nsk.hr/dak/subpages/documentation/OprojektuMain_hr.asp.

Klasičan katalog na listićima. / NSK's old alphabetical card catalogue.

nije ostvareno u predviđenome razdoblju. Zbog toga se podatci o građi nakon 2007. godine nastavljaju unositi retrospektivnom katalogizacijom.

S obzirom na očekivanja suvremenih korisnika, pretraživanje digitaliziranih listića složeno je i sporo, stoga je uprava Knjižnice krajem 2022. godine pokrenula izradbu plana retrospektivne konverzije digitaliziranoga abecednog kataloga u mrežni katalog.

Radi procjene broja kataložnih jedinica preostalih za unos u OPAC izrađena je analiza digitaliziranoga kataloga na odabranome uzorku od 3400 listića. Procijenjeno je da je iz kataloga do 1975. godine potrebno unijeti približno 50 posto kataložnih jedinica, dok taj dio za katalog od 1976. do 1990. godine iznosi otprilike 30 posto. Dogovoren je radni postupak koji obuhvaća sve faze rada – od podjele skupa odabranih listića za obradu pojedinomu djelatniku, katalogizacije i oblikovanja normiranih zapisa za autore do izradbe zapisa o posjedovanju i primjerku u Zatvorenome spremištu.

Tijekom priprema upućen je poziv zaposlenicima da se kao volonteri katalogizatori uključe u program *Retrospektivna konverzija podataka digitaliziranoga abecednog kataloga u online katalog NSK*. Pozivu su se odazvali

knjižničarski tehničari iz Odjela Korisničke službe, Odjela Zaštite i pohrane i Odjela Obrade.

Kao tehnička potpora uključili su se djelatnici Odjela Informacijske tehnologije. Od početka rada na ovome programu sudjeluje približno deset djelatnika.

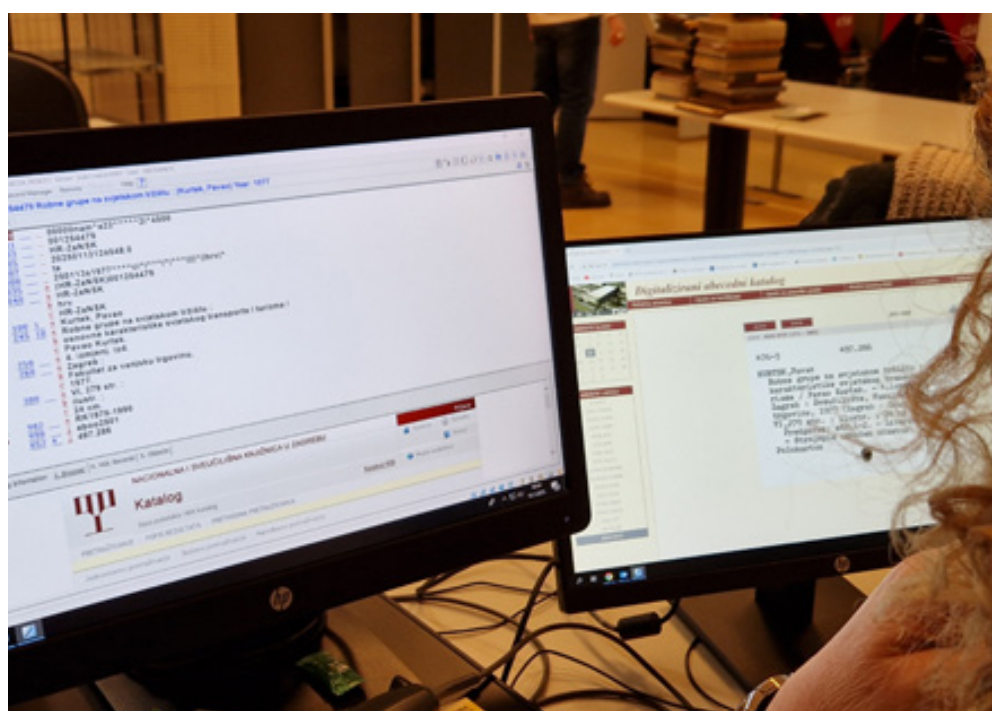
U testnome razdoblju od veljače do travnja 2023. godine usporedbom podataka s digitaliziranih listića i zapisa u računalnome katalogu pokazalo se kako već postoje zapisi u mrežnome katalogu za brojne jedinice građe. To je rezultat rada na retrospektivnoj konverziji i retrospektivnoj katalogizaciji iz prethodnih godina.

Od travnja 2023. do prosinca 2024. godine u mrežni katalog uneseno je 30.566 zapisa. Procjenjuje se da će se tom brzinom sve kataložne jedinice iz digitaliziranoga Abecednog kataloga od 1976. do 1990. unijeti u OPAC do kraja 2026. godine.

Za podatke iz digitaliziranoga Abecednog kataloga do 1975. godine u budućim planovima potrebno je odrediti odgovarajuću metodu konverzije te definirati radne postupke i sudionike.

Tim katalogizatora koji radi na retrospektivnoj konverziji. / The NSK staff volunteer team working on the NSK card catalogue conversion programme.

Katalogizator unosi podatke s digitaliziranog listića u strojno čitljiv oblik. / A member of the NSK staff volunteer team transcribing data from the NSK digitised card catalogue into machine-readable form.

NSK card catalogue conversion programme

Late in 2022, the National and University Library in Zagreb (NSK) launched a programme aimed at the conversion of data from its digitised alphabetical card catalogue and their integration into the NSK online catalogue (*Retrospektivna konverzija podataka digitaliziranog abecednog kataloga u online katalog NSK*). The related preparations included estimating the number of digitised cards to be integrated into the online catalogue, determining the input method, devising materials such as instructions and templates, defining and testing the work process and appointing staff. Selected as the input method was the manual conversion

of data from the digitised 1976-1990 alphabetical card catalogue into machine-readable form.

Between April 2023 and the end of 2024, a ten-member NSK staff volunteer team created 30,566 records in the NSK online catalogue as part of the conversion programme. Provided that the current pace of data ingestion is maintained, it is expected that all records from the Library's digitised 1976-1990 alphabetical card catalogue will be entered into its OPAC by the end of 2026.

dr. sc. Tatjana Mihalić

Blagoje Bersa i njegova ostavština u fondu Zbirke muzikalija i audiomaterijala

{ Kao što je uobičajeno s glazbenim ostavštinama, Bersina je ostavština razdijeljena među različitim ustanovama. Najveći dio čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, dok je manji dio pohranjen u Zbirci arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda.

Omotnica objavljena u povodu 100. obljetnice rođenja Blagoja Berse. / Material published as part of the celebration of the centenary of the birth of Croatia's prominent 20th-century composer Blagoje Bersa.

Blagoje Bersa, rođen kao Benito Bersa, hrvatski je skladatelj i glazbeni pedagog te jedan od najznačajnijih predstavnika hrvatske glazbene moderne. Rođen u Dubrovniku 1873., već 1881. godine seli se u Zadar, gdje nastavlja pohađati osnovnu školu i dio srednje škole. Osim u Zadru, glazbeno se obrazovao u Trstu, Beču i Zagrebu, gdje je pohađao Glazbenu školu Narodnoga zemaljskog glazbenog zavoda. Daljnje školovanje nastavio je na Bečkome konzervatoriju, gdje je učio klavir kod Juliusa Epsteina, a kompoziciju kod Roberta Fuchsa.

Tijekom dugogodišnjega i uspješnoga glazbenog te društvenoga života u Beču nastala su neka od njegovih najpoznatijih djela poput opera *Oganj* i *Postolar od Delfta*. Također je skladao solo pjesme, među kojima su poznate *Oj, sancii, vi šareni sancii*, *Ja te ljubim*, *Robinjica* i *Seh duš dan* na tekst Vladimira Nazora. U Beču su nastali nacrt i prva inačica skladbe *Sunčana polja*, koja je dio ciklusa *Moja domovina*.¹ Kao vrsni skladatelj i aranžer Bersa je u Beču radio kao glazbeni savjetnik i obrađivač za uglednu nakladničku kuću Ludwig Doblinger (Bernhard Herzmannsky). U tome razdoblju izrađivao je obrade, klavirske izvratke i orkestralne partiture tuđih djela, ponajprije kako bi osigurao vlastitu egzistenciju. Ipak, želja za povratkom nadvladala je sve drugo te se Bersa 1919. godine vratio u Zagreb. Od 1921. godine zaposlio se na Muzičkoj akademiji kao profesor instrumentacije i prvi pročelnik Odjela za kompoziciju.² Preminuo je u Zagrebu 1934. godine.

Kao što je uobičajeno s glazbenim ostavštinama, Bersina je ostavština razdijeljena među različitim ustanovama. Najveći dio čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, dok je manji dio pohranjen u Zbirci arhivske građe Hrvatskoga glazbenog zavoda. NSK je najveći dio ostavštine ot kupila 1956. godine od Danice Bersa, Blagojeve sestre. Nakon toga nabavljene su pojedine skladbe i rukopisna građa, uključujući osam svezaka poznatoga Bersina *Dnevnika* (*Il Giornale*) i jedan svezak *Uspomena*, dokumentaciju i korespondenciju. Skladbe su također stizale i kao dar.³ Primjerice, u sklopu kulturne suradnje 2006. godine rukopisnu partituru i klavirski izvadak opere *Postolar od Delfta* (*Der Schuster von Delft*) Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu darovao je bečki nakladnik Ludwig Doblinger (Bernhard Herzmannsky), upravo onaj za kojega je Bersa nekada radio kao glazbeni savjetnik i aranžer.

¹ Diptih *Moja domovina* u kojem su simfonijske pjesme *Sunčana polja* i *Sablasti* nastale nakon Bersina povratka u Zagreb.

² U svojem pedagoškom radu odgojio je brojne naraštaje studenata, od kojih su neki postali istaknuti hrvatski skladatelji, i to Božidar Kunc, Milo Cipra, Ivo Brkanović, Boris Papandopulo i dr.

³ Sva notna ostavština i *Dnevnici* pohranjeni su u Zbirci muzikalija i audiomaterijala, dok je korespondencija, dokumentacija i ostala građa iz ostavštine pohranjena u Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK.

skladbe, orkestralna djela, klavirske izvratke dviju opera i svezak nedovršenih Bersinih planova. U tome posljednjem svesku nalaze se IV. stavak (finale) simfonije u c-molu, op. 25, i nacrti za glazbeni roman *Raskolnikov*.

Suradnjom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu kao čuvara građe i Hrvatskoga glazbenog zavoda ostvaren je višegodišnji izdavačko-istraživački projekt *Sabrana djela Blagoja Berse*. Projekt je omogućio objavu devetnaest izabranih notnih izdanja koja obuhvaćaju odabrane skladbe iz opusa, tematski popis djela, korespondenciju, dnevnik, uspomene i dvostruki kompaktni disk. Godine 2004. NSK je priredila izložbu Bersinih djela i objavila katalog *Djela Blagoja Berse iz fonda Zbirke muzikalija i audiomaterijala* u povodu obilježavanja 70. obljetnice skladateljeve smrti.

Sve Bersine partiture digitalizirane su i dostupne preko portala Digitalne zbirke NSK, čime je osigurana široka dostupnost njegova opusa.

Suradnja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Hrvatskoga glazbenog zavoda nastavljena je 2023. godine objavom virtualne izložbe pod nazivom *Ostavština skladatelja Blagoja Berse* u povodu 150. obljetnice njegova rođenja. Izložbom se željelo istaknuti bogatstvo Bersina opusa i raznolikost izvora za njegovo istraživanje kao i snažan utjecaj njegova stvaralaštva na hrvatsku i europsku

kulturu. Posebna pozornost posvećena je njegovoj ključnoj ulozi začetnika moderne u hrvatskoj glazbi.

Županović, L. (1973.) *Izabrana djela : studijsko izdanje* : Blagoje Bersa. Zagreb : Društvo hrvatskih skladatelja (5 sv.).

Brezak-Lugarić, Đ. (2004.) *Blagoje Bersa : 1873.-1934. : katalog djela u fondu Zbirke muzikalija i audiomaterijala Nacionalne i sveučilišne knjižnice*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Sabrana djela (2010. – 2018.). Zagreb : Hrvatski glazbeni zavod.

Blagoje Bersa's archive in the NSK Music Collection

As it is often the case with music archives, the archive of Croatia's notable 20th-century composer Blagoje Bersa (1873-1934) is preserved on more than one location. The National and University Library in Zagreb (NSK) holds most of it, while the remaining part is kept by the Croatian Music Institute, as part of the Institute's archival material collection.

NSK purchased the largest part of its Bersa's archive from Danica Bersa, the composer's sister, in 1956, after which it acquired the manuscript scores of several Bersa's compositions and other manuscript material, including his eight-volume diary (*Dnevnik; Il Giornale*), an additional manuscript volume documenting his memories (*Uspomene*), as well as Bersa's personal documents and correspondence.¹ Also, few Bersa's compositions became part of the NSK Music Collection by way of donation. For example, NSK received the autograph

score and piano reduction of his 1914 opera (*Der Schuster von Delft; Postolar od Delfta*) as part of a 2006 cultural cooperation initiative, from a Vienna-based Musikhaus Doblinger music publisher², precisely for which Bersa once used to work as an orchestrator and music arranger.

All Bersa's scores held by NSK have been digitised and are available on the *NSK Digital Collections* website, while NSK's and the Institute's latest cooperation initiative focusing on Bersa's legacy resulted in the creation of an online exhibition in 2023 marking the 150th anniversary of Bersa's birth (*Ostavština skladatelja Blagoja Berse*). Featuring material from the great composer's archives in both institutions and a wide array of sources for researching his work, the exhibition spotlighted Bersa's rich oeuvre, its impact on Croatian and European culture, as well as Bersa's significance as the first modernist composer in Croatian music.

¹ All Bersa's scores held by NSK along with his handwritten diary (*Dnevnik; Il Giornale*) are part of the NSK Music Collection, while his correspondence, personal documents and other similar material is preserved as part of the NSK Manuscripts and Old Books Collection.

² Der Doblinger, <https://doblinger.at/en/der-doblinger>.

Značajne prinove u zbirkama građe posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

prof. dr. sc. Hana Breko Kustura i dr. sc. Irena Galić Bešker

Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka

Remetski pavlinski antifonar iz 1725. godine

Rukopisni antifonar vrijedna je prinova nevelikoj zbirci kodeksa pavlinske provenijencije u Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK. Istodobno, vrijedna je prinova i u zbirci glazbenih liturgijskih kodeksa, također pohranjenih u Zbirci rukopisa i starih knjiga.

Kodeks *Antiphonarium Romanum* nabavljen je za Knjižnicu na dražbi ugledne dražbene kuće Zisska & Lacher, zahvaljujući posredovanju jednoga zagrebačkog antikvara. / The *Antiphonarium Romanum* codex, purchased by NSK at an auction of the renowned Zisska & Lacher auction house, through the mediation of a Zagreb-based antique dealer.

Jedinstven trenutak za hrvatsku kulturnu baštinu dogodio se u prosincu 2024. godine u Münchenu. Nacionalna i sveučilišna knjižnica uspjela je na dražbi ugledne kuće za trgovinu rijetkim knjigama i rukopisima nabaviti antifonar iz 1725. godine te tako u Zagreb vratiti pavlinski kodeks koji je nekoć pripadao samostanu u Remetama. U istome gradu pod vodstvom maestra Ivana Repušića izvedena je opera *Judita* – podjednako Paraćeva kao i Marulićeva. Mogli bismo reći, u glazbenome duhu – *La forza del destino!* S obzirom na izniman doprinos pavlina pisanoj kulturi sjeverne Hrvatske te njihovu ulogu u visokoškolskome i akademskome obrazovanju, nije bilo nikakve dvojbe treba li Nacionalna i sveučilišna knjižnica osigurati ovaj vrijedni kodeks. Time je dodatno oboga-

ćena njezina zbirka rukopisnih kodeksa pavlinske provenijencije, pridonoseći očuvanju i proučavanju hrvatske kulturne baštine.

Rukopisni kodeks dimenzija 325 × 208 mm, s ukupno 173 lista, ima drvene korice presvučene smeđim kožnim uvezom. Unutarnji rukopisni blok dobro je očuvan, premda su povremeno vidljivi tragovi vlage na papiru. Kodeks sadržava antifonar s pjevanim dijelovima božanske službe, napisan 1725. godine u zagrebačkim Remetama. Autor rukopisa bio je pavlin Marko Silvestar, koji se potpisao latinskom inačicom svojega imena. Pjevani dijelovi božanske službe, raspoređeni u trima zbirkama za cijelu liturgijsku godinu, ispisani su latiničkom kurzivom.

Prvi dio antifonara jest temporal u kojem su pjevani dijelovi za svetkovine i blagdane manje pomičnoga Božićnog i pomičnoga Uskrsnog ciklusa. U temporalu su ispisani pjevani dijelovi za razdoblje liturgijske godine koji započinje prvom nedjeljom došašća, a završava dvadeset i četvrtom nedjeljom nakon Pedesetnice. Slijedi sanktoral s pjevanim dijelovima za svetačke blagdane koji započinje pjevanim dijelovima za večernje molitve uoči blagdana svetoga Andrije. Nastavlja se pjevanim dijelovima za svetačke blagdane tijekom cijele liturgijske godine sve do spomendana pape Klementa I. U trećem dijelu antifonara nalaze se napjevi komunalna, dijela brevijara koji nije namijenjen posebnim svetačkim blagdanima. Posljednji napjev u komunalu jest napjev za blagdan posvete crkve, nakon kojega slijedi himan *Te Deum laudamus*, koji tradicija pripisuje crkvenim ocima sv. Ambroziju i sv. Augustinu. Drugom su rukom na posljednjim trima listovima rukopisnoga bloka dopisana tri liturgijska napjeva: antifona *Adorna thalamum tuum Sion* Pro. dr. i dva rezponzorija sa stihovima: *Responsum accepit Simeon* i *Obtulerunt pro eo partem turturum*. Sva tri napjeva pjevaju se na Svijećnicu, nepomični blagdan koji Crkva slavi 2. veljače prema liturgijske kalendaru. Tradicionalno je ovaj blagdan poznat pod nazivom *Purificatio Beatae Virginis Mariae*. Nakon reforme brevijara na Drugome vatikanskom saboru ovaj se blagdan naziva *Praesentatio Domini*. Melodije liturgijskih napjeva zabilježene su koralnom notacijom. Naslov je uokviren stiliziranim prikazom dvaju stupova u plavoj boji koji služe kao potporan slijeve i desne strane, s vitičastim ukrasima u žutoj boji na vrhu stupova i zelenim ornamentima na njihovu dnu. Puni naslov antifonara ispisan je na *verso* strani prvoga lista rukopisnoga bloka, a melodija je zabilježena koralnom notacijom.

Rukopisni antifonar vrijedna je prnova nevelikoj zbirci kodeksa pavlinske provenijencije u Zbirci rukopisa i starih knjiga NSK. Istodobno, vrijedna je prnova i u zbirci glazbenih liturgijskih kodeksa, također pohranjenih u Zbirci rukopisa i starih knjiga. Manja zbirka pavlinskih kodeksa okuplja kodekse i rukopise iz zagrebačkih Remeta i Lepoglave, dvaju najjačih pavlinskih uporišta u sjevernoj Hrvatskoj sve do druge polovice 18. stoljeća. Osim isusovaca, pavlini su u sjevernoj Hrvatskoj imali značajan doprinos razvoju akademskoga obrazovanja. Sve do 1783. godine pavlini su u Lepoglavi imali studij filozofije i teologije s pravom podjeljivanja akademskih stupnjeva. Svojim su višestoljetnim djelovanjem u sjevernoj Hrvatskoj ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj umjetnosti i kulturi. Jedan od tih trajnih tragova jest i rukopisni antifonar iz 1725. godine, koji će u budućnosti biti pohranjen u vrijednoj rukopisnoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Pavlinski red hrvatskoj povijesti crkvene glazbe ostavio je vrijedne glazbene rukopise na hrvatskome, ali i brojne

sačuvane notirane kodekse na latinskome jeziku. Muzikolozima je najpoznatija *Pavlinska pjesmarica* iz 1644. godine. Ona je dio Pavlinskoga zbornika Kodeks NSK R 3629 (fol. 90r-170r) i kao takva znanstveno je analizirana interdisciplinarnim pristupom. U ovoj zbirci pavlini su ostavili repertoar jednoglasne crkvene glazbe na hrvatskome jeziku, i to na kajkavskome narječju s manjim dijelom pjesama gregorijansko-latinskoga kruga.

Kako proizlazi iz inventarnih knjiga pojedinih pavlinskih samostana, primjerice Lepoglave i Novoga, postoje dokazi o dugoj tradiciji srednjovjekovnih liturgijskih glazbenih knjiga pavlinskoga reda, osobito na latinskome jeziku. Najveće pavlinsko glazbeno središte u sjevernoj Hrvatskoj bila je Lepoglava, dok je za zagrebačko područje to bio samostan Blažene Djevice Marije u Remetama.

Za hrvatsku pavlinsku glazbu važan je skup latinskih notiranih rukopisa koji se čuvaju u NSK, a to su rukopisi R 3004, R 3038, R 3612 (procesional iz Lepoglave iz 1753.) i R 4175 (Pavlinski gradual). Pavlinskomu redu pripadaju i latinski notirani kodeksi koji su dio rukopisne zbirke Metropolitanske knjižnice Zagrebačke nadbiskupije (MK ZN MR 178, 187).

Pavlinski antifonarij iz Remeta, koji pripada najranijim srednjovjekovnim notiranim hrvatskim kodeksima, potječe iz 15./16. stoljeća i poznat je kao kodeks Metropolitanske knjižnice ZN, MR 8. Godine 2010. za pavlinsku glazbu dogodilo se još jedno važno otkriće. Naime, uočeno je da Antifonarij iz Crikvenice potječe iz pavlinske tradicije i predstavlja *kodeks prijelaza*, ključnu poveznicu koja je nedostajala u dokazivanju razvoja hrvatske pavlinske notacije (notnoga pisma) od 14. do 18. stoljeća. Ovaj kodeks čuva se u NSK kao kodeks R 3038. Iako je nastao 1678. godine, koristi gregorijansku notaciju koja je svojevrsan primjer mađarske (ostrogonske) škole. Izvori pjevanja iz hrvatske pavlinske Provincije, koja se 1700. godine odvojila od mađarske, slijedili su arhaičniji stil notacije u usporedbi s posttridentinskim glazbenim rukopisima mađarske provincije. Hrvatsko notno pismo bilo je kurzivno, dok je barokna notacija bila prisutna u pavlinskoj redovničkoj provinciji Ugarske. Skupini pavlinskih notiranih rukopisa posttridentinskoga razdoblja pripada i novonabavljeni Antifonar iz 1725. godine. Ovaj *jubilarac*, tristo godina star Antifonarij, pokazuje sve osobitosti brevijara iz kojega je skupina pjevača pavlinskoga samostana mogla pjevati svoj redovnički obred, s obzirom na veličinu kodeksa. Rukopis je ukrašen dvjema vrstama dekorativnih inicijala. Veći inicijali, smješteni na početku antifona odmah ispod rubrika, izrađeni su u crvenoj, zelenoj i tamnosmeđoj boji, pri čemu je zakrivljeno tijelo slova udvostručeno i predstavljaju skromnu inačicu *littera arabescata*. Manji inicijali na početku redaka izrađeni su u crvenoj, zelenoj, tamnoplavoj i smeđoj boji, a ponekad

Pavlinski antifonar znatno obogaćuje zbirku glazbenih kodeksa NSK, a osobito zbirku pavlinskih rukopisa, čiji je povijesni i kulturni značaj neprocjenjiv. / *Antiphonarium Romanum*, the 1725 Pauline codex purchased by NSK in 2024, is an invaluable addition to NSK's collection of music manuscripts, particularly its collection of Pauline manuscripts, which are of immense historical and cultural significance.

su ukrašeni jednostavnom grafijskom mrežom. Na fol. 1v figuralni prikaz mramornih stupova s korintskim kapitelima, koji podsjećaju na one s bočnih oltara crkve sv. Marije u Remetama, obrubljuje tekst. Baze i kapiteli stupova naslikani su u žutoj boji, postament u blijedoljubičastoj, a tijelo stupova u plavoj boji s prikazom mramornih žila. Na kapitele stupova naslanja se simetrični vegetabilni ukras žute boje koji uokviruje uvodni tekst s gornje strane, dok na postamente stupova prelazi simetrični vegetabilni ukras u žutoj i plavoj boji koji uokviruje tekst s donje strane. Notirano je kurzivnom pavlinskom koralnom notacijom na sustavu od četiri crvene crte, a ponekad, kada to melodija zahtijeva, i pomoću pete pomoćne crte, što je vidljivo na listu 113 recto. Notator, glazbenik kantor koji je zapisivao note, koristi dva ključa u notacijskome sustavu, i to ključ C i ključ F, uz redovitu uporabu *custosa* na kraju retka u notnome crtovlju. Kodeks ima glavni dio koji je očito pisao Marko Silvestar, ali i dva kasnija dodatka u kojima se uočavaju drukčije pero i druga, kasnija vrsta kurzivne pavlinske notacije. Važno je istaknuti da su pavlini na hrvatskome prostoru prihvatili i razvili svoju posebnu inačicu notacije gregorijanskoga pjevanja srednjovjekovne Katoličke Crkve. Temelj pavlin-

ske notacije bila je zrela mađarska notacija ostrogonskoga tipa. Uočljiv je odmak od *elitnije*, dijecezanske notacije kakvu njeguju mađarski, ali i glazbeni izvori zagrebačke katedrale. Pavlini razvijaju posebnu *pustinjačku vrstu* notnoga pisma u svojim liturgijskim rukopisima tijekom iznimno dugoga razdoblja od 14. do 18. stoljeća. U hrvatskome, ali i europskome kontekstu, *pavlinška notacija* koju razvija glazbeni krug Pavlina u Lepoglavi predstavlja svojevrsni *unicum*. Notaciju remetskoga pavlinskog Antifonarija pisara Marka Silvestra odlikuje iznimna elegancija pisma u kojem je zapisan latinski tekst napjeva, a još više iznimna elegancija poteza pera, koja ističe pisarevu vještinu i poznavanje ne samo pavlinskoga kurzivnog neumatskog notnog pisma već i glazbenoga repertoara. Riječ je o osobi očito iznimno obrazovanoj u glazbi, jer je cjelokupni antifonarij pisan s vrlo malim brojem pogrešaka, a notacija je jasna i u potpunosti poštuje pravila gregorijanskoga koralnog pjevanja. Slijedi uzbudljiva muzikološka obrada koja će tek otkriti posebnosti *drugičijosti* i sličnosti s ostalim hrvatskim i srodnim europskim pavlinskim rukopisima te istaknuti značaj ovoga glazbenog dragulja iz Remeta u povijesti hrvatske crkvene glazbe u prvoj polovini 18. stoljeća.

Kodeks *Antiphonarium Romanum* svjedoči o bogatoj povijesti i tradiciji pavlinskoga reda. / The *Antiphonarium Romanum* codex, one of NSK's major 2024 acquisitions, is part of the rich history and tradition of the Pauline Order.

NSK's manuscript collection enriched by a 1725 Pauline antiphonary

Originating from the Pauline monastery in Remete, in northern Zagreb, a 1725 codex with an antiphonary is a major acquisition to the manuscript collection of the National and University Library in Zagreb (NSK). Written by a member of the Pauline Order Marko Silvestar, the antiphonary features three groups of antiphons, following the customary structure of the liturgical books. The first group of antiphons are for the Proper of the Season, or *Temporale*, the second for the Proper of Saints, or *Sanctorale*, and the third for the Common of Saints (*commune sanctorum*).

Also included in the codex are *Te Deum*, a well-known hymn which in Western Christianity is traditionally attributed to St. Ambrose and St. Augustine, and three chants for the Feast of Candlemas – an antiphon and two responsories with verses added at the end by another author. The codex makes an invaluable addition to NSK's collection of Pauline manuscripts and its liturgical codices which are of great importance for Croatia's tradition of Pauline music.

Značajne prinove u zbirkama građe posebne vrste Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

dr. sc. Irena Galić Bešker

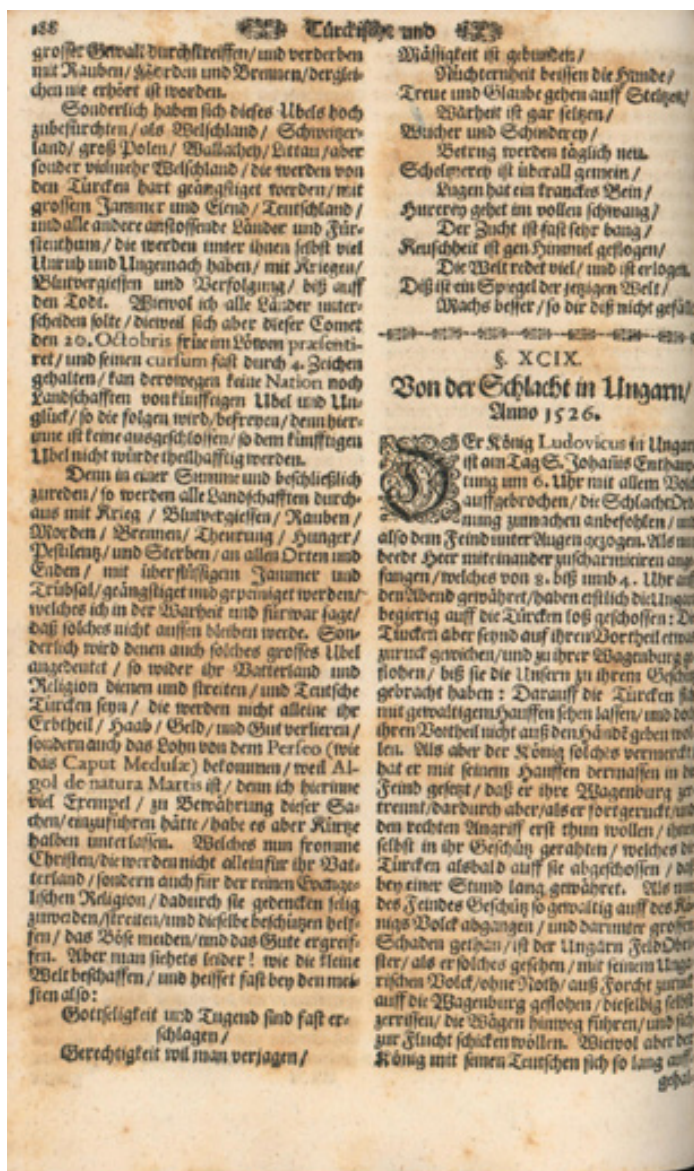
Fond Zbirke rukopisa i starih knjiga bogatiji za sedam vrijednih izdanja

U 2024. godini Zbirka rukopisa i starih knjiga obogaćena je nabavom još šest vrijednih primjeraka starih izdanja, od kojih su dva objavljena u 17. stoljeću.

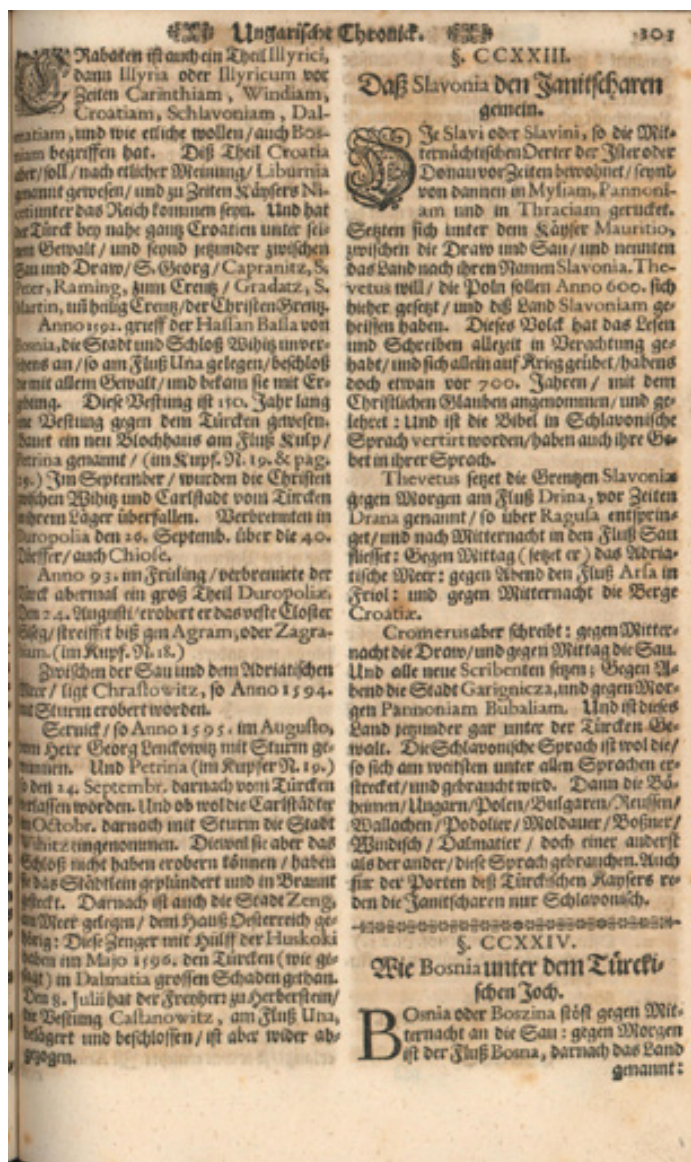
1. TÜRKISCHE UND UNGARISCHE CHRONICA

Najvrjedniji nabavljeni primjerak jest onaj u kojem je otisnuto djelo *Türkische und Ungarische Chronica oder Kurze historische Beschreibung aller ... vom Anfang bis hieher geführter Kriege so wol in Ober und Unter-Ungarn als Siebenbürgen*. U poduljem naslovu sažeto je izložen sadr-

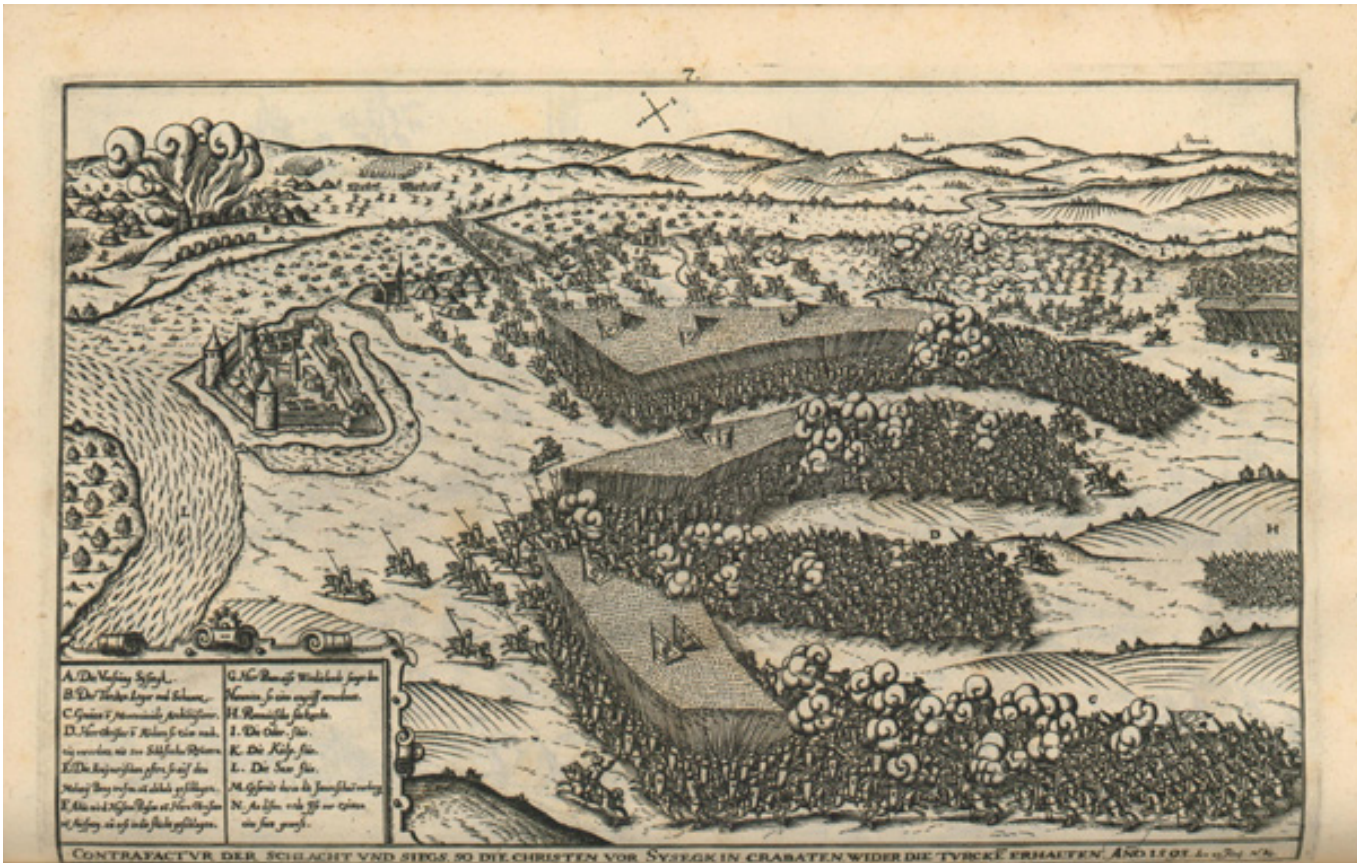
žaj ovoga povijesnog djela koje je objavljeno 1663. godine u Nürnbergu, u tiskari Paula Fürstena. Zbog tematike, sadržaja i razdoblja o kojem govori ovo je djelo vrijedan prilog zbirci starih knjiga i zbirci *Turcica*. Tekst djela otisnut je dvojezično na latinskome i njemačkome jeziku te dvama pismima: latinici i gotici. Uz tekst su otisnute ilustracije u bakropisu koje prikazuju ugarske gradove, ugledne pojedince iz vjerskoga, kulturnoga i društvenoga života te turske dostojanstvenike i vladare.

Opis bitke i poraza kršćanskih snaga na Mohačkome polju 1526. godine. / *Türkische und Ungarische Chronica* (1663). Nürnberg: Paul Fürsten. The description of the Battle of Mohács (1526) and the defeat in it of the Christian forces. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

Opis događaja iz 1593. godine u Hrvatskoj i Slavoniji. / *Türkische und Ungarische Chronica* (1663). Nürnberg: Paul Fürsten. The description of the 1593 events in Croatia and Slavonia. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

Bitka kod Siska 1593. godine u kojoj je osmanska vojska doživjela poraz. / *Türkische und Ungarische Chronica* (1663). Nürnberg: Paul Fürsten. The representation of the Battle of Sisak (1593), which ended with the defeat of the Ottoman Turks. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

Plan utvrde Novi Zrin s portretnim prikazom bana Nikole VII. Zrinskog. / *Türkische und Ungarische Chronica* (1663). Nürnberg: Paul Fürsten. A map showing the area surrounding the Novi Zrin fortress with the portrait of Nikola VII Zrinski, the 1647-1664 viceroy (ban) of Croatia. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

2. GIOVANNI BATTISTA ROSTAGNO. VIAGGI DELL' ILLUSTRISSIMO ... MARCHESE FRANCESCO VILLA GHERON

Drugo djelo nabavljeno u 2024. godini otisnuto je pet godina nakon djela *Türkische und Ungarische Chronica*. Riječ je o putopisnome djelu o putovanjima talijanskoga plemića i ratnika Francesca Ville Jadranskim i Sredozemnim morem. Autor je bio savjetnik i tajnik savojskoga vojvode Giovanni Battista Rostagno (17. st.), a djelo je pod naslovom *Viaggi dell' illustrissimo, & eccellentissimo sign. marchese Ghiron Francesco Villa in Dalmatia e Levante* objavljeno u Torinu 1668. godine. Poput djela *Türkische und Ungarische Chronica*, i Rostagnovo je djelo svojevrsan prilog zbirci *Turcica* jer se tematski odnosi na još jedan kršćansko-osmanski sukob na jugu Europe.

Otok Kreta (Kandija) tijekom opsade i obrane koja je trajala od 24. svibnja 1667. do 21. travnja 1668. godine – na strani kršćanske vojske borio se i markiz Villa. / Rostagno, G. B. (1668) *Viaggi dell' illustrissimo*. ... Torino: Per Gio: Simbaldo. A map showing Crete (Candia), during its 1667-68 siege and related battle in which Ghiron Francesco marquis de Villa – whose journey across the Adriatic is the focus of *Viaggi* – fought on the side of the Christians. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

Naslovna stranica djela *Viaggi dell' illustrissimo ... marchese Ghiron Francesco Villa in Dalmatia e Levante*. / Rostagno, G. B. (1668) *Viaggi dell' illustrissimo*. ... Torino: Per Gio: Simbaldo. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

glia con l'occhio aperto, & il ferro in pugno contro il comune Inimico, perche ogn'vn dorma sicuro.

Questo è quanto possa dire in rendimento di gratie Serenissimo Principe, Eccellentissimi Signori vn' infacondo Soldato, à cui più si conuiene l'hauer cuore, che parole, & il parlare con la mano più, che con la lingua.

Indi riuertita Sua Serenità ne' suoi appartamenti tanto nel giungere in Venetia, che nel licentiarfi per la Dalmatia, preso l'imbarco sopra due Galere, si difancorò dal Lido li 4. Maggio munito delle seguenti Patenti del Senato.

DOMINICVS CONTARENO;

Dei gratia Dux Venetiarum, &c.

VNIVERSIS, & singulis Rappresentantibus nostris, & prefertim Capitaneo Generali Maris Proueditori nostro Generali super Armis in Regno Greca, & Prouisori Generali nostro in Dalmatia, & Albania significamus. Hauendo condotto al nostro Seruigio il Marchese Ghiron Francesco Villa Marchese di Cigliano, e Volpiano, Conte di Camerano, Cauagliere dell' Annonciata, Generale della Cavalleria del Signor Duca di Savoia, e Luogotenente Generale nell' Armate di S. M. Christianissima, egli s' intende eletto Generale nostro dell' Infanteria, con la sola dipendenza dal nostro Capitano Generale militando in Armata, e dal solo Proueditor Generale in Dalmatia, militando in quella Prouincia, e così di qualsuoglia altro Pubblico rappresentante, che potesse essere sostituito al Commando supremo dell' Armie nostre in mancanza dell' due sopradetti, con la superiorità nel resto, e commando sopra tutti li Generali della Cavalleria, Artiglieria,

glieria, Sbarco, Sargenti Generali di Battaglia, Condottieri, Colonnelli, & altri Vfficiali maggiori, e minori di qualsuoglia grado, ò conditione, che sono, e saranno al Seruitto della Republica nostra, con le conditioni, nel rimanente accordateli coll' autorità del Senato dall' Ambasciatore nostro Belegno in Savoia, firmate con la sottoscrizione del predetto Marchese, e sua, promettendose nelle gravi congionture, che corrono dal valore, e singular disciplina del Marchese medemo, operationi addattate alla sua dignissima fama, proprie del bisogno, fruttuose alla causa della Republica, e del Christianesimo à grado sempre maggiore del suo insigne merito. Quare mandamus vobis vt ita exequi debeatis. Dat in nostro Ducali Palatio die decimaquinta Aprilis iudicatione tertia, millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto.

Luogo del † Sigillo.

Antonio Maria Vincenzo Segretario.

Nel giro di breui giorni passando á Rouigo Porto dell' Istria doue giace il Corpo di S. Eufemia, doppo che da Calcidonia nuotando sopra il Mare in vna grand' Arca di Pietra, fù veduta approdar nel medesimo, & vno Scoglio aprirsi, e dare alla stessa ricouero. Vi s' aggiunse da vno di quei Preti il modo, col quale fuor del Commune doppo tutti li sforzi inutilmente impiegati per trasportar quell' Arca col santo Corpo al più alto della Terra in vna Chiesa, fù da due simonte, e macilenti Vacche d' vna pouera Vedoua, tirata senza stento, applicate à quell' impiego à dettami d' vn suo figliuolino, che disse hauerlo veduto in sogno.

Vista Pola, doue si scorgono l' Arcene, ò come dicono,

Pa-

Odlomak iz Rostagnova teksta u kojem je opisano markizovo iskrčavanje u Veneciji i putovanje prema Istri. / Rostagno, G. B. (1668) *Viaggi dell' illustrissimo...* Torino: Per Gio: Simbaldo. An account of the disembarking of Ghiron Francesco marquis de Villa – whose journey across the Adriatic is the focus of *Viaggi* – in Venice and his subsequent journey to Istria, in today's Croatia. NSK Manuscripts and Old Books Collection.

3. OPATIJA, BAKAR, KOLOČEP I TRSTENO U DJELIMA NADVOJVODE LUDWIGA SALVATORA HABSBURŠKOGA (1847. – 1915.)

Četiri djela koja je napisao austrijski nadvojvoda Ludvig Salvatore Habsburg (1847. – 1915.), nekonvencionalan pripadnik čuvene europske dinastije i veliki zaljubljenik u prirodu, nabavljena su ponajprije zbog tema koje su u njima opisane i svoje jedinstvenosti. Djela su opremljena izvornim autorovim crtežima, otisnutima različitim

tehnikama. U nadvojvodinim djelima opisana su dva veća gradska središta, jedno manje mjesto i otok. Živeći u prijelomnim vremenima kada je politička karta Europe prekrajana, a republike smjenjivale carstva, nadvojvoda Ludwig Salvatore svoj je život posvetio prirodnoznanstvenim istraživanjima i proučavanju prirode.

Fond Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu obogaćen vrijednim primjercima starih grafika i djelima suvremenih umjetnika

Bogat fond Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prinovama iz 2024. godine obogaćen je vrijednim primjercima starih grafika. Sveukupno je kupljeno pet grafika starih majstora, koje svojom umjetničkom i povijesnom vrijednošću predstavljaju dragocjen doprinos fondu Grafičke zbirke. Uz grafike starih majstora, fond Grafičke zbirke obogaćen je i djelima suvremenih umjetnika.

Među kupljenim radovima posebno se ističu tri portreta. Prva grafika izrađena je u tehnici bakroreza i prikazuje iznimno lijepo izveden portret Marka Antuna de Dominisa. Rad je nizozemskoga bakroresca Willema Jacobsza Delfta, poznatoga i cijenjenoga upravo kao autora portreta. Grafika je nastala nakon 1617. godine, prema slici njegova sugrađanina iz Delfta, Michiela van Mierevelta.

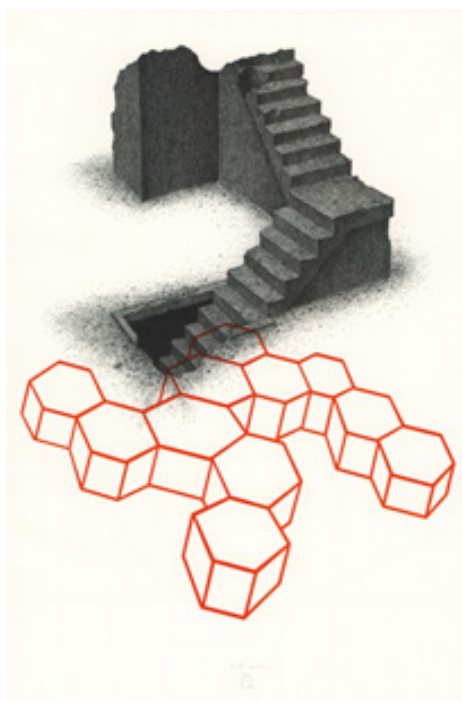
Fond Zbirke obogaćen je i portretom Pavla Skalića (Zagreb, 1534. – Gdańsk, 1575.), hrvatskoga filozofa, teologa, polihistora i pisca, poznatoga po tome što je prvi upotrijebio riječ *enciklopedija* u značenju srodnome današnjem. Grafika, naslovljena *Paulus Scaligius*, objavljena je u knjizi *Theatrum virorum eruditione clarorum* u

Nürnbergu 1688. godine. Izrađena u tehnici bakroreza, grafika je djelo njemačkoga bakroresca Johanna Francka, koji je tijekom 17. stoljeća živio i radio u Augsburgu i Nürnbergu.

Još jedan vrijedan portret među prinovama iz 2024. godine jest grafika s prikazom Andrije Medulića, zvanoga Schiavone, poznatoga renesansnog slikara i grafičara. Autor ovoga portreta ostaje nepoznat, no djelo svjedoči o prepoznavanju hrvatskoga kulturnog doprinosa u europskome umjetničkom krugu.

Uz navedene portrete, Zbirka je obogaćena i grafikom *Prospect in Istria golf Carnero*, izrađenom u tehnici bakropisa, koja prikazuje Kvarnerski zaljev. Autor je grafike njemački grafičar i izdavač Melchior Küsel, rođen 1626. godine u Augsburgu, tada jednome od najvažnijih umjetničkih i trgovačkih središta u Europi.

Posljednja u nizu prinova starih grafika jest grafika manjih dimenzija iz sredine 18. stoljeća, čiji je autor Nicolas Jean Baptiste de Poilly, francuski grafičar i izdavač iz 18. stoljeća. Ova grafika, nastala približno 1750. godine u

Grafike *Altius I, II, III* Edvina Dragičevića, nagrađene na 9. hrvatskom trijenalu grafike, predstavljaju značajnu prinovu u fondu Grafičke zbirke NSK. / *Altius I, 2, 3*, prints by Edvin Dragičević, which won him a 9th Croatian Prints Triennial award, were among major 2024 acquisitions to the NSK Print Collection.

NACIONALNA
I SVEUČILIŠNA
KNJIŽNICA
U ZAGREBU

GALAKTIČKI PLES GALACTIC DANCE

D
R
A
Ž
E
N

T
R
O
G
R
L
I
Ć

Još jedna značajna prinova u fondu Grafičke zbirke jest i grafička mapa Dražena Trogrlića *Galaktički ples*, objavljena u izdanju Nacionalne i sveučilišne knjižnice. / *Galaktički ples*, a print portfolio published as a result of NSK's cooperation with an award-winning Croatian painter, sculptor and graphic artist Dražen Trogrlić and one of major acquisitions to the NSK Print Collection in 2024.

Grafički list *Gdje je početak* postao je dijelom fonda Grafičke zbirke kao jedan od 15 grafičkih listova mape *Galaktički ples*, izrađenih u tehnici cinkopisa u boji. / One of 15 prints (*Gdje je početak*) from a print portfolio (*Galaktički ples*) of an award-winning Croatian painter, sculptor and graphic artist Dražen Trogrlić. NSK Print Collection.

tehnici bakropisa, zapravo je igraća karta koja pripada zanimljivoj i obrazovnoj društvenoj igri, vrlo popularnoj u 18. stoljeću.

Od djela suvremenih umjetnika svakako treba istaknuti tri grafike Edvina Dragičevića, kojemu je Grafička zbirka dodijelila nagradu na 9. hrvatskom trijenalu grafike koji je organizirao Kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Izložba odabranih radova trijenala održana je od 30. travnja do 9. lipnja 2024. godine u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu. Grafička zbirka sudjeluje s nagradom za iznimno grafičko ostvarenje na svakome dosadašnjem trijenalu, a nagrađene grafike postaju dio fonda Zbirke. Prošle su godine nagrađene grafike naslova *Altius I, II, III*. Grafike su izrađene tehnikom bakropisa i obrađuju tematiku razaranja i ratnoga pustošenja. Naslov *Altius*, na latinskome *dublje*, simbolizira težnju za sigurnošću i bijeg od razaranja u nekim dubljim podzemnim strukturama, što je na grafikama naglašeno crvenom bojom.

Još jedna značajna prinova u fondu Grafičke zbirke jest i grafička mapa Dražena Trogrlića *Galaktički ples*, objavljena u izdanju Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

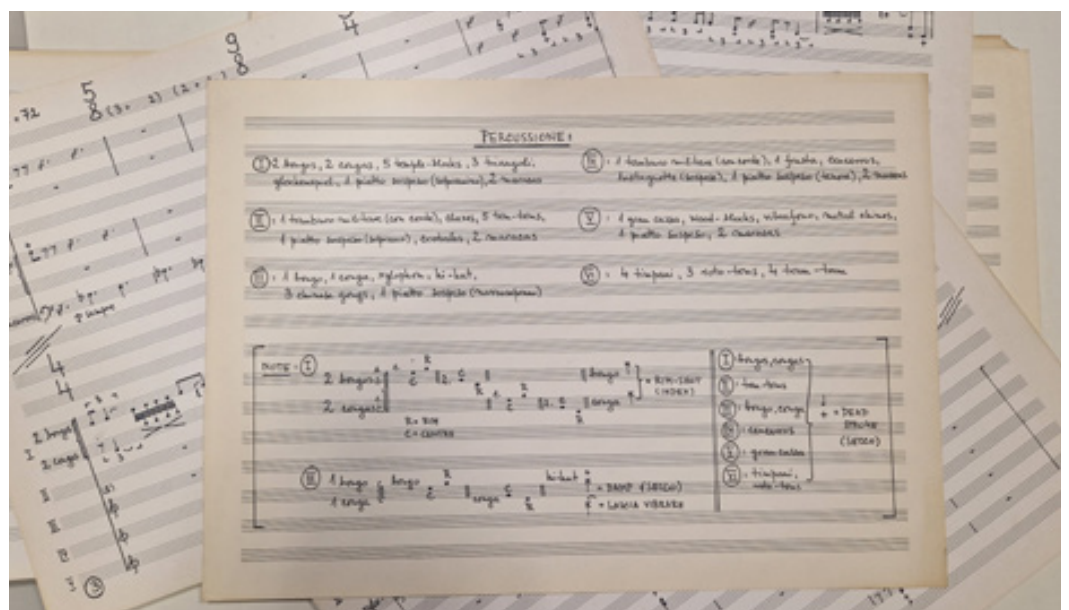
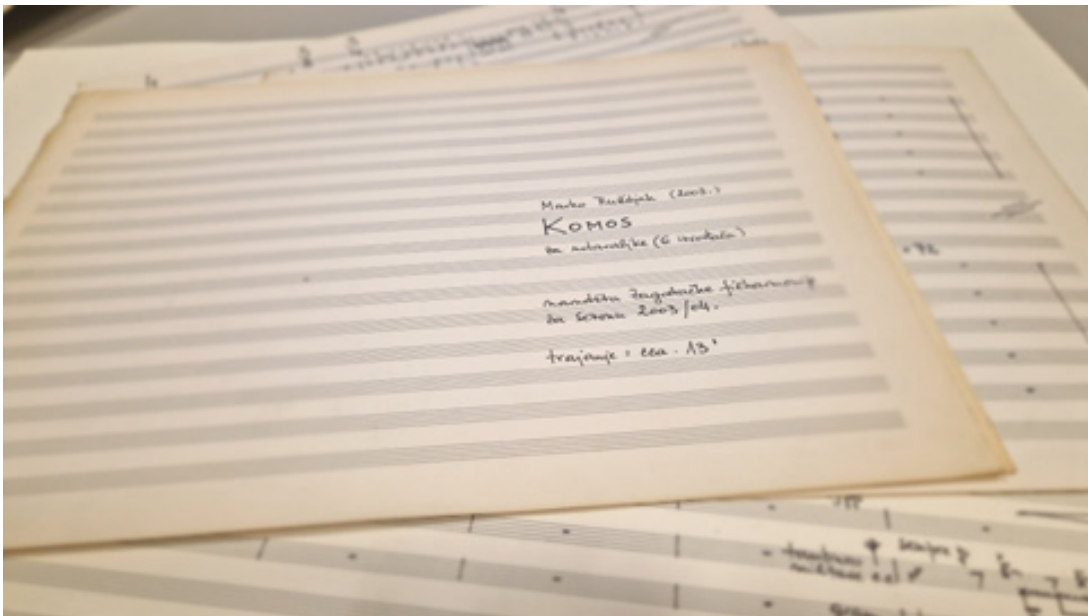
Grafička mapa *Galaktički ples* sastoji se od 15 grafičkih listova izrađenih u tehnici cinkopisa u boji. Petnaest grafičkih otisaka prikazuje petnaest svjetova, odnosno isječaka različitih galaksija. Naslovi grafika asocijativni su i služe kao spona, putokaz koji pomaže promatraču da vidi i doživi djelo. Naslovi su grafika: *Plavo oko*, *Ritmizirani ples*, *Dijagonalni crveni*, *Novi najbliži*, *Zrakom svjetlosti*, *Stjenoviti svjetovi*, *Zeleno svjetlo*, *Puni ocean*, *Titrajuća prašina*, *Super zemlje*, *Prepun vode*, *Taman prostor*, *Ljubičasto svjetlo*, *Gdje je početak* i *Preklapajući pomaci*.

Ostavština skladatelja i akademika Marka Ruždjaka u Zbirci muzikalija i audiomaterijala

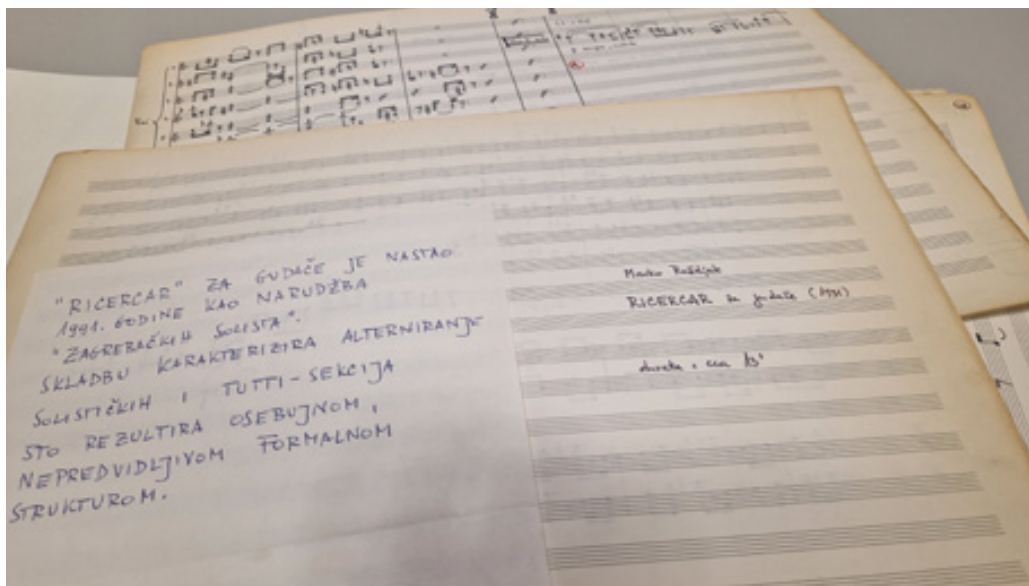
Zbirka muzikalija i audiomaterijala potkraj je 2023. godine otkupila rukopisnu ostavštinu nota hrvatskoga skladatelja, glazbenoga pedagoga i akademika Marka Ruždjaka (1946. – 2012.).

Marko Ruždjak rođen je 9. srpnja 1946. godine u Zagrebu. Potječe iz glazbene obitelji – njegov otac, Vladimir Ruždjak (1922. – 1987.), bio je proslavljeni operni pjevač, redatelj, glazbeni pedagog i skladatelj. Školovanje je započeo u Zagrebu, ali poslije se preselio u Hamburg, gdje je njegov otac bio zaposlen u Hamburškoj državnoj operi. Ipak, sa 16 godina vratio se u Hrvatsku i nastavio školovanje. Nakon završene srednje škole upisao je Muzičku akademiju u Zagrebu, gdje je najprije studirao klarinet u klasi Josipa Pomykala, a zatim kompoziciju u klasi Mila Cipre. Prvu diplomu stekao je 1968., dok je diplomu iz kompozicije završio 1972. godine. Nakon

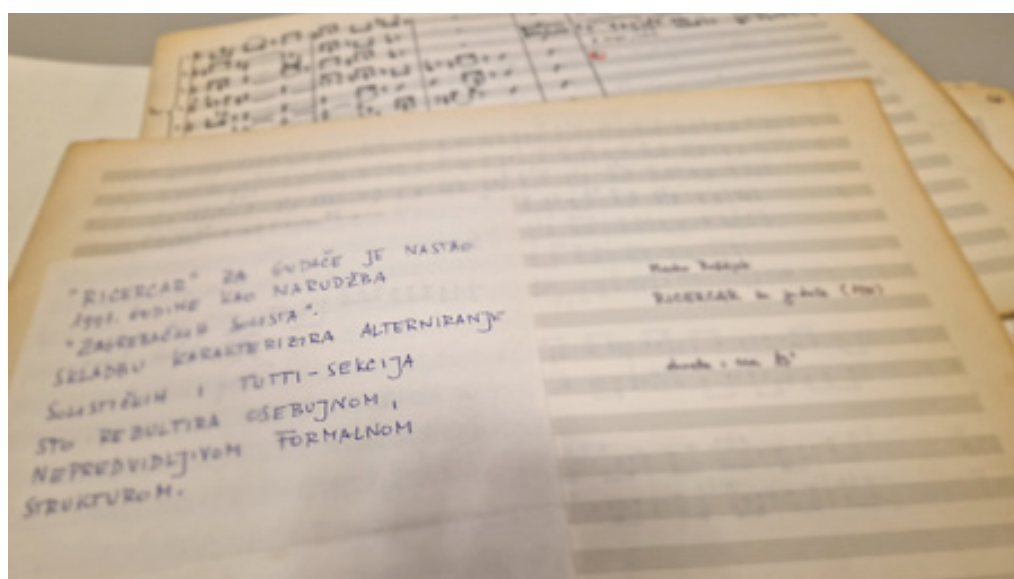
studija počeo je raditi kao honorarni predavač teorijskih predmeta na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Već sljedeće godine, 1973., krenuo je na usavršavanje – prvo u Parizu, gdje je surađivao s Ivom Malecom i Pierreom Schaefferom, a zatim u Kölnu, gdje je radio s Milkom Kelemenom. Godine 1974. vratio se u Zagreb i preuzeo dužnost voditelja Muzičkoga informativnog centra Koncertne dvorane Zagreb. Međutim, 1976. godine vratio se pedagoškomu radu i počeo predavati harmoniju, kontrapunkt i analizu na Funkcionalnoj glazbenoj školi u Zagrebu. Godine 1979. postao je honorarni predavač na Muzičkoj akademiji, gdje je predavao repetitorij teorije i harmonije, a poslije i studij kompozicije. Status redovitoga profesora na Akademiji stekao je 1995. godine. Godine 2006. izabran je za člana suradnika Hrvatske akademije znanosti, a 2008. postao je njezin redoviti član.

Skladba *Komos* akademika Ruždjaka napisana za udaraljke. / The score of *Komos*, for percussion, by the Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Marko Ruždjak. NSK Music Collection.

Skladba Ricercaar akademika Ruždjaka napisana za gudače. / The score of *Ricercaar*, for strings, by the Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Marko Ruždjak. NSK Music Collection.

Akademik Marko Ruždjak sudjelovao je u glazbenome životu ne samo kao skladatelj već i kao ugledni stručnjak u području glazbe. Sudjelovao je u brojnim ocjenjivačkim povjerenstvima u skladanju, kao predavač na seminarima glazbe poput onih u Međunarodnome centru Glazbene mladeži u Grožnjanu te u programskim odborima, primjerice Međunarodne glazbene tribine u Opatiji. Dobitnik je brojnih prestižnih glazbenih nagrada na najvišoj nacionalnoj razini

Cijenjena profesorica s Muzičke akademije Eva Sedak jednom je napisala: „Puhači, ljudski glasovi i udaraljke konstante su Ruždjakove zvukovne palete.“ U njegovu opusu posebno je raznolik puhački sastav. Skladbe za klarinet i (bas) klarinet zauzimaju najznačajnije mjesto, što nije iznenađujuće jer mu je osnovni instrument bio upravo klarinet. Uz njih, stvarao je skladbe za saksofon s raznim instrumentalnim sastavima te djela za puhačke trije, kvartete i kvintete. Ljudski glas zastupljen je u različitim izvođačkim sastavima, dok je čak jedanaest skladaba napisao za udaraljke.

Otkupom ostavštine Marka Ruždjaka u Zbirku muzikalijska i audiomaterijala NSK pristigla su 82 naslova u 115 svezaka, obuhvaćajući razne inačice i oblike partitura. Sva je građa autografska, odnosno izvorna glazbena građa napisana rukom skladatelja, što je čini vrijednim izvorom za znanstveni rad te otvara mogućnosti daljnjega istraživanja i proučavanja cjelokupnoga opusa.

Prvo je bilo potrebno muzikološki urediti skladbe – posložiti ih u logičan glazbeni redoslijed, identificirati i popisati. U tome su postupku znatnu pomoć pružili postojeći popisi u referentnim priručnicima, dok je najveći doprinos dao popis akademika Nikše Glige. U spomenici Marku Ruždjaku iz 2013. godine, koju je objavila Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliga je opsežno i kronološki popisao sva djela iz skladateljeva opusa, navodeći godine prouzvedaba, bibliografiju notnih izdanja i diskografiju. Nakon što je građa uređena i popisana, svaka je skladba katalogizirana i sada dostupna u mrežnome katalogu NSK. Partiture iz ostavštine sada su dostupne svima koji žele pomnije proučavati skladateljski rad i opus Marka Ruždjaka.

Nove rijetkosti u fondu Zbirke zemljovida i atlasa

Zbirka zemljovida i atlasa u 2024. godini, kao i prethodnih godina, ostvarila je značajnu nabavu vrijedne starije kartografske građe kako bi korisnicima omogućila istraživanje i rad na kartografskim izvornicima. Otkupljeno je 14 vrijednih izvornika koji prikazuju geografski prostor Hrvatske i susjednih zemalja. Karte su izrađene tehnikama bakroreza i litografije. Najstarija među njima jest bakroreznna upravna karta Kraljevine Ugarske, Hrvatske i Slavonije sa susjednim zemljama pod nazivom *Tabula Generalis Regni Hungariae, Croatiae et Slavoniae, nec non Magni Principatus Transylvaniae conspectum Mappae Generalis in IX. Sectiones...* Autor je karte Jan (János; Johann) Lipszky, ugarski vojni inženjer i kartograf, rođen 1766. i preminuo 1826. godine u mjestu Sedličná u Slovačkoj. Suradnici na izradbi karte bili su bakroresci Ferenc Karacs (1770. – 1838.) i Gottfried Prixner (1746. – 1819.). Karta je objavljena u Budimpešti 1810. godine na latinskome jeziku. Sadrži opširnu legendu teritorijalno-administrativnih cjelina i izrađena je u približnome mjerilu 1 : 1 390 000.

Zbirka karata kartografske *Croatice* iz 19. stoljeća obogaćena je izdanjem *Zemljovida Hrvatske i Slavonije*, posvećenoga grofu Josipu Jelačiću Bužimskom. Cjeloviti je naziv karte *Zemljovid Hèrvatske i Slavonije: sastavljen i dubokim strahopoštovanjem posvetjen nj. preuzvišenosti gospodinu grofu Josipu Jellačiću Bužimskomu = Karte von Croatien und Slavonien: Entworfen und Sr. Exellenz herrn grafen Josef Jellačić von Bužim*. Autor je karte Michael

(Mihalj) Katzenschläger. Karta je izrađena u mjerilu 1 : 500 000, a objavio ju je u Beču 1876. godine nakladnik Artaria & Compagnie. Dimenzije karte iznose 66 x 113 cm, a tekst je na hrvatskome i njemačkome jeziku.

Znatan doprinos istraživanju pomorstva čini skup pet pomorskih karata u izdanju Mornaričkoga hidrografskog instituta iz Genove, nastalih u razdoblju od 1931. do 1941. godine, a koje prikazuju Riječki zaljev, Boku kotorsku, područje Poreča i Fažane, Umag te Dugi otok i Kornate. Karte su tiskane na talijanskome jeziku, a njihova su mjerila u rasponu od 1 : 60 000 do 1 : 86 000.

Novonabavljena topografska karta okolice Pule podrobno prikazuje taj dio Istre krajem 19. stoljeća. Kartu je izdao Carski vojno-geografski institut u Beču otprilike 1870. godine. Izrađena je u mjerilu 1 : 28 800 tehnikom litografije, a kaširana je na platno dvama većim listovima dimenzija 59 x 54 cm.

Autor je pregledne karte Austro-Ugarske Monarhije Carl Vogel. Karta je izrađena tehnikom nadoreza u mjerilu 1 : 1 500 000 i tiskana 1899. godine u Gothi kod poznatoga izdavača karata i atlasa Justusa Perthesa. Uz kartu je priloženo kazalo geografskih imena na 78 stranica te dopunske karte Budimpešte, Praga i Beča.

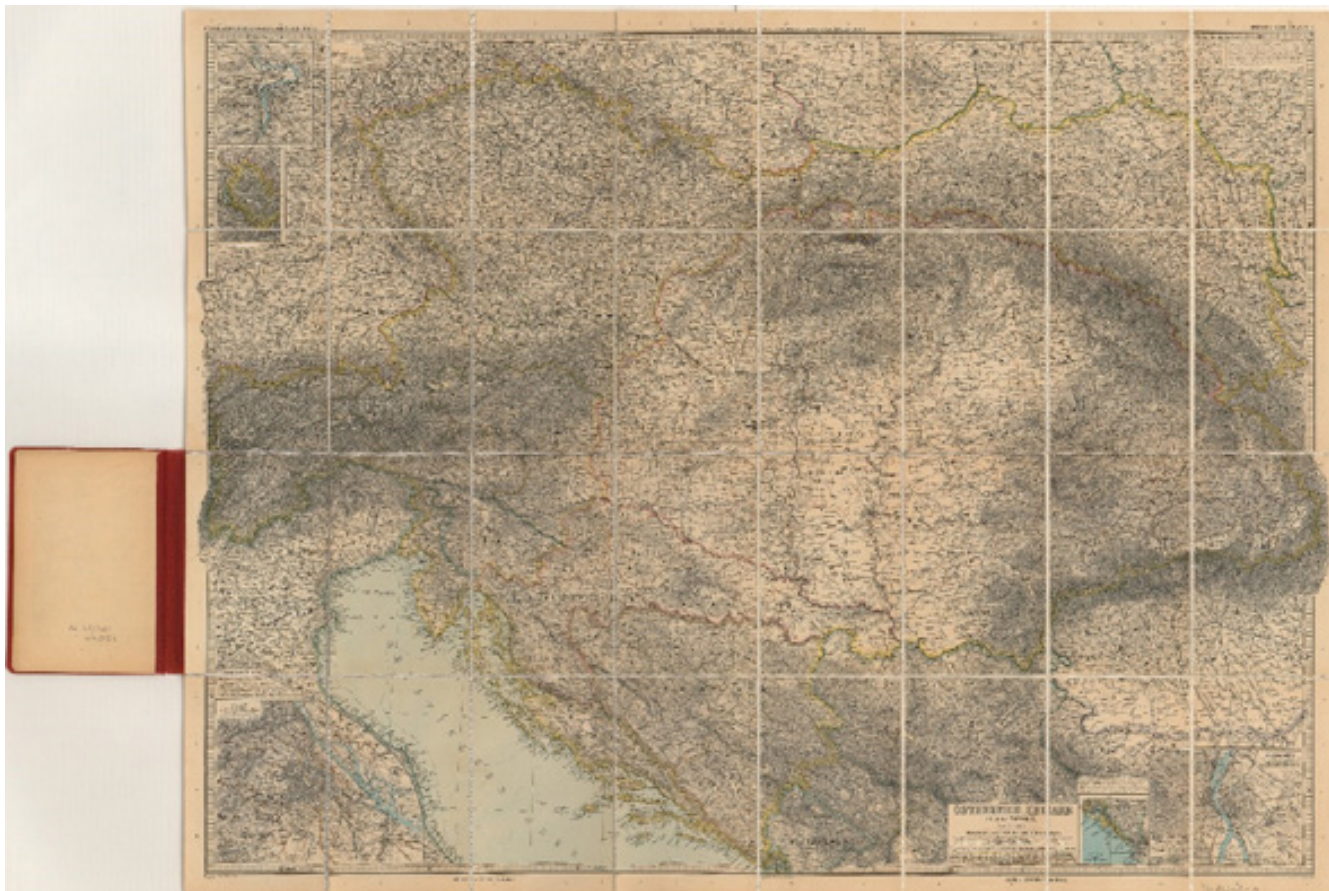
Nabavljene su i tri karte kartografa i tiskara Franza Raffelspergera (1793. – 1861.) iz Beča, i to karte Au-

Katzenschläger, Michael. *Zemljovid Hèrvatske i Slavonije*. Beč : Artaria, 1876. / Katzenschläger, Michael (1876) *Zemljovid Hèrvatske i Slavonije*. Vienna: Artaria. NSK Map Collection.

strijske Carevine i Kraljevine Dalmacije iz 1845. te karta Kraljevine Ugarske, Hrvatske, Slavonije i Vojne krajine iz 1849. godine. Uz ove novonabavljene primjerke, Zbirka posjeduje još 13 karata istoga autora.

Posebnu zanimljivost u nabavi čine bakrorezna karta poštanskih puteva Italije, koji je izradio Adrian Balbi, tiskana u Milanu 1846., te karta austrijskih željeznica, tiskana u Beču 1909. godine.

Vogel, Carl. Österreich-Ungarn in 4 Blättern. Gotha : Justus Perthes, 1899. / Vogel, Carl (1899) Österreich-Ungarn in 4 Blättern. Gotha: Justus Perthes. NSK Map Collection.

Major acquisitions to the special collections of the National and University Library in Zagreb

In 2024, apart from a 1725 Pauline antiphonary, the Manuscripts and Old Books Collection of the National and University Library in Zagreb (NSK) acquired another six valuable items. Four of them contain the writings of Archduke Ludwig Salvator of Austria and two, dating from the 17th century, thematise Croats and the Croatian regions – one describes the centuries-long Ottoman presence in Europe (*Türkische und Ungarische Chronica*), while the other is a memoir by Giovanni Battista Rostagno giving an account of the journey of Ghiron Francesco marquis de Villa across the Adriatic Sea.

Five purchased old master prints of great artistic and historical value have been added to the rich holdings of the NSK Print Collection. The Collection's 2024 acquisitions also included works by contemporary artists, among which three prints by Edvin Dragičević and a print portfolio published as a result of NSK's coopera-

tion with Dražen Trogrlić (*Galaktički ples*) particularly stand out.

The staff of the NSK Music Collection were busy classifying and cataloguing the manuscript scores in the archive of the prominent Croatian composer, music educator and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Marko Ruždjak (born 9 July 1946, Zagreb – died 23 February 2012, Zagreb). Purchased by the Collection late in 2023, the archive contains 82 titles in 115 volumes with scores in various versions and formats.

Wishing to offer ever new research opportunities and continuously add to its holdings new original historical cartographic material, the NSK Map Collection purchased 14 new items in 2024. Featuring the historical and contemporary geographical regions of Croatia and its neighbouring countries, the purchased maps date from the 19th century and the first half of the 20th century.

Projekt e-Sveučilišta: projekt implementacije platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE i uvođenje koncepta *Prostor kao usluga (SaaS)*

Dvije osnovne aktivnosti NSK u projektu „e-Sveučilišta” su unaprjeđenje knjižnično-informacijskoga sustava NSK i knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku te ulaganje u digitalnu tehnologiju radi transformacije tradicionalnoga knjižničnog prostora NSK u digitalno zrele zone za učenje i istraživanje u sklopu CroAtriuma i SciLaba NSK.

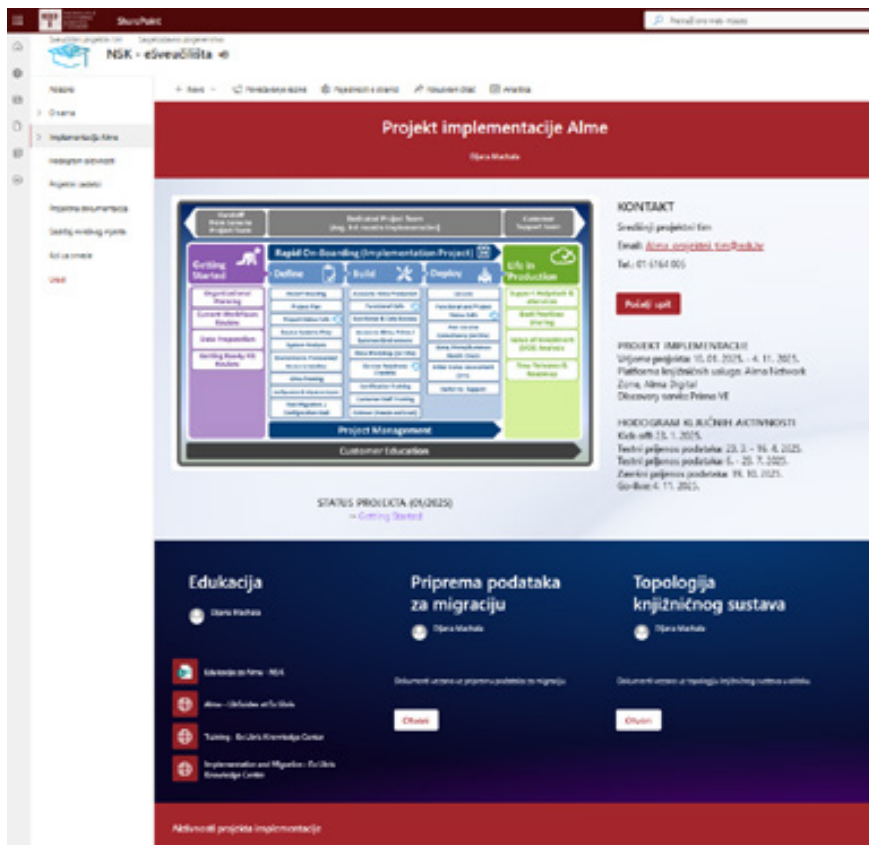
U sklopu reformskoga projekta *e-Sveučilišta* zadaća je Nacionalne i sveučilišne knjižnice da kao središnja ustanova hrvatskoga knjižničnog sustava pokrene procese digitalne transformacije knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti u Republici Hrvatskoj. Stoga su dvije glavne aktivnosti NSK u projektu *e-Sveučilišta*, o kojem je pisano u prethodnome broju *Glasa NSK*, upravo unaprjeđenje knjižnično-informacijskoga sustava NSK i knjižnica viso-

koga obrazovanja i znanosti implementacijom platforme knjižničnih usluga u oblaku te ulaganje u digitalnu tehnologiju radi transformacije tradicionalnoga knjižničnog prostora NSK u digitalno zrele zone za učenje i istraživanje u sklopu CroAtriuma i SciLaba NSK. Obje aktivnosti planirane su za ostvarenje do kraja 2025. godine, a o pojedinostima njihove provedbe više ćemo reći u nastavku.

U sklopu međunarodnoga otvorenog postupka javne nabave 20. prosinca 2024. godine donesena je Odluka o odabiru platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE tvrtke Ex Libris, dijela skupine Clarivate, kao novoga rješenja za uspostavu knjižničnoga poslovanja u oblaku za potrebe NSK i knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti uključenih u projektnu aktivnost NSK. Na temelju prethodno dobivene suglasnosti Vlade Republike Hrvatske i Odlukom Upravnoga vijeća NSK 10. siječnja 2025. godine potpisan je ugovor o javnoj nabavi usluge pretplate za korištenje platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE. Ugovorom su za potrebe NSK i 82 knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti osigurana projektna sredstva za provedbu implementacije platforme knjižničnih

CARNET-ov online priručnik projekta *e-Sveučilišta* dostupan je na poveznici: <https://view.genially.com/66eacfb2becc045b9eb60257>. / A diagram from the digital brochure prepared by the Croatian Academic and Research Network (CARNET) presenting the *e-Universities* project. Source: <https://view.genially.com/66eacfb2becc045b9eb60257>.

Portal projekta implementacije platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE dostupan je na poveznici: <https://nskhr.sharepoint.com/sites/NSK-eSveuilita/SitePages/Projekt-implementacije-Alme.aspx?web=1>. / The website of the implementation project focusing on the transition of Croatian academic libraries to the Alma/Primo VE library services platform is available at <https://nskhr.sharepoint.com/sites/NSK-eSveuilita/SitePages/Projekt-implementacije-Alme.aspx?web=1>.

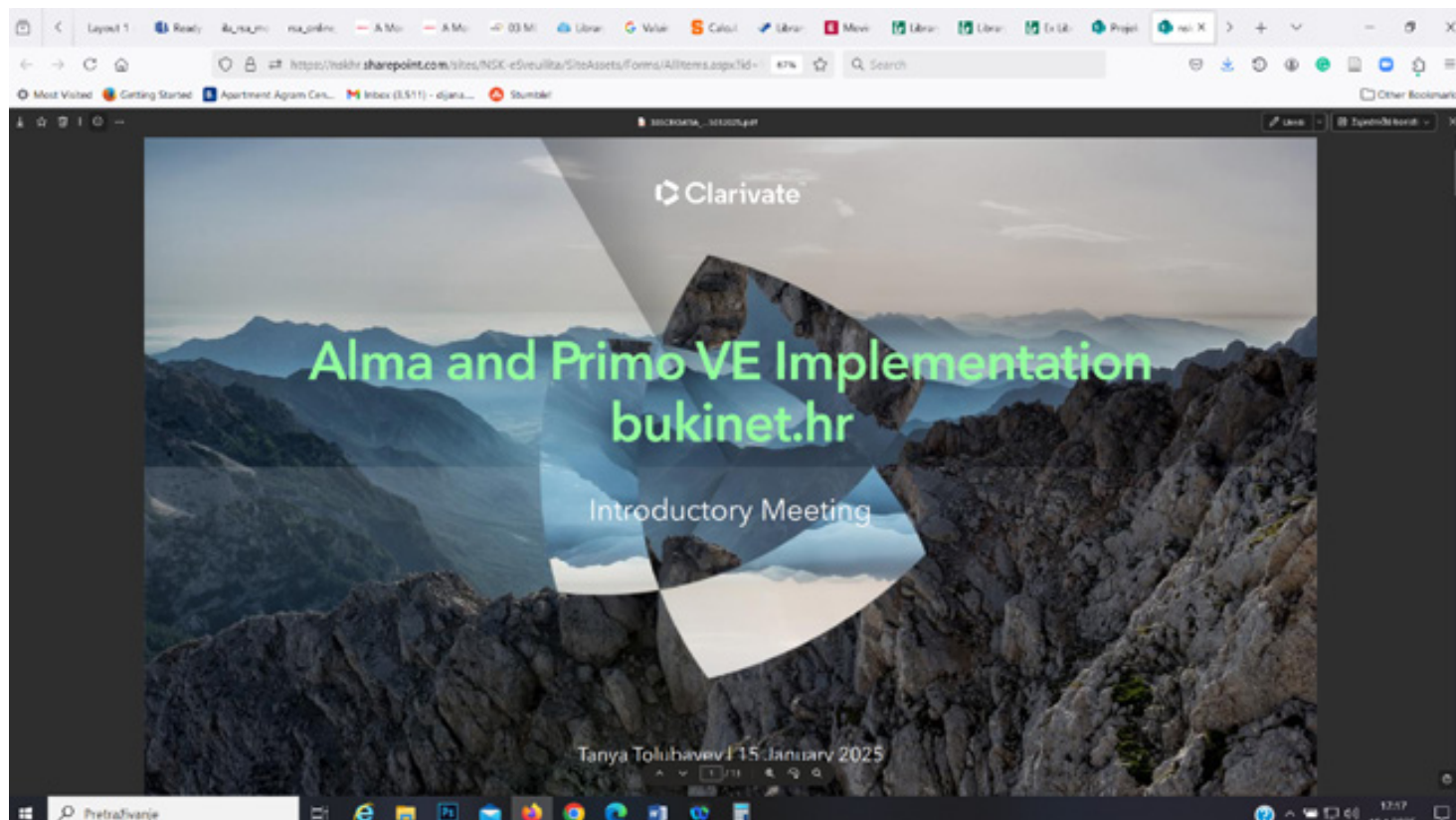
usluga Alma/Primo VE tijekom godine kao i sredstva za pretplatu korištenja programa na razini usluge u oblaku za 2025. godinu. Nakon završetka projekta *e-Sveučilišta* na temelju suglasnosti Vlade Republike Hrvatske osigurana su i sredstva za preostali dio pretplate za razdoblje od 2026. – 2028. godine na teret državnoga proračuna Republike Hrvatske. Ukupna vrijednost investicije iznosi 2.338.362,50 eura.

Projekt implementacije platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE za NSK i 82 knjižnice visokoga obrazovanja i znanosti obuhvaća sljedeće aktivnosti: implementaciju mrežne zone (Alma Network Zone) i uspostavu Skupnoga kataloga, implementaciju trinaest institucijskih zona te konfiguraciju sustava za svih 83 knjižnice, implementaciju Alma Digital za digitalnu građu, konverziju više od 1 700 000 bibliografskih zapisa iz formata UNIMARC u format MARC 21 te prijenos više od 3 000 000 podataka, uključujući bibliografske zapise, zapise o posjedovanju i primjercima, podatke o korisnicima, posudbama, upravljanju fondom, dobavljačima, narudžbama, proračunima te metapodatke o e-izvorima i digitalnim objektima. Projekt također uključuje implementaciju testnoga (Sandbox) i produkcijskoga sustava Alma/Primo VE, provedbu osposobljavanja edukatora, pripremu za integraciju vanjskih sustava korištenjem API-ja te uspostavu preuzimanja sigurnosnih preslika podataka.

Projekt implementacije službeno je započeo organizacijom uvodnoga sastanka koji je održan na daljinu 15. siječnja 2025. godine. Usvojen je okvirni plan provedbe projekta, koji uključuje pet ključnih točaka provedbe.

Sve aktivnosti povezane s implementacijom zabilježene su na portalu projekta korištenjem suradničke platforme SharePoint.

Provedbom projekta implementacije platforme knjižničnih usluga Alma/Primo VE uspostavlja se hrvatski visokoškolski knjižnični sustav u oblaku – bukinet.hr koji učinkovito povezuje 70 posto knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti Republike Hrvatske. Bukinet.hr osigurava umreženim knjižnicama objedinjeno poslovanje s tiskanom, digitalnom i elektroničkom građom (e-izvorima), kooperativni model rada, uspostavu Skupnoga kataloga i dijeljenih knjižničnih usluga. Novi knjižnični sustav u oblaku odlikuje se primjenom međunarodnih smjernica i uputa povezanih sa sigurnošću podataka, čime se pridonosi visokoj otpornosti sustava i provedbi smjernica kibernetičke sigurnosti. Sustav bukinet.hr visoko je prilagodljiv i otvoren za naknadno povezivanje i umrežavanje dodatnih knjižnica te za buduću uspostavu podsustava za narodne i školske knjižnice. Bukinet.hr pridonosi razvoju digitalno zrelih knjižničnih usluga, omogućuje ujednačen razvoj svih umreženih knjižnica, potiče razvoj dijeljenih digitalnih usluga i radnih procesa prema načelu *digitalno kao zadano (digital by default)*, omogućuje primjenu tehnologije RFID, uspostavu knjižničnoga poslovanja i izgradnju zbiraka utemeljenih na podacima i analitici, primjenu generativne umjetne inteligencije (AI) kao potpore istraživanju i učenju te suradnju s međunarodnom zajednicom znanja osiguravanjem izravnoga pristupa najnovijoj znanstvenoj literaturi (RapidILL, središnji discovery indeks – CDI).

Uvodni sastanak projekta implementacije Alme koji je održan 15. siječnja 2025. godine. / The introductory meeting ushering in the implementation project aimed at the transition of Croatian academic libraries to the Alma/Primo VE library services platform was held on 15 January 2025.

Prostor kao usluga (Space as a Service) novi je koncept¹ iz područja visokoškolskoga knjižničarstva koji fizički prostor knjižnice promatra kao samostalnu uslugu. Koncept je nastao iz potrebe studenata da prostor knjižnice što bolje iskoriste kako bi poboljšali cjelokupno iskustvo učenja.

U sklopu projekta *e-Sveučilišta* NSK provodi aktivnosti nabave suvremene digitalne opreme i pripadajućega namještaja radi transformacije tradicionalnoga knjižničnog prostora u digitalno zrele okoline za učenje i poučavanje. Izgradnja digitalno zrelih prostora za samostalno i suradničko učenje u NSK svojevrsni je ogledni projekt za ostale knjižnice iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti. Radi održivosti aktivnosti tijekom 2024. godine sklopljen je sporazum s Hrvatskom akademskom i istraživačkom mrežom – CARNET o korištenju dijela vanjskoga prostora NSK za potrebe uspostave pokaznoga laboratorija. U tome će prostoru korisnicima NSK kao i studentima i profesorima Sveučilišta u Zagrebu biti omogućeno korištenje najsuvremenije digitalne tehnologije. Nadalje, radi unaprjeđenja digitalnih vještina studenata i poticanja razvoja inovativnih oblika učenja i poučavanja u sklopu CroAtriuma – nove programske aktivnosti NSK – i SciLaba nabavljaju se paketi suvremene digitalne, računalne i komunikacijske opreme, a za njih se nabavlja i odgovarajući namještaj.

¹ Bell, S. (2022). Moving to Mobile: Space as a Service in the Academic Library. *EDUCAUSE Review*, April 15. [citirano: 2025–01–19]. Dostupno na: <https://er.educause.edu/articles/2022/4/moving-to-mobile-space-as-a-service-in-the-academic-library>.

Svrha je omogućiti studentima i znanstveno-nastavnomu osoblju nove oblike učenja, poučavanja i otkrivanja znanja uz pomoć posebno izrađenih digitalnih sadržaja. Razvoj prostora kao usluge u sklopu programskih aktivnosti NSK – CroAtriuma i SciLaba – pridonijet će osnaživanju digitalnih kapaciteta NSK kao središnje knjižnice Sveučilišta u Zagrebu te povećanju mogućnosti za studente da steknu digitalne vještine izvan uobičajenih obrazovnih programa oblicima samostalnoga i suradničkoga učenja. Prema rezultatima istraživanja digitalne zrelosti visokoga obrazovanja koje su proveli MZO, Europska komisija i OECD², ovakva su znanja i vještine iznimno važna.

Razvoj novoga koncepta *Prostora kao usluga* u NSK započeo je oglednim projektom nabave dviju kabina za digitalno učenje za jednu i četiri osobe koje su dostupne korisnicima na 1. katu čitaonica. Kabine su namijenjene samostalnom ili suradničkomu digitalnom učenju, praćenju nastave na daljinu te sudjelovanju na sastancima, radionicama i konferencijama na daljinu. Kabine se odlikuju visokom razinom zvučne izolacije te su opremljene internetskim priključkom, prijenosnim računalom dostupnim na zahtjev, monitorom od 21" s HDMI povezivanjem, podesivim ventilacijskim sustavom, podesivim osvjetljenjem, utičnicom USB i strujnom utičnicom.

² Golden, G. (2022). Digital maturity of higher education institutions in Croatia. *OECD Education and Skills*. Dostupno na: https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2022/10/5_OECD_E_Universities_October_2022.pdf.

Kabine za digitalno učenje u NSK. / NSK study pods, offering up-to-date digital learning facilities.

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

Projekt novčano potpomaže Europska unija – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja pripadaju autoru i ne predstavljaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Europska unija i Europska komisija nisu odgovorne za navedene sadržaje. / The *e-Universities* project is funded by the European Union, through NextGenerationEU. The attitudes and opinions expressed in this article do not necessarily reflect those of the European Union or the European Commission, which therefore cannot be held accountable for the article's content.

***e-Universities*: NSK leading the transition of Croatian academic libraries to the Alma/Primo VE platform and space-as-a-service paradigm**

As the central library of the Croatian national library system and as part of the *e-Universities* project, the National and University Library in Zagreb (NSK) has been tasked with supporting the digitisation of libraries in Croatia's higher education system through the setting up of a cloud-based platform for Croatian academic libraries (Bukinet.hr) and the transformation of traditional library spaces into digitally mature zones for individual and group learning which will enable the adoption and promotion of the advanced and innovative Space as a Service (SaaS) concept.

After opting for the Alma/Primo VE library services platform, developed by the Ex Libris Clarivate company, NSK launched an implementation project aimed at setting up Bukinet.hr, a cloud-based platform for Croatian academic libraries which enables the devel-

opment of shared library services relying on a unified management of print, electronic and digital library resources. As part of its second activity within the *e-Universities* project, aimed at the transformation of its traditionally furnished user spaces into digitally mature learning zones, NSK has been working towards making available in its user areas study pods for individual and group work offering up-to-date digital learning facilities, thus introducing into library work the Space as a Service concept¹, which originates in academic librarianship and is characterised by the approach according to which library space is perceived as a service in itself.

¹ Bell, S. (2022) *Moving to Mobile: Space as a Service in the Academic Library*. Available at: <https://er.educause.edu/articles/2022/4/moving-to-mobile-space-as-a-service-in-the-academic-library> (Accessed: 19 January 2025).

E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe

{ Svrha je programa „E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe” educirati, informirati i senzibilizirati nakladnike za dostavu digitalnih publikacija poput elektroničkih knjiga, serijskih publikacija u digitalnome obliku, mrežnih stranica i ostale digitalne građe u sustav e-OP NSK kako bi zajedno s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu preuzeli aktivnu ulogu u očuvanju digitalne kulturne i znanstvene baštine.

Program *E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe*, novčano potpomognut sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, usmjeren je na informiranje i educiranje nakladnika o novome, cjelokupnome procesu dostave digitalnih publikacija, uključujući elektroničke knjige, serijske publikacije u digitalnome obliku, mrežne stranice i ostalu digitalnu građu u sustav e-OP NSK.

Nakladnik sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koji objavljuje digitalne publikacije poput elektroničkih knjiga, serijskih publikacija u digitalnome obliku, mrežnih stranica i druge građe dužan je dostaviti metapodatke i građu u digitalne sustave Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Budući da je 2023. godine u sklopu projekta *e-Kultura* uspostavljen sustav e-OP kao dio Središnjega sustava trajne pohrane, potrebno je dodatno informirati, educirati i senzibilizirati nakladnike o novome postupku dostave digitalne građe. Ovaj sustav predstavlja novu fazu digitalizacije poslovnih procesa te suradnje nakladnika i Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Na stranicama portala hrvatskoga obveznog primjerka u rubrici E-praktikum objavljena su tri nova edukativna i promidžbena materijala dostupna na e-adresi <https://hop.nsk.hr/e-praktikum>. Materijali su namijenjeni nakladnicima koji objavljuju digitalne publikacije poput elektroničkih knjiga, serijskih publikacija u digitalnome obliku, glazbene i zvučne građe u digitalnome obliku, digitalne kartografske građe i slične digitalne građe. Prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19, 114/22 i 36/24) te Pravilniku o obveznome primjerku nakladnici su dužni dostavljati digitalnu građu obveznoga primjerka.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica uspostavila je novi informacijski sustav, sustav e-OP, za dostavu i prihvatanje digitalne građe obveznoga primjerka. Dosadašnja dostava digitalnoga obveznog primjerka koja se provodila pomoću obrazaca na mrežnoj stranici NSK sada je zamijenjena suvremenim informacijskim sustavom. Sustav je razvijen u sklopu projekta *e-Kultura* Ministarstva kulture i medija, uz NSK kao partnera, a izradila ga je tvrtka Ericsson

Nikola Tesla. Sigurnost dostave digitalnoga obveznog primjerka i trajna pohrana datoteka osigurane su prijavom nakladnika preko Nacionalnoga identifikacijskog i autentifikacijskoga sustava (NIAS), koristeći usluge e-poslovanja i e-građanina. Dostupnost pretinca nakladnika ograničena je na osobe koje je nakladnik ovlastio, a sve aktivnosti provode se u sigurnome okruženju državnoga oblaka. Tako je zajamčena zaštita dostavljenih datoteka i za nakladnike i za NSK kao ustanovu odgovornu za trajnu pohranu hrvatske pisane baštine.

Cijeli postupak dostave digitalnoga obveznog primjerka provodi se u dvjema fazama. Prva obuhvaća registraciju nakladnika, a druga dostavu određene vrste digitalne publikacije obveznoga primjerka u sustav e-OP. Uspostava registra e-nakladnika u sklopu sustava e-OP omogućit će učinkovitije upravljanje podacima o hrvatskim nakladnicima digitalne građe, pregled zahtjeva i dostavljenih obveznih primjeraka te praćenje statistike.

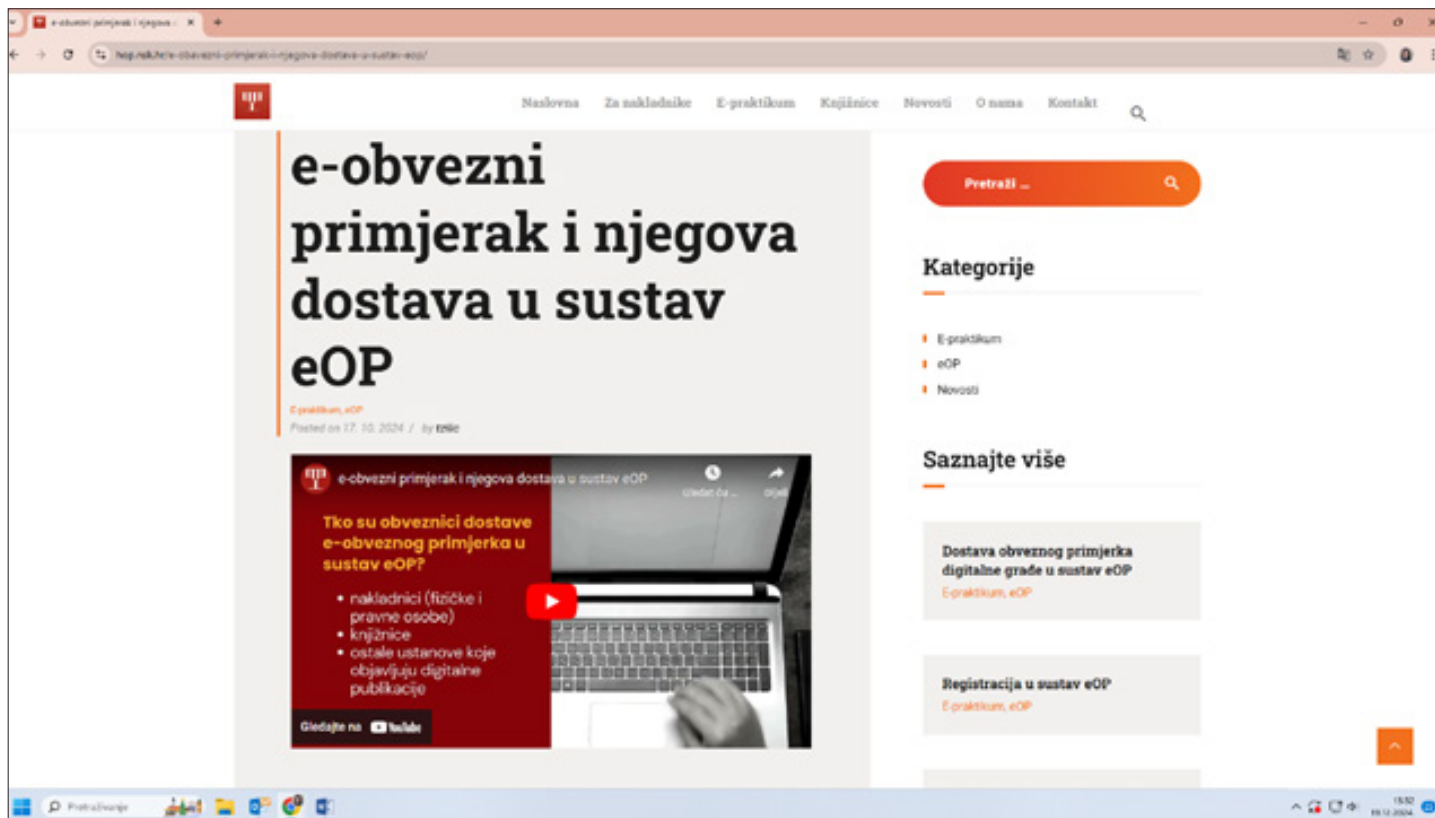
Cjelokupni procesi rada u sustavu e-OP-a riječu i slikom opisani su i objašnjeni u sljedećim edukativnim materijalima:

- obvezni primjerak i njegova dostava u sustav e-OP-a
- registracija u sustav e-OP-a
- dostava obveznoga primjerka digitalne građe u sustav e-OP-a.

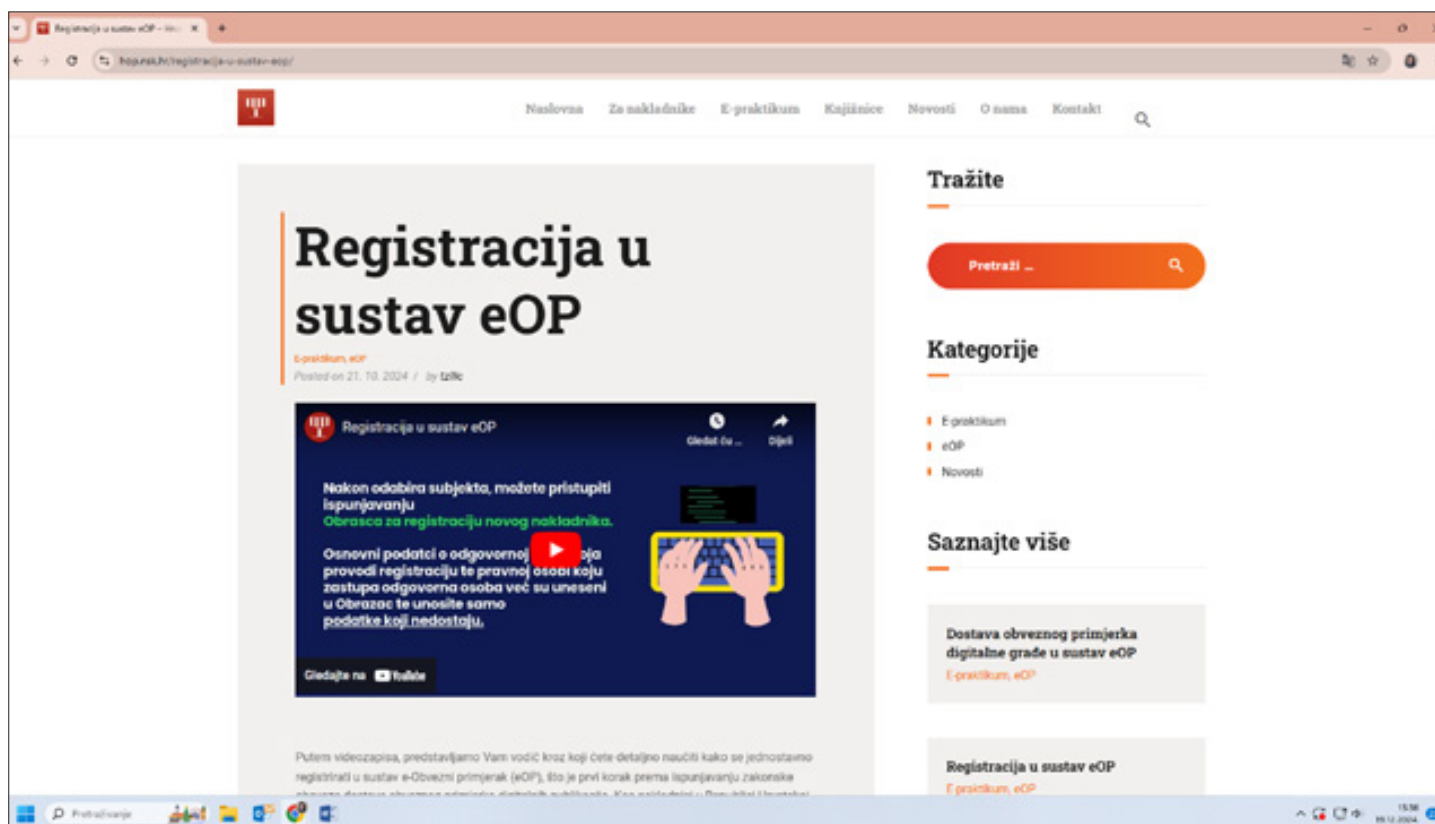
Tijekom edukacije u obliku e-praktikuma nakladnici će se upoznati s novim načinom dostave, postupkom registracije e-nakladnika putem NIAS-a, načinom unosa podataka u sustav i funkcionalnostima sustava za dostavu i trajnu pohranu građe. Uz svaki edukativni materijal priloženi su pripadajući letci.

Edukativni materijali osmišljeni su kako bi nakladnicima približili ciljeve dostave digitalnoga obveznog primjerka te ih informirali o prednostima digitalnoga poslovanja s NSK preko novoga sustava.

Nakon uspješne registracije i dostave digitalne građe obveznoga primjerka ta se građa pohranjuje, a ovisno o autorskim pravima i vrsti, javno objavljuje u Digitalnoj zbirci NSK, Hrvatskoj digitalnoj knjižnici i na Hrvatskome arhivu weba.

Mrežno mjesto Obvezni primjerak i njegova dostava u sustav e-OP-a predstavlja kratki vodič koji objašnjava zakonske i podzakonske propise o ustanovi i sustavu obveznoga primjerka te zadaće prikupljanja, dostave i pohrane digitalnoga obveznog primjerka. / A video tutorial giving insight into the Croatian legislation regulating electronic legal deposit and offering an overview of the related registration and deposit procedures.

Mrežno mjesto Registracija u sustav e-OP-a – vodič koji jasno objašnjava i usmjerava cijeli postupak registracije u sustav e-OP-a ispunjavanjem obrasca za registraciju novoga nakladnika. / A video tutorial providing a step-by-step guide to the registration procedure required as part of eOP, Croatia's new electronic legal deposit system.

Mrežno mjesto Dostava obveznoga primjerka digitalne građe u sustav e-OP-a – vodič za korisnike sustava koji objašnjava postupak dostave publikacija izborom sučelja Publikacije i odabirom vrste publikacije. / A video tutorial for the Croatian publishers issuing digital publications presenting in detail the electronic legal deposit procedure.

Making electronic legal deposit easy for Croatian publishers

The introduction by the National and University Library in Zagreb (NSK) of eOP, Croatia's new electronic legal deposit system, prompted the launching of the Library's latest programme for Croatian publishers (*E-praktikum za nakladnike: obvezni primjerak digitalne građe*). Funded by the Croatian Ministry of Culture and Media, the programme was aimed at the preparation of video tutorials informing the publishers about the new system and providing a detailed step-by-step guide to the related registration procedure and the deposit of e-books, electronic serial titles, websites and other digital material.

The tutorials, prepared for the Croatian publishers issuing digital publications, facilitate the deposit of the Croatian digital published output and the inclusion of related metadata in the Library's eOP system. This

advanced system was established as part of *eCulture*, the 2019-2023 major digitisation project focusing on Croatian cultural heritage, and represents the latest stage in the digitisation of NSK's operations and its cooperation with publishers.

Apart from providing insight into all the details regarding the eOP system's registration and deposit procedures, the three tutorials (*Dostava obveznog primjerka digitalne građe u sustav eOP*; *Registracija u sustav eOP*; *e-obvezni primjerak i njegova dostava u sustav eOP*) inform publishers about the relevance of the deposited content's type and copyright status for the way in which that content will be stored in the system as well as for the extent to which access to it will be enabled as part of the *NSK Digital Collections* website, Croatian Digital Library system and the Croatian Web Archive.

10 godina sudjelovanja NSK u bazi VIAF

Nacionalna i sveučilišna knjižnica pridruživanjem VIAF-u osigurala je međunarodnu vidljivost i dostupnost svojih normativnih podataka. NSK ne samo da pruža podatke već ih i sustavno posuvremenjuje i održava.

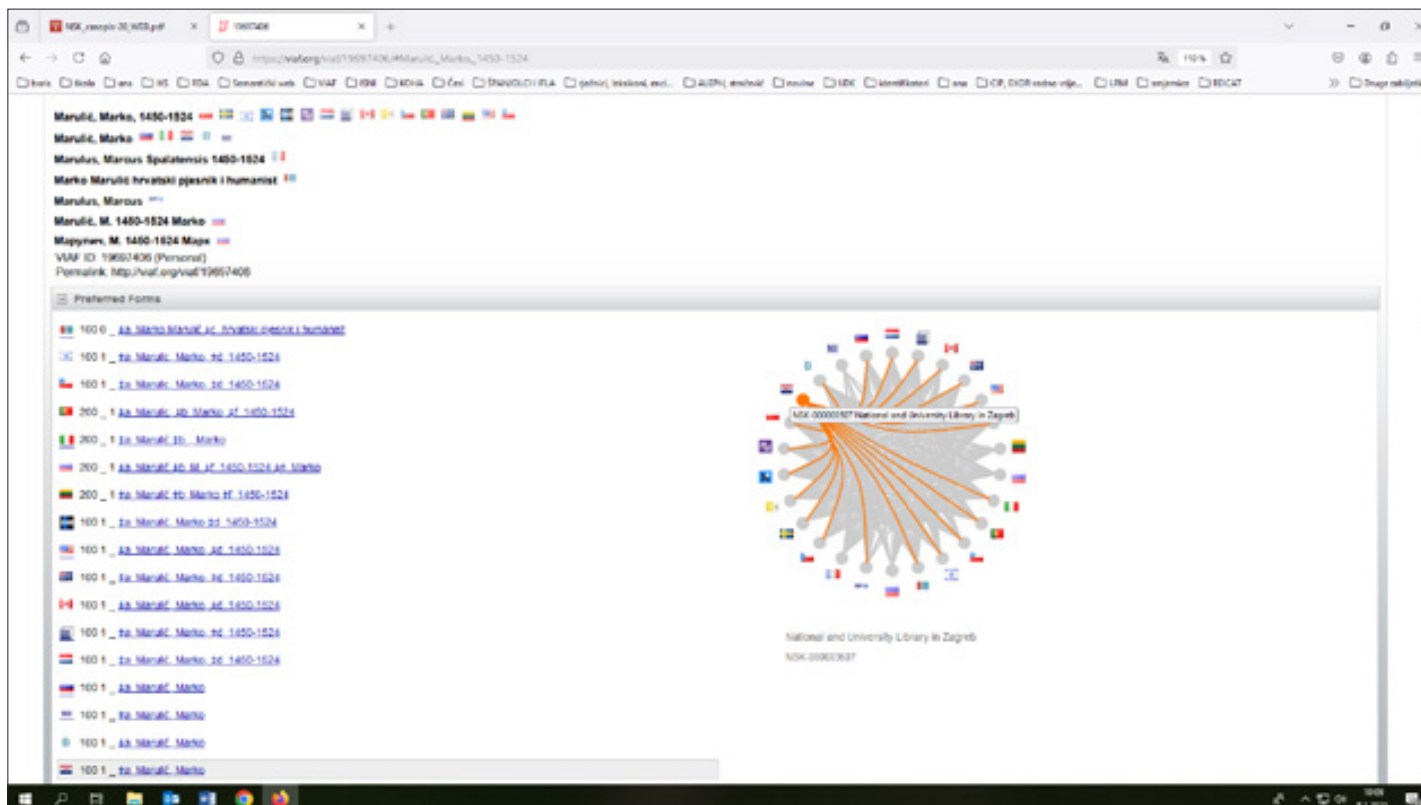
Virtual International Authority File (VIAF)¹, odnosno virtualna međunarodna normativna baza podataka, povezuje normativne zapise knjižnica širom svijeta te omogućuje njihovu međunarodnu prepoznatljivost i povezanost. Kao jedna od značajnih kulturnih ustanova u Hrvatskoj, NSK ima važnu ulogu u očuvanju i širenju informacija, osobito u području normativnih baza podataka imena. VIAF je utemeljen 2003. godine kao zajednički projekt OCLC-a, Njemačke nacionalne knjižnice i Nacionalne

knjižnice Francuske. NSK je članicom VIAF-a postala 2013., a od 2014. godine redovito dostavlja podatke o imenima osoba, korporativnih tijela, sastanaka, geografskih pojmova i naslova u VIAF.

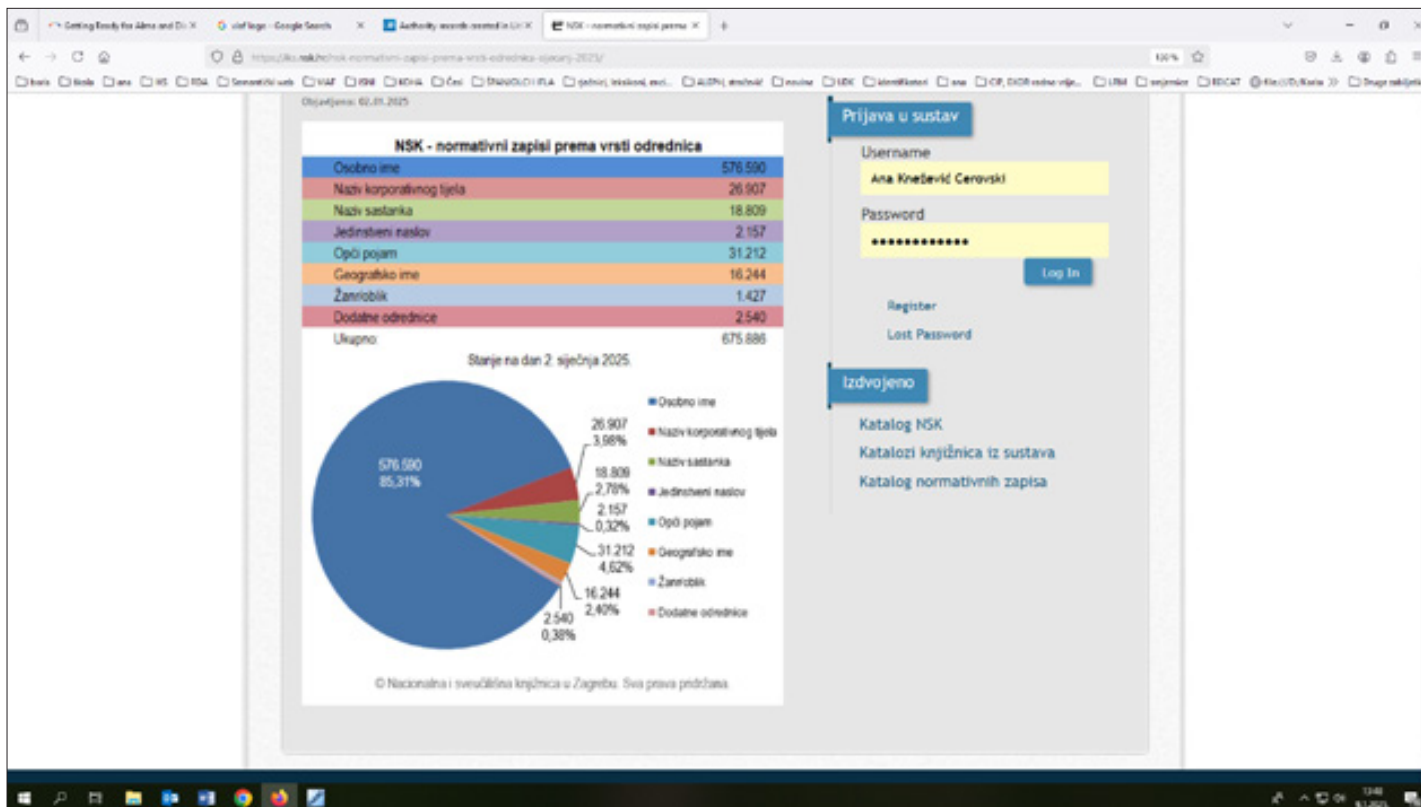
VIAF je omogućio jednostavan pristup međunarodno povezanim normativnim podacima, postavljajući temelje za učinkovitiju razmjenu informacija i bolju povezanost knjižnica širom svijeta. Trenutačno okuplja 58 članova koji zajedno obuhvaćaju gotovo 180 milijuna bibliografskih zapisa i 94 milijuna normativnih zapisa. Svi članovi redovito dostavljaju normativne podatke sustavu VIAF koji te podatke usklađuje, povezuje, organizira i održava. Svi opisi za određeni sadržaj povezuju se u jedinstvenu skupinu zapisa koja objedinjuje različite oblike imena toga sadržaja. Svaka skupina ima dodijeljen jedinstveni identifikator VIAF u brojčanome i strojno čitljivome obliku.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica pridruživanjem VIAF-u osigurala je međunarodnu vidljivost i dostupnost svojih normativnih podataka. NSK ne samo da pruža podatke već ih i sustavno posuvremenjuje i održava.

¹ Virtual International Authority File [pristupljeno: 2025-01-08]. Dostupno na: <https://viaf.org>.

Primjer skupine povezanih normativnih zapisa za osobno ime Marko Marulić u sustavu VIAF. / The VIAF cluster for the personal name "Marko Marulić".

Normativni zapisi NSK u brojkama. / The NSK authority records statistics.

Od sredine 2024. godine NSK počinje dostavljati svoje podatke VIAF-u pomoću protokola OAI-PMH², pri čemu VIAF samostalno upravlja vremenom prikupljanja podataka, čime se uklanja potreba za povremenim izvozima podataka iz NSK. Normativni zapisi ključni su za osiguravanje točne identifikacije i povezivanja bibliografskih zapisa na međunarodnoj razini. Njihovo povezivanje s odgovarajućim zapisima iz drugih ustanova omogućuje korisnicima lakši pristup informacijama, pojednostavljuje pretraživanje i smanjuje mogućnost stvaranja višestrukih zapisa.

NSK je suradnjom s VIAF-om znatno poboljšala opseg i kvalitetu svojih normativnih zapisa. Prema podacima iz 2014. godine NSK je u VIAF poslala 464 024 normativna zapisa kojima je odmah dodijeljen identifikator VIAF, prikazan kao broj, ali i u strojno čitljivome obliku. Do 2024. godine taj broj porastao je na 616 793, što predstavlja povećanje od približno 33 posto. Također, značajan je i broj dodijeljenih identifikatora ISIN skupovima zapisa u kojima se nalaze normativni zapisi NSK. Povezanost s međunarodnim identifikatorima ima ključnu ulogu u svjetskoj razmjeni podataka. Ovaj rast svjedoči o sustavnome radu na proširenju i poboljšanju normativnih podataka tijekom posljednjega desetljeća.

Dodatnim pretraživanjem VIAF-a utvrđeno je da 84 176 skupova zapisa posjeduje tri ključne poveznice – VIAF

ID, ISNI ID i URL Wikidata. Analiza podataka³ provedena je na temelju izvoza normativne i bibliografske baze NSK od 17. svibnja 2024. godine, pri čemu je obrađeno 39 258 810 skupova zapisa. Sudjelovanje normativne baze NSK u Vijeću VIAF-a (VIAF Council) značajno je jer Vijeće daje smjernice i savjete o pravilima, praksi i radu VIAF-a. Vijeće savjetuje OCLC o uslugama VIAF-a i poduprtim oblicima podataka te promiče učinkovitu i prikladnu uporabu VIAF-a⁴. Desetogodišnja suradnja NSK s VIAF-om donijela je brojne prednosti ne samo NSK već i čitavoj knjižničarskoj zajednici.

² Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH). Više informacija dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Open_Archives_Initiative_Protocol_for_Metadata_Harvesting.

³ Analiza podataka izrađena je u suradnji s kolegom Damirom Grubićem iz Odjela za informacijske tehnologije Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

⁴ VIAF Council [pristupljeno: 2025-01-08]. Dostupno na: <https://www.oclc.org/en/viaf/viaf-council.html>.

Kategorija	2014.	2024.	Razlika	Postotna promjena (%)	Rast
Osobna imena	430 775	566 107	+135,332	+31.4	↑
Korporativna tijela i sastanci	31 676	44 621	+12,945	+40.9	↑
Geografska imena	32	4 023	+3,991	+12,471.9	↑
Jedinstveni stvarni naslovi	1 559	2 042	+483	+31.0	↑
Ukupan broj normativnih zapisa	464 024	616 793	+152,769	+32.9	↑
Izolirani klasteri koji imaju samo NSK normativni zapis	181 970	250 399	+68,429	+37.6	↑
Broj zapisa pridružen ostalim izvorima (najmanje 1)	282 054	366 394	+84,340	+29.9	↑
Broj zapisa koji imaju ISNI identifikator	49 898	317 466	+267,568	+535.5	↑
Broj zapisa koji imaju VIAF identifikator	464 024	616 793	+152,769	+32.9	↑

Analiza podataka NSK u VIAF-u iz 2014. i 2024. godine. / A table showing the increase in the number of NSK's data and records in VIAF between 2014 and 2024.

A decade of NSK's participation in the VIAF name authority service

The National and University Library in Zagreb (NSK) has been integrating its authority records into the Virtual International Authority File (VIAF) since 2014, when it started making available the authority data for personal, corporate, meeting and geographic names and for bibliographic titles from the NSK authority file as part of this global name authority service.

Providing easy access to data and records for names included in the major authority files in the world, VIAF enables researchers to identify names, locations, works and expressions in the language and script in which they were originally recorded.

Currently, 58 institutions are participating in VIAF, contributing to it around 180 million bibliographic records and 94 million authority records, of which 60 million are for personal names. VIAF coordinates, links, groups and maintains all authority data contributed by the participating institutions.

The decade-long inclusion of NSK's authority file in VIAF has brought numerous advantages not only to NSK, but to the entire library community. Making NSK part of an international system of authority data, it has made widely available the accurate data on records in the NSK authority file and contributed to their relevance on an international scale.

Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama

Kako bi se omogućilo samostalno stručno usavršavanje knjižničara, osmišljen je „Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama“. Ovaj mrežni alat pruža priliku za samostalno usvajanje znanja o procesima digitalizacije i trajne pohrane te uključuje videoupute, grafičke prikaze, kontrolne popise i opsežne prikaze postupaka.

Videozapis o procesu pripreme građe za skeniranje građe izvan ustanove dostupan je na mrežnome mjestu Digitalna-plus NSK na e-adresi <https://digitalna-plus.nsk.hr/>. The segments of a video guide on digitising library resources outside the library holding the resources, available as part of the NSK online guides programme, at the *Digitalna-plus* NSK website.

U digitalnome dobu knjižnice se suočavaju s izazovom trajne pohrane i zaštite sve većega opsega digitalne građe. Projekt *Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama* osmišljen je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu kako bi knjižničarima omogućio stručno usavršavanje te olakšao pristup alatima i materijalima nastalima u sklopu projekta *e-Kultura*, čija je svrha dugoročna zaštita i dostupnost digitalizirane građe. Prije pokretanja projekta *e-Kultura* više od 150 knjižnica u Hrvatskoj imalo je digitaliziranu građu koja je bila pohranjena na prijenosnim diskovima, poslužiteljima ustanova ili u vrlo malome opsegu u oblaku. Način pohrane digitalne građe u većini knjižnica nije bio siguran ni dugoročno održiv. Stoga je Ministarstvo kulture i medija u suradnji s partnerima iz baštinskih ustanova razvilo trajna rješenja za pohranu i objavu digitalne kulturne baštine za knjižnice i druge baštinske ustanove u sklopu projekta *e-Kultura*. Projekt je trajao od 2019. do 2023. godine i imao je bitnu ulogu u uspostavi nacionalnoga sustava trajne pohrane kulturne baštine. Novčano

potpomognut sredstvima Europske unije, omogućio je razvoj Središnjega sustava trajne pohrane, nacionalnoga agregatora, portala eKultura te niza drugih alata poput aplikacije Goobi za izradbu paketa SIP. Time su knjižnice širom Hrvatske dobile mogućnost trajne pohrane digitalne građe u Središnjem sustavu. Prije korištenja dostupnim mogućnostima ključno je bilo stručno usavršavanje. Centar za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice, koji djeluje u sklopu Hrvatskoga zavoda za knjižničarstvo NSK, pokrenuo je u sklopu Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj (CSSU) radionicu *Trajna pohrana i dostupnost digitalne građe u knjižnicama*. Radionica je tijekom 2024. godine održana u četirima hrvatskim knjižnicama, a pohađalo ju je gotovo 50 polaznika. Zbog iznimnoga zanimanja za ovo stručno usavršavanje koje nije moglo biti provedeno u predviđenome roku pokazala se potreba za izradbom materijala za samostalno usvajanje znanja o digitalizaciji i trajnoj pohrani, uz videoupute i druge sadržaje.

Kako bi se zadovoljila potreba za samostalnim stručnim usavršavanjem velikoga broja knjižničara, osmišljen je *Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama*. U sklopu ovoga projekta 2024. godine izrađeno je mrežno mjesto koje knjižničarima omogućuje neovisno usvajanje znanja te pruža iscrpne informacije o digitalizaciji građe i korištenju sustavom e-Kultura različitim oblicima obrazovnih sadržaja – videouputama, grafičkim prikazima i kontrolnim popisima.

Vodič u obliku videomaterijala obuhvaća sve ključne etape digitalizacije, pohrane i objave digitalne građe. Izradili su ga stručnjaci iz Odjela Zaštita i pohrana NSK, a sadržaj videozapisa detaljno objašnjava postupke pripreme građe za digitalizaciju, uključujući upute za pravilno skeniranje i preporuke za odgovarajuće omatanje građe prije njezina slanja na digitalizaciju izvan ustanove. Osim tehničkih uputa, snimljene su i izjave knjižničara iz različitih

knjižnica uključenih u sustav e-Kultura koji su podijelili svoja iskustva rada na digitalizaciji građe, nastojeći potaknuti i druge knjižnice na uvođenje novih radnih procesa u svoje poslovanje.

Vodič pruža pregled ključnih funkcionalnosti sustava e-Kultura – agregatora, portala, aplikacije Goobi za izradbu paketa SIP i Sustava trajne pohrane. Predstavljen u obliku videozapisa, vodič jasno opisuje cijeli postupak trajne pohrane digitalne građe.

Radionice u sklopu programa CSSU-a i dalje se održavaju širom Hrvatske, a virtualni vodič nudi dodatnu mogućnost za samostalno usavršavanje knjižničara. Predstavljen je na 49. skupštini Hrvatskoga knjižničarskog društva, održanoj u studenome 2024. godine u Opatiji, a bit će prikazan i na drugim stručnim skupovima kako bi se što širemu krugu knjižničara istaknula važnost trajne pohrane digitalne građe.

Virtualni vodič za skeniranje građe dostupan je na mrežnome mjestu Digitalna-plus NSK na e-adresi <https://digitalna-plus.nsk.hr/>. / A screenshot from a video guide on imaging library resources as part of the digitisation process, available as part of the NSK online guides programme, at the *Digitalna-plus NSK* website.

Grafički prikaz radnoga procesa digitalizacije građe dostupan je na mrežnome mjestu Digitalna-plus NSK na e-adresi <https://digitalna-plus.nsk.hr/>. / A graphic representation of the stages in the digitisation of library resources from a video guide available as part of the NSK online guides programme, at the *Digitalna-plus NSK* website.

Iskustva knjižničara u digitalizaciji također su dio *Virtualnoga vodiča za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama*. / Librarians' experiences with the digitisation of library resources and working in the eCulture system are also part of the NSK online guides programme.

NSK online guides programme facilitating the long-term storage and preservation of digital library resources

Responding to challenges which libraries are currently facing in their efforts to enable the long-term storage and preservation of their digitised resources, in 2024 the National and University Library in Zagreb (NSK) launched a project aimed at the preparation of video guides providing librarians with detailed instructions on using the systems for the long-term storage of Croatia's digital cultural heritage developed as part of the *eCulture* project. The project, which ran from 2019 to 2023, enabled the putting into place of an advanced technical infrastructure underlying the key systems for storing digital cultural heritage, and thus made necessary the training of librarians in how to regularly and efficiently use these systems (*Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama*).

Previously accustomed to storing digital library resources on unreliable media, ranging from external

hard disk drives to cloud platforms offering no lasting security, Croatian librarians now need a fast, comprehensive and easy-to-get training which will facilitate their transition to using the *eCulture* platform's advanced solutions.

The online guides cover all aspects and stages of digitisation, from the preparation and imaging of library resources to their storage in the *eCulture* archive and publication on the accompanying website, also bringing the experiences of librarians with working in the *eCulture* system. After having been officially presented at the 2024, 49th edition of the Croatian Library Association Assembly, the Library's *eCulture* online guides programme will be promoted and updated as an invaluable aid in the long-term preservation of Croatian library heritage.

Daleko su moji škoji – izložba u povodu 100. obljetnice rođenja Dinka Fija

Povezivanje dviju značajnih hrvatskih ustanova u vrednovanju i promicanju rada maestra Dinka Fija odličan je primjer kvalitetne međuinstitucijske suradnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, koja čuva Maestrovu ostavštinu, i Festivala dalmatinskih klapa u Omišu, središnje ustanove klapske pjesme u Hrvatskoj, na kojem je Fio kao skladatelj i pedagog dobio brojna priznanja i nagrade.

Vizualni identitet izložbe izradio je Goran Hasanec, djelatnik NSK. / The exhibition's visual identity was designed by Goran Hasanec, a member of NSK staff.

Okruglu obljetnicu rođenja hrvatskoga skladatelja, melografa i istaknutoga glazbenog pedagoga Dinka Fija Nacionalna i sveučilišna knjižnica obilježila je u travnju 2024. godine velikom izložbom u suradnji s Festivalom dalmatinskih klapa Omiš uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Povezivanje dviju značajnih hrvatskih ustanova u vrednovanju i promicanju rada maestra Dinka Fija odličan je primjer kvalitetne međuinstitucijske suradnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice, koja čuva Maestrovu ostavštinu, i Festivala dalmatinskih klapa u Omišu, središnje ustanove klapske pjesme u Hrvatskoj, na kojem je Fio kao skladatelj i pedagog dobio brojna priznanja i nagrade.

Izložba je svečano otvorena 9. travnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, uz sudjelovanje stručnih suradnika koji su na njezinu ostvarenju predano radili, i to dr. sc. Joška Čalete, prof. dr. sc. Marka Rogošića, dr. sc. Tatjane Mihalić i Dobrile Zvonarek, voditeljice

projekta. Na glazbenome predstavljanju sudjelovala je klapa *Nostalgija* koju je utemeljio maestro Fio, klapa *Sagena* s kojom je ostvario znatnu suradnju i mješoviti vokalni ansambl *Prvi komin Snježanin*, čiji je također bio utemeljitelj.

Dinko Fio (28. travnja 1924. – 2. studenoga 2011.) pripada onim istaknutim pojedincima u povijesti hrvatske kulture koji su svoje poslanje smjestili u okvire šire od granica vlastitoga postojanja. O tome, između ostaloga, svjedoče njegove spomen-knjige pohranjene u Zbirci muzikalija i audiomaterijala NSK u kojima je od početka svoje karijere brižno bilježio ključne trenutke svojega bogatog glazbeno-pedagoškog rada. Ta se osviještenost čak i snažnije potvrđuje odlukom da je svoju ostavštinu još tijekom života namijenio Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, smatrajući da će tako biti dostojno sačuvana za buduće naraštaje i dostupna svima koji su zainteresirani za njezino daljnje proučavanje. Iz te plemenske namjere proizašla je živahna i plodna suradnja izme-

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Na svečanome otvorenju izložbe u NSK nastupila je kulturna klapa *Nostalgija* koju je utemeljio i vodio maestro Fio. / The performance at the exhibition opening of the klapa singing ensemble *Nostalgija*, founded and led by maestro Fio.

đu Maestra i Zbirke muzikalija i audiomaterijala NSK koju je pred kraj života često i rado posjećivao, uvijek donoseći nešto novo iz svojega opusa i memorabilija koje je smatrao vrijednima trajne pohrane.

Nakon iznimno uspješne glazbene karijere u zrelim se godinama Dinko Fio pretežno posvetio obradbama narodnih napjeva i skladanju na stihove istaknutih domaćih pjesnika, ali i pedagoškomu radu s klapama i vokalnim ansamblima koji njeguju klapsko pjevanje. Zahvaljujući

upravo njegovoj posvećenosti klapskoj pjesmi, *hommage* Dinku Fiju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pokrenut je 2014. godine i od tada traje neprekidno, i to pripremom izložaba, organiziranjem klapskih koncerata koji su prerasli u festival te digitalizacijom i virtualnim predstavljanjem njegove ostavštine. Izložba *Daleko su moji škoji* rezultat je dosadašnjih nastojanja, a broj uključenih ustanova potvrda je velikoga zanimanja za Maestra i njegov rad.

Autor fotografije / Photo by: Vicko Vidan.

Izložbu su, u sklopu Festivala dalmatinskih klapa Omiš, predstavili ravnatelj Festivala Mijo Stanić, prof. dr. sc. Joško Čaleta, Dobrila Zvonarek i prof. dr. sc. Marko Rogošić. / Director of the Klapa Singing Festival in Omiš Mijo Stanić, Croatian ethnomusicologist Dr Joško Čaleta, author of the exhibition Dobrila Zvonarek and the Omiš Festival's long-standing collaborator Dr Marko Rogošić at the presentation of the exhibition at the 2024 Klapa Singing Festival in Omiš.

Dalmatinskoj publici izložba je predstavljena čak dva puta: najprije u sklopu programa 58. Festivala dalmatinskih klapa Omiš, u prostoru Muzeja FDK uz glazbeni nastup dječje klape *Matačićevi slavuji*, a potom na osobitu želju Fijova rodnog Blata na Korčuli i u Galeriji Nataša

Cetinić Kulturnoga centra Blato, gdje se izložba mogla pogledati od 23. kolovoza do 30. rujna 2024. godine. Trajna je vrijednost ove izložbe njezin popratni katalog, koji je osim tiskanoga oblika dostupan i u elektroničkoj inačici na mrežnoj stranici NSK.

Autorica fotografije / Photo by: Dobrila Zvonarek.

Na izložbenim panoima tematski je predstavljen rad maestra Fija od početaka njegove glazbene karijere. / The exhibition provided a comprehensive overview of maestro Fio's entire musical career.

NSK exhibition celebrating the centenary of the birth of Croatia's great maestro Dinko Fio

In April 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK), in cooperation with the Klapa Singing Festival in Omiš (Festival dalmatinskih klapa Omiš) and with the support of the Croatian Ministry of Culture and Media, organised a special exhibition marking the 100th anniversary of the birth of Dinko Fio (28 April 1924 – 2 November 2011), Croatia's notable composer, folk song collector and music educator (*Daleko su moji škoji*).

Fio personally donated his archive to the NSK Music Collection, being rightfully convinced that in this way it will be befittingly preserved and curated for future generations. Wishing to promote and make as visible as possible this valuable material, NSK, as the central Croatian library, has since 2014 been running a programme of activities serving as a kind of an homage to Fio and his legacy which has so far included exhibitions, concerts (which have grown into a festival), digitisation initiatives and the creation of related online content.

The exhibition opened at NSK on 9 April 2024, with its presentation by the creative team which dedicatedly

worked on its preparation – a Croatian ethnomusicologist and music educator from the Institute of Ethnology and Folklore Research Dr Joško Čaleta, the longstanding collaborator of the Klapa Singing Festival in Omiš and klapa singing enthusiast Dr Marko Rogošić, Head of the NSK Music Collection Dr Tatjana Mihalić and Dobrila Zvonarek, who authored the exhibition project.

The exhibition opening included performances by the klapa singing ensembles founded and originally led by Fio – male voice *Nostalgija* and mixed voice *Prvi komin Snježanin*, both founded by Fio, and the male voice *Sagena*, with which he closely cooperated. The Dalmatian audience saw the exhibition on two occasions – first at the 2024, 58th edition of the Klapa Singing Festival in Omiš, as part of which it was put on at the Festival's museum, and subsequently, at the express wish of the people of Fio's native Blato, at the Nataša Cetinić Gallery, which operates as part of the Blato Cultural Centre.

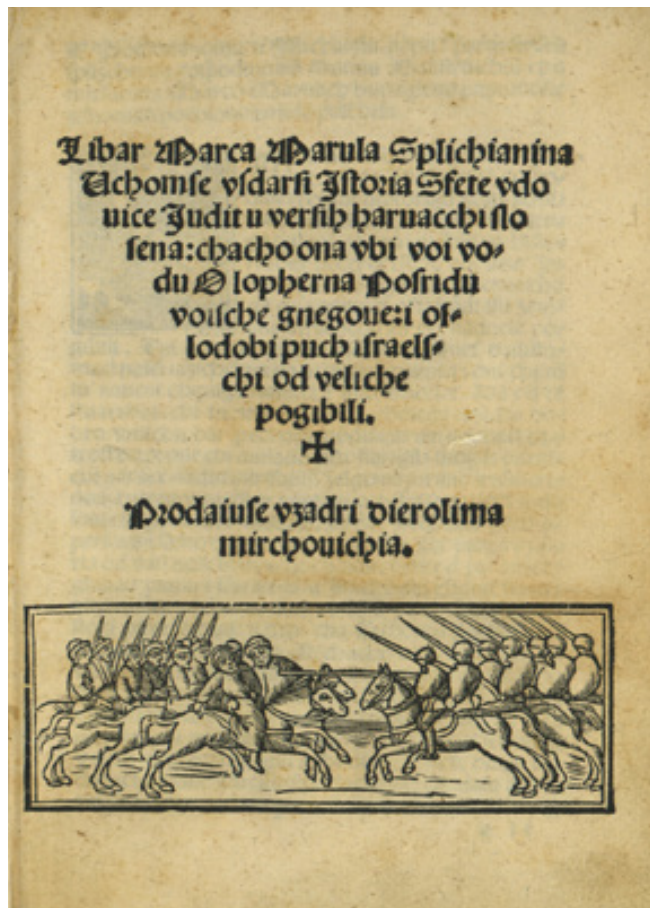
Permanently documenting the exhibition and the content it featured is the exhibition catalogue, available in print format and on the NSK website, as an electronic publication.

Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića

Svojim izlaganjima na znanstvenome skupu „Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića“ vrhunski jezikoslovci, povjesničari jezika i književnosti još su jednom potvrdili Marulićevu ulogu u hrvatskoj kulturi, hrvatskome jeziku te hrvatskome kulturnom i nacionalnome identitetu.

Na dvodnevnom skupu o životu i radu Marka Marulića govorio je i akademik Mateo Žagar. / Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Mateo Žagar at the 2024 conference spotlighting Marko Marulić, “the father of Croatian literature”.

Naslovna stranica drugoga izdanja epa Judita iz 1522. godine koje se čuva u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / The title page of the 1522 edition of Marko Marulić's *Judita*, the cornerstone of Croatian literature, preserved at the Manuscripts and Old Books Collection of the National and University Library in Zagreb.

U povodu 500. obljetnice smrti Marka Marulića, velikoga europskog humanista i oca hrvatske književnosti, Vlada Republike Hrvatske proglasila je 2024. godinu Godinom Marka Marulića. Počevši od prigodne svečanosti u Splitu 5. siječnja 2024., na obljetnicu Marulićeve smrti, tijekom 2024. godine održavali su se različiti programi kojima se širom Hrvatske obilježavao ovaj veliki jubilej. U obilježavanju Godine Marka Marulića sudjelovala je i Nacionalna i sveučilišna knjižnica koja u svojem fondu čuva neka od najznačajnijih Marulićevih djela. U obljetničkoj godini Knjižnica je s Institutom za hrvatski jezik,

uz pokroviteljstvo Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske te Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, organizirala znanstveni skup *Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića*.

Skup je održan 21. i 22. studenoga 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u prostoru dvorane *Judita* u sklopu CroAtriuma. Okupljene sudionike skupa pozdravili su glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka

Glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik dr. sc. Željko Jozić te ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek u razgledu prigodne izložbe Marulićevih djela koja se čuvaju u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. / NSK Director General Dr Ivanka Stričević, the Croatian Minister of Culture and Media Dr Nina Obuljen Koržinek and the Head of the Croatian Language and Linguistics Institute Dr Željko Jozić viewing the original copies of Marko Marulić's works preserved at the National and University Library in Zagreb.

Stričević, ravnatelj Instituta za hrvatski jezik dr. sc. Željko Jozić, predsjednica Programsko-organizacijskoga odbora znanstvenoga skupa dr. sc. Marijana Horvat te ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek, koja je otvorila skup i istaknula njegovu važnost za hrvatsku kulturu, hrvatski jezik, hrvatski kulturni i nacionalni identitet. U prigodnome programu nastupile su studentice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, interpretirajući Marulićeve hrvatske, latinske i talijanske stihove. U glazbenome dijelu programa nastupila je učenica Glazbene škole Pavla Markovca u Zagrebu izvedbom na harfi. Svečani program vodila je Zrinka Turalija.

Znanstveni dio skupa otvoren je uvodnim predavanjima uglednih znanstvenika dr. sc. Nevena Jovanovića s Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Ivana Lupića s Odsjeka za anglistiku i Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, dr. sc. Milice Mihaljević iz Instituta za hrvatski jezik i dr. sc. Petre Bago s Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U izlaganju *Butar in stampa – Marulićeva mletačka pisma kao put prema tisku* dr. sc. Neven Jovanović ocijenio je književnopovijesnom senzacijom pronalazak sedam Marulićevih pisama 1989. i njihovo predstavljanje javnosti 1991. godine, ističući kako su ona promijenila i

ono što o Maruliću znamo i ono što o njemu mislimo, uz napomenu kako nikada nije postavljeno pitanje kako su ta pisma sačuvana. U izlaganju *Marulić i žensko pismo* dr. sc. Ivan Lupić tvrdi da je Marulić bio višestruko zainteresiran za iskustveni svijet žena. U središte svojega izlaganja stavio je kodeks pohranjen u NSK na signaturi R 6634 koji smatra važnim polazištem u rekonstrukciji ženske pisane kulture u prvoj polovici 16. stoljeća. U izlaganju *Dijakronija u sinkroniji i digitalno doba* dr. sc. Milica Mihaljević prikazala je projekte i poslove Odjela za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik u kojima je posebna pozornost posvećena donošenju dijakronijskih podataka i suradnji sa stručnjacima koji se bave poviješću jezika te mrežnoj dostupnosti rezultata istraživanja. U posljednjem uvodnom izlaganju *Rječnici i gramatike u doba digitalne transformacije* dr. sc. Petra Bago osvrnula se na ključne promjene i izazove u području e-leksikografije, ističući kako daljnja istraživanja i razvoj u području e-leksikografije predstavljaju ključne čimbenike za osiguranje održivosti i relevantnosti rječnika i gramatika u digitalnome dobu.

U nastavku dvodnevna skupa više od 40 znanstvenika iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Slovačke raspravljalo je o Marulićevu hrvatskom jeziku, njegovim suvremenim, prethodnicima i uzorima, tematici, kulturno-povijesnome i suvremenome kontekstu Maruli-

ćevih djela, zbirkama njegovih djela u Europi, Maruliću u obrazovnome procesu, povijesti hrvatskoga jezika i suvremenome jeziku, digitaliziranju jezičnih izvora i digitalnim izvorima u obrazovnome procesu.

Svojim izlaganjima na ovome dvodnevnom skupu vrhunski su jezikoslovci, povjesničari jezika i književnosti još jednom potvrdili Marulićevu ulogu u hrvatskoj kulturi,

hrvatskome jeziku te hrvatskome kulturnom i nacionalnome identitetu. Uz ovaj značajni znanstveni skup održan potkraj Marulićeve godine, priređena je i prigodna izložba Marulićevih djela koja se čuvaju u NSK, a objavljen je i niz *De imitatione Christi* na trima stilizacijama hrvatskoga književnog jezika koji obuhvaća najstariji poznati čakavski (Marulićev), štokavski i kajkavski prijevod srednjovjekovnog latinskog teksta *De imitatione Christi*.

Na dvodnevnome skupu o životu i radu Marulića raspravljalo je više od 40 znanstvenika iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Slovačke. / The two-day programme of the 2024 conference spotlighting Marko Marulić, “the father of Croatian literature”, featured presentations and debates which brought together some 40 researchers from Croatia, Bosnia and Herzegovina, Slovenia and Slovakia.

The legacy of Marko Marulić, “the father of Croatian literature”, in the context of the digital age

Marking the 500th anniversary of the death of Marko Marulić (1450-1524), often referred to as “the father of Croatian literature” and “the Croatian Dante”, the Government of the Republic of Croatia declared 2024 the Year of Marko Marulić. The Year’s rich programme included several conferences, Marulić-related musical and stage adaptations and a number of events and programmes organised in Croatian schools and libraries. Held as one of the Year’s final events was a two-day conference jointly organised by the National and University Library in Zagreb (NSK) and the Croatian Language and Linguistics Institute.

Hosted by NSK on 21 and 22 November 2024 and held under the auspices of the Croatian Ministry of Science, Education and Youth and Croatian Ministry of Culture and Media, the conference commemorated the great anniversary by juxtaposing the history of the Croatian language and the digital age (*Povijest hrvatskoga jezika i digitalno doba – o 500. obljetnici smrti Marka Marulića*). Some 40 researchers from Croatia, Bosnia and Herzegovina, Slovenia and Slovakia debated Marulić’s prede-

cessors, the works and writers that influenced him, his contemporaries, analysed his language, main preoccupations, the cultural and historical context of his works as well as their relevance today, and discussed related plans, the results of research placing Marulić in the context of the challenges of today’s digital age and Marulić’s status in Croatia’s current school curriculum.

The conference participants had the opportunity to see the original copies of Marulić’s works preserved in the NSK Manuscripts and Old Books Collection and were presented with the Institute’s 2024 three-tome edition (*De imitatione Christi na trima stilizacijama hrvatskoga književnog jezika*) featuring the Croatian translation of *De imitatione Christi* (*Imitation of Christ*), the hugely popular 15th century devotional book, whose oldest known translation into Chakavian – a dialect of Croatian – was authored by Marulić. Along with *De imitatione*’s Chakavian translation, the edition also includes this famous work’s translation into the remaining two of altogether three major Croatian dialects – Shtokavian and Kajkavian.

Humanist, nadbiskup i primas Dalmacije i Hrvatske

Izložba posvećena Marku Antunu de Dominisu, hrvatskomu teologu te jednomu od najvećih filozofa i znanstvenika svojega vremena, organizirana je u povodu 400. obljetnice smrti ovoga svestranog učenjaka i 130. obljetnice utemeljenja Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u čijem se fondu nalazi znatan broj Dominisovih djela. Izložbom se nastojalo oživjeti sjećanje na Dominisa i odati mu počast za postignuća kojima je trajno zadužio hrvatsku i europsku kulturnu i znanstvenu baštinu.

Portret Marka Antuna de Dominisa.
IZ: Markantun de Dominis. *De republica ecclesiastica libri X. auctore Marco Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi. Con suis indicibus.*
London, 1617. – 1620.
sv. : ilustr. ; 4° (33 cm).

Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
/ A portrait of Marco Antonio de Dominis.
Markantun de Dominis. *De republica ecclesiastica libri X. auctore Marco Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi. Con suis indicibus.*
London, 1617-1620.
NSK Manuscripts and Old Books Collection.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica priredila je izložbu *Marko Antun de Dominis – pogled u novo doba* kako bi javnosti približila život i rad Marka Antuna de Dominisa (Rab, 1560. – Rim, 8. rujna 1624.), hrvatskoga teologa i jednoga od najistaknutijih filozofa i znanstvenika svojega vremena. Dominis je bio cijenjen i poštovan u najelitnijim krugovima tadašnje Europe, a njegovo nasljeđe

Markantun de Dominis. Naslovna stranica *De republica ecclesiastica libri X. auctore Marco Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi. Con suis indicibus.*
London, 1617. – 1620.
sv. : ilustr. ; 4° (33 cm).

Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.
/ The title page of *De Republica Ecclesiastica*, Dominis's masterpiece.
Markantun de Dominis. *De republica ecclesiastica libri X. auctore Marco Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi. Con suis indicibus.*
London, 1617-1620.
NSK Manuscripts and Old Books Collection.

prelazi granice hrvatske nacionalne baštine. Izložba je održana od 15. do 29. listopada 2024. godine u prostoru NSK u sklopu manifestacije *Dani europske baštine*, u suradnji s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, Papinskim zavodom sv. Jeronima u Rimu i projektom *Upoznajmo hrvatsku znanstvenu baštinu*.

Izložba je organizirana u povodu 400. obljetnice smrti ovoga svestranog učenjaka i 130. obljetnice utemeljenja Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u čijem se fondu nalazi znatan broj Dominisovih djela. Izložbom se nastojalo oživjeti sjećanje na Dominisa i odati mu počast za postignuća kojima je trajno zadužio hrvatsku i europsku kulturnu i znanstvenu baštinu.

Na svečanome otvorenju izložbe nazočne su pozdravili dr. sc. Sofija Klarin Zadravec, pomoćnica glavne ravnateljice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, i akademik Vjekoslav Jerolimov, voditelj Zavoda za povijest i filozofiju znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dominisovu građu iz fonda Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu predstavila je dr. sc. Irena Galić Bešker, koordinatorka Zbirke, dok je o izložbi govorila njezina autorica dr. sc. Marijana Borić, viša znanstvena suradnica na Odsjeku za povijest prirodnih i matematičkih znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Izložba je bila tematski podijeljena u tri dijela. Prvi je dio kronološki prikazao Dominisov život i rad, drugi je dio predstavio njegova objavljena djela u obliku pretisaka, dok je treći dio ponudio pregled znanstvene, stručne i popularne literature o Dominisu.

U multimedijalnome dijelu izložbe prikazana su Dominisova djela u digitalnome obliku kao i različite edukativne igre koje su tematski povezane s njegovim životom

Izložbu je na svečanome otvorenju predstavila njezina autorica dr. sc. Marijana Borić, viša znanstvena suradnica na Odsjeku za povijest prirodnih i matematičkih znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. / Senior Research Associate at the Division for the History of Natural and Mathematical Sciences at the CASA Institute for the History and Philosophy of Science Dr. Marijana Borić, the author of the *Marco Antonio de Dominis: A Visionary's Perspective* exhibition, at the exhibition opening.

i radom. Posebna pozornost posvećena je Dominisovu pristupu povezivanju matematike i fizike. Dominis i njegovo stvaralaštvo poslužili su kao nadahnuće u brojnim područjima umjetničkoga djelovanja, a rezultati tih umjetničkih interpretacija također su bili izloženi kao sastavni dio ove izložbe.

Osim u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, izložba je bila postavljena i u splitskoj Palači Milesi od 18. do 27. prosinca 2024. godine.

Marko Antun de Dominis svojim je znanstvenim opusom te ugledom u crkvenome, društvenome i političkome životu izazivao divljenje u elitnim europskim krugovima, ali i otvoreno neprijateljstvo nekih suvremenika. Svojim je životom i djelima nadahnuo mnoge ugledne europske učenjake i filozofe. Premda je inkvizicija strašnom anatemom osude zaborava izbrisala Dominisovo ime i djelo, oduzevši mu sve naslove, časti, imovinu i djela koja su spaljena 21. prosinca 1624. godine zajedno s njegovim mrtvim tijelom na rimskome Cvjetnom trgu (*Campo de' Fiori*), a pepeo bačen u Tiber, snaga i dosezi Dominisovih misli nadilaze granice epoha.

Iz toga razloga, želeći na međunarodnoj razini istaknuti Dominisov doprinos mirotvorstvu, književnomu i znanstvenomu stvaralaštvu, UNESCO, ugledna ustanova u organizaciji Ujedinjenih naroda, pridružio se 2010. godine Hrvatskoj kao pokrovitelj u obilježavanju 450. obljetnice Dominisova rođenja.

Dominis i njegov rad bili su nadahnuće u brojnim područjima umjetničkoga stvaralaštva, a umjetnički radovi nastali kao rezultat toga stvaralaštva također su bili predstavljeni na ovoj izložbi. / A special part of the *Marco Antonio de Dominis: A Visionary's Perspective* exhibition was dedicated to works of art inspired by Dominis, one of Europe's greatest intellectual figures at the turn of the 17th century.

Commemorating the unforgotten Croatian genius as part of the 2024 European Heritage Days

From 15 to 29 October 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted *Marco Antonio de Dominis: A Visionary's Perspective*, an exhibition which it organised in cooperation with the Croatian Academy of Sciences and Arts (CASA) and Pontifical Croatian College of St. Jerome in Rome as part of the Academy's project aimed at the popularisation of the legacy of the greatest scholars in Croatian history (*Upoznajmo hrvatsku znanstvenu baštinu*). Held as part of the 2024 European Heritage Days programme, the exhibition spotlighted the life and legacy of Marco Antonio de Dominis (born 1560, Rab – died 8 September 1624, Rome), Croatia's theologian, one of the greatest philosophers and scholars of his age and a highly reputable member of the 17th-century European elite whose achievements transcend the boundaries of Croatian cultural heritage.

Organised as a way of commemorating the 400th anniversary of Dominis's death, the exhibition also marked

the 130th anniversary of the founding of the NSK Manuscripts and Old Books Collection, holding a considerable number of Dominis's works. Divided into three parts, the exhibition gave a comprehensive overview of Dominis's life and work, featured the reprints of his major published titles and presented the selected academic and popular resources on Dominis. Its multimedia content presented Dominis's oeuvre in digital form and showcased various educational games thematising the events of his life. Also, a special part of the exhibition was dedicated to works of art inspired by Dominis.

The *Marco Antonio de Dominis: A Visionary's Perspective* exhibition was also displayed at the Milešić Palace in Split, where the audience had the opportunity to see it from 18 to 27 December 2024.

Festival povijesti Kliofest 2014. – 2025.

{ Festival povijesti Kliofest od svojih je početaka zamišljen kao manifestacija koja ne okuplja samo povjesničare i znanstvenike već i studente, srednjoškolce te širu kulturnu publiku.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Voditelj Kliofesta prof. dr. sc. Damir Agičić na otvorenju festivala 2022. godine. / Professor Damir Agičić, the Head of Kliofest, the Croatian history festival, at the opening of the festival's 2022 edition.

Jedanaesto izdanje Festivala povijesti Kliofest, održano od 7. do 10. svibnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, ponudilo je bogat program izložaba, tribina, okruglih stolova, predstavljanja knjiga i filmskih projekcija te popuste na povijesna izdanja hrvatskih i inozemnih nakladnika.

A kako je sve počelo... U lipnju 2014. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održan je prvi Festival povijesti Kliofest. Kratki uvodni tekst u programskoj knjižici, naslovljen *Zakoračite u svijet povijesti...*, između ostaloga istaknuo je: „Festival nazvan prema muzi Klio, grčkoj božici zaštitnici povijesti, ima višestruku nakanu: posjetiteljima približiti povijesnu znanost i njezine autore, popularizirati nakladničku djelatnost u području historiografije i srodnih znanosti, potaknuti raspravu među povjesničarima o ključnim stručnim pitanjima te

Programska knjižica Kliofesta održanoga 2024. godine. / The event booklet of the 2024 Kliofest, the 11th edition of the Croatian history festival.

njihovu položaju u suvremenome hrvatskom društvu, a ujedno i povijest na nekoliko dana postaviti u središte kulturnih zbivanja. “

Festival povijesti Kliofest od svojih je početaka zamišljen kao manifestacija koja ne okuplja samo povjesničare i znanstvenike već i studente, srednjoškolce te širu kulturnu publiku. Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti, kao glavni organizator, u suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu, Društvom za hrvatsku povjesnicu te poslije i Udrugom Kliofest, nastojao je u festival uključiti i brojne druge ustanove i udruge. Osim okruglih stolova, tribina i predstavljanja knjiga povijesne tematike, sajam povijesne knjige od svojih je početaka bio sastavni dio programa Kliofesta.

Prvi je Festival povijesti Kliofest bio izvrsno prihvaćen među hrvatskim povjesničarima, njihovim kolegama i

studentima, što je dalo snažan poticaj za njegovu daljnje širenje i razvoj. Zaključeno je da festival treba obuhvatiti i druge gradove i mjesta u zemlji, a pretposljednji dan Kliofesta, održanoga u svibnju 2015. godine, proglašen je Danom povijesti. Predsjedništvo Hrvatskoga nacionalnog odbora za povijesne znanosti u suradnji s Upravnim odborom Društva za hrvatsku povjesnicu utemeljilo je nekoliko nagrada za izniman doprinos razvoju historiografije. Nazvane prema znamenitim hrvatskim povjesničarima Ivanu Lučiću, Mirjani Gross, Vjekoslavu Klaiću, Ferdi Šišiću i Jaroslavu Šidaku, ove nagrade odaju priznanje istaknutim znanstvenicima i njihovu radu.

Zanimanje za sudjelovanje na Kliofestu neprestano se povećavalo pa se program šestoga festivala, održanoga 2019. godine pod geslom *Pišem povijest*, odvijao na dvjema pozornicama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Kao i prethodnih godina, dio programskih aktivnosti održavao se i u drugim prostorima u gradu, ponajprije u Hrvatskome državnom arhivu te Knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića. Dan povijesti obilježen je u više od dvadeset gradova i naselja širom zemlje. Godinu dana poslije, zbog globalne zdravstvene krize uzrokovane koronavirusom, festival je održan u virtualnome obliku, a cjelokupan program dostupan je na e-adresi: www.kliofest.hr/program-2020. Osmo izdanje festivala 2021.

godine organizirano je u hibridnome obliku, a upravo je tada započela suradnja sa studentima i nastavnicima Sveučilišta VERN. Od te godine program se prenosi uživo na YouTubeu, a snimke ostaju trajno dostupne za naknadno gledanje.

Od 2022. godine festival ponovno slijedi svoj izvorni oblik s bogatim programom koji se održava na dvjema pozornicama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici te na nekoliko drugih mjesta u Zagrebu. Nastavljena je i organizacija Dana povijesti, iako u nešto manjem opsegu u usporedbi s razdobljem prije globalne zdravstvene krize.

Od početaka su u program, osim hrvatskih sudionika i nakladnika, bili uključeni i inozemni povjesničari, stručnjaci te nakladnici, što je festival učinilo prepoznatljivim i otvorenim prema međunarodnoj suradnji. Kada je riječ o međunarodnome doseg, treba istaknuti da je Kliofest bio izravan poticaj za pokretanje History Festa u Sarajevu 2017. godine, dok se u Ljubljani posljednjih godina razvija slična manifestacija posvećena popularizaciji povijesne znanosti.

Program 12. festivala povijesti Kliofest 2025. godine obuhvatit će mnoštvo važnih historiografskih tema, pri čemu će posebna pozornost biti posvećena okruglom stolu o ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj organiziranomu

Autorica fotografije / Photo by: Sonja Hrelja.

Sajam povijesne knjige od svojih je početaka sastavni dio programa Kliofesta. / The Kliofest book fair, always an important part of the popular Croatian history festival.

u povodu obljetnica 925., 1925. i 2025. godine. Planiran je i okrugli stol u povodu 80. obljetnice završetka Drugoga svjetskog rata kao i rasprava o 30. obljetnici završetka Domovinskoga rata. Posebna pozornost bit će posvećena

istraživanju istaknutih osoba iz hrvatske i jugoslavenske povijesti 20. stoljeća te odnosu povijesti i psihijatrije.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Nakladnici su na Kliofestu 2024. godine predstavili bogat izbor svojih izdanja. / A large range of publishers presented their titles at the 2024 edition of Kliofest, the Croatian history festival.

Kliofest, the Croatian history festival: 2014-2025

From 7 to 10 May 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted the latest, 11th edition of Kliofest, the Croatian history festival, which once again brought a rich programme of exhibitions, open forums, roundtables, book launches, film screenings, along with its traditional book fair, offering a wide range of history-related titles by Croatian and foreign publishers at affordable prices.

In June 2014, NSK also hosted the first edition of Kliofest, which all along has been envisioned as a programme targeting not only historians and affiliated researchers, but also students and secondary school pupils, as well as a wider, culture-oriented audience. Based on such a concept, the Croatian National Com-

mittee for Historical Sciences (Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti) – which, along with NSK, the Croatian History Society (Društvo za hrvatsku povjesnicu) and later also the Kliofest association, is Kliofest's main organiser – has been organising Kliofest through cooperation with a broad array of institutions and associations.

Spotlighting through its roundtables, open forums, book launches and book fair the titles by Croatian and foreign publishers thematising various historical events and themes, Kliofest's programme has always also included the participation of researchers from abroad, which has made it internationally relevant.

Izložba *Mediterranea. Slojeviti presjek drevnog Sredozemlja*

Područja koja čine Mediteran ili su mu bliska zajedno s njihovim prirodnim, kulturnim i povijesnim obilježjima u prošlosti i sadašnjosti te promišljanjima o njihovoj budućnosti bila su tema slojevite izložbe pod nazivom „*Mediterranea. Slojeviti presjek drevnoga Sredozemlja*“, postavljene u malome predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice od 16. siječnja do 2. veljače 2024. godine.

Na otvorenju izložbe 16. siječnja 2024. godine okupili su se brojni predstavnici društvenoga, kulturnoga i političkoga života Republike Hrvatske. / The opening of the *Mediterranea* exhibition brought together many prominent figures on Croatia's social, cultural and political scenes. National and University Library in Zagreb, 16 January 2024.

Lijepo je ponekad osjećati se Mediterancem, jer su za Mediteran svi čuli – to su prekrasne obale i more, šarolike kulture, zdrava kuhinja... Mediteran je lako prepoznati, pokazati na zemljovidu i opisati. Ili možda ipak nije tako?

Čak ni Hrvatska enciklopedija ne navodi stroge granice Mediterana, već je on opisan kao „... naziv za Sredozemno more s otocima i kopnena područja Europe, Azije i Afrike koja ga okružuju i njemu gravitiraju. Osim prirodnih (klima, vegetacija i dr.) ta područja imaju i zajednička kulturna i neka povijesna obilježja.“

Područja koja čine Mediteran ili su mu bliska, zajedno s njihovim prirodnim, kulturnim i povijesnim obilježjima u prošlosti i sadašnjosti te promišljanjima o njihovoj

budućnosti, bila su tema slojevite izložbe pod nazivom *Mediterranea. Slojeviti presjek drevnog Sredozemlja*, postavljene u malome predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice od 16. siječnja do 2. veljače 2024. godine. Izložbu je organizirala Nacionalna i sveučilišna knjižnica u suradnji s Talijanskim institutom za kulturu i Veleposlanstvom Talijanske Republike u Republici Hrvatskoj. Kustosica izložbe, prvotno priređene krajem 2019. godine za Ministarstvo vanjskih poslova i međunarodne suradnje Talijanske Republike, bila je Viviana Panaccia. Raznovrsni materijali izložbe, koji obuhvaćaju zvučne zapise, reprodukcije, interaktivne zemljovide, biljno sjeme, spremnike za mirise i satelitske snimke, predstavljeni su u zadivljujućim instalacijama raspoređenima u trima

U drugome dijelu izložbe posjetitelji su doživjeli pozitivne emocije dodiranjem suhog sjemenja raznovrsnih žitarica i mirisima uobičajenih mediteranskih biljaka poput mirte, agruma, timijana, čempresa i kadulje. / Offering multisensory experience, the *Mediterranea* exhibition's second part featured the seeds of various Mediterranean cereal crops and the fragrances of plants characteristic of the Mediterranean region such as myrtle, citrus plants, thyme, cypress and sage.

tematskim područjima: *Povijest zemalja i voda, naroda i kultura, Vegetacija i mirisi te Mediteran danas.*

Prvi dio izložbe prikazuje obilježja koja je čovjek oblikovao tijekom povijesti i na različitim prostorima, ostavljajući ih u naslijeđe. Prikazana su plovidba sa zemljovidima i grafičkim prikazima povijesnih ruža vjetrova, satelitske snimke lučkih gradova, otoci i mitovi, pisani spomenici i alfabeti te govorni jezici.

U drugome dijelu izložbe posjetitelji su, s jedne strane, doživjeli pozitivne emocije dodiranjem suhog sjemenja raznovrsnih žitarica i mirisima uobičajenih mediteranskih biljaka poput mirte, agruma, timijana, čempresa i kadulje, dok su, s druge strane, osjetili zabrinutost promatrajući satelitske snimke krajolika uništenoga intenzivnom poljoprivredom.

Mediteran danas, prikazan statističkim podacima i satelitskim snimkama dobivenim svemirskom tehnologijom koju su razvile Europska svemirska agencija (ESA) i Ta-

lijanska svemirska agencija (ASI) u suradnji s tvrtkama Telespazio i e-GEOS, usmjerava pozornost na treći cilj izložbe: prepoznavanje ključnih izazova koji utječu na zdravlje i ekološku održivost Sredozemlja. Neke od tema koje proizlaze iz vizualno dojmljivih snimaka jesu širenje pustinja, krčenje šuma i šumski požari, intenzivan turizam, prekomjerna urbanizacija i betonizacija, zagađenje voda te prekomjernu eksploataciju minerala

Posebno upečatljiv bio je izložak pod nazivom *Umjetna simetrija* koji se sastojao od 72 ljuštura ježinaca pomno raspoređenih uz presjeke dna bijelih i zelenih plastičnih boca. Morfološka sličnost izloženih predmeta poticala je na prepoznavanje plastičnoga otpada uklopljenoga u prirodni okoliš, što ugrožava biljni i životinjski svijet te ljudsku civilizaciju.

Izložba ne bi bila potpuna bez male, ali neprocjenjive zbirke znanstvenih i književnih djela autora poput Homera, Braudela, Matvejevića, Abulafije i Maupassanta,

koji su mediteranske prostore, ljude i prošlost majstorski opisivali i utkali u svoje tekstove.

Mediterranea je osmišljena kao putujuća izložba, namijenjena državama koje okružuju Sredozemno more. Prije zagrebačke publike, gdje je privukla golemo zanimanje, izložba je bila predstavljena u talijanskome gradu Materi, zatim u Bejrutu i Alžiru, glavnome gradu Alžira. Nakon Zagreba izložba je otputovala u Rijeku, a potom u španjolsku Valenciju.

U uvodnome tekstu kataloga izložbe, koji posjetitelje uvodi u prošlost i sadašnjost Mediterana, dr. sc. Mauro Canali, navodeći bezvremenski tekst Predraga Matvejevi-

ća [Granice mu nisu ucrtane ni u prostoru ni u vremenu] ističe kako s povijesnoga gledišta problem određivanja Mediterana proizlazi iz toga što je to more koje obuhvaća više povijesti nego bilo koji drugi dio svijeta.

Nadamo se da će u ovo doba klimatskih promjena i s njima povezanih demografskih kretanja jedan od rezultata ove izložbe biti podizanje svijesti o vrijednosti i krhkosti prirode i kultura na području našega malog oceana te da ćemo moći nastaviti stvarati jedan od najvažnijih dijelova svjetske povijesti.

NSK hosts the *Mediterranea. Visions of an ancient and complex sea* exhibition

From 16 January to 2 February 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted *Mediterranea. Visions of an ancient and complex sea*, an immersive exhibition presenting the history, peoples, myths, landscape, vegetation and other fascinating features of the Mediterranean region, i.e. the areas of Europe, Asia and Africa enclosing the Mediterranean and gravitating towards it. Curated by Viviana Panaccia and having first been put on in 2019 for the Italian Government's Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, the exhibition was hosted by NSK as a result of its successful cooperation with the Italian Cultural Institute in Zagreb and the Embassy of the Italian Republic to the Republic of Croatia.

Opened by the Director General of the National and University Library in Zagreb Dr Ivanka Stričević and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Italy to the Republic of Croatia His Excellency Mr Pierfran-

cesco Sacco, the exhibition managed to attract great interest owing to a wide variety of stunning material that it presented. Divided into three thematic units (the first focusing on the natural and social history of the region, the second on the presentation of its vegetation from the perspective of its unique fragrances, and the third on today's Mediterranean), it featured resources ranging from sound recordings and various interactive maps, through seeds and smell-engaging content to satellite images captured with the most advanced space technology.

Created as a travelling exhibition to be put on in the countries of the Mediterranean basin, the *Mediterranea* exhibition had already been displayed in Matera, Italy, Beirut, Lebanon, and Algiers, Algeria, and after being hosted by NSK and thrilling the audience in Zagreb it was presented in Rijeka, Croatia, and Valencia, in Spain.

Hrvatska u gostima, Bugarska u gostima: suradnja s Nacionalnom knjižnicom Bugarske

Godina 2024. bila je već tradicionalno bogata suradnjom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Nacionalne knjižnice Republike Bugarske. Suradnja se ostvarila gostovanjem u Sofiji i uzvratnim susretom u Zagrebu.

Prvi program suradnje u 2024. godini između hrvatske i bugarske nacionalne knjižnice održan je u Sofiji, gdje je 23. siječnja u NBKM-u svečano otvoren *Kutak Hrvatske* i potpisan dvogodišnji sporazum o suradnji dviju nacionalnih knjižnica. / On 23 January 2024, the Bulgarian national library hosted the opening of the Croatian Culture Corner and the signing of its two-year cooperation agreement with NSK.

Godina 2024. bila je već tradicionalno bogata suradnjom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Nacionalne knjižnice Republike Bugarske „Sv. Ćiril i Metod“ (NBKM), obilježena dvama značajnim događanjima – simbolički rečeno – gostovanjem u Sofiji i uzvratnim susretom u Zagrebu.

Prvi program suradnje održan je u Nacionalnoj knjižnici Republike Bugarske (NBKM) u Sofiji, gdje je 23. siječnja 2024. godine svečano otvoren *Kutak Hrvatske* te potpisan dvogodišnji sporazum o suradnji hrvatske i bugarske nacionalne knjižnice. *Kutak Hrvatske* jedna je od izložbenih vitrina smještenih u javno dostupnome prostoru Nacionalne knjižnice Bugarske, a sadrži istaknute publikacije i nacionalne suvenire brojnih država.

Ove zajedničke aktivnosti, kojima je nazočila Jagoda Ille, knjižničarska savjetnica za međunarodnu suradnju u

Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, poduprli su Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske i Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Republici Bugarskoj. Na događanju je sudjelovalo približno 70 sudionika, uključujući članove diplomatske zajednice, knjižničare, građane i predstavnike medija.

Drugi program suradnje s NBKM-om ostvaren je od 9. do 11. rujna 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu koja je bila domaćin razmjene pod nazivom *Prekogranična suradnja za očuvanje europske kulturne baštine i održivi razvoj knjižničnih usluga* (*Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services*).

Susret u NSK održan je u sklopu projekta koji je novčano potpomogla Konferencija ravnatelja europskih nacio-

Kutak Hrvatske jedna je od izložbenih vitrina smještenih u javno dostupnome prostoru Nacionalne knjižnice Bugarske. / Featuring the publications and other resources presenting Croatia's culture and related heritage, the Croatian Culture Corner at the Bulgarian national library is one of its thematic user areas showcasing the heritage of various countries.

nalnih knjižnica (CENL) iz sredstava Erland Kolding Nielsen za 2024. godinu, a koordinirala ga je Nacionalna knjižnica Bugarske. Projekt je bio usmjeren na unaprjeđenje stručne i kulturne razmjene NBKM-a i NSK te na osiguravanje dugoročne suradnje dviju knjižnica u skladu sa zajedničkim poslanjem doprinosu očuvanju europske kulturne baštine.

Prvoga dana, nakon kratkoga predstavljanja poslanja, viđenja, ustroja i glavnih aktivnosti koje provode obje knjižnice, njihove su predstavnice u sklopu teme *Održivi razvoj knjižničnih usluga* prikazale postupke upravljanja e-obveznim primjerkom, aktivnosti digitalizacije kulturne baštine i objavljivanje digitalnih zbiraka na mrežno dostupnim portalima.

Tema drugoga dana bila je *Zaštita europske kulturne baštine*, a program je započeo predstavljanjem postupaka zaštite kulturne baštine u NBKM-u, tijekom kojega je istaknuto objavljivanje monografije *Biserje u kruni (Перли в короната)*, objavljene u povodu 145. obljetnice NBKM-a. Nakon toga predstavljen je pregled suradnje NBKM-a u sklopu UNESCO-ova programa *Memory of the World* i aktivnosti povezane s objavljivanjem faksimilskih izdanja NBKM-a.

Predstavnici Hrvatske predstavili su pregled aktivnosti zaštite kulturne baštine, a među posebnim projektima istaknuti su rad na bilježenju glagoljskih vodenih žigova i portal *Glagoljica.hr*. Radni dio posjeta zaključen je raspravom i donošenjem zaključaka.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Drugi program suradnje s NBKM-om u 2024. godini pod nazivom *Prekogranična suradnja za očuvanje europske kulturne baštine i održivi razvoj knjižničnih usluga (Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services)* proveden je od 9. do 11. rujna 2024. godine u NSK. / From 9 to 11 September 2024, NSK hosted a programme held as part of the *Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services* project, focusing on the advancement of the professional and cultural exchange between the Bulgarian and Croatian national libraries.

Na temelju tema obrađenih tijekom sastanka zaključeno je da bi doprinos NBKM-a bazi podataka o filigranima u digitalnome repozitoriju NSK bio iznimno vrijedan.

Također, predloženo je prevođenje na bugarski jezik virtualne izložbe *Jezik sveti mojih djedova* koja je dostupna na Portalu virtualnih izložbi NSK.

Autorica fotografije / Photo by: Renata Breka.

Sudionici programa Prekogranična suradnja za očuvanje europske kulturne baštine i održivi razvoj knjižničnih usluga (*Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services*). / The participants in the 2024 meeting hosted by NSK and held as part of *Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services*, a project focusing on the advancement of the professional and cultural exchange between Bulgaria's and Croatia's national libraries.

The 2024 win-win cooperation between NSK and the National Library of Bulgaria

The long and successful cooperation between the National and University Library in Zagreb (NSK) and the St. Cyril and Methodius National Library of Bulgaria (NBKM) got its 2024 sequel through two exciting encounters – one in Sofia and the other in Zagreb.

On 23 January 2024, the Bulgarian national library hosted the opening of the Croatian Culture Corner and the signing of the two libraries' two-year cooperation agreement. Featuring the publications and other resources presenting Croatia's culture and related heritage, the Corner is one of the thematic user areas at the Bulgarian national library showcasing the heritage of various countries.

The second encounter was hosted by NSK from 9 to 11 September 2024, when the representatives of both

libraries came together at a meeting held as part of *Cross-Border Collaboration for European Cultural Heritage Preservation and Sustainable Development of Library Services*, an international project spotlighting the significance of libraries and their services in the context of the preservation of Europe's cultural heritage.

Coordinated by the Bulgarian national library and focusing on the advancement of the professional and cultural exchange between the Bulgarian and Croatian national libraries and on ensuring their long-term cooperation with regard to both libraries' mission to contribute to the preservation of European cultural heritage, the project was supported by the Conference of European National Librarians (CENL), which awarded it its Erlend Kolding Nielsen Grant.

Godišnji sastanak CENL-a – ključne teme i trendovi

Tijekom stručnoga programa godišnjega sastanka CENL-a ravnatelji europskih nacionalnih knjižnica podijelili su sa skupom mnoštvo značajnih iskustava u sklopu dviju osnovnih tema – „Obvezni primjerak digitalnih publikacija (e-obvezni primjerak)“ i „Kada kulturna baština postane meta ugroze“.

Čitaonica zbirke BDI-ja u Nacionalnoj knjižnici Poljske. / The reading room of the National Library of Poland's LIS Collection.

Tijekom stručnoga programa godišnjega sastanka CENL-a, održanoga od 16. do 18. lipnja 2024. godine u Nacionalnoj knjižnici Poljske u Varšavi, ravnatelji europskih nacionalnih knjižnica podijelili su sa skupom mnoštvo značajnih iskustava iz knjižnične prakse e-obveznoga primjerka i zaštite kulturne baštine pod prijetnjom ugroza. CENL je mreža koja okuplja ravnatelje nacionalnih knjižnica iz zemalja članica Europske unije i Vijeća Europe. Broji 46 članova iz 45 europskih zemalja, a svrha joj je jačati suradnju i promicati djelovanje europskih nacionalnih knjižnica koje čuvaju vrijednu kulturnu i znanstvenu baštinu.

Pod temom *Obvezni primjerak digitalnih publikacija (e-obvezni primjerak)* održano je uvodno izlaganje ravnateljice za umjetnost i kulturnu baštinu u finskome Ministarstvu obrazovanja i kulture Minne Karvonen pod naslovom *Digitalna kulturna baština – spaja vremena, ideje i ljude*. Ovo je izlaganje uključivalo elemente sociološkoga, pa čak i

filozofskoga pristupa razmatranju održivoga razvoja ključnih uloga nacionalnih knjižnica u digitalnome okružju.

Nakon inspirativnoga izvješća sa simpozija o obveznome primjerku održanoga početkom rujna 2023. godine u Londonu, gdje je istaknuto kako je prva jedinica građe prikupljena obveznim primjerkom 1610. godine i još uvijek dostupna u Bodleiani, održana su predavanja devet primjera iz prakse pod zajedničkim naslovom *Status e-obveznog primjerka u knjižnicama članicama CENL-a*. U ovim primjerima jasno su prikazane razlike u razvoju sustava pohrane e-obveznoga primjerka, od država poput Armenije, koje tek trebaju osigurati zakonodavni okvir za ovu problematiku, do Turske, koja je postigla visoku razinu povezivanja sustava pohranjenoga e-obveznog primjerka s nacionalnom digitalnom knjižnicom.

Među nacionalnim knjižnicama ističu se zajednički izazovi tehničkih i drugih područja: vlasništvo i autorsko pravo, određivanje teritorijalnosti nacionalne baštine u

Rad u skupinama obuhvatio je raspravu o iskustvima iz knjižnične prakse e-obveznoga primjerka i zaštite kulturne baštine pod prijetnjom ugroza. / The programme of the 2024 CENL Annual General Meeting included group discussions focusing on library practices concerning e-legal deposit and the need for responding to current threats to cultural heritage.

digitalnome okružju, obuhvatnost prikupljene građe, primjena skupova podataka za javnost i znanost, razvoj velikih jezičnih modela, potreba za automatizacijom obrade podataka (UI), otpor nakladnika i strah od neovlaštenoga korištenja, sustavi za nakladnike, pohrana elektroničkih zapisa glazbe, pristup zaštićenoj građi, novi oblici dokumenata, sigurnost i dr.

Stručni program drugoga dana nastavljen je izlaganjem o metodologiji rada na razvojnoj strategiji Nacionalne knjižnice Češke od 2024. do 2027. godine i izlaganjem ravnateljica Nacionalne knjižnice Poljske o upravljanju mrežom poljskih knjižnica uz pomoć integriranoga knjižničnog sustava – obje su teme primjenjive i u hrvatskome kontekstu.

Program sastanka obuhvaćao je i izvješća CENL-ovih mrežnih skupina i dijaloških platformi, u čijem se radu promišlja kako nacionalne knjižnice ne mogu istraživati sve pojedinosti svih oblika rada, zbog čega ovakva suradnja i razmjena iskustava omogućuju brže i učinkovitije postizanje rezultata i napretka. Iz ovih izvješća ističe se planirana prijava projekta mrežne skupine *Umjetna inteligencija u knjižnicama* za program financiranja istraživanja i inovacije Horizon Europe, usmjerenoga na stvaranje multimodalnoga tekstualno-slikovnog modela temeljenoga na europskim ikonografskim zbirakama. Također, sve je važnije istraživanje poznato kao *collection-as-data*, koje CENL-ova dijaloška platforma National Libraries as Data Infrastructures postavlja u središte svojih aktivnosti.

U sklopu potreba NSK za dodatnim prostorom za pohranu građe, vrlo su zanimljiva iskustva Nacionalne knjiž-

nice Francuske koja je u 2023. godini iskoristila CENL-ovu stipendiju Erland Kolding Nielsen kako bi prikupila iskustva od nacionalnih knjižnica Velike Britanije, Nizozemske i Švicarske. Tijekom planiranja izgradnje spremišta u Amiensu i analizom navedenih primjera, prepoznata su tri praktična pristupa organizaciji trajne pohrane tiskane građe u spremištima, među kojima se ističu visoka iskoristivost prostora, sustavi za automatiziranu pohranu, niska razina kisika i obilježja pasivnih građevina.

Stručni dio godišnjega sastanka nastavljen je tematskom cjelinom *Kada kulturna baština postane meta ugroze*. Cjelinu je obilježilo snimljeno izlaganje o teškoj situaciji u ukrajinskim knjižnicama koje je poslala ravnateljica Nacionalne knjižnice Ukrajine Ljubov Andriivna Dubrovina. Tragično stanje knjižnica u Ukrajini opisano je sljedećim navodima:

„Tijekom 20. stoljeća zabilježeni su značajni nenadoknдиви gubitci povijesne baštine u razdobljima revolucije, Drugoga svjetskog rata, požara i drugih katastrofa. Prema našim podatcima izgubljena je gotovo polovica zbiraka koje su postojale prije 1920. godine.

... Početak ruske agresije ponovno je doveo knjižnice u stanje razaranja i stradanja. Tijekom dviju godina rata uništena je 131 regionalna narodna knjižnica, a više od 746 knjižnica pretrpjelo je različite stupnjeve oštećenja i zahtijeva opsežne popravke. Ukupni gubitci knjižničnih zbiraka prelaze 1,5 milijuna svezaka [stanje s početka 2024. godine, op. a.]“

Upozoravajuće izvješće izvršnoga direktora Britanske knjižnice sir Rolyja Keatinga o napadu na sustav te ustanove

28. listopada 2023. godine posebno opisuje zlonamjerni programski napad i njegove posljedice, pružajući iscrpna zbivanja onoliko otvoreno *koliko možemo bezopasno i sigurno opisati*. Namjera je uprave Britanske knjižnice da unatoč neugodnomu iskustvu podijeli sva korisna saznanja kako bi svojim primjerom pomogla svima koji se bave očuvanjem i omogućivanjem pristupa znanju i kulturi te pružanjem javnih usluga.

Za zaključak valja istaknuti kako su tijekom održavanja sastanka provedeni izbori za novi sastav Izvršnoga odbora

CENL-a, u sklopu kojih je glavna ravnateljica NSK prof. dr. sc. Ivanka Stričević drugi put zaredom izabrana za članicu Odbora.

Sljedeći godišnji sastanak CENL-a održat će se u lipnju 2025. godine u Edinburghu, a materijali i videosnimke s prošlogodišnje konferencije (2024.) dostupni su na e-adresi <https://www.cenl.org/agm/16-18-june-2024-war-saw-poland>. Nakon jednostavnoga i besplatnoga stvaranja korisničkoga profila ondje su dostupni ovi i ostali cjeloviti sadržaji namijenjeni članicama CENL-a.

Radni sastanak članova Izvršnoga odbora CENL-a. / The meeting of the CENL Executive Committee held as part of the 2024 CENL Annual General Meeting.

2024 CENL Annual General Meeting – the key topics and main trends

From 16 to 18 June 2024, the National Library of Poland, in Warsaw, hosted the 2024 CENL AGM – the 38th Annual General Meeting of the Conference of European National Librarians (CENL), whose members exchanged their professional experiences with regard to e-legal deposit and current threats to cultural heritage in European countries and shared their insights with the rest of the meeting participants.

The part of the meeting's programme focusing on legal deposit for digital publications (e-legal deposit) included the presentation of e-legal deposit practices ranging from those in Armenia, which has yet to adopt the legislation regulating legal deposit, to the practices in Turkey, which has already successfully linked its electronic legal deposit system with its national digital library.

The programme also included the presentation of reports by various CENL groups and forums whose members

have established that not all national libraries are able to analyse all aspects of all forms of library work, owing to which the cooperation and professional exchange enabled by CENL provide a way to achieve results and progress in this context in a faster and more economical way.

Featured as part of the session thematising threats to cultural heritage was a video presentation on the current difficult situation for libraries in Ukraine and a warning report by the Chief Executive of the British Library Sir Roly Keating about the cyber-attack by which his library was hit late in 2023 in which he shared all the relevant facts and uncomfortable lessons that could prove useful to other heritage institutions.

Also, the programme of the meeting included the elections for the CENL Executive Committee in which the NSK Director General Dr Ivanka Stričević was elected for her second consecutive term as the Committee's member.

Maja Mlinarević

Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka

Laureati nagrada i priznanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu

{ U sklopu programa svečane proslave Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu održane 22. veljače 2024. godine proglašeni su dobitnici Nagrade i priznanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te Nagrade i priznanja glavnoga ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu.

Nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljena je djelatniku NSK Đuri Singeru za ukupan i izniman stručni doprinos radu te promicanju Knjižnice i knjižnične djelatnosti. Nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljena je ravnateljici Sveučilišne knjižnice u Rijeci Lei Lazzarich za ukupan i izniman doprinos razvoju knjižničarstva i poticanje inovacija u knjižničnoj djelatnosti. Nagrada glavnoga ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljena je djelatnici NSK Mirjani Tišljar za izvrsnost, proaktivnost i njegovanje kulture rada.

Priznanje glavnoga ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljeno je Odsjeku Financijski i računovodstveni poslovi NSK za izvrsnost i proaktivnost u timskom radu. Priznanje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljeno je Staroslavenskomu institutu za uspješnu suradnju s NSK, a uručeno je ravnateljici Staroslavenskoga instituta dr. sc. Vidi Vukoji. Nagrade i priznanja su im dodijeljene u sklopu programa svečane proslave Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu održane 22. veljače 2024. godine.

U nastavku predstavljamo dobitnike nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Dobitnici Nagrade i priznanja NSK te Nagrade i priznanja glavnoga ravnatelja NSK za 2023. godinu. / The winners of the NSK Awards and special awards from the NSK Director General for 2023.

Lea Lazaarich – dobitnica Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za značajan doprinos razvoju hrvatskoga knjižničarstva

Nagrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za značajan doprinos razvoju hrvatskoga knjižničarstva u cjelini za 2023. godinu dodijeljena je knjižničarskoj savjetnici Lei Lazzarich, ravnateljici Sveučilišne knjižnice u Rijeci.

Lea Lazzarich diplomirala je hrvatski jezik i književnost 1992. godine na Pedagoškome fakultetu, danas Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Svoju profesionalnu karijeru u knjižničarstvu započela je 1997. godine kada je stekla zvanje diplomiranoga knjižničara. Neprekidnim radom i stručnim usavršavanjem napredovala je u zvanje više knjižničarke 2007., a 2012. godine stekla je zvanje knjižničarske savjetnice. Od 1999. neprekidno je zaposlena u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, a od 2019. godine obavlja dužnost ravnateljice.

Tijekom svoje karijere Lea Lazzarich nagrađena je brojnim priznanjima. Među njima se ističu nagrada *Eva Verona*, državna nagrada *Ivan Filipović* za znanstveni i stručni rad te strukovna nagrada *Ivan Kostrenčić* Knjižničarskoga društva Rijeka. Ova priznanja svjedoče o njezinu neprekidnom doprinosu razvoju knjižničarstva i podizanju standarda knjižnične djelatnosti.

Lea Lazzarich u svojem je radu osmislila i provela brojne projekte i programe usmjerene na unaprjeđenje korisničkih usluga, zaštitu i promidžbu kulturne i znanstvene baštine te vidljivost rada knjižnice. Među njezinim su najistaknutijim projektima u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka *Otvoreni dani SVKRI-ja*, *Zaštita građe u SVKRI-ju – La Bilancia*, *Do knjižnice u papučama*, *Digitalizacija doktorskih disertacija* i *Ujednačavanje cijena i usluga za korisnike sveučilišnih knjižnica*. Aktivno je sudjelovala i u projektima na Sveučilištu u Rijeci poput *Riječka pisana baština* i *Ujednačavanje podataka u bazi WOS*.

Lea Lazzarich jednom je skromno izjavila kako je ona samo dirigent orkestru koji dobro svira i odlično zvuči, dodavši kako je njezin zadatak osigurati da svi koji prođu u knjižnicu osjete čaroliju toga dobrog zvuka. Ova metafora oslikava njezin pristup poslu – usklađivanje timskoga zalaganja i stvaranja prostora u kojem inovacije i stručnost mogu procvjetati.

U povodu osvajanja Nagrade NSK, Lea Lazzarich izjavila je:

„Nagrada NSK najviše je priznanje struke. Dodjeljuje ju naša središnja matična ustanova, što joj daje poseban značaj. Ako se vrednuje stručni i profesionalni put knjižničara, ova je nagrada smjerokaz puta kojim idem. Nagrada NSK postavila me na knjižničarsku mapu Hrvatske i otvorila mogućnosti za nova profesionalna postignuća, suradnje i kontakte. Svaka nagrada donosi vidljivost, ali

Lea Lazaarich, dobitnica Nagrade Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za značajan doprinos razvoju hrvatskoga knjižničarstva. / Director of the Rijeka University Library Lea Lazzarich, the winner of the 2023 NSK Award in the category for longstanding prominent Croatian library professionals.

i poticaj da nastavimo u dobrome smjeru. Veselim se izazovima koji su preda mnom poput postavljanja Sveučilišne knjižnice Rijeka u središte sveučilišnoga života i jačanja međunarodne suradnje u mrežama u kojima Sveučilište sudjeluje.“ Ova nagrada potvrda je ne samo njezine dosadašnje karijere nego i nadahnuće za daljnji doprinos razvoju knjižnične djelatnosti u Hrvatskoj i na međunarodnoj razini.

Đuro Singer – dobitnik Nagrade za djelatnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Nagrada za djelatnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za 2023. godinu dodijeljena je diplomiranomu knjižničaru u Odjelu za zaštitu i pohranu građe Đuri Singeru.

Đuro Singer diplomirao je povijest na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2004. godine. Dodatno obrazovanje nastavlja na istome fakultetu, gdje je 2013. godine diplomirao bibliotekarstvo i stekao stručno zvanje diplomiranoga knjižničara nakon položenoga stručnog ispita. Iako su ga životne okolnosti navele da ostane u Zagrebu i nije se nakon završenoga školovanja vratio u rodno mjesto, u NSK je ostao gotovo punih 20 godina. Danas radi kao diplomirani knjižničar u Odjelu za zaštitu i pohranu građe.

Njegov rad obuhvaća sudjelovanje u organizaciji i provedbi postupka digitalizacije knjižnične građe. U sklopu svojega posla bavi se pripremom građe za digitalizaciju, dokumentiranjem radnih procesa te izradbom izvješća i analiza podataka. Iznimno je cijenjen član svojega tima, koji je neko vrijeme i vodio. Sustavno radi na povećanju kvalitete dokumentacije Odjela za zaštitu i pohranu građe te sudjeluje u provedbi stručnih istraživanja i novih programa. U suradnji sa zbirnkama građe posebne vrste i Centrom za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice pridonosi poboljšanju postupka digitalizacije knjižnične građe NSK te zaštiti i digitalizaciji građe drugih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Također, bio je uključen u pripremu brojnih izložaba, prezentacija i radionica na temu konzervatorsko-restauratorskih postupaka.

Govoreći o značaju Nagrade, Đuro Singer izjavio je:

„Svaka nagrada ima svoju vrijednost jer potvrđuje da je osoba prepoznata kao kvalitetna u svojem radu. Ova mi je nagrada posebno draga jer dolazi od kolega s kojima svakodnevno surađujem. Nije riječ samo o kolegi koji me predložio već i o svima koji su sudjelovali u donošenju odluke o prihvaćanju prijedloga. Pozitivne reakcije koje sam dobio nakon primitka nagrade pokazale su mi da radim dobar posao i da imam izvrsne odnose s kolegama. Takve

Đuro Singer, dobitnik Nagrade za djelatnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / Member of the NSK Preservation and Storage Department Đuro Singer, the winner of the 2023 NSK Award in the category for the NSK staff.

me reakcije motiviraju da nastavim s ulaganjem truda. Planove za budućnost ne bih nazvao planovima, već željama. Želim približiti važnost brige o knjižničnoj građi široj javnosti i potaknuti mlade da se zainteresiraju za ono čime se bavimo u Odjelu za zaštitu i pohranu građe. Nadam se da ćemo uspjeti podići svijest o očuvanju građe, i to u knjižnicama, srodnim ustanovama i privatnim zbirnkama.“

Mirjana Tišljar – dobitnica Nagrade glavnoga ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Prošlogodišnje obilježavanje Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu donijelo je posebno priznanje – Nagradu glavne ravnateljice NSK za izvrsnost, proaktivnost i njegovanje kulture rada. Ovo prestižno priznanje dodijeljeno je Mirjani Tišljar, dugogodišnjoj koordinatorici procesa Pohrane knjižnične građe koja je prošle godine otišla u zasluženu mirovinu.

Nagrada glavne ravnateljice NSK predstavlja vrhunac bogatoga profesionalnog puta ove vrhunske stručnjakinje,

čiji je radni vijek započeo 1979. godine u deponitarnoj knjižnici u dvorcu Golubovec u Gornjoj Stubici. Ondje je radila na skraćenoj katalogizaciji građe prikupljene donacijama, stječući temelje za svoj budući rad. Ključan trenutak bio je dolazak u Zagreb, gdje je započela rad u staroj zgradi NSK na Marulićevu trgu, rasporedivši svoje vrijeme između Odjela katalogizacije i Zatvorenoga spremišta.

Njezina posvećenost i iskustvo dodatno su se razvili nakon preseljenja u novu zgradu NSK. Mirjana Tišljar bila je među ključnim osobama u organizaciji i selidbi knjiž-

nične građe te je preuzevši vodstvo tadašnjega Odjela pohrane. Nova zgrada donijela je mnoge izazove, ali i prilike za uspostavu suvremenoga sustava pohrane arhivskih i unikatnih primjeraka te dubleta. Zahvaljujući njezinu vodstvu, proces Pohrane knjižnične građe postavljen je na najviše standarde.

Tijekom gotovo 45 godina predanoga rada Mirjana Tišljar suočavala se s raznim izazovima. Posebno se istaknula 2019. godine kada je, uz njezino vodstvo, uspješno provedeno sveobuhvatno prebrojavanje jedinica građe u zatvorenim spremištima NSK radi utvrđivanja stvarnoga stanja fonda i procjene vrijednosti. Njezine brze i učinkovite reakcije na izvanredne situacije omogućile su očuvanje građe i sprječavanje šteta u brojnim nepredvidivim okolnostima.

Osim što je bila iznimna stručnjakinja, Mirjana Tišljar poznata je po svojoj toplini, susretljivosti i nesebičnome dijeljenju znanja. Uvijek je bila spremna pomoći kolegama i korisnicima, stekavši njihovo poštovanje. Njezino stručno vodstvo i predanost ostavili su neizbrisiv trag u radu NSK. Također, svojim sindikalnim djelovanjem godinama se zalagala za prava zaposlenika i poboljšanje radne kulture.

Govoreći o značaju Nagrade, Mirjana Tišljar skromno je izjavila:

„Nagrada je došla na kraju mogega radnog vijeka i zato mi puno znači te me posebno raduje. Doživljam je kao potvrdu da sam zajedno s kolegama i suradnicima uvijek nastojala što kvalitetnije odgovoriti na zahtjeve naših korisnika, ali i kolega u Knjižnici.“

Mirjana Tišljar, dobitnica Nagrade glavnoga ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, i prof. dr. sc. Ivanka Stričević, glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. / Mirjana Tišljar, former Head of the Library's Preservation and Storage Department's Storage Division and the winner of one of the 2023 special awards from the NSK Director General, and NSK Director General Dr Ivanka Stričević.

The winners of the 2023 National and University Library in Zagreb Awards

The celebration of the 2024 National and University Library in Zagreb (NSK) Day, held on 22 February, included the National and University Library in Zagreb Awards ceremony. A member of the Conservation and Restoration Division of the Library's Preservation and Storage Department Đuro Singer received the NSK Award for 2023 in the category for the Library's outstanding employees, while the Director of the Rijeka University Library Lea Lazzarich received the 2023 NSK Award as a longstanding and prominent library professional, for her outstanding contribution to the development of the library profession in Croatia.

The 2023 special awards from the NSK Director General went to a former Head of the Library's Preservation and Storage Department's Storage Division Mirjana Tišljar, for excellence and proactivity in her long professional career, and to the NSK Joint Operations Department's Financial Operations and Accounting Section, for excellence and proactivity in fostering team work. Finally, the 2023 special award for successful institutional partnership with NSK was presented to Dr Vida Vukoja, who received the award as the Director of the Old Church Slavonic Institute.

prof. dr. sc. Tatjana Aparac-Jelušić

In memoriam – Tefko Saračević (1930. – 2024.)

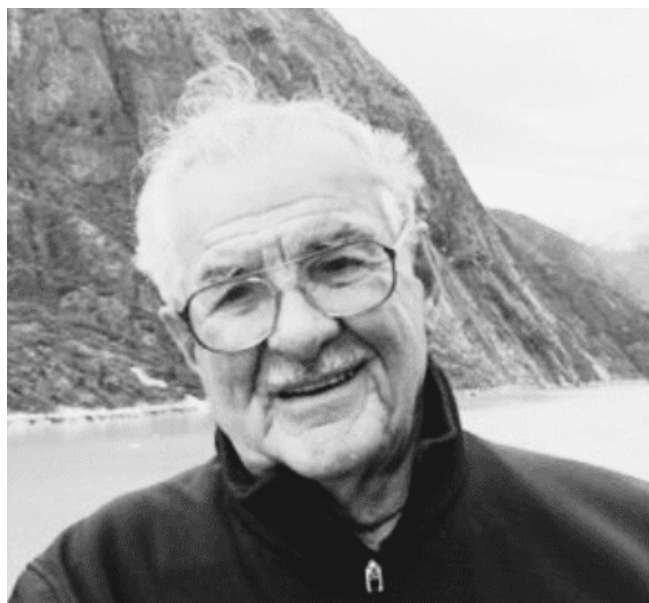
{ Tefko Saračević, nakon što je doktorirao na Sveučilištu Case Western i objavio svoje prve značajne znanstvene radove, postao je jedan od najistaknutijih mladih znanstvenika u Sjedinjenim Američkim Državama. Njegovim odlaskom izgubili smo vrijednoga suradnika i nastavnika kojemu smo se uvijek mogli obratiti za pomoć i potporu.

Profesor emeritus Sveučilišta Rutgers u SAD-u i nositelj počasnoga doktorata znanosti (*honoris causa*) Sveučilišta u Zadru Tefko Saračević preminuo je u krugu obitelji u 94. godini života početkom listopada 2024. godine. Njegov životni put bio je iznimno zanimljiv i plodonosan, obilježen istraživačkom znatiželjom i strašću, predanošću studentima na diplomskim i poslijediplomskim studijima te predavanjima koja je držao širom svijeta, a koja su svima koji su ga slušali trajno ostala u sjećanju.

Tefko Saračević, rođen u Zagrebu, bio je neraskidivo povezan s gradom svojega djetinjstva i mladosti, čak i nakon što ga je napustio kako bi se otisnuo u svijet koji mu je pružao priliku za ostvarenje njegovih životnih snova. Nakon doktorata na Sveučilištu Case Western i prvih značajnih znanstvenih radova postao je jedan od najistaknutijih mladih znanstvenika u Sjedinjenim Američkim Državama. Knjiga koju je uredio, *Introduction to Information Science*, godinama je bila temeljno djelo za sve koji su istraživali prirodu, ciljeve i izazove toga mladog znanstvenog područja. Prelaskom na Sveučilište Rutgers, koje je početkom 80-ih godina prošloga stoljeća bilo središte istraživanja u području informacijske znanosti, Saračević je s kolegama sudjelovao u brojnim istraživačkim projektima. Kao ugledni znanstvenik svjetskoga glasa često je pozivan da pruži stručne savjete zakladama poput Rockefellerove i programima UNESCO-a.

Profesor Saračević bio je predsjednik Američkoga udruženja za informacijske znanosti i tehnologiju (ASIST) od 1990. do 1991. te je dvadeset tri godine bio glavni urednik prestižnoga časopisa *Information Processing & Management*, i to od 1985. do 2008. godine. Bio je jedan od najistaknutijih autora u području informacijske znanosti i idejni začetnik međunarodne konferencije LIDA koja od 2000. godine u Hrvatsku dovodi ugledne predavače iz brojnih zemalja i promiče ulogu knjižnica u digitalnome okružju.

Za svoj izniman doprinos profesor Saračević dobio je brojne nagrade i priznanja, među kojima se ističu Nagrada za životno djelo Američkoga udruženja za informacijske znanosti iz 1995. godine (*Award of Merit*) i prestižna Nagrada Gerald Salton za znanstvenu izvrsnost.

Životni put profesora emeritusa Tefka Saračevića bio je iznimno zanimljiv i plodonosan, obilježen istraživačkom znatiželjom i strašću. / The journey through life of Emeritus Professor Tefko Saračević was by all means exceptional and highly productive, marked by scientific curiosity and passion for research.

Njegova suradnja s hrvatskim istraživačima i studentima knjižničarstva i informacijske znanosti započela je krajem sedamdesetih godina prošloga stoljeća, a od tada je bio njihov savjetnik i učitelj. Kao stipendist Fulbrightove zaklade dvaput je dolazio u Zagreb kako bi s kolegama iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice provodio istraživanja povezana s njezinim korisnicima i načinom korištenja, prvo u staroj zgradi 1994., a zatim u novoj zgradi 1999. godine. Uz njega su se knjižničarski stručnjaci iz NSK usavršavali u provedbi istraživačkih zadataka na temelju metodologije koju je razvio zajedno s kolegom Paulom Kantorom, a koja je bila povezana s pretraživanjem izvora informacija. Longitudinalna studija iz 1999. otkrila je kako su korisnici pristupali pretraživanju informacija i kako su te informacije primali, koristili i vrednovali u dvama tako različitim prostornim uvjetima – u staroj zgradi na Marulićevu trgu i u novoj zgradi, otvorenoj 1995. godine. Njegov doprinos razvoju knjižničarstva i informacijske znanosti u Hrvatskoj i na međunarodnoj razini bio je iznimno cijenjen. Posebno je bio hvaljen njegov odnos prema studentima i mladim kolegama kojima

je nesebično prenosio svoje znanje i poticao ih na neprekidno obrazovanje, uključujući doktorske studije.

Odlaskom profesora Saračevića izgubili smo vrijednoga suradnika i nastavnika kojemu smo se uvijek mogli obratiti za pomoć i potporu te iskrenoga prijatelja koji

je svojim znanjem i bogatim iskustvom uvijek poticao i podupirao razvoj Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, obrazovanje u području informacijskih znanosti i uključivanje hrvatskoga knjižničarstva i informacijske znanosti u svjetska zbivanja.

Na slici su sudionici panel rasprave na konferenciji *Tefko 2010*, koju je organiziralo Sveučilište Rutgers u povodu službenoga umirovljenja profesora Saračevića: Gary Marchionini, Tefko Saračević, Peter Ingwersen, Michael Lesk i Paul Kantor. / Gary Marchionini, Tefko Saračević, Peter Ingwersen, Michael Lesk and Paul Kantor, the panellists at the *Tefko 2010* conference, organised by Rutgers University on the occasion of Professor Saračević's retirement.

In memoriam: Tefko Saračević (1930-2024)

In early October 2024, Emeritus Professor at Rutgers University and the holder of an honorary doctorate degree from the University of Zadar Tefko Saračević passed away at the age of 94, surrounded by his family. His journey through life was by all means exceptional and highly productive, marked by scientific curiosity and passion for research, dedication to his students and his insightful and captivating lectures, which he gave all across the world and which were unforgettable experiences for all who heard them.

Tefko Saračević was born in Zagreb, Croatia's capital, with which, as the city of his childhood days and youth, he kept an unbreakable bond after he left it and went abroad in pursuit of his dreams. After obtaining his doctorate from Case Western Reserve University and publishing his first extensive research, he became one of the leading young researchers in the US.

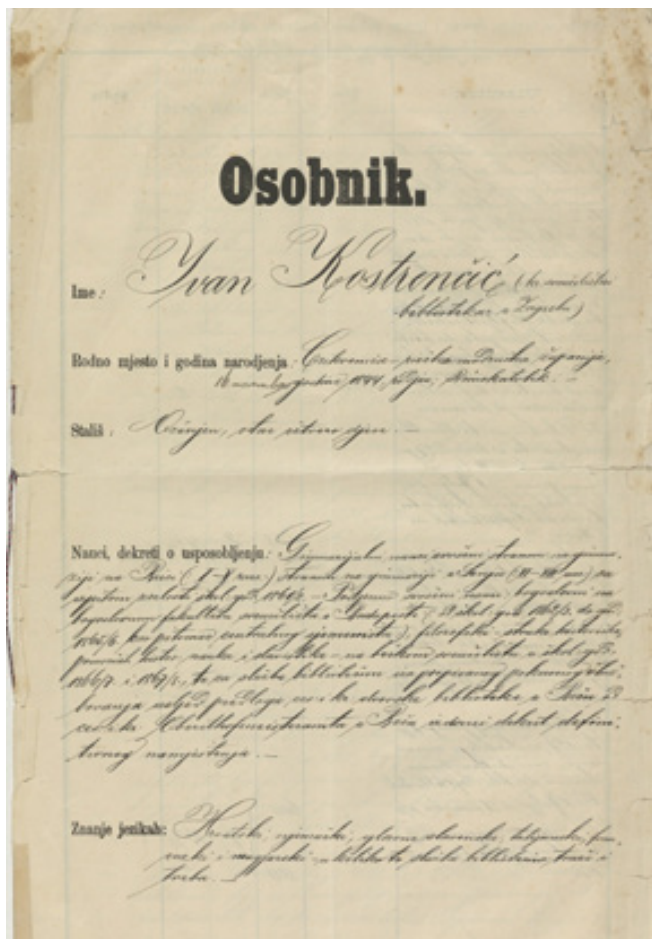
Professor Saračević was the 1990-91 President of the US Association for Information Science and Technology (ASIS&T), the 1985-2008 editor-in-chief of the *Information Processing & Management* journal and one

of the most highly cited researchers in the field of information sciences. His ideas initiated the Libraries and Information Institutions in the Digital Age (LIDA) conference, which has promoted the role of libraries in the digital environment and hosted prominent speakers from all around the world since 2000. His achievements as a scholar earned him many awards and accolades, among which the 1995 ASIS&T Award of Merit and 1997 Gerard Salton Award, presented by the Association for Computing Machinery's Special Interest Group on Information Retrieval (SIGIR) for significant, sustained and continuing contributions to research in information retrieval, particularly stand out.

Professor Saračević will be greatly missed as an outstanding collaborator and a teacher to whom we could always turn for help and support as well as a true friend who continuously tried to use his knowledge and wide experience for the advancement not only of NSK, the National and University Library in Zagreb, but of Croatia's LIS education in general, as well as for making Croatian library and information professionals part of global developments.

Ivan Kostrenčić (1844. – 1924.), prvi ravnatelj Sveučilišne knjižnice

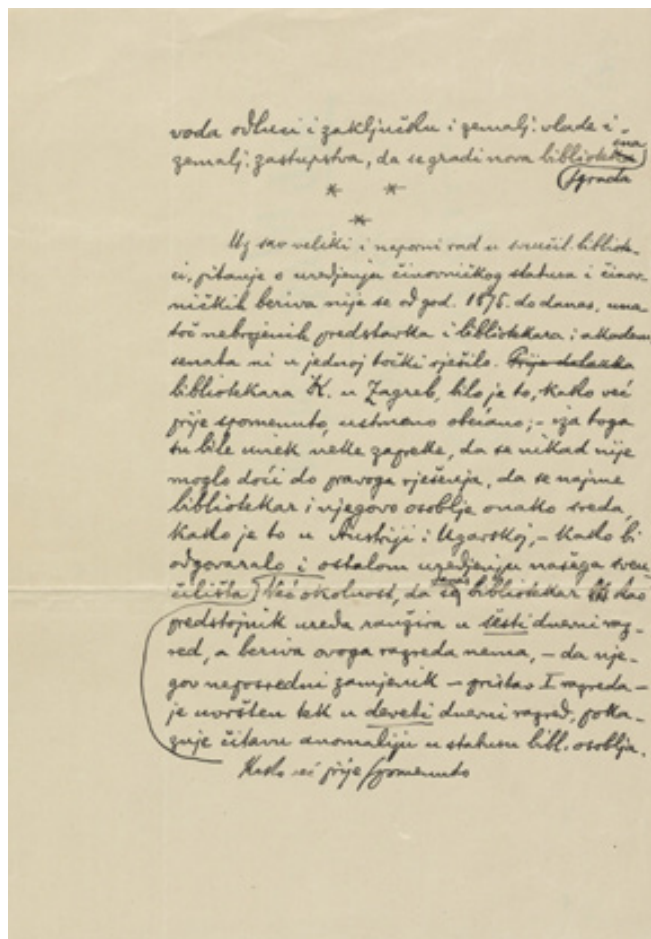
Ivan Kostrenčić upravljao je Sveučilišnom knjižnicom trideset i pet godina tijekom kojih je intenzivno promišljao o razvoju i unaprjeđenju njezina poslovanja. Radeći u skromnim uvjetima i suočavajući se s nedostatkom prostora za smještaj knjižničkoga fonda koji se iz godine u godinu naglo povećavao, Kostrenčić je krajem 19. stoljeća postavio temelje suvremenoj sveučilišnoj knjižnici, osiguravši joj izgradnju zgrade u kojoj će biti primjereno smještena.

Osobnik Ivana Kostrenčića, koji sadrži podatke, dio je njegove rukopisne ostavštine dostupne u fondu Zbirke rukopisa i starih knjiga pod signaturom R 6247. / A document from the archive of Ivan Kostrenčić (1844-1924), a trailblazing library director in NSK's modern history, preserved as part of its Manuscripts and Old Books Collection (shelfmark R 6247).

Među rijetkim pojedincima kojima se u istoj godini obilježava obljetnica rođenja i smrti nalazi se Ivan Kostrenčić, ravnatelj zagrebačke Sveučilišne knjižnice i prvi sveučilišni knjižničar. Rođen u Crikvenici, školovao se u Rijeci, Senju, Pešti i Beču a veći je dio svojega radnog vijeka proveo u Zagrebu kao prvi ravnatelj mlade, tek utemeljene Sveučilišne knjižnice. Upravljanje Sveučilišnom knjižnicom preuzeo je od Matije Smodeka u listopadu 1874., a dužnost ravnatelja službeno je preuzeo 1875. godine s početkom nove akademske godine.

Stekavši iskustvo u bečkoj Dvorskoj knjižnici, Kostrenčić dolazi u Zagreb i prihvaća zahtjevu zadaću transformacije knjižnice zagrebačke Pravoslavne akademije u modernu

Kostrenčićeva bilješka o nastojanjima za poboljšanje položaja zaposlenika u knjižnicama nastala je 1908. godine. / A 1908 note by Ivan Kostrenčić (1844-1924), the first director of the Zagreb Royal University library, one of NSK's forerunners, documenting his efforts to improve the status of library staff.

sveučilišnu knjižnicu. Taj razvoj pratilo je utemeljivanje modernoga sveučilišta, koje je nastalo iz Pravoslavne akademije, ali na temeljima postavljenima još davne 1669. godine. Ivan Kostrenčić upravljao je Sveučilišnom knjižnicom trideset i pet godina tijekom kojih je intenzivno promišljao o razvoju i unaprjeđenju njezina poslovanja.

Kostrenčić se ponajprije posvetio izgradnji i zaštiti knjižničkoga fonda, zbog čega je ustrajno, tijekom dvaju desetljeća, zagovarao i poticao izgradnju primjerenoga knjižničkog prostora za smještaj i pohranu građe. Godine 1960. uz sveučilišnu sastavnicu knjižnici je dodana i nacionalna, što je ostalo vidljivo u njezinu nazivu sve do danas.

Primarna zadaća Ivana Kostrenčića bila je uspostavljanje knjižničnoga fonda prilagođenoga potrebama sveučilišnih studija koji su se tada provodili na trima zagrebačkim fakultetima. Filozofski (Mudroslovni), Pravni i Teološki fakultet činili su te 1875. godine tri središnja fakulteta zagrebačkoga sveučilišta. To su bili počeci promišljanja i izgradnje nacionalnoga fonda u tadašnjoj Sveučilišnoj knjižnici.

Knjižnično poslovanje bilo bi nezamislivo bez valjanih kataloga, stoga je Kostrenčić veliku pozornost posvetio upravo njihovoj izradbi. S vremenom je prepoznao potrebu za izradbom posebnih kataloga, uključujući kataloge rukopisa, prvotisaka te stare i rijetke građe.

Za vrijeme Kostrenčićeva ravnateljskog mandata nabavljene su dvije vrijedne knjižnice. Godine 1892. nabavljena je knjižnica obitelji Zrinski, koju je Kraljevska zemaljska vlada kupila na bečkoj dražbi. Već sljedeće godine, 1893., Sveučilišna knjižnica izdvojila je sredstva za kupnju knjižnice preporoditelja, književnika i političara Ljudevita Gaja (1809. – 1872.). Nabava dviju velikih knjižnica i naglo povećanje knjižničnoga fonda zasigurno su potaknuli Kostrenčića da 1894. godine zatraži od Vlade utemeljivanje posebnoga odjela u Sveučilišnoj knjižnici namijenjenoga pohrani vrijedne rukopisne i knjižne građe. Odjel za rijetku i vrijednu građu, današnja Zbirka rukopisa i starih knjiga, utemeljen je 24. lipnja 1894. godine.

Tijekom Kostrenčićeva ravnateljskog mandata Sveučilišna knjižnica u Zagrebu dobila je i svoj prvi pravilnik. Odlukom Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske vlade

propisana su *Pravila za biblioteku kr. sveučilišta Franje Josipa I.*, objavljena 1876. godine u ediciji *Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju*.

Na tragu ideje o postojanju velike središnje knjižnice u Zagrebu, koju je u sedamdesetim godinama 19. stoljeća promicao Baltazar Bogišić, Kostrenčić u osamdesetima razmatra mogućnost spajanje triju velikih knjižnica u jednu središnju ustanovu, slijedeći pritom Bogišićev prijedlog. Nakon što je knjižnica Narodnoga muzeja pripojena Sveučilišnoj knjižnici, Kostrenčić predlaže da joj se pridruže i knjižnica Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te knjižnica Zagrebačke nadbiskupije. Spajanje tih knjižnica u jednu značilo bi nagli porast knjižničnoga fonda, što bi zahtijevalo smještaj u veću i prostraniju zgradu. Nedostatak prostora za smještaj knjižnične građe bio je problem koji je Kostrenčića mučio od početka preuzimanja ravnateljske dužnosti, a taj je izazov tijekom vremena postajao sve izraženiji. Od 1876. do 1907. godine Kostrenčić je postojano i ustrajno zahtijevao izgradnju primjerenoga prostora za knjižnicu, što je na kraju i ostvario.

Radeći u skromnim uvjetima i suočavajući se s nedostatkom prostora za smještaj knjižničnoga fonda koji se iz godine u godinu naglo povećavao, Kostrenčić je krajem 19. stoljeća postavio temelje suvremenoj sveučilišnoj knjižnici, osiguravši joj izgradnju zgrade u kojoj će biti primjereno smještena. Nakon Kostrenčića Sveučilišna knjižnica nastavila je svoje djelovanje, prilagođavajući se promjenama i oslanjajući se na čvrste temelje koje je postavio njezin prvi ravnatelj i knjižničar.

Ivan Kostrenčić (1844-1924), a trailblazing library director in NSK's modern history

Ivan Kostrenčić (1844-1924) was the first director of the Zagreb Royal University library, one of the forerunners of today's National and University Library in Zagreb (NSK). He managed the library between 1875 and 1911, after working for several years in Vienna, at the Imperial Court Library, the precursor of the present-day Austrian National Library. Having established the University's library collection, he made sure that its development was geared towards the University's requirements, while at the same time he devoted sustained efforts to assembling nationally relevant material, which grew into *Croatica*, the Croatian national library collection. In 1894, Kostrenčić founded the library's special department for storing rare and particularly valuable manuscripts and books, today's NSK Manuscripts and Old Books Collection, the oldest of NSK's special collections and the treasure chest of Croatian written heritage.

In managing the library, Kostrenčić implemented the operating models of major libraries across Austria-Hun-

gary and introduced the effective practices with which he got acquainted on his visits to other European university libraries. He paid special attention to issues related to the storage, protection, description and organisation of library materials as well as to the compilation of the library's catalogues, which were useful tools for both the library's staff and professors who used the library's holdings. After repeatedly emphasising the need for the construction of a custom-built library, he directly contributed to the design and planning of the 1913-1995 library's building in Zagreb's Marko Marulić Square.

Kostrenčić persistently pleaded for the professionalisation of library work and tried to increase the library's staff. He significantly modernised the library's operations, transforming a regional academic library at the end of the 19th century into the main library of the Zagreb university, which also successfully performed its role at the time at the national level.

Vilijam Lakić – knjižničar koji osvaja znanjem, rječitošću, srdačnošću i neposrednošću

{ Šibenska knjižnica za Vilijama Lakića bila je više od radnoga mjesta – bila je prostor kojemu je pripadao i kojemu se uvijek vraćao s ljubavlju i predanošću. Njezini su ga ljudi poštovali i voljeli jednako koliko je i on volio njih. Rad u toj knjižnici predstavljao je istinsko zadovoljstvo dok je bio na njezinu čelu, jer su bliskost i razumijevanje koje je iskazivao prema svima poticali predaniji, odgovorniji i sadržajni rad. Njegovo viđenje i pristup doprinosili su stvaranju zajednice utemeljene na suradnji, povjerenju i ljudskosti.

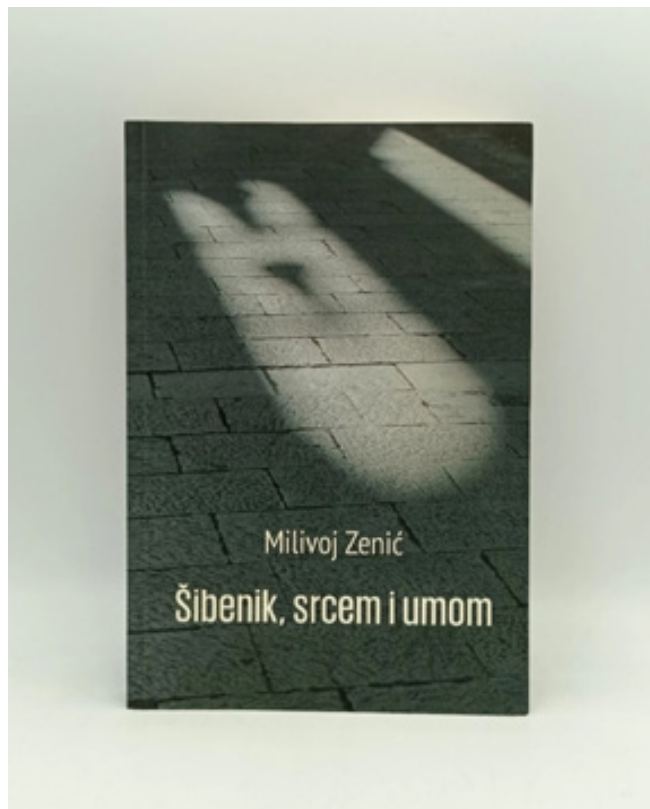

Autorica fotografije / Photo by: Sonja Hrelja.

Vilijam Lakić sudjelovao je u brojnim događanjima organiziranim u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. / Vilijam Lakić, a longstanding prominent Croatian library professional, at one of the many NSK's programmes in which he took part.

Ravnatelj Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić" u Šibeniku Vilijam Lakić 2024. godine službeno se umirovio nakon 37 godina predanoga rada. Cijeli je svoj profesionalni put oblikovao u Šibeniku, a gotovo čitav radni vijek posvetio je upravo šibenskoj gradskoj knjižnici. Nacionalna i sveučilišna knjižnica s ponosom je surađivala s njim, jer je svojim znanjem, izražajnošću te, prije svega, srdačnošću i neposrednošću svemu što je radio dao osobitu lakoću i profinjenost.

Šibenska knjižnica bila mu je više od radnoga mjesta – bila je prostor kojemu je pripadao i kojemu se uvijek vraćao s ljubavlju i predanošću. Njezini su ga ljudi poštovali i voljeli jednako koliko je i on volio njih. Rad u toj knjižnici predstavljao je istinsko zadovoljstvo dok je bio na njezinu čelu, jer su bliskost i razumijevanje koje je iskazivao

Vilijam Lakić uredio je knjigu *Šibenik, srcem i umom* autora Milivoja Zenića, svojega dugogodišnjeg prijatelja i kolege koji je iznenada preminuo 2011. godine. / A longstanding prominent Croatian library professional Vilijam Lakić edited a monograph on Šibenik (*Šibenik, srcem i umom*) by his longtime friend and colleague Milivoj Zenić, after whose sudden death in 2011 Lakić became the director of Šibenik's Juraj Šižgorić City Library.

prema svima poticali predaniji, odgovorniji i sadržajni rad. Njegovo viđenje i pristup doprinosili su stvaranju zajednice temeljene na suradnji, povjerenju i ljudskosti.

Vilijam Lakić rođen je 1957. godine u Zapuntelu na otoku Molatu. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Šibeniku, a studij sociologije i filozofije upisao je i uspješno završio na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zadru.

Nakon diplome kratko je radio u šibenskome dopisništvu *Slobodne Dalmacije* te predavao u šibenskoj gimnaziji. Ubrzo je pronašao svoje profesionalno uporište u Gradskoj knjižnici "Juraj Šižgorić", gdje je godinu dana volontirao kako bi stekao uvjete za stručni ispit iz knjižničarstva koji je uspješno položio 1987. godine. Od tada je bio stalno zaposlen u knjižnici, kojoj je posvetio gotovo cijeli svoj radni vijek.

Na početku rada u knjižničarstvu u šibenskoj Gradskoj knjižnici najprije je vodio Odjel za društveno-političku literaturu, potom je radio na Narodnome, a zatim na Znanstvenome odjelu. Od 1997. do 2011. bio je voditelj županijske matične službe, a 2012. godine imenovan je ravnateljem Gradske knjižnice "Juraj Šižgorić".

Od utemeljenja knjižnice 1992. godine Vilijam Lakić predano je sudjelovao u njezinoj nakladničkoj djelatnosti. Uređivao je ediciju *Faust*, posvećenu stručnim i znanstvenim tekstovima, te priredio zbornike posvećene Josipu Jurinu, Vinku Nikoliću i Antunu Vrančiću. Također je bio urednik zbornika radova sa stručnih skupova *Dječja knjižnica danas i njezina odgojno-obrazovna dimenzija*, *Nakladništvo u baštinskim ustanovama kao prilog pri njegovanju zavičajnosti*, *Šibensko zdravlje u Domovinskom*

ratu i Kučerin zbornik. Uredio je i knjige *Šibenik, srcem i umom* Milivoja Zenića i *Nova logika* Fausta Vrančića te kataloge *Area librorum* i *Area librorum 2*. Dao je važan doprinos organizaciji stručnih i znanstvenih skupova te je u suradnji s Dragom Margušem priredio *Bibliografiju radova o rijeci Krki*.

Sudjelovao je u brojnim izložbama postavljenima u šibenskoj Gradskoj knjižnici kao i u projektima i stručnim skupovima, među kojima se posebno ističe *Virtualni muzej Fausta Vrančića*.

Iako je u mirovini, njegov glas i prepoznatljiv smisao za humor i dalje odjekuju hrvatskim knjižničarstvom. Svakomu susretu s njim veselimo se unaprijed jer znamo da će taj dan biti sve samo ne uobičajen.

Virtualni muzej Fausta Vrančića jedan je od brojnih projekata u čijem je ostvarenju sudjelovao Vilijam Lakić. / The homepage of the website dedicated to the notable Croatian humanist and inventor at the turn of the 17th century Faustus Verantius (Faustus Verantius) (Virtualni muzej Fausta Vrančića), set up as a result of one of many projects on which Vilijam Lakić worked throughout his long and successful career.

Vilijam Lakić – a librarian with a distinguished career marked by erudition, eloquence, unpretentiousness and kindness

In 2024, Vilijam Lakić, the 2012-2024 Director of the Juraj Šižgorić City Library in Šibenik, went into well-deserved retirement. He carved out his distinguished 37-year career in Šibenik, in whose library he spent almost his entire working life. The National and University Library in Zagreb (NSK) greatly appreciated him as its collaborator, owing to the erudition, eloquence and, above all, unpretentiousness and kindness which gave his contribution as a professional an air of remarkable ease.

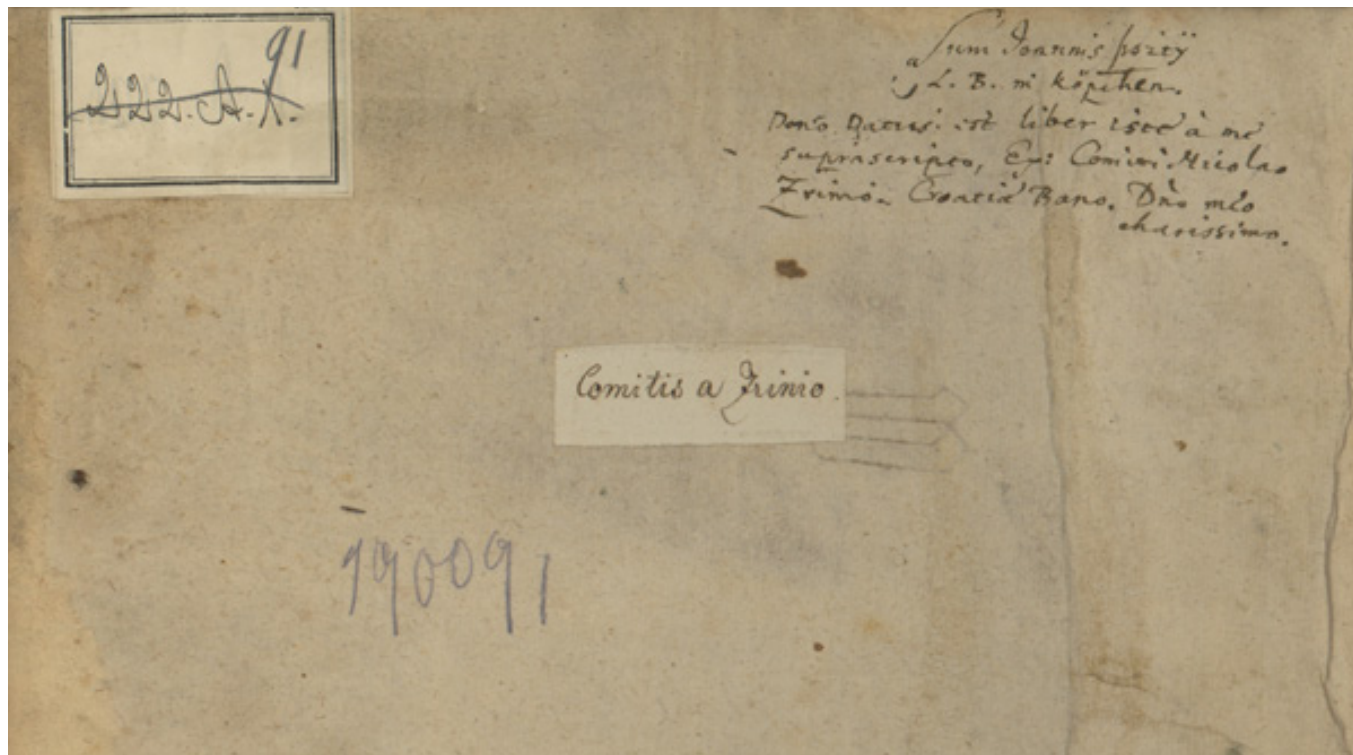
Vilijam Lakić was born in 1957 in Zapuntel, on Molat, an island of the Croatian archipelago. He finished his primary and secondary education in Šibenik and later studied at the University of Zadar, then the Faculty of Humanities and Social Sciences, from which he graduated in sociology and philosophy. After a short period of working as the Šibenik correspondent for *Slobodna Dalmacija*, the Croatian influential daily newspaper,

and teaching at Šibenik's Antun Vrančić Secondary School, Lakić came to Šibenik's Juraj Šižgorić City Library, where he first volunteered for a year in preparation for his LIS qualification exam, upon whose passing in 1987 he became the library's employee. He started out as the head of the library's section for titles on social issues and politics, and after gaining additional managerial experience in subsequently running the library's two other sections and heading between 1997 and 2011 the regional county office for public and school libraries, he became the library's director, in 2012.

Although now retired, his winning personality and an indisputable sense of humour, along with all of his accomplishments as a professional, are still strongly felt in the Croatian library community. We look forward to future encounters with him, certain that they will again be occasions most memorable.

130 godina Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Nakon dva nepuna desetljeća upravljanja Sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu prvi ravnatelj Ivan Kostrenčić 1895. godine predlaže utemeljivanje posebnoga odjela u Knjižnici koji bi bio namijenjen pohrani i čuvanju najvrjednijih primjeraka rukopisne građe i starih tiskanih knjiga. Uz suglasnost Kraljevske zemaljske vlade, u zgradi Knjižnice uređen je poseban prostor namijenjen pohrani vrijedne knjižne i rukopisne građe te njezinu korištenju. Bio je to početak rada Zbirke rukopisa i starih knjiga.

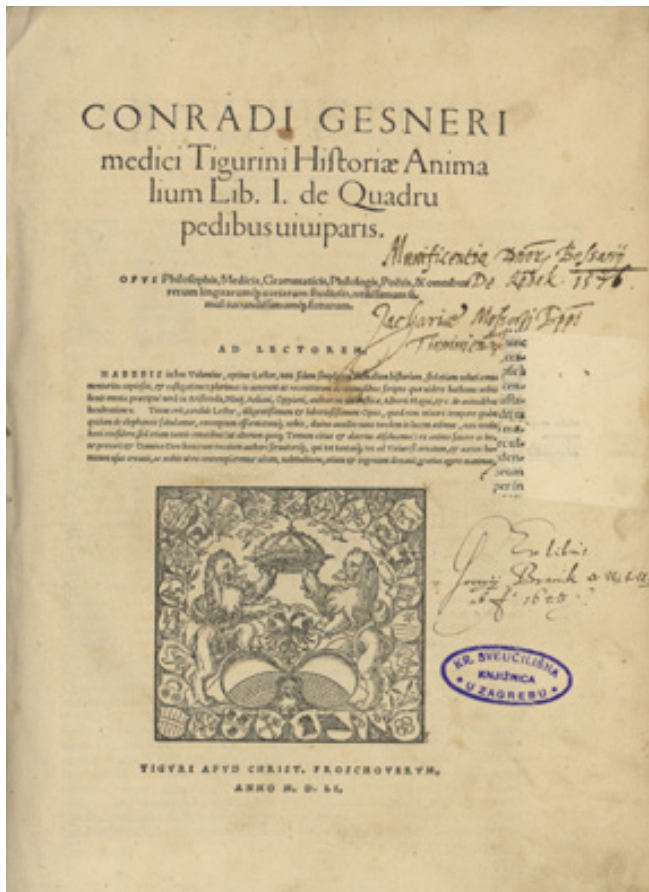

Djelo ciriškog liječnika, filozofa i polihistora Konrada Gessnera o četveronošcima objavljeno je 1551. u Zürichu. NSK Zagreb, BZ 115. / Conrad, Gessner (1551) *Conradi Gesneri, medici Tigurini Historiae animalium lib. I. de quadrupedibus viviparis...* Zurich: apud Christ. Froshoverum. NSK Manuscripts and Old Books Collection, shelfmark BZ 115.

Sa svojih 130 godina, Zbirka rukopisa i starih knjiga dva-deset je godina mlađa od trenutka kada je današnja Nacionalna i sveučilišna knjižnica postala središnja sveučilišna knjižnica zagrebačkoga sveučilišta. Moderno zagrebačko sveučilište, koje se razvilo na temeljima zagrebačke ustanove s akademskom tradicijom još od 1669., otvoreno je ujesen 1874. godine s trima fakultetima. Jezgru su činili Filozofski (Mudroslovni), Pravni i Teološki fakultet, a njegova je knjižnica u listopadu 1874. godine dotadašnji naziv Knjižnica Kraljevske akademije u Zagrebu promijenila u Sveučilišna knjižnica. Te iste godine za ravnatelja Sveučilišne knjižnice imenovan je Ivan Kostrenčić, školovan u Beču i knjižničar Dvorske knjižnice u Beču. Upravljanje knjižnicom u potpunosti je preuzeo početkom nove akademske godine u listopadu 1875. godine, naslijedivši svojega prethodnika, profesora Pravoslavne akademije

Matiju Smodeka. Kostrenčić je u Zagreb došao na poziv i uz potporu Franje Račkoga i Josipa Jurja Strossmayera, predstavnika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, te Matije Mesića, prvoga sveučilišnog rektora.

Nakon dvaju nepunih desetljeća upravljanja Sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu Kostrenčić predlaže utemeljivanje posebnoga odjela u knjižnici koji bi bio namijenjen pohrani i čuvanju najvrjednijih primjeraka rukopisne građe i starih tiskanih knjiga. To je predložio u dopisu upućenom Kraljevskoj zemaljskoj vladi, nakon što su za Sveučilišnu knjižnicu nabavljene knjižnica obitelji Zrinski i privatna knjižnica preporoditelja i pisca Ljudevita Gaja (1809. – 1872.). U objema je knjižnicama bilo vrijednih rukopisnih kodeksa i pojedinačnih rukopisa te rijetkih i vrijednih primjeraka tiskanih knjiga iz starijih razdoblja.

Suočeni s naglim porastom knjižnične građe nakon što su nabavljene Gajeva knjižnica i zbirka knjiga iz knjižnice povjesničara umjetnosti Antuna Springera u Leipzigu, ponajviše iz povijesti umjetnosti i klasične arheologije, Kostrenčić uviđa potrebu da rukopisi i rijetke knjige budu smješteni na posebnome mjestu i složeni kao posebna zbirka. U dopisu upućenu Kraljevskoj zemaljskoj vladi piše da su mu potrebne dvije dodatne prostorije, od kojih bi jedna bila namijenjena pohrani rukopisa i rijetkih knjiga, a druga bi prostorija služila kao čitaonica u kojoj bi korisnici mogli koristiti rukopise i rijetke knjige. Koristili bi ih na zahtjev i u nazočnosti bibliotekarskoga činovnika koji bi nadzirao pravilno korištenje knjižničnom građom. Budući da je u knjižničnoj zgradi nedostajalo prostora, Kostrenčić donosi praktično rješenje problema smještaja i korištenja građom, predlažući da se u tu svrhu preuredi bibliotekarova soba. U njoj bi se uredilo posebno mjesto za pohranu rukopisa i rijetkih knjiga te čitaonica za korisnike i knjižnično osoblje. Vlada je potvrdno odgovorila na Kostrenčićevu zamolbu. Dopustila mu je da uredi posebnu prostoriju za pohranu i korištenje vrijednom knjižničnom građom i odobrila izradbu kataloga, među kojima su bili katalog rukopisa, katalog starih hrvatskih i srpskih tiskanih knjiga, katalog Springerove zbirke te katalog prvotisaka i rijetkih knjiga.

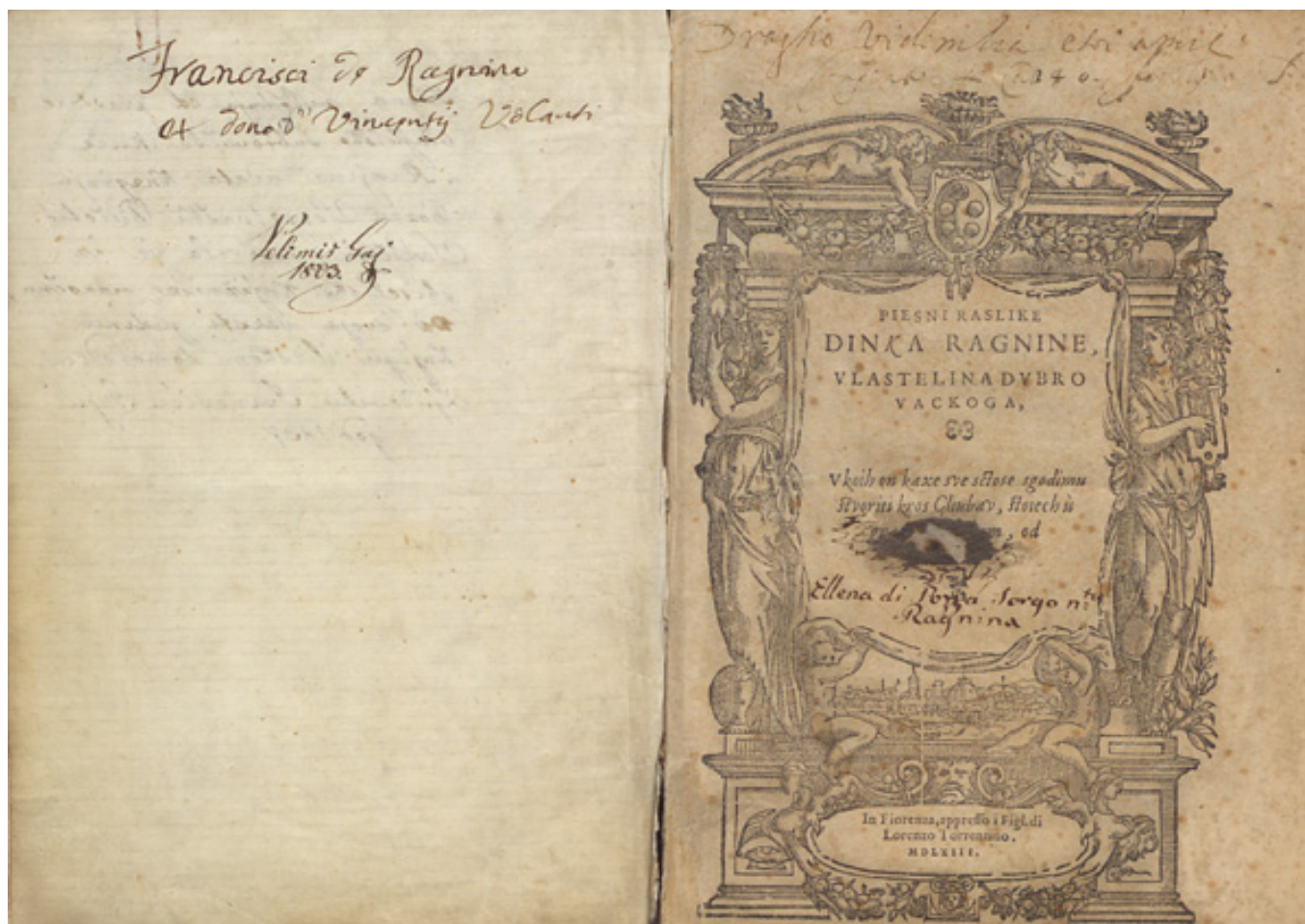
Kostrenčić je ponajprije prikupljao domaće starije knjige, ali nije zanemario ni inozemne knjige tiskane u ranijim razdobljima. Podjednako su mu bile važne domaće starije knjige i

rijetke starije knjige svjetske književnosti. Nacionalna zbirka *Croatica* najveća je i najraznovrsnija zbirka knjižne građe u Zbirci rukopisa i starih knjiga. Osmišljena je tako da se nadovezuje na druge slavenske zbirke na europskome jugu, a obuhvaća hrvatske tiskane knjige od početka tiskanja pomičnim slovima u Europi pa sve do sredine 19. stoljeća.

Uz zbirku *Croatica*, podijeljenu prema regionalnim i jezičnim mjerilima, zastupljene su i zbirke *Serbica*, *Montenegrina*, *Macedonica* i *Slovenica*. Kostrenčićev temelj za podjelu zbirke starih i rijetkih knjiga na zbirku domaćih i inozemnih knjiga zadržan je do danas, iako se mijenjao način uređivanja i podjele zbirke te signiranja pojedinačnih primjeraka.

Najveća je zbirka starih knjiga *Croatica*, podijeljena na sedam skupina prema jezičnim i povijesnim mjerilima. Prvotisci su u posebnoj zbirci označenoj signaturom RI, a vrijedne inozemne knjige starijih razdoblja čine posebnu zbirku koja je označena signaturom RVI. Zbirka *Croatica* uređena je tako da su knjige okupljene prema mjerilima jezika, pisama i regija u kojima su otisnute. U prvoj skupini (RIIA) knjige na glagoljici, u drugoj skupini (RIIB) knjige na hrvatskoj cirilici, a treću skupinu (RIIC) čine knjige iz Dubrovnika, Dalmacije, Hrvatskoga primorja i Istre. Kajkavske knjige čine četvrtu skupinu (RIID), a skupinu RIII čine knjige iz Slavonije, Like i Bosne te knjige Bunjevaca i gradišćanskih Hrvata. Knjige hrvatskih pisaca na stranim jezicima nalaze se u skupini RIII, u kojoj je najveći broj knjiga na latinskome jeziku. U sedmoj skupini (RIIG) okupljene su novije hrvatske knjige, tiskane nakon 1835. godine. Zbirke *Serbica*, *Montenegrina* i *Macedonica* označene su signaturom RIII, a zbirka *Slovenica* signaturom RIV. Uz ovih pet zbiraka, u kojima su neki od najstarijih primjeraka knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice, tijekom vremena nastale su još tri zbirke knjižnične građe. To su zbirka partizanskoga tiska s knjigama i periodičkim publikacijama objavljenima za vrijeme antifašističkoga pokreta u Hrvatskoj (RV), zbirka stare periodike (RVII), zbirka sitnoga tiska (RVIII), zbirka novinskih isječaka (RIX) i zbirka pretisaka (RXI). Prvotisci Nacionalne i sveučilišne knjižnice čine posebnu zbirku, a primjerci su označeni signaturom prepoznatljivom po početnome dijelu RI. U zbirci prvotisaka pohranjeno je 196 knjigoveških svezaka različitih bibliografskih formata.

U zbirci starih i rijetkih knjiga nalazi se 5706 knjigoveških svezaka, od kojih je većina pripada zbirci *Croatica* s 4317 knjigoveških svezaka. Preostalih 1389 svezaka pripada skupinama RIII – RVI. Knjižnica obitelji Zrinski ima 497 knjigoveških svezaka s 424 signature, dok knjižnica obitelji Kuševići sadrži 1916 knjigoveških svezaka na 1114 signatura. Pribrojimo li ovomu i zbirku od 196 prvotisaka te zbirke *cinquecentina*, *seicentina* i *settecentina* s vrijednim izdanjima iz 16., 17. i 18. stoljeća, kojima nije utvrđeno

Pjesnička zbirka *Pjesni raslike* Dinka Ranjine potječe iz knjižnice Ljudevita Gaja. NSK Zagreb, RIIC-8°-75. / Ranjina, Dinko (1563) *Pjesni raslike*.... Florence: appresso i figl. di Lorenzo Torrentino. NSK Manuscripts and Old Books Collection, shelfmark RIIC-8°-75.

brojčano stanje, procjenjuje se da zbirka starih i rijetkih knjiga obuhvaća približno 12 000 knjigoveških svezaka. Tradicionalna podjela stare građe na rukopisnu i tiskanu građu, ustanovljena za Kostrenčićeva upravljanja Sveučilišnom knjižnicom, zadržana je do danas. Ukupno je 5077 signatura rukopisne građe označene početnim slovom R kojemu su dodani brojevi u nizu od 3001 do 8077. Rukopisnu građu čine rukopisni kodeksi, pojedinačni novovjekovni rukopisi i rukopisne ostavštine koje mogu zauzimati desetke dužnih metara na policama. Među rukopisnim signaturama najbrojniji su pojedinačni novovjekovni rukopisi koji čine 59 posto ukupnoga fonda. Rukopisne ostavštine zastupljene su s 36 posto, dok rukopisni kodeksi čine najmanji udio od 5 posto.

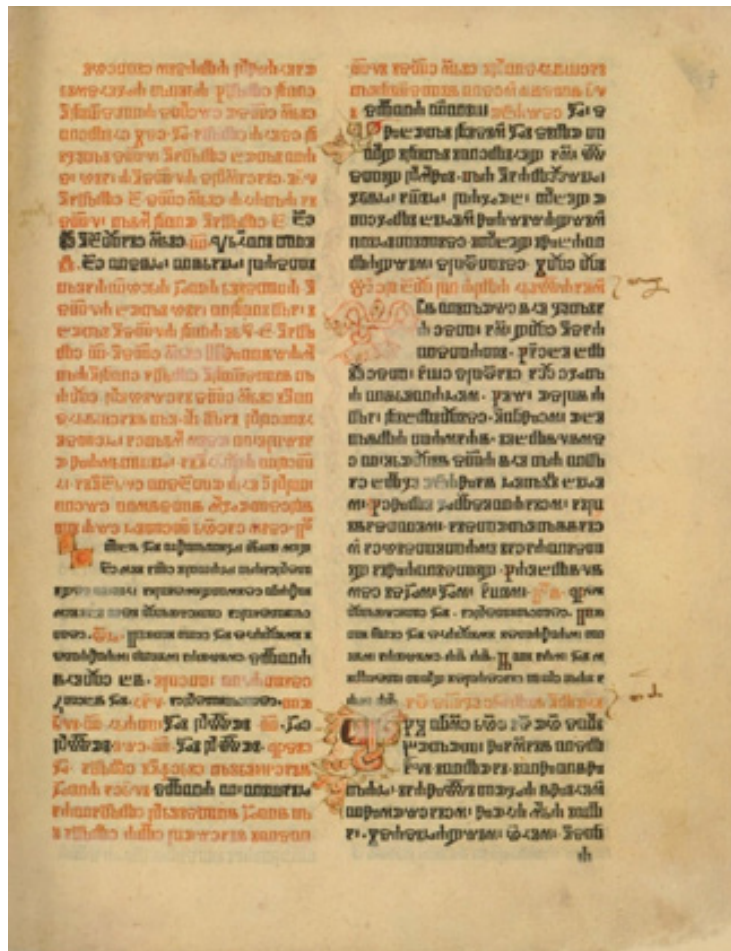
Rukopisni kodeksi u Zbirci rukopisa i starih knjiga cjeloviti su ili fragmentarni, pisani su latinicom i nelatiničnim pismima poput glagoljice, ćirilice ili grčkoga alfabeta. Uz kodekse ispisane jednom od inačica latiničnoga pisma kao što su beneventana ili humanistika, čuvaju se i kodeksi ispisani goticom. Među najstarijim su kodeksima u Zbirci rukopisa i starih knjiga *Rimski antifonal* (R 3015) i *Rimski gradual* (R 3003) iz 14. stoljeća. Na prijelazu iz 14. u 15. stoljeće nastao je kodeks s prijepisom djela *De sancta Trinitate* sv. Hilarija iz Poitiersa koji se čuva na signaturi

R 4071. Kodeks s djelom sv. Hilarija iz Poitiersa jedina je *Corvina* u Zbirci rukopisa i starih knjiga. Nekoć je pripadao knjižnici kralja Matije Korvina koja je nastajala od sredine 15. stoljeća, a činili su je samo rukopisni kodeksi. U njoj nije bilo nijedne tiskane knjige iako je u Europi tada već zaživjelo tiskanje pomičnim slovima. Kodeks potječe iz knjižnice Narodnoga muzeja koja je 1876. godine pripojena Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Otad je kodeks u vlasništvu Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Među glagoljskim kodeksima vrijedi istaknuti najstariji prijepis *Vinodolskoga zakona* iz 16. stoljeća (R 4080). Izvorni dokument nastao je 1280. godine i uređivao je pravne odnose devet vinodolskih općina. Sačuvan je i prijepis *Poljičkoga statuta* iz 17. stoljeća (R 5253), pravnoga dokumenta koji je uređivao odnose zajednica na povijesnome prostoru Poljica. Najstarija redakcija *Poljičkoga statuta* nastala je 1440. godine. Među pojedinačnim novovjekovnim rukopisima ističu se prijepisi s djelima pjesnika i humanista Marka Marulića (1450. – 1524.), dubrovačkoga pjesnika Ivana Gundulića (1589. – 1638.) te fizičara, astronoma i filozofa Ruđera Boškovića (1711. – 1787.). Rukopisne ostavštine pojedinaca, obitelji i pravnih osoba složene su cjeline u kojima se nalazi raznovrsna rukopisna građa. Među istaknutim pojedin-

cima čije su rukopisne ostavštine pohranjene u Zbirci rukopisa i starih knjiga nalaze se pisac i polihistor Pavao Ritter Vitezović (1652. – 1713.), kanonik i pisac Baltazar Adam Krčelić (1715. – 1778.), književnik Stanko Vraz (1810. – 1851.), slavist i filolog svjetskoga glasa Vatroslav Jagić (1838. – 1923.), književnik Vladimir Nazor (1876. – 1949.) i mnogi drugi. Najstarija tiskana knjiga na hrvatskome jeziku jest *Misal po zakonu rimskoga dvora*, koja je otisnuta 22. veljače 1483. godine. U Zbirci rukopisa i starih knjiga čuvaju se dva primjerka ovoga prvotiska sa signaturom RI-4°-62.

Uz rukopise i rijetke knjige, koje smatramo knjižničnom građom u najužem smislu, u Zbirci rukopisa i starih knjiga pohranjena je i druga knjižnična građa, od koje izdvajamo periodičku građu (novine i časopisi) i sitni tisak (letci, plakati, proglaš i objave). Rijetkih tiskanih knjiga i rukopisa ima najviše, dok je preostala knjižnična građa zastupljena u manjoj mjeri. Granica između stare i nove knjige u Hrvatskoj određena je 1835. godinom. Te godine štokavsko narječje postaje temeljem hrvatskoga književnog jezika, postupno zamjenjujući kajkavsko, a reformirani grafijski sustav zamjenjuje dotadašnji. U *Novinama horvatskim* 14. ožujka 1835. godine objavljen je prvi književni tekst na štokavskome narječju. S kulturološkoga stajališta, ali i s obzirom na povijest tiskarstva, starom se knjigom smatra i ona otisnuta ručnim tehnikama koje su se koristile do pedesetih godina 19. stoljeća, kada su postupno zamijenjene strojnim tehnikama.

Najstarija knjiga na hrvatskom jeziku u Zbirci rukopisa i starih knjiga je *Misal po zakonu rimskog dvora* iz 1483. godine. RI-4°-62 b. / The first book printed in the Croatian language (*Missale Romanum glagolitice*, 1483) and the oldest book in Croatian preserved as part of the NSK Manuscripts and Old Books Collection (shelfmark RI-4°-62 b).

Celebrating 130 years of the NSK Manuscripts and Old Books Collection

The Manuscripts and Old Books Collection of the National and University Library in Zagreb (NSK) was established on 25 June 1894, through the efforts of Ivan Kostrenčić, the 1844-1924 director of the Zagreb Royal University library, one of NSK's forerunners. Owing to Kostrenčić's appeals, the library's particularly valuable books and manuscript materials started to be stored in a specially assigned part of the library's building at the time where it was also possible to consult these priceless resources. In the collection's development special attention has been devoted to nationally relevant material (*Croatica*), however, valuable foreign books have also been systematically acquired.

As a result of 130 years of activity, the Collection's rich holdings currently include a bookstock comprising around 12,000 bound volumes, a third of which belong to the *Croatica* collection, as well as 5,077 manuscripts, most of which are from the modern period, then next in terms of quantity are manuscript archives, while codices make only a small part of the Collection's manuscript material. Preserved and curated as the Collection's special archives are the historical libraries of two Croatian aristocratic families – *Zriniana*, the Zrinski family library, and the Kušević family library, acquired in 1892 and 1959, respectively. Also, the Collection holds 196 bound volumes of incunabula.

Hrvatski arhiv weba obilježava dvadeset godina postojanja

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom Sveučilišta u Zagrebu (Srce) već je 2003. godine pokrenula projekt „Uspostava sustava za preuzimanje i arhiviranje obveznog primjerka hrvatskih mrežnih publikacija“, kojim je razvijen sustav za prihvata i pohranu pod nazivom „Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija (DAMP)“. Prve publikacije pohranjene su u rujnu 2004. godine. „Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija“ 2011. godine mijenja naziv u „Hrvatski arhiv weba“ kako bi se uskladio s nazivima sličnih arhiva weba drugih nacionalnih knjižnica u svijetu.

Naslovnica Digitalnoga arhiva hrvatskih mrežnih publikacija (2005.–2011.). / The homepage of the website of DAMP, the Croatian Online Publications Digital Archive (2005-2011).

Hrvatski arhiv weba (HAW) zbirka je sadržaja preuzetih s interneta, nastala radi preuzimanja i trajnoga čuvanja obveznoga primjerka mrežnih publikacija. U drugoj polovici 2024. godine HAW je obilježio dvadeset godina postojanja. HAW se posvećuje očuvanju različitih vrsta mrežnih publikacija poput internetskih portala, blogova, mrežnih stranica ustanova i organizacija te drugih sadržaja kulturne, znanstvene i društvene važnosti kako bi bili sačuvani kao dio hrvatske kulturne i znanstvene baštine. Nacionalna i sveučilišna knjižnica dugogodišnja je aktivna članica Međunarodnoga konzorcija za dugoročno očuvanje internetskoga sadržaja (International Internet Preservation Consortium – IIPC).

Osobitosti interneta poput dinamičnosti kreiranja novih sadržaja, njihove nepostojanosti, nestabilnosti i kratko-

trajnosti bile su dodatni razlog za uspostavu sustava za trajnu pohranu takvih sadržaja. NSK je rano prepoznala vrijednost sadržaja na internetu za uključivanje u svoju zbirku *Croatica*, osobito zbog svoje zadaće prikupljanja i čuvanja obveznoga primjerka. Zakon o knjižnicama (NN 105/97), kojim je prvi put propisano da su *online* publikacije uz ostale vrste publikacija predmet obveznoga primjerka, dodijelio je NSK odgovornost za prihvata i očuvanje ove vrste građe. Obveza NSK prema Zakonu iz 1997. godine bila je temelj za osmišljavanje i početak rada na uspostavi sustava namijenjenoga prihvatu, obradi i trajnoj pohrani ove vrste građe. Novi Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19, 114/22, 36/24) i Pravilnik o obveznom primjerku (NN 66/20) preciznije opisuju mrežne stranice kao jednu od

vrsta *online* publikacija. Pravilnik o obveznom primjerku dodatno razrađuje metode pobiranja te u članku 10. uređuje način dostave, vrstu datoteka, uvjete pristupa, korištenja i zaštite *online* građe.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u suradnji sa Sveučilišnim računskim centrom Sveučilišta u Zagrebu (Srce) već je 2003. godine pokrenula projekt *Uspostava sustava za preuzimanje i arhiviranje obveznog primjerka hrvatskih mrežnih publikacija*, kojim je razvijen sustav za prihvata i pohranu pod nazivom *Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija (DAMP)*. Prve publikacije pohranjene su u rujnu 2004. godine. Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija 2011. godine mijenja naziv u Hrvatski arhiv weba kako bi se uskladio s nazivima sličnih arhiva weba drugih nacionalnih knjižnica u svijetu.¹

U Hrvatskome arhivu weba postoje tri osnovna načina arhiviranja internetskoga sadržaja – odabrano arhiviranje, pobiranje cijele .hr domene i tematska pobiranja. Najstarija metoda arhiviranja temelji se na postupku odabranoga arhiviranja, pri čemu se od 2004. godine s posebnom brigom prikupljaju javno dostupne publikacije,

¹ O Hrvatskome arhivu weba možete više saznati na e-adresi: <https://haw.nsk.hr/o-arhivu-weba>.

odabrane prema unaprijed utvrđenim *Kriterijima odabira za katalogizaciju i arhiviranje*. Mogućnost prijave *online* obveznoga primjerka za nakladnike uvedena je gotovo od početka projekta korištenjem Obrasca za prijavu mrežnih publikacija koji je bio dostupan na portalu HAW-a. Obrazac je u prosincu 2024. godine zamijenjen suvremenim informacijskim sustavom e-OP za prihvata i pohranu obveznoga primjerka *online* publikacija.

Kako bi se osiguralo cjelovito prikupljanje javno objavljenoga hrvatskog sadržaja na internetu i proširilo područje arhiviranja hrvatskoga prostora na internetu, čime se ujedno proširuje i sadržaj nacionalne zbirke *Croatica*, 2011. godine započelo je sustavno godišnje pobiranje (harvestiranje) svih javno dostupnih sadržaja s cijele .hr domene, uključujući .com.hr i .from.hr. Iste godine započeo je razvoj i uspostava tematskih zbiraka koje obuhvaćaju povremeno prikupljanje odabranih internetskih sadržaja povezanih s aktualnim temama ili događajima od nacionalnoga značaja. Hrvatski arhiv weba do danas je objavio 30 tematskih zbiraka.

HAW je 2021. godine u suradnji s narodnim knjižnicama započeo izgradnju *Zavičajnih zbirki weba* koje okupljaju izvorno digitalne sadržaje povezane s određenim

Hrvatski arhiv weba
Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

English | Impresum | Naslovnica NSK

Naslovnica O arhivu weba Za nakladnike Dokumenti Harvestiranje

Obrazac za prijavu online publikacije

Zadnjih 5 arhiviranih

- Microsoft Small Basic
- Nova ljevica
- Stranka umirovljenika
- Pokret zajedno
- Rekonstrukcijska kirurgija dojke

Traženi pojmovi

- domovinski rat hasanbegović marulić
- osmrtnice paška pisma prodaja
- stuhreiter tamara tribina zelena
- željka

Napredno pretraživanje

Hrvatski arhiv weba Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu zbirka je sadržaja preuzetih s weba. Namijenjen je preuzimanju i trajnom čuvanju publikacija s weba kao dijela hrvatske kulturne baštine. Arhivirani sadržaji mogu se pretraživati preko naslova, URL-a, ključnih riječi i predmetnih područja.

Pregledavanje predmetnih područja

Biologija, botanika i zoologija	Civilizacija i kultura	Društvo
Ekonomija	Etnologija i antropologija	Filozofija i religija
Fizika, matematika i srodne znanosti	Geografija i geologija	Glazba
Kazalište, film i ples	Kemija, kristalografija	Književnost i jezici
Medicina, farmakologija, stomatologija	Mediji	Naselja, gradovi i regije
Obrazovanje	Organizacije, udruge, ustanove i kongresi	Politika, uprava i nacionalna sigurnost
Poljoprivreda, šumarstvo i veterina	Povijest, arheologija i biografije	Pravo
Promet	Psihologija	Računarstvo i informacijske

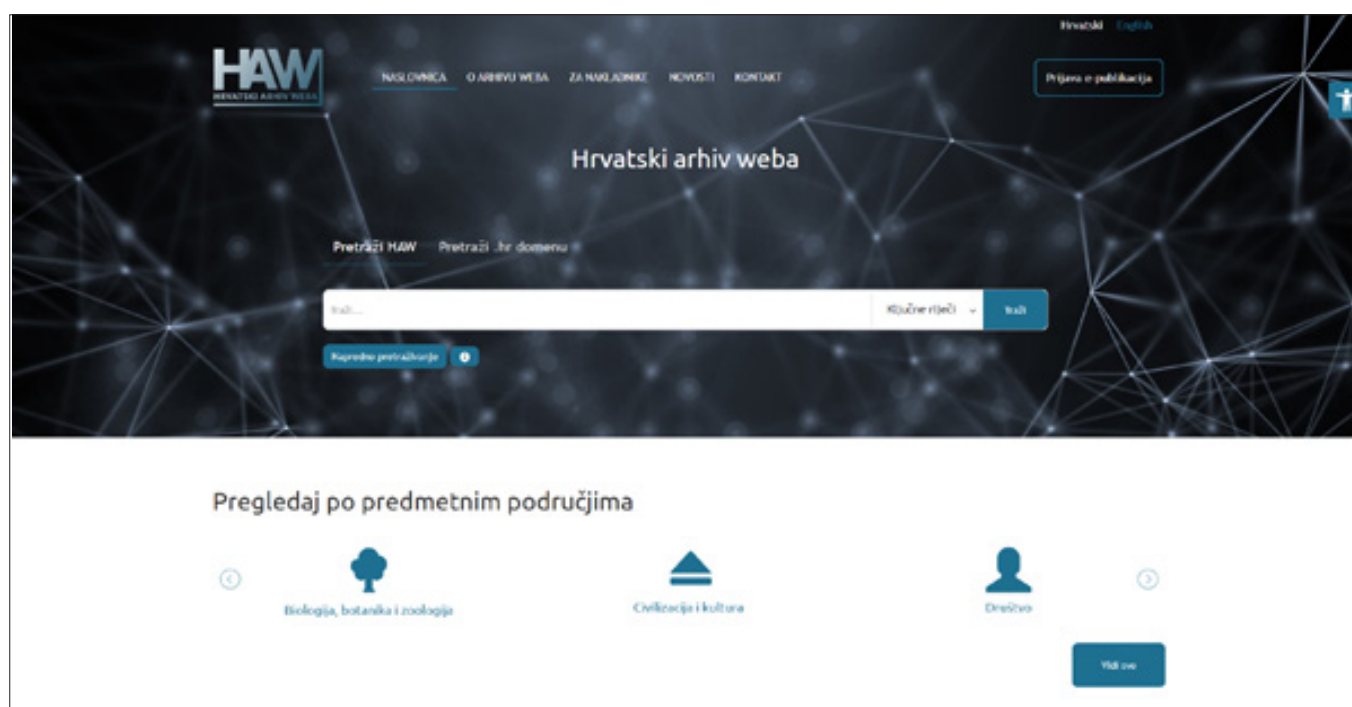
Naslovnica Hrvatskoga arhiva weba (2011.–2019.). / The homepage of the 2011-2019 website of HAW, the Croatian Web Archive.

područjem ili zavičajem. Zadnje dvije godine HAW je usmjerio svoje aktivnosti na organizaciju HAWatona – natjecanja koje provodi u suradnji s narodnim knjižnicama i srednjim školama.

Hrvatski arhiv weba koristi različite alate za pobiranje mrežnih publikacija. Za odabrano arhiviranje koristi alat DAMP koji je prema zahtjevima NSK razvilo i održava Srce. Zbog zastarjelosti sustava DAMP planira se prijelaz na novi alat za odabrano arhiviranje – Web Curator Tool kao i prijenos arhiviranoga sadržaja u oblik WARC. Za pobiranje.hr domene i prikupljanje sadržaja za izgradnju različitih vrsta

tematskih zbiraka koristi se alat Heritrix, dok se pobrani sadržaji pohranjuju u standardizirani oblik WARC, a trenutačno se za prikaz koristi sučelje PythonWayback.

Hrvatski arhiv weba sadrži gotovo 200 TB arhiviranoga sadržaja. Predstavlja vrijedan pokazatelj povijesnih, društvenih i kulturnih promjena te služi kao ključan alat za očuvanje suvremene kulture, znanja i događaja, pritom osiguravajući na vjerodostojnost i cjelovitost arhiviranoga sadržaja.

Naslovnica HAW-a od 2019. godine do danas../The homepage of the current website of HAW, the Croatian Web Archive, launched in 2019.

HAW, the Croatian Web Archive, marks 20 years of activity

The Croatian Web Archive, or HAW (Hrvatski arhiv weba), which operates as part of the National and University Library in Zagreb (NSK), is a collection of archived online resources set up for the purpose of the long-term preservation of publications covered by Croatia's electronic legal deposit. Having celebrated 20 years of its activity in the second half of 2024, HAW keeps systematically devoting its efforts to collecting and curating a wide variety of online publications as an integral part of Croatian cultural and scientific heritage.

In 2003, NSK and the University of Zagreb Computing Centre (Srce) jointly launched a project which resulted in the setting up of the Croatian Online Pub-

lications Digital Archive (DAMP) and the subsequent archiving of Croatia's first online publications in September 2004. Aligning itself with similar archives of national libraries across the world, the Archive took its current name in 2011.

Archiving online resources based on three main harvesting models (selective, full domain and thematic), HAW currently contains nearly 200 TB of data. It documents historical, social and cultural developments and represents an important tool for the preservation of today's culture, insights and events, at the same time ensuring the accuracy of its resources making them accessible in their original form.

mr. sc. Tamara Ilić Olujčić

Ostaviti trag...

{ Akademik Luko Paljetak se rado odazivao na suradnju, dolazio na predstavljanja, a ni daleki put iz Dubrovnika, njegova rodnog grada, nije mu bio prepreka da posjeti drage ljude i publiku koja ga je s nestrpljenjem iščekivala.

Autorica fotografije / Photo by: Sonja Hrelja.

Akademik Paljetak govorio je 2009. godine na otvorenju izložbe priredene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u spomen na 80. obljetnicu smrti Iva Vojnovića. / Croatian outstanding Dubrovnik-born writer and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Luko Paljetak at the opening of the 2009 NSK exhibition marking the 80th anniversary of the death of Ivo Vojnović, also one of famous Dubrovnik's writers.

„Ostaviti trag – nije li to težnja svakoga ljudskog djelovanja na zemlji?“ – preispituje Luko Paljetak u monografiji o Nevenki Arbanas, objavljenoj davne 1997. godine u nakladi Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Dana 12. svibnja 2024. godine, u 81. godini života, napustio nas je *gospar* hrvatskoga pjesništva Luko Paljetak, istaknuti hrvatski književnik, pjesnik, prevoditelj, umjetnik i dugogodišnji suradnik Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Likovna monografija o umjetnosti Nevenke Arbanas prvo je zajedničko izdanje Luke Paljetka i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Tiskana je dvojezično, na hrvatskome i engleskome jeziku, omogućivši tako stranim govornicima uživanje u ljepoti Paljetkovih riječi, kojima je čitatelju i gledatelju približen likovni izričaj Nevenke Arbanas.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica imala je čast i zadovoljstvo kao nakladnik objaviti čak jedanaest izdanja proze, poezije i monografija s predgovorima Luke Paljetka. Uvijek se rado odazivao na suradnju, dolazio na predstavljanja, a ni daleki put iz Dubrovnika, njegova rodnog grada, nije mu bio prepreka da posjeti drage ljude i publiku koja ga je s nestrpljenjem iščekivala.

Ispisavši mnoštvo stranica na svojem starom pisačem stroju, obilježio je djetinjstvo brojnih naraštaja hrvatskih

školaraca. Odrastajući, susretali su se s njegovim riječima – bilo da su bile utkane u eseje, kritike, drame ili poeziju, pa i onu erotskoga nadahnuća. Tako su se njegovi stihovi, primjerice, isprepleli s bakropisima Munira Vežovića u grafičkoj mapi *Bacchanall*, koju je Nacionalna i sveučilišna knjižnica objavila 2003. godine.

Akademik Paljetak bio je i urednik vrijednoga izdanja *Pisma Iva Vojnovića*, koje je priredio Tihomil Maštrović 2009. godine, obilježavajući 80. obljetnicu Vojnovićeve smrti. U spomen na velikoga dubrovačkog književnika u prostorima Knjižnice priredena je izložba, a Paljetak je svojim nadahnutim riječima na njezinu otvorenju odao počast još jednomu velikanu hrvatske književnosti.

Prva suradnja slikara Ivana Lovrenčića, Luka Paljetka i NSK kao nakladnika ostvarena je 2001. godine na prestižnoj likovnoj monografiji. Njihova je suradnja bila iznimno stvaralačka i dugotrajna, a Lovrenčić je i nakon smrti nastavio ostavljati trag u pjesnikovome nadahnuću. More i zagorski *bregi* isprepleli su se u njihovu stvaralaštvu, nadopunivši se i oblikovavši djela trajne vrijednosti. Knjižnica se s ponosom može istaknuti kao nakladnik pet takvih umjetničkih susreta slike i riječi, objedinjenih u Biblioteci *Trilix*, a nastalih predanošću i umjetničkim viđenjem Bože Biškupića.

Iz te su suradnje nastale knjige: *Lapadski soneti* Iva Vojnovića i *Križni put* (2002.), *Nevjerna žena* Federica Garcíje Lorce (2003.) i *Z mojih bregov* Frana Galovića (2023.). Predstavljanje knjige *Z mojih bregov* bilo je ujedno i posljednje pjesnikovo druženje uživo.

Zadnje djelo i posljednja suradnja akademika Paljetka i NSK bile su *Kajkavske pjesme*, posvećene Dragutinu Domjaniću, u kojima su se umjetničke izražajnosti ponovno ispreplele – stihovi Luka Paljetka i crteži Ivice Lovrenčića. Knjiga donosi nesvakidašnji doživljaj jer je *gospar* Luko, rođeni Dubrovčanin, stihove ispisao kajkavskim narječjem, jezičnim idiomom udaljenim stotinama kilometara od njegova rodnog grada.

Akademik Krešimir Nemeć u predgovoru *Kajkavskih pjesama* zapisao je: „Paljetak je poput alkemičara, sposoban sve što vidi oko sebe pretvoriti u pjesmu. Isto bi se moglo reći i za Lovrenčića – slikara, grafičara i scenografa, rođenoga u malome zagorskom selu Začretju, koji je svagdašnjicu, svijet koji ga okružuje, pretakao u crtež.“

Predstavljanje knjige *Kajkavske pjesme*, održano u velikome predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice 20. svibnja 2024. godine, bilo je, nažalost, posljednji oproštaj od dragoga nam pjesnika.

Otišao je prerano. Nadali smo se još jednoj suradnji, novomu isprepletanju pjesnika i slikara, još jednomu čitanju proze za *Vremeplov riječi*. Ostala su nam samo sjećanja.

U dvorcu Miljana 20. prosinca 2023. godine akademik Luko Paljetak predstavio je knjigu pjesama *Z mojih bregov* Frana Galovića obogaćenu crtežima Ivana Lovrenčića. / Croatian outstanding writer and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Luko Paljetak at the 2023 NSK programme spotlighting the Library's unique bibliophile edition of a poetry collection by Croatian writer Fran Galović (*Z mojih bregov*) featuring the drawings by Croatian painter, graphic artist and scenographer Ivan Lovrenčić.

To leave a mark...

On 12 May 2024, Croatia lost its true master of poetry as well as of other literary forms, a translator, artist and Fellow of the Croatian Academy of Sciences and Arts Luko Paljetak. Reaching the age of 81, he had behind him well over half a century of work, during which he frequently collaborated with the National and University Library in Zagreb (NSK). Paljetak undoubtedly left an indelible mark on Croatian culture, be it through the most sophisticated literary experience he afforded anyone who has ever read any single piece of his immense oeuvre or through his influence on countless generations of young readers as part of Croatia's school curriculum, in which Paljetak's writings have long been included as required reading.

NSK had the privilege and pleasure to publish as many as 11 titles featuring Paljetak's prose, poetry or com-

mentaries. He always gladly accepted the Library's invitations to take part in various cooperation initiatives, on which he would follow through to the very end, never letting the great distance which he would have to travel between his native Dubrovnik and Zagreb prevent him from appearing at presentations and meeting the dear people and audience that eagerly awaited to see him.

Although in disbelief at the fact that we will never see him create as a fascinating poet-painter that he was and at being interrupted in our plans to save for future generations the entirety of his unique artistic expression as part of *NSK WordPod*, our digital archive presenting Croatian contemporary writers, we find consolation in remembering and celebrating his lasting legacy.

Hrvoje i Maja Špac

Autorica fotografija / Photos by: Dobrila Zvonarek.

Ključ iz davnine – prvi escape room u najvećoj hrvatskoj knjižnici

Svojim prvim escape roomom organiziranim u spomen na život i djelo jedne od najvećih hrvatskih dječjih književnica, čija se 150. obljetnica rođenja obilježavala 2024. godine, NSK je odlučila na jedinstven način promicati kulturnu baštinu. Ovim događanjem NSK je željela približiti svoje sadržaje i nasljeđe Ivane Brlić-Mažuranić novoj publici koja rijetko koristi usluge Knjižnice te istaknuti kreativne mogućnosti i suvremene pristupe u predstavljanju baštine.

U travnju 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održana je prva *escape room* igra pod nazivom *Ključ iz davnine – tragom Ivane Brlić-Mažuranić*. Ova je igra osmišljena kao jedinstvena priča smještena u prostor Knjižnice radi prisjećanja na život i djelo jedne od najvećih hrvatskih dječjih književnica te obilježavanja 150. obljetnice njezina rođenja.

Svojim prvim *escape roomom* NSK je odlučila preuzeti društvene uloge koje tradicionalno nije imala i na jedinstven način promicati kulturnu baštinu. Ovo je događanje osmišljeno kako bi NSK i nasljeđe Ivane Brlić-Mažuranić približili novim publikama koje inače ne koriste usluge Knjižnice, istodobno naglašavajući kreativne mogućnosti i suvremene pristupe u predstavljanju bašti-

ne. Događanje je ostvareno u suradnji s profesionalnom dizajnericom *escape room* igara Tihanom Klofutar.

U igri je sudjelovalo gotovo 100 ekipa s približno 500 igrača. Zbog iznimnoga interesa prijave su morale biti zatvorene u vrlo kratkome roku jer se u samo 48 sati prijavilo više od 400 igrača raspoređenih u gotovo 100 ekipa. Kako bi se izbjegle gužve i osigurao nesmetan tijek igre, sudionici su nakon zatvaranja prijava raspoređeni u unaprijed određene skupine.

Uzevši u obzir radno vrijeme Knjižnice i potrebe njezinih redovitih korisnika, igra je bila ograničena na prizemlje, polukat, prvi i drugi kat. U prostoru Knjižnice, koristeći njezinu opremu i posuđene rekvizite, postavljeno je šest zagonetaka, jedna dodatna *putujuća*, koju je predstavljala

Natjecateljske ekipe sačinjavale su skupine prijatelja, obitelji s djecom i školske skupine. / The participants in the first NSK escape room event.

dizajnerica *escape room* igara Tihana Klofutar maskirana u Ivanu Brlić-Mažuranić, te završna skrivena zagonetka u velikome predvorju.

Neke su ekipe bile početničke s igračima koji su prvi put sudjelovali u *escape room* igri, dok su drugi već imali iskustva. Među sudionicima je bilo i 60-ero djece, a svako je dijete dobilo poseban znak pažnje kao uspomenu na ovu jedinstvenu pustolovinu. Kako bi iskustvo ostalo u trajnome sjećanju, svi su sudionici sa sobom ponijeli rekvizit koji je bio dio jedne od zagonetaka. Članovi ekipe koja je igru završila u najkraćem vremenu nagrađeni su posebnim darovima – knjigom i promidžbenim materijalom.

Dojmovi sudionika bili su iznimno pozitivni, a mnogi su izrazili želju za ponovnim organiziranjem sličnoga događanja. Oduševljenje su pokazali komentarima poput: „Super smo se zabavili!“, „Sjajna ideja!“, „Bilo je odlično,

Ivanu Brlić-Mažuranić utjelovila je dizajnerica *escape room* igara Tihana Klofutar. / Croatia's canonical children's writer and a six-time nominee for the Nobel Prize for Literature Ivana Brlić-Mažuranić (1874-1938), the focus of the first NSK *escape room* event, was impersonated by an *escape room* designer Tihana Klofutar.

Tijekom trajanja igre stotine igrača, od djece do umirovljenika, rješavale su raznolike logičke, matematičke, kombinatorne i vizualne zagonetke, postupno otkrivajući nasljeđe Ivane Brlić-Mažuranić i ulogu NSK u očuvanju njezine baštine. / By solving all kinds of puzzles, almost 500 participants of all ages in the first NSK *escape room* event were uncovering the legacy of Croatia's celebrated children's writer Ivana Brlić-Mažuranić (1874-1938) and NSK's role in its preservation.

sigurno bismo opet došli.“ i „Nadam se da ćete organizirati još nešto ovako.“ Posebno dirljiva pohvala primljena je od učenika osnovne škole s invaliditetom donjih ekstremiteta. Rekao je da mu je ovo bio prvi put da je mogao sudjelovati u *escape room* igri jer mu klasični *escape roomovi* zbog invalidskih kolica inače nisu dostupni.

Nažalost, zgrade u kojima su smješteni često nisu prilagođene osobama s invaliditetom.

Događanje je bilo odlično medijski popraćeno, reportažama u *Večernjem listu* i informativnim emisijama HRT-a, uključujući i središnji *Dnevnik*. / The first NSK escape room event received wide media coverage, ranging from reports on it in the leading Croatian daily newspapers, such as *Večernji list*, to feature stories broadcasted on the Croatian Radio Television, including the one aired as part of the central news programme.

NSK organises its first ever escape room event, spotlighting Croatia's six-time nominee for the Nobel Prize in Literature

On 19 April 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted its first ever escape room event (*Ključ iz davnine – tragom Ivane Brlić-Mažuranić*) as a way of marking the 150th anniversary of the birth of Ivana Brlić-Mažuranić (1874-1938), the author of the iconic works of Croatian children's literature and a six-time nominee for the Nobel Prize for Literature.

Solving puzzles, almost 500 participants in this exciting game had the opportunity to find out many interesting details about the life of this great Croatian writer

and delve into the fascinating world of her fairy tales. Through this one-of-a-kind programme, the participants also got to experience the largest Croatian library in a completely new way and learn that some of the first editions of Brlić-Mažuranić's works are preserved as part of the NSK collections.

NSK organised the event in cooperation with the escape room designer Tihana Klofutar, from the Zagreb branch of the Fox in a Box franchise.

13. Noć knjige u znaku kataklizme

Pod dojmom globalnih sukoba i ubrzanih klimatskih promjena, Noć knjige 2024. domaćoj je javnosti predstavila temu „Kad je prizma kataklizma: knjige za izazovna vremena“, dok je njezin vizualni identitet, oblikovan prema viđenju dizajnera Borisa Kuka, utjelovio dinosaur Gjuro Nachitanovicz.

Glavna ravnateljica NSK prof. dr. sc. Ivanka Stričević, ministrica kulture i medija dr. sc. Nina Obuljen Koržinek i predsjednik Zajednice nakladnika i knjižara NSK Slavko Kozina na svečanome otvorenju Noći knjige u NSK. / NSK Director General Dr Ivanka Stričević, Croatia's Minister of Culture and Media Dr Nina Obuljen Koržinek and the President of the Publishers and Booksellers Association of the Croatian Chamber of Economy Slavko Kozina at the opening of the 2024 Croatian Book Night.

Na svečanome otvorenju Noći knjige 23. travnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu predstavljeni su novi rezultati istraživanja o čitanju i kupovini knjiga u Republici Hrvatskoj. Predstavila ih je Tamara Kraus iz agencije *Karika koja nedostaje*, a podatci pokazuju kako nema značajnijih promjena u čitalačkim navikama u odnosu na prethodnu godinu, ali i da su trendovi u padu kada se 2024. godina stavi u kontekst prethodnih istraživanja. Samo 38 posto ispitanika u 2023. pročitao je barem jednu knjigu, što je pad od desetak posto u odnosu na 2020. godinu. Mišo Nejašmić, član organizacijskoga tima i jedan od pokretača Noći knjige, u razgovoru za *Večernji list* 23. travnja ponudio je vlastitu interpretaciju uočenih trendova, ističući kako oni nisu osobitost samo hrvatskoga društva i da nikako ne upućuju na to da se ne čita – već da su kraće forme koje prevladavaju portalima i društvenim mrežama, a kojima uglavnom pristupamo putem mobilnih telefona, preuzele prevlast nad čitanjem knjiga.

Pod dojmom globalnih sukoba i ubrzanih klimatskih promjena, Noć knjige 2024. domaćoj je javnosti predstavila temu *Kad je prizma kataklizma: knjige za izazovna vremena*, dok je njezin vizualni identitet, oblikovan prema viđenju dizajnera Borisa Kuka, utjelovio dinosaur Gjuro Nachitanovicz. U tome kontekstu i pod dojmom teme i njezine maskote, mnogi sudionici manifestacije s pravom su se zapitali jesu li čitatelji klasičnih knjiga danas pomalo dinosauri i izumire li čitanje kakvo poznajemo. Ove i brojne druge teme obrađene su u više od 1150 programa i akcija širom Hrvatske, što su brojke kojima se Noć knjige ponosi i potvrđuje kao manifestacija koja uspijeva privući najveći broj građana radi poticanja čitanja u našem društvu.

Kao i prethodnih godina, Noć knjige privukla je veliku pozornost medija. Hrvatska radiotelevizija, primjerice, na svojem Trećem programu prikazala je tri specijalne emisije o temi apokalipse u kojima su gostovali filozof Srećko Horvat, meteorologinja i klimatologinja Lidija Srncić i

Glavna ravnateljica NSK prof. dr. sc. Ivanka Stričević i organizacijski tim Noći knjige 2024. nakon svečanoga otvorenja manifestacije u NSK, okupili su se uz repliku dinosaura kipara Marina Marinića koju je organizatorima Noći knjige ustupio Hrvatski prirodoslovni muzej. / NSK Director General Dr Ivanka Stričević and the members of the 2024 Croatian Book Night Organising Committee with a replica dinosaur, made by sculptor Marin Marinić and lent to the Night's organisers by the Croatian Natural History Museum for the Night's opening programme

profesor na Fakultetu političkih znanosti Robert Mikac, a koje je u suradnji s organizatorima manifestacije priredila i snimila Vida Tv. Brojni programi organizirani su izvan klasičnih prostora – od zagrebačke uspinjače i autobusne linije Solin – Split do arheoloških lokaliteta u Saloni. U suradnji s Hrvatskim kviz savezom u PriMarius Craft Oaza Tap Roomu održan je knjiški *pub* kviz i druženje uz *Skeptike u pubu*, koji su privukli veliki broj natjecatelja i pojedinaca iz javnoga života. Dakako, najveći broj programa u Noći knjige 2024. održan je u knjižnicama, školama i vrtićima, a organizaciji susreta potaknutih knjigom i temom pridružile su se i bolnice, muzeji, fakulteti, domovi za starije, učenički domovi, pa čak i jedan zatvor.

Tradicionalno je Noć knjige bila prilika i za humanitarno djelovanje. U 2024. godini nastavila se akcija pomoći ukrajinskim nakladnicima otkupom knjiga koje se distribuiraju narodnim knjižnicama. Prihod od kupnje specijalnih majica i torbi s motivima Noći knjige u

Lumer shopu darovan je splitskoj Udruzi MoSt, dok su donacijom knjiga Dnevnoj bolnici za ovisnost o kockanju i Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež organizatori željeli skrenuti pozornost na sve veći društveni problem – ovisnost o kockanju.

Na Noć knjige nadovezala se i maloprodajna akcija *Knjiga svima i svuda* koja je zaživjela u brojnim knjižarama širom Hrvatske, *online* dućanima nakladnika i *online* knjižarama od 23. do 28. travnja 2024. godine. Mnoge su knjižnice omogućile donaciju otpisanih knjiga, povrat građe bez zakasnine ili darovale besplatnu članarinu.

Organizatori Noći knjige 2024. i ovaj su put bili Zajednica nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Knjižnice grada Zagreba, Knjižni blok – Inicijativa za knjigu, Udruga za zaštitu prava nakladnika – ZANA, portal za knjigu i kulturu Moderna vremena i Hrvatska udruga školskih knjižničara.

NE BOJ SE! NISI SAM!

Dogodovštine Gjure Nachitanovicza mogle su se pratiti u serijalu strip-crteža koje je izradila vješta ruka ilustratora Stipe Kalajžića. / One of the cartoons by Stipe Kalajžić and Dobrila Zvonarek spotlighting George The Booklover of Yore (Gjuro Nachitanovicz), the mascot of the 2024 Croatian Book Night.

Croatian Book Night 2024: A look at books through the prism of a cataclysm

Responding to the global impact of the ongoing armed conflicts and the disruptive effects of climate change, the 2024, 13th edition of the Croatian Book Night addressed the sentiment among the general public of a looming cataclysm and explored the ways in which books may serve as signposts to a brighter future (*Kad je prizma kataklizma: knjige za izazovna vremena*). With George The Booklover of Yore (Gjuro Nachitanovicz), a *Bookosaurus Rex* saved from oblivion by the creative design of Boris Kuk as the 2024 Night's mascot, the Night's programme featured more than 1,150 events which once again managed to attract thousands of citizens all across Croatia.

The Night's opening on 23 April 2024, traditionally hosted by the National and University Library in Zagreb (NSK), included the presentation of the results of the latest survey of the Croatian citizens' reading and book-related habits and attitudes. Although the results did not indicate any significant change in comparison to the previous survey's findings, their taking in the context of several previous surveys nevertheless revealed negative trends, which made many of the Night's participants ask themselves whether the 2024 Night's mascot was a bit too appropriate, in perhaps somewhat ominously heralding the extinction of the readers of classical books and of reading as we know it.

Maintaining the tradition of organising various humanitarian initiatives, the Croatian Book Night continued to support the efforts aimed at providing Ukrainian refugees in Croatia with publications in their own language by making available the titles of Ukrainian publishers in Croatian public libraries. Also, all profit from the sale of the Night's promotional T-shirts and other merchandise was donated to the Split-based Udruga MoSt association, while a special book donating initiative, with the Gambling Addiction Rehabilitation Day Clinic (Dnevna bolnica za ovisnost o kockanju) and Child and Adolescent Psychiatric Clinic (Psijatrijska bolnica za djecu i mladež) as the beneficiaries, was organised to raise public awareness of the growing problem of gambling addiction.

The 2024 Croatian Book Night was organised by the Publishers and Booksellers Association of the Croatian Chamber of Economy, National and University Library in Zagreb, Zagreb City Libraries, book market-focused association Knjižni blok – Inicijativa za knjigu, Croatian Publishers Licensing Society (ZANA), books-and-literature-oriented e-zine and web portal Moderna vremena and the Croatian Association of School Librarians.

Zlatno doba nalivpera u rukopisima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Izložba je uspješno spojila tradiciju i inovaciju – s jedne strane povijesnu vrijednost pisanih tragova i dopisa velikana znanosti, umjetnosti i književnosti, a s druge suvremene tehnologije, predstavljene digitaliziranim preslikama i načinima izradbe nalivpera. Brojnost posjetitelja, njihovi oduševljeni komentari te iznimno zanimanje učenika svjedoče o uspješnosti projekta i njegovoj važnosti.

Posebna pozornost posvećena je prikazu razvoja nalivpera, uz isticanje ključnih izumitelja, tehničkih rješenja te doprinosa istaknutoga hrvatskog izumitelja Slavoljuba Penkale. / The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts exhibition spotlighted the history of the fountain pen and its innovators and related patents, in which context the contribution of the world-famous Croatian inventor Slavoljub Penkala particularly stands out.

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 3. do 15. prosinca 2024. godine bila je postavljena izložba *Zlatno doba nalivpera u rukopisima NSK*. Svečano otvorenje odvijalo se u ozračju iznimne uglađenosti i svečanosti, a ravnateljica NSK prof. dr. sc. Ivana Stričević tom je prigodom okupljenima poželjela dobrodošlicu i istaknula

važnost promicanja hrvatske kulturne baštine. Nakon uvodne riječi ravnateljice skupu se obratila i koordinatorka Zbirke rukopisa i starih knjiga NSK dr. sc. Irena Galić-Bešker koja je posebno naglasila neprocjenjiv doprinos i suradnju svih koji su sudjelovali u pripremi izložbe. O izložbi su govorili i njezini autori, Ivan Kapec i Iva Perinić, dok je Vladimir Valić, projektant nalivpera tvrtke Torpedo, predstavio tehnološki postupak projektiranja i izradbe nalivpera. Središnje događanje otvorenja bila je praizvedba glazbenoga djela *Apospasma Filoktetou* skladatelja Šimuna Matišića, koje je na bas klarinetu izveo Branimir Norac. Ova je kompozicija skladana upravo za prigodu otvorenja izložbe, što je pridonijelo njezinoj jedinstvenoj umjetničkoj vrijednosti i dojmilo nazočne.

Rukopisna građa odabrana za izložbu potječe iz bogata fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i obuhvaća vrijedne primjere rukopisa pisanih nalivperom – od djela istaknutih hrvatskih književnika Miroslava Krleža, Tina Ujevića, Antuna Branka Šimića i drugih pa sve do pisama Alberta Einsteina i Ivana Meštrovića te znanstvenih radova Zore Voneš. Razdoblje poznato kao *zlatno doba nalivpera* obuhvaća razdoblje od kraja 19. stoljeća do druge polovice 20. stoljeća, kada je ta tehnika pisanja bila općeprihvaćena u znanstvenim, književnim i umjetničkim krugovima. Svjedočanstva takve uporabe nalivpera prikazana su na bogato opremljenim izložbenim panoima, popraćenima tekstualnim objašnjenjima, digitaliziranim preslikama građe i fotografijama iz različitih povijesnih razdoblja.

Posebna pozornost posvećena je prikazu razvoja nalivpera, uz isticanje ključnih izumitelja, tehničkih rješenja te doprinosa istaknutoga hrvatskog izumitelja Slavoljuba Penkale. Upravo je njegov izum – u Hrvatskoj poznat pod nazivom *penkala* – postao općeprihvaćen, a riječ *penkala* zadržala se i u međunarodnome nazivlju kao istoznačnica za ovu vrstu pisaćega pribora. Tehnološke osobitosti izradbe nalivpera kao i industrijski postupci koji omogućuju njihovu proizvodnju prikazani su odvojeno. Tvrtka GB Torpedo predstavila je metode izradbe nalivpera PENSA te omogućila uvid u postupke koji su pridonijeli njihovoj masovnoj popularnosti u 20. stoljeću.

Rukopisna građa odabrana za izložbu potječe iz bogata fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i obuhvaća vrijedne primjere rukopisa pisanih nalivperom. / Unique manuscript material from the collections of the National and University Library in Zagreb featured as part of *The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts* exhibition.

Sveukupni koncept izložbe upotpunjen je dizajnerski dotjeranim panoima i popratnim katalogom urednice Ive Perinić, u kojem se nalaze tekstovi autora izložbe Ivana Kapeca, Tatjane Mihalić i Ive Perinić. Stručni suradnici na projektu bili su Stevo Leskarac i Ante Livajić, dok su vanjski suradnici – Tonči Grabušić, projektant nalivpera tvrtke Torpedo Vladimir Valić i vlasnica servisa za popravak nalivpera Peroklinika Vlasta Keranović – dali vrijedan doprinos stručnomu i tehničkomu oblikovanju postava. Lekturu je pripremila Zrinka Mikulić, dok je grafičko oblikovanje kataloga, panoa i plakata izradio Goran Hasanec. Dokumentacijski i fotografski dio izložbe obradila je fotografkinja Renata Breka, a digitalizaciju je uspješno izveo Darko Čizmek.

Izložbu su posjetili brojni zaljubljenici u kulturnu baštinu kao i skupine učenika iz nekoliko škola. Nastavnici i učenici pokazali su golemo zanimanje za sadržaj izložbe, osobito za izvorna pisma i rukopise, što svjedoči o trajnoj privlačnosti ovakve vrste građe. Mnogi su istaknuli

kako ih je posebno oduševio razvoj pisaćega pribora – od prvih jednostavnih nalivpera do vrhunskih tehnoloških dostignuća koja je predstavila tvrtka GB Torpedo. Nakon razgledavanja izložbe posjetitelji su na radionici imali priliku pisati nalivperom, ispisavši božićne čestitke.

Zahvaljujući izvrsnoj organizaciji i koordinaciji projektnoga tima, uspješno je oblikovan i otisnut cjeloviti katalog izložbe koji prati postav i donosi opsežne tekstove o povijesti nalivpera, njegovim izumiteljima te njegovoj uporabi u hrvatskoj književnosti, glazbi i umjetnosti. Kako bi se zaštitili dragocjeni izvorni rukopisi, izrađene su kvalitetne preslike, a za posjetitelje su organizirana i popratna predavanja te radionice o pisanju nalivperom..

Izložba je uspješno spojila tradiciju i inovaciju – s jedne strane povijesnu vrijednost pisanih tragova i dopisa velikana znanosti, umjetnosti i književnosti, a s druge suvremene tehnologije, predstavljene digitaliziranim preslikama i načinima izradbe nalivpera. Brojnost posjetitelja,

Katalog izložbe prati postav i donosi opsežne tekstove o povijesti nalivpera, njegovim izumiteljima te njegovoj uporabi u hrvatskoj književnosti, glazbi i umjetnosti. / *The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts* exhibition catalogue brings details about the history of the fountain pen, its innovators and use in Croatian literature, music and other art forms.

Autori izložbe Ivan Kapec i Iva Perinić te projektant i stručni suradnik Vladimir Valić (prvi s lijeva). / (from right to left) The authors of *The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts* exhibition Ivan Kapec and Iva Perinić and a renowned Croatian writing implements designer Vladimir Valić at the exhibition opening.

njihovi oduševljeni komentari te iznimno zanimanje učelnika svjedoče o uspješnosti projekta i njegovoj važnosti.

Zlatno doba naliopera u rukopisima NSK jasno pokazuje kako pomno osmišljena kulturna manifestacija može nadahnuti nove naraštaje istraživača, pisaca i stvaratelja.

Stručno znanje, suvremeni pristupi i bogata povijesna građa oblikovali su izložbu koja će zasigurno ostati upamćena, a iskustva stečena tijekom njezine provedbe poslužiti kao poticaj budućim projektima Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts: Croatian heritage traced in ink

From 3 to 15 December 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted *The Golden Age of the Fountain Pen in NSK Manuscripts* exhibition, which attracted a large number of visitors, the lovers of the written word, along with a wide range of history enthusiasts.

Prepared as part of a project aimed at the popularisation of the tradition of writing by hand, in which context the fountain pen is regarded as certainly the most sophisticated writing implement, the exhibition represented a major breakthrough in the promotion not only of Croatian cultural heritage, but of the global legacy of writing as well.

The exhibition spotlighted unique manuscripts in NSK's collections ranging from those by the canonical Croatian writers Miroslav Krleža, Tin Ujević and Antun Branko Šimić, through the letters of the world-renowned Croatian sculptor Ivan Meštrović and Albert

Einstein, to the research notes of Croatian physician Zora Voneš.

Focusing on the period from the late 19th century to the second half of the 20th century, which marks “the golden age of the fountain pen” and during which this remarkable writing tool was widely used by scholars, writers and other artists, the exhibition display boards, along with the showcased digitised manuscripts and documentary photographs, featured interesting content which brought this historical time closer to the exhibition visitors. Also, the exhibition content has been made permanently available through the exhibition catalogue, which includes many details about the history of the fountain pen, its innovators and use in Croatian literature, music and other art forms.

dr. sc. Kristina Romić
Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka

Izložba *Dragi Lastane!* u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Posjetitelji su u sklopu izložbe „*Dragi Lastane!*“ mogli vidjeti izvorne primjerke časopisa, pisma čitatelja i ilustracije te uživati u dokumentarnome filmu redateljice Irene Škorić.

Izložba *Dragi Lastane!* pružila je uvid u bogatu povijest jednoga od najvažnijih časopisa za djecu i mlade u Hrvatskoj. / The exhibition (*Dragi Lastane!*) marking 70 years of the publication of *Modra lasta*, Croatia's iconic teenage magazine, provided insight into the magazine's history as one of the most influential magazines for children and young adolescents in Croatia.

Izložba *Dragi Lastane!*, posvećena kulturnom časopisu *Modra lasta* u povodu 70 godina njegova izlaza, bila je postavljena od 5. do 22. studenoga 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Privukla je posjetitelje svih naraštaja te pružila uvid u bogatu povijest jednoga od najvažnijih časopisa za djecu i mlade u Hrvatskoj.

Na svečanome otvorenju izložbe 5. studenoga predstavljen je njezin koncept i sadržaj, rezultat opsežnoga istraživanja tema iz sedam desetljeća časopisa. Posjetitelji su

mogli vidjeti izvorne primjerke časopisa, pisma čitatelja i ilustracije te uživati u dokumentarnome filmu redateljice Irene Škorić. Za najmlađe su organizirane radionice na kojima je sudjelovalo gotovo 300 osnovnoškolaca.

Izložba je prikazala povijest časopisa od prvoga broja, nastaloga u zagrebačkoj Narodnoj školi Trnjanska, do

Brojni su uzvanici došli na otvorenje izložbe posvećene kulturnom časopisu njihova odrastanja. / The opening of the exhibition (*Dragi Lastane!*) spotlighting *Modra lasta*, the iconic magazine that marked the childhood and later also the teenage years of many of the present guests and visitors.

suvremenih izdanja, naglašavajući njegovu ulogu u oblikovanju dječje mašte i obrazovanja. Posebno je istaknuta kulturna rubrika *Dragi Lastane!*, koja je desetljećima odgovarala na pitanja mladih čitatelja, pružajući im savjete o životnim izazovima.

Kao dio programa izložbe 20. studenoga 2024. godine održan je stručni skup pod nazivom *Časopisi za djecu i mlade: vrata u svijet mašte i partneri u obrazovanju*. Na skupu su stručnjaci iz područja knjižničarstva, obrazovanja i kulture raspravljali o važnosti časopisa za djecu u obrazovanju, a predstavljeni su i primjeri dobre prakse primjene *Modre laste* u nastavi i poticanju kreativnosti.

Izložba *Dragi Lastane!* ne samo da je obilježila obljetnicu *Modre laste* već je i naglasila važnost dječje književnosti i časopisa u očuvanju kulturne baštine. Povezivanjem povijesti, obrazovanja i suvremenih izazova ova je izložba postala vrijedan doprinos hrvatskoj kulturi.

Impresum izložbe *Dragi Lastane!*, posvećene kulturnom časopisu *Modra lasta* u povodu 70 godina njegova izlaska. / The exhibition (*Dragi Lastane!*) celebrating 70 years of the publication of *Modra lasta*, Croatia's iconic teenage magazine, was prepared as a result of effective teamwork and institutional cooperation.

Kao dio programa izložbe 20. studenoga 2024. godine održan je stručni skup pod nazivom *Časopisi za djecu i mlade: vrata u svijet mašte i partneri u obrazovanju*. / The programme of the exhibition (*Dragi Lastane!*) spotlighting *Modra lasta*, Croatia's iconic teenage magazine, included a symposium on teen magazines and magazines for children as useful tools in education (*Časopisi za djecu i mlade: vrata u svijet mašte i partneri u obrazovanju*).

Exhibition marking 70 years of Croatia's iconic teenage magazine

From 5 to 22 November 2024, the National and University Library in Zagreb (NSK) hosted the exhibition (*Dragi Lastane!*) marking the 70th anniversary of the publication of the first issue of *Modra lasta*, Croatia's longest-running teenage magazine. Spotlighting Lastan, the magazine's hugely popular agony uncle and a „big brother“ to countless generations of Croatian teenagers, the exhibition featured the magazine's old issues preserved in NSK's collections, readers' letters, selected illustrations and a documentary on the magazine's development by Irena Škorić.

Bringing together history, culture and education and drawing attention to the need for the preservation of heritage, the exhibition programme also included workshops for children and a symposium for school librarians and teachers (*Časopisi za djecu i mlade: vrata u svijet mašte i partneri u obrazovanju*) on the significance of teen magazines and magazines for children in stimulating creativity and on their use as an immensely useful tool in education.

Konferencije i skupovi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u 2024. godini

Jagoda Ille

Autorica fotografija / Photos by: Jagoda Ille

Dvodnevni stručni skup *Kad se male ruke slože: održiva dječja knjižnica*

Na prijedlog članice Stalnoga odbora IFLA-ine Sekcije za knjižnice za djecu i mladež (*Libraries for Children and Young Adults Section*) dr. sc. Alice Kolarić, 19. izdanje Skupa za dječje knjižničare pod nazivom *Kad se male ruke slože: održiva dječja knjižnica* održano je 26. i 27. ožujka 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Skup je sadržavao bogat program s nizom zanimljivih i važnih tema iz područja dječjega knjižničarstva.

Dvodnevni skup okupio je gotovo 150 sudionika, od kojih je 64 pratilo program *online*. Izlaganja su obuhvatila različite pristupe zaštiti okoliša i održivom razvoju u dječjem i školskome knjižničarstvu.

Istodobno sa skupom u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održan je i polugodišnji sastanak Stalnoga odbora IFLA-ine Sekcije za knjižnice za djecu i mladež.

Izlaganje primjera dobre prakse kolege Benjamin Schefflera iz Njemačke. / A presentation by Benjamin Scheffler, a member of the IFLA Libraries for Children and Young Adults Section, at the *When little hands come together: Sustainable children's library conference*.

Skupna fotografija sudionika drugoga dana stručnoga skupa. / A group photo of the participants in the second day of the *When little hands come together: Sustainable children's library conference*.

Autorica fotografije / Photo by: Iva Ledinščak.

Međunarodna gošća D-festa Nicole McNeilly iz Europeane održala je izvrsno predavanje o modelu vrednovanja Europeane. / Nicole McNeilly presenting the Europeana Impact Framework at the 2024 edition of D-fest, NSK's Thirteenth Festival of Croatian Digitisation Projects.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica organizirala je 16. i 17. svibnja 2024. godine Trinaesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata (*D-fest*), skup posvećen digitalizaciji kulturne i znanstvene baštine, sustavima za upravljanje digitalnom građom te digitalnim proizvodima i uslugama.

Trinaesti *D-fest* započeo je pozvanim izlaganjima koja su predstavila iskustva stečena u upravljanju i digitalizaciji kulturne baštine tijekom provedbe projekta *e-Kultura – Digitalizacija kulturne baštine*, uz osvrt na digitalizaciju kulturne baštine u sklopu *Programa politike za digitalno desetljeće do 2030.* i zajedničkoga europskog podatkovnog prostora za kulturnu baštinu. Nakon toga održana su izlaganja o novim pristupima komunikaciji i popularizaciji baštine u digitalnome okružju, edukaciji i etičkim pitanjima povezanim s digitalizacijom. Daljnji dio skupa bio je posvećen iskustvima ustanova u provedbi projekta *e-Kultura* i drugih digitalizacijskih projekata te predstavljanju novih digitalnih proizvoda, portala i korisničkih iskustava.

Na *D-festu* se okupilo 159 sudionika iz područja digitalizacije, upravljanja i korištenja digitalne građe. / *D-fest 2024*, NSK's Thirteenth Festival of Croatian Digitisation Projects, brought together 159 professionals in the field of heritage digitisation and digital heritage management.

Drugi dan *D-festa* započeo je predavanjima posvećenima vrednovanju. Tijekom pozvanoga izlaganja *Evaluation is a mindset: lessons learned from the evaluation of Europeana's products and services* međunarodna gošća *D-festa* Nicole McNeilly predstavila je model vrednovanja Europeane, dok je vrednovanje digitalizacije i digitalnih zbiraka razmatrano s gledišta hrvatskih ustanova. Raspravljalo se o važnim pitanjima učinka digitalizacije kulturne baštine. Na *D-festu* održane su i dvije radionice pod nazivom *Evaluation from theory to practice: a practical journey from outputs to outcomes and actionable results* i *Označivanje statusa autorskog prava u digitalnim zbirkama baštinskih ustanova*.

S visokom kvalitetom 29 izlaganja i dinamičnim okruženjem koje je poticalo raspravu, *D-fest* je znatno doprinio edukaciji i osnaživanju 159 sudionika u području digitalizacije, upravljanja i korištenja digitalne građe. Sudionici su upoznati s važnim temama i izazovima te su razmjernom iskustva dobili poticaj za suradnju i razvoj novih projekata i programa.

Autorica fotografije / Photo by: Sanja Lapiš.

dr. sc. Kristina Romić

Autorica fotografija / Photos by: Sanja Vešligaj

Peti stručni skup *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirke s temom Upravljanje revizijom i otpisom*

Peti stručni skup *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirke* s temom *Upravljanje revizijom i otpisom* održan je 20. rujna 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Skup je organizirala Komisija za nabavu knjižnične građe i međuknjižničnu posudbu Hrvatskoga knjižničarskog društva uz suorganizaciju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Okupio je 80 knjižničara iz Hrvatske radi isticanja važnosti revizije i otpisa kao ključnih postupaka upravljanja knjižničnim fondom.

Revizija i otpis nužni su za očuvanje kvalitete i prilagodljivosti knjižničnih zbiraka. To su postupci koji omogućuju učinkovito korištenje prostora, prilagodbu građe potrebama korisnika te osiguranje važnosti i suvreme-

nosti zbiraka. Tijekom skupa predstavljena su praktična rješenja i primjeri dobre prakse, uključujući primjenu tehnologije RFID i mobilnih aplikacija za povećanje učinkovitosti ovih procesa.

Program skupa sadržavao je 13 izlaganja podijeljenih u dva tematska dijela. Prvi dio obuhvatio je izazove i rješenja u školskim i nacionalnim knjižnicama, dok je drugi predstavio konkretne primjere poput revizije zbiraka povijesne važnosti i primjene tehnologije u gradskim i specijalnim knjižnicama. Zaključeno je da dobro planiranje resursa, vremena i zadataka predstavlja temelj uspješne provedbe revizije i otpisa.

Program skupa *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirke* obuhvatio je 13 izlaganja podijeljenih u dva tematska dijela. Prvi dio obuhvatio je izazove i rješenja u školskim i nacionalnim knjižnicama, dok je drugi predstavio konkretne primjere. / The programme of the Fifth Library Collections Development, Management and Evaluation Symposium featured 13 presentations in two sessions, of which the first focused on the challenges and solutions in school and national libraries, while in the second specific examples were detailed.

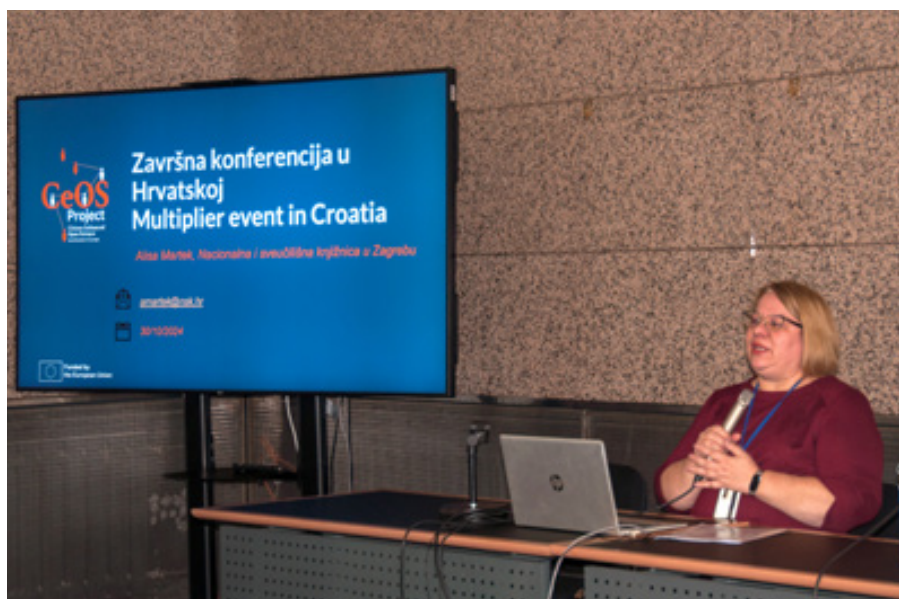

Peti stručni skup *Izgradnja, upravljanje i evaluacija zbirke* okupio je 80 knjižničara iz Hrvatske radi isticanja važnosti revizije i otpisa kao ključnih postupaka upravljanja knjižničnim fondom. / The Fifth Library Collections Development, Management and Evaluation Symposium was attended by 80 library professionals dealing with stock revision and deaccessioning as the key library collection management processes.

mr. sc. Alisa Martek

Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka

Završna konferencija projekta CeOS_SE

Voditeljica projekta CeOS_SE mr. sc. Alisa Martek predstavila je rezultate svih projektnih partnera, naglašavajući vrijednost projekta za podizanje svijesti o građanskoj znanosti u ovome dijelu Europe. / Coordinator of the CeOS_SE project and NSK Library Adviser Alisa Martek presenting the project's results, emphasising the project's significance for the raising of awareness of the importance of citizen science in south-eastern Europe.

U organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu 30. listopada 2024. godine održana je završna konferencija međunarodnoga projekta *Citizen-Enhanced Open Science in Southeastern Europe Higher Education Knowledge Hubs (CeOS_SE)*.

Konferencija je bila posvećena isticanju važnosti koncepta otvorene znanosti i građanske znanosti te predstavljanju konkretnih primjera i praksi primjene građanske znanosti u Hrvatskoj i svijetu. Okupila je 60-ak sudionika iz Hrvatske i inozemstva.

Skup je otvorila pozdravnim riječima pomoćnica glavne ravnateljice NSK za djelatnost središnje knjižnice Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Dijana Machala. U prvome dijelu konferencije voditeljica projekta CeOS_SE mr. sc. Alisa Martek predstavila je rezultate svih projektnih partnera, naglašavajući vrijednost projekta za podizanje svijesti o građanskoj

znanosti u ovome dijelu Europe. Potom je članica projektnoga tima Dolores Mumelaš predstavila aktivnosti građanske znanosti provedene u organizaciji NSK, istaknuvši prednosti provođenja takvih aktivnosti u knjižnicama. Nakon toga izv. prof. dr. sc. Tomislav Ivanjko s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavio je knjigu *Građanska znanost* koja donosi teorijski pregled teme i praktične savjete za upravljanje projektima građanske znanosti. U drugome dijelu konferencije kolegice i kolege iz Hrvatske, Slovenije, Austrije i Mađarske izložili su zanimljive primjere dobre prakse i projekte građanske znanosti.

Program konferencije sudionicima je pružio podroban uvid u tijek i rezultate projekta CeOS_SE te omogućio razmjenu znanja i iskustava iz područja građanske znanosti. Posebno je naglašena važna uloga knjižnica kao potpora razvoju i provođenju građanske znanosti.

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Ivanjko s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavio je knjigu *Građanska znanost* koja donosi teorijski pregled teme i praktične savjete za upravljanje projektima građanske znanosti. / Associate Professor at the Zagreb university's Faculty of Humanities and Social Sciences Tomislav Ivanjko presenting his book on citizen science (*Građanska znanost*), which provides the theoretical framework of the field of citizen science, but also offers practical advice for managing citizen science projects.

dr. sc. Dijana Machala

Autorica fotografija / Photos by: Renata Breka

Sistemsko knjižničarstvo 2024.: Digitalna zrelost knjižnica

Konferencija i projektni seminar *Sistemsko knjižničarstvo 2024.: Digitalna zrelost knjižnica* održani su 13. prosinca 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Skup se organizirao kao projektni seminar partnerske ustanove NSK u sklopu projekta *e-Sveučilišta* te kao 8. otvorena konferencija korisnika Integriranoga knjižničnog sustava Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i knjižnica iz sustava visokoga obrazovanja i znanosti. Ovogodišnji je skup bio organiziran kao hibridna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem, a okupio je 86 sudionika, od kojih je 41 sudionik sudjelovao na daljinu.

Središnja tema ovogodišnje konferencije – digitalna zrelost knjižnica – potaknula je rasprave o digitalnoj spremnosti ustanova baštinskoga sektora za procese digitalne transformacije, utjecaju umjetne inteligencije, primjeni suvremenih knjižničnih tehnologija, razvoju i standardizaciji u informacijskome području, primjeni naprednih pristupa obradi znanja, povezivanju podataka, razvoju metapodatkovnih standarda i ontologija, razvoju i pri-

mjeni semantičke infrastrukture, otvorenim podacima te mogućnostima ponovne uporabe informacija.

Skup su pozdravnim riječima svečano otvorile glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević, predstavnica Ministarstva kulture i medija dr. sc. Ivona Despot te ravnateljica Uprave za visoko obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Dijana Mandić. Skup je započeo svečanošću uručivanja ovjerenih primjeraka Sporazuma o suradnji u provedbi projektnih aktivnosti NSK u projektu *e-Sveučilišta* predstavnicima uključenih knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti.

Uvodni dio obilježilo je pozvano uvodno izlaganje prof. dr. sc. Predraga Pala pod naslovom *e-Sveučilišta i sistemske knjižničarstvo: je li moguće stvoriti budućnost već danas, ali i zaštititi baštinu?*, u kojem je govorio o izazovima digitalizacije.

Ravnateljica Uprave za visoko obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Dijana Mandić. / Director of the Directorate for Higher Education at the Croatian Ministry of Science, Education and Youth Dijana Mandić at the 2024 NSK Systems Librarianship Conference.

Uručivanje ovjerenih primjeraka Sporazuma o suradnji u provedbi projektnih aktivnosti NSK u projektu e-Sveučilišta predstavnicima uključenih knjižnica visokoga obrazovanja i znanosti. / The programme of the 2024 NSK Systems Librarianship Conference included the presentation of the copies of the cooperation agreements which NSK signed with the libraries of Croatian universities and research institutes as part of its activities in the e-Universities project.

The NSK conferences in 2024

The first in the 2024 conference calendar of the National and University Library in Zagreb (NSK) was a conference for library professionals working with children and young adults (*When little hands come together: Sustainable children's library*), which the Library hosted on 26 and 27 March. Addressing current issues concerning library services for children and adolescents and featuring interesting presentations by library professionals from Croatia and abroad, the conference programme attracted a large number of participants.

Next, on 16 and 17 May, NSK organised and hosted D-fest 2024, the Thirteenth Festival of Croatian Digitisation Projects. The Festival's 29 presentations and its dynamic atmosphere, highly conducive to discussion, provided great opportunities for 159 participants to learn more about the latest developments in the field of heritage digitisation and digital heritage management.

The Fifth Library Collections Development, Management and Evaluation Symposium took place on 20 September 2024. Spotlighting the importance of stock revision and deaccessioning as the key processes in the

management of library collections, it brought together 80 participants.

On 30 October, the Library hosted one of the programmes closing *Citizen-Enhanced Open Science in Southeastern Europe Higher Education Knowledge Hubs* (CeOS_SE), a 2022-24 international project aimed at including European citizens in pan-European efforts focusing on open science and drawing attention to research libraries as the key factor in this context.

NSK's 2024 Systems Librarianship Conference, themed *The Digital Maturity of Libraries*, was held on 13 December, both as the 8th open conference for the users of the NSK and Croatian Academic and Research Libraries Integrated Library System and as part of the e-Universities project, in which NSK has been tasked with supporting the digital transformation of libraries in Croatia's higher education system. There were 86 conference participants, of which 41 attended the conference online.

Ukratko

Pripremila: Maja Mlinarević

Predstavljena umjetnička monografija Bane Milenkovića

Umjetnička monografija Bane Milenkovića pod nazivom *BANE* predstavljena je 1. veljače 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Započeo novi mandat glavne ravnateljice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Dana 2. veljače 2024. godine prof. dr. sc. Ivanka Stričević započela je svoj drugi četverogodišnji mandat na dužnosti glavne ravnateljice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Uspostavljen Središnji sustav za bibliometrijska pretraživanja

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu sredinom veljače uspostavila je Središnji sustav za bibliometrijska pretraživanja NSK i knjižnica iz sustava znanosti i visokoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj radi unaprjeđenja i ujednačavanja bibliometrijskih usluga na nacionalnoj razini.

Dan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Dani otvorenih vrata NSK 2024.

Svečanom proslavom 22. veljače 2024. godine obilježen je Dan Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i 417. obljetnica njezina postojanja. Uoči svojega Dana Knjižnica je 20. i 21. veljače 2024. godine omogućila posjetiteljima vođene obilaskе i sudjelovanje u radionicama posvećenima knjigama, restauraciji i konzervaciji koje su pripremili njezini stručnjaci.

Autorica fotografije: Renata Breka.

Brojni uglednici iz kulturnoga, društvenoga i političkoga života Hrvatske na svečanoj proslavi obilježavanja Dana Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Otvorena izložba *Posveta sv. Jeronimu / Oprosti mi, Bože, jer sam Dalmatinac*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 21. ožujka 2024. godine održana je izložba *Posveta sv. Jeronimu / Oprosti mi, Bože, jer sam Dalmatinac* koja je okupila radove likovne kolonije *Sveti Jeronim* održane u sklopu obilježavanja 30. obljetnice utemeljenja Splitsko-dalmatinske županije.

Predstavljene latinički prijepisi *Naručnika plebanuševa* (Senj, 1507.) i *Mirakula Slavne Deve Marije* (Senj, 1508.)

Autor fotografije: Darko Čižmek.

Predstavljajući latiničkih prijepisa *Naručnika plebanuševa* (Senj, 1507.) i *Mirakula Slavne Deve Marije* (Senj, 1508.), koji su 25. travnja 2024. godine predstavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Dana 25. travnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu održano je predstavljanje latiničkih prijepisa dvaju glagoljskih izdanja otisnutih početkom 16. stoljeća u prvoj tiskari za koju se pouzdano zna da je djelovala na hrvatskome prostoru – senjskoj tiskari. Predstavljene su latinički prijepis *Naručnika plebanuševa* (Senj, 1507.) i prvi cjeloviti latinički prijepis djela *Mirakula Slavne Deve Marije* (Senj, 1508.).

Provedena aktivnost građanske znanosti

Nacionalna i sveučilišna knjižnica od 22. do 25. travnja 2024. godine treći se put pridružila manifestaciji Festival znanosti s aktivnošću građanske znanosti pod nazivom *Glazbena inteligencija u službi nacionalne baštine*. Aktivnost je uključivala slušanje zvučnih zapisa i analizu različitih obilježja poput vrsta instrumenata, neglazbenih zvukova, glasova i jezika.

Svečanost u povodu proglašenja poljičice nacionalnim kulturnim dobrom

Nacionalna i sveučilišna knjižnica 26. travnja 2024. godine bila je domaćin prigodne svečanosti u povodu upisa poljičice – materinskoga pisma brojnih naraštaja Poljičanki i Poljičana od 11. do 20. stoljeća i službenoga pisma nekoć slavne Poljičke knežije – u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Deseta Knjižna booka

Deseta *Knjižna booka*, svečanost knjige i čitanja kojom se obilježava Međunarodni dan dječje knjige u spomen na rođendan Hansa Christiana Andersena, održana je 14. svibnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Održan književni oproštaj od akademika Luka Paljetka uz predstavljanje njegove posljednje zbirke pjesama *Kajkavske pjesme*

Autorica fotografije: Renata Breka.

Na književnome oproštaju od akademika Luke Paljetka izložena su i brojna njegova djela koja se čuvaju u fondu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Književni oproštaj od akademika Luka Paljetka uz predstavljanje njegove posljednje zbirke pjesama *Kajkavske pjesme* održan je 20. svibnja 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. U umjetničkom dijelu programa kajkavske stihove Luka Paljetka interpretirao je kazališni i filmski glumac Joško Ševo, a posjetitelji su mogli razgledati i prigodnu izložbu odabranih radova akademika Paljetka iz fonda Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Održan regionalni sastanak konzorcija e-izvora središnje i istočne Europe

U prostorima Nacionalne i sveučilišne knjižnice 28. svibnja 2024. godine održan je regionalni sastanak konzorcija koji okuplja nacionalne knjižnične konzorcije za nabavu i licenciranje elektroničkih izvora znanstvenih informacija zemalja središnje i istočne Europe.

Predstavljen latinički prijepis izdanja *Meštrija dobra umrtija s ritualom* (Senj, 1507./1508.)

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 6. lipnja 2024. godine održano je predstavljanje latiničkoga prijepisa izdanja senjske glagoljske tiskare *Meštrija dobra umrtija s ritualom*, objavljenoga u nakladništvu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Predstavljene grafičke mape *Ekvilibrij* i *Sarabanda za Anamariju*

Autorica fotografije: Sanja Vešligaj.

Predstavljanje grafičkih mapa *Ekvilibrij* i *Sarabanda za Anamariju* akademskoga grafičara Tina Samaržije.

U predvorju Nacionalne i sveučilišne knjižnice 12. lipnja 2024. godine predstavljene su grafičke mape *Ekvilibrij* i *Sarabanda za Anamariju* akademskoga grafičara Tina Samaržije.

Predstavljena knjiga *Arhitektura predsjedanja akademika Velimira Neidhardta*

Knjiga *Arhitektura predsjedanja* akademika Velimira Neidhardta predstavljena je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 13. lipnja 2024. godine, a posvećena je prostorima Kongresnoga centra NSK uređenima za hrvatsko presjedanje Vijećem Europske unije 2020. godine.

U knjižnici predstavljen izbor iz Krležine rukopisne ostavštine

Tradicionalni tematski susret *Iz Autorova pera: rukopisna građa Miroslava Krleže* održan je 2. srpnja 2024. godine u prostoru Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Tom je prilikom predstavljen izbor iz Krležine rukopisne ostavštine koji prati program 13. festivala Miroslav Krleža.

Otvorena izložba poštanskih maraka *Solidarnost s Ukrajinom*

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 27. kolovoza 2024. godine otvorena je izložba poštanskih maraka pod nazivom *Solidarity with Ukraine (Solidarnost s Ukrajinom)*. Izložbu *Solidarnost s Ukrajinom* pokrenula je Ukrajinska pošta kako bi izrazila zahvalnost državama i njihovim nacionalnim poštama koje su izdavanjem prigodnih poštanskih maraka pružile potporu napadnutoj Ukrajini.

Ravnateljica Nacionalne knjižnice Kosova posjetila NSK

Ravnateljica Nacionalne knjižnice Kosova dr. sc. Blerina Rogova Gaxha posjetila je Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu 4. rujna 2024. godine kako bi se sastala s glavnom ravnateljicom Knjižnice prof. dr. sc. Ivankom Stričević. Na sastanku su razgovarale o dosadašnjoj suradnji dviju knjižnica i mogućnostima novih zajedničkih projekata.

Autorica fotografije: Renata Breka.

Ravnateljica Nacionalne knjižnice Kosova dr. sc. Blerina Rogova Gaxha nakon sastanka s glavnom ravnateljicom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivankom Stričević.

20. okrugli stol za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 7. rujna 2024. godine održao se 20. okrugli stol o knjižničnim uslugama za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama na temu *Inkluzivne i pristupačne knjižnice*.

U Krapini predstavljena knjiga *Kajkavske pjesme*

U Galeriji grada Krapine 8. rujna 2024. godine, u sklopu 59. Tjedna kajkavske kulture, predstavljena je posljednja zbirka stihova velikoga hrvatskog pjesnika Luka Paljetka *Kajkavske pjesme* s crtežima slikara i grafičara Ivana Lovrenčića u izdanju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Tom je prigodom otvorena i retrospektivna izložba Ivana Lovrenčića *Spiju tičeke vu vejah vsih*.

Izložba *Hrana nije otpad, i ja mogu utjecati!* 2024.

I 2025. godine Nacionalna i sveučilišna knjižnica bit će domaćin izložbe *Hrana nije otpad, i ja mogu utjecati!* Izložba, postavljena 1. listopada 2024. godine, donosi radove učenika osnovnih i srednjih škola, a posjetitelji su imali priliku saznati koliko se hrane baca, gdje sve nastaje otpad od hrane te kako on štetno utječe na okoliš i klimu.

Održana 22. međunarodna izložba inovacija ARCA i 15. AGRO ARCA 2024

Nacionalna i sveučilišna knjižnica bila je domaćin 22. međunarodne izložbe inovacija ARCA i 15. međunarodnog sajma inovacija u poljoprivredi, prehrambenoj industriji i poljoprivrednoj mehanizaciji AGRO ARCA 2024. Tijekom triju dana održavanja od 10. do 12. listopada 2024. godine predstavljeno je približno 300 inovacija i novih tehnologija iz gotovo svih područja ljudskoga rada.

Autorica fotografije: Renata Breka.

22. međunarodna izložba inovacija ARCA i 15. međunarodni sajam inovacija u poljoprivredi, prehrambenoj industriji i poljoprivrednoj mehanizaciji AGRO ARCA 2024.

NSK uručena zahvalnica Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu u povodu obilježavanja 150. obljetnice svojega djelovanja dodijelio je Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu zahvalnicu za dugogodišnju suradnju i potporu u popularizaciji znanosti te promicanju važnosti znanstvene i stručne literature. Zahvalnica je Knjižnici uručena na svečanosti obilježavanja, održanoj 19. listopada 2024. godine u svečanoj dvorani Sveučilišta u Zagrebu.

Glavna ravnateljica NSK sudjelovala na godišnjem sastanku Izvršnoga odbora Europskoga udruženja ravnatelja nacionalnih knjižnica (CENL-EC)

Autorica fotografije: Sanja Vešligaj.

Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom *I ja želim čitati!* organizirala je 7. studenoga 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu druženje uz program *Priča sa sretnim krajem*.

Glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prof. dr. sc. Ivanka Stričević kao članica Izvršnoga odbora Europskoga udruženja ravnatelja nacionalnih knjižnica (Conference of European National Librarians Executive Committee – CENL-EC) sudjelovala je 14. i 15. listopada 2024. godine u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču na redovitome sastanku Odbora.

Priča sa sretnim krajem – Nacionalna kampanja *I ja želim čitati!*

U sklopu obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige 2024., Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom *I ja želim čitati!* organizirala je 7. studenoga 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu druženje uz program *Priča sa sretnim krajem*. Tom je prigodom naglašena važnost pripovijedanja, čitanja i pričanja priča djeci, osobama treće životne dobi i bolničkim pacijentima.

Autorica fotografije: Renata Breka.

Završna svečanost Nacionalnoga kviza za poticanje čitanja 2024.

Dana 15. studenoga 2024. godine obilježena je završna svečanost Nacionalnoga kviza za poticanje čitanja. Ovo tradicionalno natjecanje za mlade čitatelje koje se provodi u sklopu Mjeseca hrvatske knjige ove je godine nosilo naziv *Velike male priče*.

Djelatnice NSK primile prestižna priznanja na 49. skupštini HKD-a

Na 49. skupštini HKD-a, održanoj od 13. do 16. studenoga 2024. godine u Opatiji, dodijeljene su nagrade Eva Verona i Kukuljevićeva povelja, a među dobitnicama bile su djelatnice NSK Dolores Mumelaš i dr. sc. Sofija Klarin Zadravec. Sudionici Skupštine sudjelovali su u predavanjima, radionicama i panel raspravama o temama poput umjetne inteligencije, multikulturalnosti i ekološke osviještenosti u kontekstu knjižničarskih usluga.

Održano predstavljanje i izložba grafičke mape Dražena Trogrlića *Galaktički ples*

Dana 11. prosinca 2024. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu predstavljena je grafička mapa Dražena Trogrlića *Galaktički ples*. Ova grafička mapa *Galaktički ples*, objavljena u nakladi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, sastoji se od petnaest grafičkih listova izrađenih u tehnici cinkopisa u boji.

Odabrane najljepše oblikovane hrvatske knjige u 2024.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u suradnji s Hrvatskim dizajnerskim društvom provela je od 22. studenoga do 13. prosinca 2024. natječaj *Hrvatska lijepa knjiga* radi odabira najljepše oblikovanih hrvatskih knjiga u 2024. godini. Na natječaj je pristiglo čak 197 izdanja, od kojih je prosudbeno povjerenstvo izabralo njih 12. Odabrane će knjige tijekom 2025. godine sudjelovati na međunarodnome natječaju *Best Book Design from all over the World* te biti predstavljene na istoimenoj izložbi tijekom trajanja Sajma knjiga u Leipzigu kao i na izložbi *Book Art International* koja se organizira u sklopu Sajma knjiga u Frankfurtu.

Na natječaj *Hrvatska lijepa knjiga* pristiglo je čak 197 izdanja, od kojih je prosudbeno povjerenstvo izabralo njih 12

Nova izdanja NSK / Latest NSK titles

TISKANA IZDANJA / PRINT PUBLICATIONS

Kajkavske pjesme

Fran Galović, Ivan Lovrenčić i Luko Paljetak

Urednik: mr. sc. Božo Biškupić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju

Zbirka *Kajkavske pjesme*, popraćena crtežima Ivana Lovrenčića, posljednje je djelo uglednoga hrvatskog pjesnika Luka Paljetka. „Ivana Lovrenčića i Luko Paljetka prije tridesetak godina povezala je umjetnost – jedan je velikan riječi, a drugi velikan crte“, istaknuo je urednik zbirke *Kajkavske pjesme* Božo Biškupić. Ova vrijedna zbirka kajkavskih pjesama posvećena je Dragutinu Domjaniću i objavljena kao peto izdanje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u sklopu Biblioteke Trilix. Svim izdanjima ove biblioteke zajedničko je to što sadrže reproducirane crteže Ivana Lovrenčića.

Meštija dobra umrtija s ritualom

Urednici: doc. dr. sc. Ivana Eterović i Juraj Matej Kovač

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

Latinički prijepis glagoljskoga izvornika

O izdanju

Djelo *Meštija dobra umrtija s ritualom* bilo je iznimno popularno u europskome srednjovjekovlju i proširilo se na brojne europske jezike, uključujući i hrvatski te glagoljsko pismo. Latinički prijepis ovoga vrijednog izdanja pridonijet će njegovu primjerenom vrednovanju u povijesti hrvatskoga jezika i književnosti te olakšati buduća filološka i druga istraživanja izdanja senjske glagoljske tiskare.

Daleko su moji škoji – katalog uz izložbu

Urednica: Dobrila Zvonarek

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Festival dalmatinskih klapa Omiš, 2024.

O izdanju

Trajna vrijednost izložbe *Daleko su moji škoji*, postavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 9. do 19. travnja 2024. godine u povodu 100. obljetnice rođenja hrvatskoga skladatelja, melografa i istaknutoga glazbenog pedagoga Dinka Fija, sadržana je u njezinu popratnom katalogu. Katalog predstavlja dodatni doprinos vrednovanju i promidžbi njegova stvaralaštva te desetljeće dugomu nastojanju da se njegovo nasljeđe sustavno promiče u prostoru središnje hrvatske knjižnice.

Dragi Lastane! – katalog uz izložbu
Urednice: Jozefina Čurković i Melita Povalec
 Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Školska knjiga d.d., 2024.

O izdanju
 Katalog izložbe *Dragi Lastane!* trajni je spomen na istoimenu izložbu postavljenu u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 5. do 22. studenoga 2024. godine u povodu 70. obljetnice legendarnoga časopisa *Modra lasta*. Izložba je ostvarena u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice, nakladničke kuće Školska knjiga, Hrvatskoga školskog muzeja i Hrvatske udruge školskih knjižničara.

Zlatno doba naliopera – katalog uz izložbu
Urednica: Iva Perinić
 Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju
 Katalog izložbe *Zlatno doba naliopera u rukopisima NSK*, postavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 3. do 15. prosinca 2024. godine, prati izložbeni postav te donosi bogat sadržaj o povijesti naliopera, njegovim izumiteljima i njegovoj ulozi u hrvatskoj književnosti, glazbi i umjetnosti.

Zbirka rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : uz 130. obljetnicu osnutka
Urednica: dr. sc. Irena Galić Bešker
 Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju
 Tijekom 2024. godine Nacionalna i sveučilišna knjižnica nizom je događanja obilježavala 130. obljetnicu utemeljivanja Zbirke rukopisa i starih knjiga. Objavljanje ove brošure predstavlja vrhunac te slavljeničke godine i ostaje kao njezin trajni spomen. U brošuri je predstavljena najvrjednija građa koju ova zbirka čuva u svojem fondu.

Marko Antun de Dominis – Pogled u novo doba – katalog uz izložbu.
Autorica: dr. sc. Marijana Borić
 Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju
 Katalog izložbe *Marko Antun de Dominis – Pogled u novo doba*, postavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 15. do 29. listopada 2024. godine, predstavlja život i rad Marka Antuna de Dominisa, hrvatskoga teologa te jednoga od najvećih filozofa i znanstvenika svojega vremena. Njegovo nasljeđe prepoznato u najelitnijim krugovima onodobne Europe već stoljećima nadilazi nacionalne granice te ostaje neiscrpan izvor za proučavanje i predstavljanje široj javnosti.

Smjernice za postupanje s ostavštinama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Urednica: dr. sc. Tamara Štefanac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju

Ovim *Smjernicama* određuju se postupci upravljanja ostavštinama pohranjenima u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Svrha upravljanja ostavštinama kao intelektualnim cjelinama jest očuvanje povezanosti građe s njezinim stvarateljima, osiguravanje dosljednosti u obradi i opisu, omogućivanje korisnicima pristupa traženim informacijama te prepoznavanje ostavština iz fonda Knjižnice kao vrijedne kulturne i dokumentarne baštine.

Zlatno doba nalivpera – katalog uz izložbu

Urednica: Iva Perinić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2024.

O izdanju

Katalog izložbe *Zlatno doba nalivpera u rukopisima NSK*, postavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 3. do 15. prosinca 2024. godine, prati izložbeni postav te donosi bogat sadržaj o povijesti nalivpera, njegovim izumiteljima i njegovoj ulozi u hrvatskoj književnosti, glazbi i umjetnosti. Dostupan je i u elektroničkoj inačici na mrežnoj stranici NSK.

Daleko su moji škoji – katalog uz izložbu

Urednica: Dobrila Zvonarek

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Festival dalmatinskih klapa Omiš, 2024.

O izdanju

Trajna vrijednost izložbe *Daleko su moji škoji*, postavljene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 9. do 19. travnja 2024. godine u povodu 100. obljetnice rođenja hrvatskoga skladatelja, melografa i istaknutoga glazbenog pedagoga Dinka Fija, sadržana je u njezinu popratnom katalogu. Katalog predstavlja dodatni doprinos vrednovanju i promidžbi njegova stvaralaštva te desetljeće dugomu nastojanju da se njegovo nasljeđe sustavno promiče u prostoru središnje hrvatske knjižnice. Dostupan je i u elektroničkoj inačici na mrežnoj stranici NSK.

Niz A – knjige

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 08 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 02 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 01 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz A – knjige – svezak 07 za 2023. godinu

Niz B – članci

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 02 za 2022. godinu (beta)

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 01 za 2022. godinu (beta)

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 09 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 08 za 2021. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: Niz B – članci – svezak 07 za 2021. godinu

CIP – knjige u tisku

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 09 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 08 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 07 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 06 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 05 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 04 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 03 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 02 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 01 za 2024. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – skupni svezak za 2023. godinu

Hrvatska nacionalna bibliografija: CIP – knjige u tisku – svezak 12 za 2023. godinu

Pogled u 2025. / A look ahead to 2025

prof. dr. sc. Ivanka Stričević, glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Knjižnice, pa tako i ova naša Nacionalna i sveučilišna – najveća knjižnica u Hrvatskoj, dinamični su sustavi koji nisu odijeljeni administrativnim vremenskim granicama. Sve što se događalo u 2024. godini utječe na ovu i buduće godine, a sve što ćemo raditi u 2025. temelji se na prethodnoj i prethodnima. Prenosimo *ideje kroz vrijeme*, kako kaže geslo naše Strategije razvoja. To je možda najbolje vidljivo u cjelogodišnjem nizu *susreta s baštinom u CroAtriumu* i središnjem događanju u povodu 1100 godina Hrvatskoga Kraljevstva, koje će ove jeseni biti organizirano u Klovićevim dvorima, uz NSK kao jednoga od suorganizatora. Bit će to izvrsna prilika da se javnost upozna s najvrjednijim djelima pisane baštine iz posebnih zbirki NSK, koja svjedoče o stoljećima hrvatske kulture, identiteta i državnosti. Obilježiti ćemo krajem svibnja i 30 godina djelovanja Knjižnice u novoj zgradi na Trnju, prisjećajući se onoga prije, zatim gradnje i otvorenja, ali i svega što se stvaralo i događalo u novome prostoru kasnije. Javnosti ćemo predstaviti i svoje dugo očekivano izdanje – *Incunabula Croatica*, kojim ćemo bisere hrvatske kulture učiniti izvorom za znanstvena istraživanja i promidžbu. Nadalje, veliki izazov i zahtjevan zadatak postavili smo za 2025. godinu – nakon više-desetljetne želje za uspostavljanjem knjižničkoga sustava visokoškolskih i znanstvenih knjižnica u Republici Hrvatskoj koji će nas održivo međusobno povezati i omogućiti bolju komunikaciju sa svjetskim knjižnicama i izvorima informacija, započinjemo implementaciju nove knjižnične platforme u oblaku. Istodobno u ogleđnome projektu razvijamo novi koncept knjižničnih prostora, poštujući potrebe suradničkoga, digitalnoga i projektnoga učenja. Očekuje nas i implementacija novoga Pravilnika o unutarnjem ustroju – uspostavili smo Odjel digitalne knjižnice i preustrojili određene procese. Tijekom godine radit ćemo na dvadesetak projekata koji, tematski usmjereni na građu te raznovrsne publike i korisnike, okupljaju naše djelatnike u timovima, ali i uključuju partnere iz zemlje i inozemstva. Planiramo održati domaće i međunarodne konferencije te organizirati niz posjeta naših djelatnika inozemnim knjižnicama u okviru programa Erasmus.

Pratite nas na našim stranicama i društvenim mrežama...

Libraries today are highly dynamic systems whose operations cannot be set apart by administrative timetables, and this is even more so for the National and University Library in Zagreb (NSK) as Croatia's national, largest library and the central library of the University of Zagreb. Thus, everything that we did in 2024 will affect our work in 2025 and in the years to come, and the same is true the other way around – everything that we will do in 2025 is based on the previous year and all the years before it.

According to the motto of our current development strategy, we pass on ideas through time, and our dedication to carrying out this mission will perhaps best be evident in a series of heritage-focused encounters in CroAtrium, our multimedia lab and heritage interpretation centre, which we are preparing as a way of marking 1,100 years of the Kingdom of Croatia, and in our participation as one of the co-organisers in the central celebration of this monumental anniversary at the Klovićevi dvori Gallery this autumn. This will be an excellent opportunity for the public to learn more about the most valuable works of Croatian written heritage preserved in our special collections as a powerful testimony to centuries-long Croatian culture, identity and statehood.

We will also mark 30 years of the Library's work in its current building, looking back on everything that had preceded its construction, the new building's opening, as well as on all the developments that followed after the Library's relocation to its present home. Further, we will finally present to the public *Incunabula Croatica*, the long-awaited monograph which will spotlight the invaluable treasures of Croatian culture and certainly prove to be a valuable new research resource.

Next, ahead of us in 2025 is one particularly significant challenge – after decades of wishes and plans for a system which would bring together in a sustainable way the libraries in Croatia's higher education and research sector, but also improve their communication with major libraries in the world and give them better access to the leading information sources, we took upon ourselves the demanding task of setting up a unified cloud-based platform for Croatian academic libraries. As part of the same project, we will be transforming traditional library spaces into digitally mature learning zones suited to individual and group work and offering up-to-date digital learning facilities. Also awaiting us is the adjustment of the Library's work to the changes which we introduced to our staff regulations, activating the Digital Library Department and reorganising some workflows. We will be working on some twenty projects focusing on our collections, different audiences and user groups which will require both the effective teaming up of our staff and dynamic cooperation with our Croatian and foreign partners. There will be conferences, both in Croatia and abroad, and a number of visits of our staff to libraries in other countries as part of the Erasmus programme.

Make sure you follow our website and the Library's profiles and pages on social networks, we will keep you posted!

